

Vladimir Samodaj

PAMĚTI UKRAJINSKÉHO RUSA, ARABISTY A ESPERANTISTY, VLADIMÍRA SAMODAJE

ESPERANTO KAJ VIVO

Eldonejo IMPETO Moskvo 2010

Český překlad: Jindřiška Drahotová 2014

Kniha o zázracích v Esperantii.

V roce 1971, když jsem byl na své pravidelné návštěvě Moskvy, vešel jsem poprvé do arabské redakce „Moskevské noviny“. Ve velké místnosti sedělo několik lidí. Řekl jsem jednomu člověku: „Chtěl bych se setkat s Vladimírem Samodajem.“ On zavolal arabskou výslovností do vedlejší místnosti: „Vladimíre, přišel za tebou tvůj bratr.“ Vladimír Samodaj, který přicházel, se s překvapením zeptal: „Proč si myslíš, že jsme bratři?“ „Protože jste si podobní, zejména vaše zrzavé kníry,“ zněla odpověď.

Nejsem si jistý, že já a Vladimír jsme si podobní (tím spíš, že už dávno knír nenosím), ale možná ano, protože se už půl století přátelíme, spolupracujeme, bojujeme...esperantujeme.

Tato kniha nese titul „Esperanto a život“. Jedná se o život autora, který vše popisuje zcela otevřeně. Jeho dětství a mládí bylo hořké. I v dospělosti ho potkaly bolestivé události, o kterých se letmo zmiňuje. Vyrostl z něj ale člověk čestný, optimistický, pracovitý, vynalézavý, chápavý a trochu dětsky naivní. Velká část jeho života se váže k jeho povolání – arabského překladatele. Velmi zajímavé jsou jeho osobní postřehy v knize, týkající se arabských zemí, ve kterých pracoval a cestoval.

V dubnu 1958 vešlo do života Vladimíra Samodaje esperanto a zůstalo s ním pevně spjato. Esperanto se stalo jeho vášní a velice důležitou součástí života. Na druhou stranu esperanto v Sovětském svazu a rozkvět jeho zázraků je pevně spjato i s Vladimírem Samodajem. Naštěstí v tom čase v Oděse, kdy zde žil, pracovali význační esperantisté: Alexej Veršinín, Sergej Rublov, Nikolaj Blažkov, o kterých s láskou píše ve své knize. Dovídáme se také

podrobnosti o jiných důležitých sovětských esperantistech – Jevgeniu Bokarjovovi a Konstantinu Gusevovi.

V Sovětském svazu bylo esperanto zakázáno dvě desítky let. Sovětští státní ideologové vyvolávali a rozšiřovali co nejnegativnější výmysly o esperantu od „primitivního žargonu“ až k „jazyku špiónů“. Mnoho esperantistů bylo zatčeno, vězněno a popraveno jako nepřátelé lidu, trockisté nebo vyzvědači. Po Stalinově smrti ti, kteří přežili, byli osvobozeni a rehabilitováni jako nevinní. Ale cenzurní zákazy, psát pozitivně o esperantu v novinách, dále trvaly ještě po mnoho let. Zůstaly také podezřívavé vztahy k esperantu a esperantistům, posilované „s vrchu“.

K pochopení podmínek, ve kterých pracovali esperantisté, je třeba zmínit železnou oponu, totální kontrolu obyvatelstva bezpečnostními a stranickými orgány, úplný nedostatek esperantských učebnic a příkaz, aby „protiesperantisté“ byli ve vedení oficiálních esperantských organizací.

V takových nepříznivých podmínkách vznikla unikátní masová organizace mládežnického esperantského hnutí, vzniklo mnoho esperantských klubů a později i oficiální esperantská organizace (dokonce několik), pravidelně se konaly esperantské tábory a jazykové kurzy, vydávaly se knihy a periodika v esperantu, objevily se jazykové lekce v novinách a nakonec něco neuvěřitelného – sovětští esperantisté se účastnili i světových kongresů.

Vladimír Samodaj vypráví o těch událostech a o své účasti v nich. A o deníku „Moskevské noviny“, kde již bylo všechno připraveno pro esperantskou verzi, (to se však bohužel neuskutečnilo). I já, který dobře znám všechny tyto události, jsem přečetl knihu s napjatou pozorností, zejména stati o tajných dokumentech o esperantu ze státních archívů.

U příležitosti 75 let Vladimíra Samodaje, čestného člena Světové esperantské organizace, mu přeji dobré zdraví, energii a mnoho čtenářů jeho knihy.

Boris Kolker

Naše současnost se stane historií

Před několika lety jsem dostal povolení prohlédnout si dokumenty o esperantu v SSOD (Svaz sovětských družebních organizací se

zahraničím). Tento SSOD byl po dlouhé období oficiálně spojen s naším esperantským hnutím : v letech 1962-1979 v něm fungovala komise pro mezinárodní styky sovětských esperantistů (EK), založená z rozhodnutí Ústřední výboru Komunistické strany Sovětského svazu (ÚV KSSS) a od března 1979 do ledna 1989 fungovala jako ASE (Svaz sovětských esperantistů), založená na základě EK a také z rozhodnutí ÚV KSSS. Vztahy mezi SSOD a esperantisty nebyly vůbec jednoduché. O tom svědčí dokumenty, které skladoval SSOD a následně je částečně zveřejnil pro zájemce o historii esperantského hnutí v naší zemi.

Co jsem našel při návštěvě státního archívu, kam byly dokumenty předány z SSOD?

Neuvěřitelný chaos! Předně ve složkách jsou sešité ne první stejnopisy dokumentů, ale možná i třetí, nebo čtvrté. Kdo si ponechal originály? Lidia Šanina, poslední „odpovědná“ sekretářka ASE, která tam přešla po naší odluce od SSOD? Ale na co by ona potřebovala naše dokumenty? Nebo snad někdo z esperantistů, který se přátelil se Šaninovou v posledním období? Kromě toho jsou dokumenty pomíchané. Například moje stenografovaná řeč je v pořádku na čtyřech strojově psaných arších, ale pátá strana začíná slovy: „Já, jako komunista a novinář, prohlašuji...“

Nevěřil jsem svým očím, nikdy bych neřekl, že jsem novinář, protože jsem se nikdy za novináře nepovažoval, i když mě za něho později někdy pokládali; a až teprve v pozdějších letech jsem se stal členem komunistické strany, a nemohu se tím chlubit. Na páté straně, bez jakéhokoliv upozornění na změnu řečníka, následuje řeč jiné osoby (nebudu ji jmenovat, přestože z textu chápu, o koho se jedná).

Pokračování mé řeči je až na 21. stránce, opět bez označení, že mluví jiná osoba. Ze stenografického záznamu třídní konference existuje zápis jen ze druhého dne a chybí první a třetí, takže i já, který se zúčastnil konference, nemohu si vše srovnat v hlavě.

Podobný chaos je v různých složkách a jsou jich v archívu desítky. V takovém stavu je velká část naší oficiální historie. Pokud by někdo chtěl napsat dějiny na základě „dokumentů“, vytvořil by nechtěně jen lži o těch událostech a o lidech z té doby.

Já sám jsem získal velmi málo z těchto materiálů, protože jsem současně denně pracoval v ITAR-TASS, v největší ruské informační službě do 18 hodin. Archív fungoval někdy ráno, jindy večer, ale jen

do 20 hodin, takže se mi dařilo tam chodit jen jednou týdně po skončení práce. Vzdálenost vyžadovala plnou hodinu cesty, takže jsem trávil v archívu jen jednu hodinu. Brzy mě to obtěžovalo a já jsem přestal archív navštěvovat.

Můj osobní esperantský život je jedinečný, během čtvrt století jsem byl členem ve vedoucích orgánech ve čtyřech celo-sovětských esperantských organizacích, a u tří jsem se účastnil jejich založení. Přesto, když jsem v letech 1965-1990 pracoval v esperantském výboru při SSOD, účastnil jsem se založení a fungování SEJM – Sovětského esperantského mládežnického hnutí Svazu sovětských esperantistů (ASE) a znovuoobnovení SEU –Sovětské esperantské unie, nepomyslel jsem na to, že po desetiletích se tyto události stanou historií – prostě jsem jen žil, pracoval a nehleděl jsem na papíry a nepředpokládal jsem, že se jednou stanou historickými dokumenty. Myslel jsem si, události běží, kdo by se staral o makulaturu? Zničil jsem velmi mnoho materiálu. Při studiu složek SSOD, jsem pochopil svou chybu – dokumenty je nezbytné uchovávat. Vyzývám k tomu současné aktivisty. A těm starým radím: napište svoje vzpomínky, dokud žijete, protože potom už nikdo nedokáže správně interpretovat to, o čem můžete vyprávět jen vy.

Tedy touto knihou vám chci představit alespoň něco, co se uchovalo v mé děravé stařecké paměti. Budu vypravovat jen to, co dobře vím a pamatuji si, a občas to doložím dokumenty.

Tato kniha je z velké části opakováním knihy s názvem: „Nejen legendy, nejen o SEJM“, kterou vydalo nakladatelství Impeto v Moskvě 1999. Ale jsou zde také úplně nové kapitoly o epizodách hnutí v naší zemi, o kterých ještě nikdo nevyprávěl.

Obsahuje také fragmenty z mého neesperantského života. Možná nebudete ani věřit některým epizodám, ale já vás varuji: nic v těch kapitolách není vymyšleno, všechno je autentická pravda, i když těžko uvěřitelná.

Život je život, v něm se často přihodí něco neočekávaného a neuvěřitelného...

Především

Abyste pochopili, vážení čtenáři, moji pozdější činnost a chování v Esperantii a vůbec celý můj život, je nutné vás schematicky seznámit s předesperantskými roky mé existence.

Narodil jsem se v roce 1935 v Oděse, na Ukrajině, u Černého moře. Obyvatelé zde však vždy mluvili rusky, ne ukrajinsky. Přesto skoro všichni byli schopni ukrajinsky mluvit nebo alespoň ukrajinštině rozuměli, protože ukrajinština byla – i před oddělením Ukrajiny – povinným předmětem ve školách. I já jsem ukrajinštinu dobře ovládal a několik let jsem se učil v ukrajinské škole, kde byly všechny předměty, kromě ruštiny, vyučovány ukrajinsky. Přečetl jsem velmi mnoho ukrajinských knih, přesto ruština byla pro mne mateřským jazykem.

V mé paměti uvízlo několik nejasných obrázků z doby před válkou: *Tmavá místnost v roubeném domě. V otevřeném ohništi plápolá oheň. Jak jsem starý nevím. Někdo mě učí mluvit. Špatně vyslovuji hlásku „L“ Místo „ložka“ (lžíce) říkám „nožka“ (nožička). Je to dům mé babičky ve městě Kremenčug...*

Město Zolotonoša. Cítím, že je doma otec, ale nevidím ho. Na okně šplhá nějaký brouk. Po dvoře chodí nějaký muž s dřevěnou nohou... Městečko Rinok na břehu řeky Volhy. Po polní cestě jede kára. Na káře leží ohromná ryba. Její ocas visí z káry a plácá se po cestě... Na stejném místě. Koupám se v řece s jinými dětmi. Náhle mě zvedne proud a nese mě. Křičím: „Já plavu!“ Pak si už nic nepamatuji. Babička mi vyprávěla, že jsem se topil. Vypumpovali ze mne vodu a přinutili žít...

Oděsa. Můj otec leží v rakvi. Vidím jen jeho pravou tvář. Ve tváři je nějaký dolíček, velmi malý, ale přitahuje mou pozornost. Nechápu, že je mrtvý. Živého otce si vůbec nepamatuji...

Můj otec, Vladimír Sergejevič Samodaj, byl důstojníkem Rudé armády. Během vojenské služby se stěhoval z jednoho města do druhého, až konečně dospěl do Oděsy. V roce 1940, před válkou, zahynul ve svých dvaceti sedmi letech. Tenkrát jsem byl pětiletý. Mému bratru v té době nebyli ani tři roky.

Matka, Jekaterina Tichonovna, nedokázala uživit své dva syny a nejbližší zimu poslala mě a svou matkou ke své starší sestře – lékařce, Věře Ivanově, která neměla děti. Vlastně dítě porodila, ale to brzy zemřelo. Tenkrát teta bydlela u jezera Ladoga, blízko Finska. *Petrohrad. Nádraží. Dveře se otevírají a dovnitř se valí bílý mrazivý oblak...*

Vesnice na břehu jezera Ladogy, kde bydlíme. Slunečný den. Svátek. Nejspíš je Prvního máje...

Na stejném místě. Opět slunečný den. Tlampač na ulici oznamuje, že vypukla válka. Před pěti dny mi bylo šest let...

Jedeme v nákladním vagonu na slámě. Mnoho lidí sedí, nebo leží na podlaze nebo na širokých dřevěných palandách. Nějaká žena kojí svoje dítě. Je evakuace...

V roce 1941, kdy němečtí fašisté napadli naši zem, moje babička a já jsme byli evakuováni hlouběji do Ruska nákladním vlakem. Teta zatím zůstala u Ladogy.

Na cestě na náš vlak zaútočila fašistická letadla a bomby zasáhly vlak a několik vagonů začalo hořet. Lidé začali z vlaku vyskakovat a letci utíkající matky s dětmi odstřelovali...

Moje babička a já jsme zůstali živi a nezranění. Dál jsme již nemohli jet a šli jsme dál pěšky.

Neměli jsme peníze, ani kam jít. Žebrali jsme – moje kulhavá babička a já šestiletý chlapec. Tenkrát jsem poznal, že chudí lidé si s vámi rozdělí svůj poslední kousek chleba, ale bohatší nedávají almužny skoro nikdy. Možná proto jsou bohatí...

Naše bloudění po ruských cestách trvalo několik měsíců, až do doby kdy jsme našli dobré lidi, kteří nám poskytli azyl ve městě Vjatka a také nám zařídili potravinové lístky. Za nějaký čas teta Věra, která nyní pracovala u řeky Volhy ve stalingradské provincii, nás nějakým způsobem našla a vzala nás k sobě. Bydleli jsme ve vesnici Nikolo-Komarovka mezi městy Stalingradem a Astrachaní.

Život blízko fronty byl velmi těžký. Mnoho lidí v naší vesnici umřelo hlady. Byli snědeni všichni psi, kočky, jedly se i krysy a různé kořínky, některé byly jedovaté, jako například „mochnatuška“, velice chutná a sladká, ale nebezpečná. Její nestravitelné vlasové kořínky zacpávaly žaludek a lidé na to umírali. Jedly se také jiné kořeny – chutné žluté cibulky, jejich jméno si nepamatuji. Několik mužů neschopných vojenské služby kouřilo místo tabáku nějaké listy, místo čaje se používala nějaká tráva, kterou ještě dnes mohu poznat, ale ani to jméno si už nepamatuji...

Teta se ke mně a k babičce chovala velmi přísně a často mě bila. Možná proto, že její manžel zahynul na frontě, nebo prostě měla takovou nervózní povahu...

V roce 1942 jsem v té vesnici začal navštěvovat školu. Byl jsem dobrý žák, první dva roky jsem dostával jen dobré známky.

Škola byla trochu daleko asi 4 kilometry (taková vzdálenost zůstala v mé paměti), pravděpodobně byla ve vedlejší vesnici. Dostat se tam bylo možno jen pěšky.

Nutili mě, abych vodil děvčátko od sousedů. Pamatuji si i její jméno – Nina. Děti, možná jenom chlupci, se nám posmívali a pokřikovali na nás, že jsme snoubenci. Velice mě to rozčilovalo a pral jsem se kvůli tomu, ale po nějakém čase jsem pochopil, že čím víc se zlobím, tím víc se mi posmívají. Přestal jsem na to reagovat, přestože se ve mně všechno vařilo, a ono je to přestalo bavit, když posmívání nemělo správný efekt.

Přesto musím upřímně říci, že to posmívání nezůstalo pro mne bez následků. Dospěl jsem k názoru, že dělám něco špatného, když se mi tak posmívají. Ovlivnilo můj pozdější celoživotní útěk od žen. Styděl jsem se k nim přiblížit, styděl jsem se vedle nich chodit a bál jsem se, že si lidé hned budou myslet, že jsme snoubenci. Když jsem dospěl, dost často mě ženy pronásledovaly, zkoušely se se mnou spřátelit a nabízely se mi. Ignoroval jsem je, třebaže se mi některé opravdu líbily. Zcela jsem se dosud neosvobodil od těch poranění, která mi způsobili posměváčci, ani ve svých sedmdesáti letech, ačkoliv jsem měl manželku a dvě děti. Proč „měl“? Protože nedávno (uplynulo jen 20 let) jsem se rozvedl – našťástí! Syn zemřel v roce 1996 bohužel! Zůstala jen dcera. Pak se objevila tři vnoučata...

Několik nejasných vzpomínek z té doby:

Jdu stepí do školy spolu s dívenkou Ninou od sousedů. Stmívá se.

Vypravovalo se, že tady vlci sežrali ženu...

Místnost osvětlená jen olejovou lampou. Okolo stolu sedí několik žen.

Snaží se hádat budoucnost. Používají k tomu obrácený kávový šálek.

Vyvolávají Puškinova ducha...

Na stejném místě. Možná stejná společnost. Čarování pomocí hořícího papíru.

Zmačká se veliký kus novin a zapálí se. Podle tvaru plamenů

se hádá osud. Vidím černou kouli, okolo které vesele vyběhají a

zhasínají drobné jiskry...

Ležím, jsem přikrytý něčím těžkým. Cítím nesnesitelnou zimu. Na

blízku hoří oheň venkovských kamen. Chci ke kamnům, abych se

ohřál. Potom, nebo předtím - nepamatuji si pořadí - stejně

nesnesitelné horko. Jsem nemocný. Mám malárii. Krize se opakuje

každý druhý den, stále a stále. Polykám léky, chinin. Nesnesitelně hořký!...

Náš pes zemřel hladem...

Čistím práškem z cihel rezavé vidličky a nože, čistím, čistím...

Slyším mužský hlas z vedlejší místnosti. Voják s podivným jménem „Blocha“ (blecha) říká: „Se shora ho snadno trefím“...

S několika dětmi se vracím ze školy. Obcházíme zbořený kostel. Říká se, že v ruinách poletují a hučí duchové. Je to hrozné!...

Zima. Země je pokrytá ledem a lehce zasněžená. Několik chlapců kouří. Také ochutnávám. Nelíbilo se mi to...

Když jsem skončil druhý školní rok v roce 1944, setkal jsem se ve městě Saransk s druhou matčinou sestrou Lidií. Cestu si nepamatuji, ale v hlavě mi zbylo několik nejasných obrazů.

Moje babička protože kulhá, sedí na venkovském voze obličejem ke mně. Běžím za tím vozem. Sotva popadám dechu...

Z hladu kradu mrkev ze záhonu u sousedů a na místě ji jím i s hlínou. Mrkev je ještě malá...

Podruhé mě při krádeži chytá sousedův dospělý syn a bije mou hlavou do cihlové zdi domu. Pochopil jsem, že krást mrkev se nehodí...

Asi jsem z toho zhloupl, protože za 13 let jsem se naučil esperanto...

Jdu do školy po prkenném chodníku. Po polní cestě se blíží nákladňák.

Auta projíždějí zřídka. Běžím za autem, chytám se zadní části auta, držím se a jedu, Krása!...

Návrat

Sovětská armáda osvobodila Oděsu od fašistických útočníků 10.dubna 1944. Na podzim stejného roku – babička a já –jsme se vrátili do Oděsy, za pomoci tety Lidie. Moje maminka zůstala v Oděse po celou dobu fašistické okupace. Zůstala tam náhodou, která jí zachránila život. Měla opustit Oděsu na lodi, ale bratr náhle onemocněl. Byly mu tenkrát čtyři roky. Loď, ve které měli uprchnout, fašisté potopili.

Ve městě byly zříceniny, ruiny, spoušť... V ulicích byly betonové bunkry – střílny, bylo tam množství „ježků“ – svařené koleje proti tankům. Náš dům nebyl zničený, ale několik vedlejších ano. Stěny našeho domu měly jizvy po střepinách granátů...

Pamatuji si, že fašističtí zajatci odstraňovali ruiny a lámanou ruštinou nadávali.

Proč byli nespokojení? My jsme je nezvali, aby přišli a zotročovali naše lidi...

Ve válce zahynul také jediný bratr mé matky – Vasilij. Byl nejmladší z pěti sourozenců.

Když jsem se vrátil do Oděsy, bylo mi už devět let. Moje matka těžce pracovala, vracela se domů velmi pozdě. Celá domácnost ležela na mně, protože bratr byl – a stále zůstává – o dva roky mladší. Tak jsem uklízel byt, na petrolejovém vařiči (primusu) jsem vařil jídlo – pokud se sehnalo něco k jídlu, zašival jsem děravé punčochy a oděv, spravoval rozbité boty atd., protože něco koupit nebylo možné, nebyly peníze. Ostatně záplatované šaty bylo něco obvyklého po konci války, nikdo se za to nestyděl.

Několik vzpomínek z té doby:

Jsem devítiletý, musím navštěvovat školu. Ale nechodím tam, toulám se celý den na liduprázdných místech a tahám sebou svého bratra, sedmiletého prvňáka. Trvalo to celkem asi dva týdny. Maminka se o tom dověděla a přesvědčivě mi vysvětlila řemenem na mé nejmoudřejší části těla, že se mýlím...

Vracím se ze školy se spolužákem. Strčil mě na projíždějící náklad'ák. Sedím na asfaltu, čekám, až přestane bolest v obličejí a na levé noze... Jedu na schůdcích tramvaje. V té době se dveře nezavíraly. Lidé viseli na schůdcích a na zadních náraznících. Tramvaj se přibližovala ke kadeřnictví, kde pracovala maminka jako pokladní. Dostal jsem strach, že mě uvidí. Vyskočil jsem z jedoucí tramvaje. Když jsem se probral, uviděl jsem před očima několik nohou. Mužské, ženské. Nohy mlčely. S námahou jsem se zvedl a odešel...

Potom matka prodávala v prodejně potravin a měla možnost občas přinést domů nepoužitelné zbytky salámu, tzv. odřezky. Jaká pochoutka to pro nás byla! Vlastně to byla jen chuť, jen vůně, jídlo téměř žádné.

Aby matka mohla být více doma, začala roznášet pečivo z prodejny, kde pracovala. Pomáhal jsem jí prodávat pečivo na ulici...

Bydleli jsme vedle mořského přístavu. Protože jsem byl často venku, viděl jsem, jak kolem nás ve dne v noci pochodují dlouhé řady „osvobozených“ sovětských zajatců, které hlídali ozbrojení vojáci. Zajatci byli dopravováni do Oděsy na lodích z různých zemí. Váleční

zajatci již věděli, kam je odvedou – do koncentráků v rodné zemi. Rozdávali chlapcům na ulici svůj skromný zahraniční majetek...

Kromě prodávání pečiva moje matka nakupovala v bazaru ruské „papirosy“ po dvaceti rubelech za jeden balíček, ve kterém bylo 25 cigaret. Prodávali jsme na ulici kolemjdoucím po jedné papirose za rubl. Tak jsme získávali pět rublů za balíček. Abyste pochopili, jaký to dělalo „zisk“, musím napsat, že jeden černý chléb o váze přibližně 1.200 gramů stál 200 rublů. To znamená, že na zakoupení jednoho chleba bylo nutno prodat 40 balíčků – to znamená 1.000 papiros... Obyvatelstvo dostávalo na každou osobu potravinové lístky na celý měsíc. Všechny potraviny byly v té době porcované. Abyste získali za lístky potraviny, bylo nutné stát ve frontě dlouhé hodiny. Nejdelší fronty byly na chleba. Už si přesně nepamatuji, ale zdá se mi, že porce na den pro jednu osobu byla 400 gramů. Chleba byl jen černý, žitný. Pamatuji si, že jednou matka seřezala mého mladšího bratra, protože snědl nás společný příděl chleba...

To bylo v letech 1945-1946. V zemi vládl poválečný hlad.

Pochopitelně, když jsem prodával papirosy, kouřil jsem - jenom posbírané špačky. Také mi v tom období chutnala vodka. Když se doma sešla návštěva (s bídým pohoštěním), chtivě jsem potom vypíjel zbylé kapky vodky ze sklenic. Oj, jaká to byla pochoutka! Proč zmiňuji tyto podrobnosti? Brzy to pochopíte.

Vrátil jsem se ke své matce po čtyřletém odloučení. Úplně jsem na ni zapomněl. Zprvu jsem bydlel u tety Věry, která mě často a dost bila a potom krátce u druhé tety – Lidie, která mě, zdá se mi, nebila. Ale matka mě bila řemenem, často a silně, nejspíš k tomu bylo dost důvodů. Možná ne vždy. Synovskou lásku k matce jsem postrádal. Věděl jsem jen, že ona je moje matka. Nic víc, jen fakt, jako bych měl ještě jednu tetu...

Internát

Jak jistě chápete, žili jsme my tři skutečně bídě. Babička brzy zemřela. Já jsem se s bratrem toulal v létě po ulicích, sbírali jsme pecky od meruněk a jedli jsme z nich jádra. Jednou jsme našli chlebové kůrky, které byly cítit petrolejem. Snědli jsme je a vážně jsme se otrávil.

Matka, stejně jako před válkou, nedokázala uživit dva syny a dala mě, jako staršího, do internátní školy.

Co to znamenalo?

Byla to speciální škola pro chlapce, sirotky. Po válce bylo takových dětí bezpočet. V této škole se všichni žáci nejen učili, ale tam také bydleli. Když mě tam matka vedla, varovala mě: „Tam nesmíš kouřit! Kouřit ti dovolím, až ti bude čtrnáct roků.“ Chudák, nevěděla, že už kouřím dva roky – od devíti let...

...Ve škole nás dost dobře živili a nosili jsme uniformy. Matku to nic nestálo, tak pro ni a bratra zbylo víc peněz na živobytí.

Budu trochu vyprávět o zvláštnostech našeho internátního života.

Za prvé, ve vyšších třídách byly všechny předměty vyučovány v angličtině. Ale já jsem se do těch vyšších tříd nedostal. Když internátní škola byla založená, přijímali chlapce do tříd od první do páté. Nastoupil jsem do čtvrté třídy v jedenácti letech.

Všichni naši učitelé byli muži a všichni měli zranění z války. Náš třídní učitel neměl levou paži. Před válkou skončil studium na Moskevské univerzitě a učil nás angličtinu. Zde jsem se seznámil poprvé s tímto jazykem.

Asi mnoho z vás nebude chápat, o kterou válku se jedná. Byla to 2. světová válka – Velká vlastenecká válka. Trvala od 22. června 1941 do 9. května 1945. V ní zahynulo, jak odhadují dějepisci, víc než 26 milionů sovětských občanů. Válku způsobili němečtí fašisté...

Mnoho chlapců chodilo do této školy z dětských domovů. Jeden chlapec ve třídě, třináctiletý – o dva roky starší než já – bojoval proti fašistům, byl dvakrát raněn a měl dvě státní vyznamenání.

Všeobecně děti z dětských domovů jsou samostatnější a vědí o životě víc, než děti z rodin, i když je rodina neúplná. Také tito chlapci nebyli výjimkou, všichni kouřili a pili vodku...

...Každý den jsme dostávali 500 gramů chleba – 150-200-150 gramů – během dne, kromě různých polévek a kaší, kompotů atd.

Ty porce chleba měly velkou hodnotu, protože chleba bylo v zemi málo. Hodně chlapců si udělalo v kapsách kabátu otvory a schovávali si tam krajíce. Večer napojili několik pásků z kalhot, a některý z chlapců vylezl ven oknem s chlebem (bydleli jsme v prvním poschodí) a prodával chleba kolemjdoucím. Za peníze nakoupil

papírosy a vodku a stejným způsobem se vrátil do internátu. Naše celá třída – 24 chlapců – spala v jedné ložnici.

Jednou to jeden pásek nevydržel, praskl a chlapec spadl. Naštěstí ho zachytil jeden muž z ulice, nebylo to z přílišné výšky...

Potom chlapci slavili – pili vodku, kouřili, nadávali, hádali se a dělali „kola“.

„Kolo“ to byl dost krutý „žert“. Někomu ze spících chlapců odkryli nohy, mezi prsty mu nastrkali papírky a zapálili je. Když spící ucítil bolest, a než se úplně probudil, začal mávat nohama podobně, jako když se jede na kole. Žertěři se spokojeně chechtali...

...Chlapci velmi surově trestali donašeče. Jestliže někdo na ně žaloval, že se opíjejí, kouří, dělají „kolo“, nebo jiné nepřístojnosti, zabalili ho i s hlavou do prostěradla a bili ho. Tomu se říkalo „*tjomnaja*“, protože ten, kdo byl bit, nevěděl, kdo ho bije a na toho by si mohl stěžovat, nebo se mu mstít.

Jasně, že podobná „výchova“ vypěstovala v chlapcích odpor k donášení na celý život. I u mne...

Já sám jsem takovým způsobem nebyl nikdy potrestán, a také i v dalším životě jsem nikoho neudal. O nabádání esperantistů k udávání budu ještě vyprávět. Mimo to, žádný z těch chlapců se mně nikdy nepokoušel skandalizovat, i přes mou až patologickou mírumilovnost.

Ty „hry“ se mi nelíbily, nikdy jsem se jich neúčastnil a dokonce jsem v tom prostředí přestal kouřit a pít.

Přes to všechno byla atmosféra v internátě kamarádká, naši učitelé měli s námi dobré vztahy a my jsme se snažili - jak jen to bylo možné v těch podmínkách – žít normálně.

V internátě jsem se učil jen dva roky. Když jsem skončil první rok, prosil jsem matku, aby mě odtamtud vzala – marně jsem se snažil...

...Mnoho mých vrstevníků se vytrvale věšelo na zahraniční námořníky a žádali cigarety a jiné zahraniční věci, nakupovali od nich, a hned to prodávali – žilo se bídě. Stalo se také, že námořníci byli okradeni. Bylo to proti mé povaze, nikdy jsem nic podobného nedělal. Dost často dělali chlapci v přístavu „útoky“ a vykrádali vagony.

Jednou mě také sebou vzali. Pod betonovým plotem byla vykopaná díra, kterou jsme vnikli do přístavu a začali vybírat vlak, který právě přijel. Nic jsem nevezl, protože jsem to jednoduše nedokázal udělat

snad pro strach, nebo neschopnost. Neposmívali se mi, ani nevyčítali, ale už mě nikdy nepozvali.

Nu, už tehdy jsem byl nějak „nenormální“ – nedělal jsem to co ostatní, a vždy jsem byl nějak mimo „stádo“...

Po internátě

Nastoupil jsem do normální ukrajinsko-jazyčné školy do šesté třídy. Žák jsem nebyl výborný, měl jsem „pětky“ a „dvojky“, „trojky“ a „čtyřky“.

Zahraniční čtenář nemůže chápat, co znamenají ty „pětky-dvojky“. Vysvětlím to. V sovětském svazu a také i nyní v Rusku je hodnocení vědomostí následující: 5 – výborně, perfektně, 4 – dobře, 3 – uspokojivě, 2 . nedostatečně, 1 – velmi špatně. Poslední se dává zřídka, hlavně pro špatné chování.

Já jsem měl skoro vždycky „pětky“ za písemné úlohy (jazykové – rusky, ukrajinsky, anglicky), také z matematiky a dalších předmětů, ale skoro vždy „trojky“ nebo „dvojky“ ze zkoušení. Psal jsem bez chyb diktáty, ale gramatická pravidla jsem neznal, nevěděl jsem, proč píšu správně. Z neznalosti gramatických pravidel jsem dostával „dvojky“. Ale psal jsem bez chyb, protože jsem hodně četl – rusky a ukrajinsky. V dějepise, zeměpise a ostatních předmětech, kde bylo potřeba mluvit, jsem nevěděl, co mám říci, dostával jsem tedy „dvojky a trojky“, přesto, že jsem si látku opakovaně četl. V hlavě mi nezůstávalo nic, co bych řekl...

Na internátě jsem se učil jako cizí jazyk angličtinu a měl jsem dobré výsledky, ale v nové škole se učila francouzština. Nelíbila se mi. Zdálo se mi, že je to kuňkání. Na konci šesté třídy mě z francouzštiny nezkoušeli, protože jsem se ji před tím neučil, ale protože sedmá třída byla poslední, dali mi „čtyřku“, i když jsem nic neuměl, jen se mi podařilo číst slova vepsaná tužkou do textu. Z té doby si nepamatuji ani jedno francouzské slovo.

Píšu tady o jazycích, protože jazyky později v mém životě hrály důležitou roli, ale začalo to až daleko později.

V prvních poválečných letech bylo všude plno různých zbraní, nábojů a výbušnin. Když jsem se učil v šesté třídě, žáci z páté třídy našli ve vedlejším parku dělový granát. Aby z něj dostali střelný prach na hraní, začali do něj bušit kameny, potom ho házeli na zed' staré

pevnosti, ale rozbít se ho nepodařilo. Nakonec udělali oheň ze dřeva, hodili ho do ohně a sedli si okolo. Poblíž jiní hoši hráli fotbal. Po nějakém čase dělový granát vybuchl, několik chlapců zahynulo, ostatní byli vážně zranění, střepiny zasáhly i některé fotbalisty.

V zimě se ve třídě topilo v kamnech. Jeden „chytrák“ z naší třídy dal do kamen ruční granát. Ten vybuchl, kamna se sesypala, ale nikdo nebyl zraněn.

Jiný náš spolužák ztratil jeden prst, když si hrál s nějakou výbušninou.

Dům, kde jsme bydleli, byl zvláštní. Měl uzavřený dvůr, který ohraničovaly ze čtyř stran 2-3poschod'ové domy. Jeden z domů sloužil za carského režimu jako noclehárna pro chudé. Na straně do ulice visela tabule, která oznamovala, že zde přespával velký, ruský proletářský spisovatel Maxim Gorkij. Když Oděsu okupovaly fašistické jednotky, dům se stal vojenskými kasárnami. Po osvobození Oděsy v kasárnách bydleli sovětsí vojáci. Nad kasárnami byl námořnický klub.

Ve vyschlém záchodě jsem našel po německých vojácích dřevěnou bedničku plnou nábojů do vojenských pušek. V domě nás bydlelo šest přibližně stejně starých chlapců. S radostí jsme vyndali bedničku, rozbíjeli jsme patrony a dělali jsme z nich papírové „rakety“ se střelným prachem. Rakety vydávaly krásný plamen, létaly přímo i cik-cak!! Také jsme dělali na dvoře oheň, házeli jsme do něj náboje a radostně okolo tančili, když náboje s třeskem pukaly.

V našem domě dlouhý čas nebyla voda, ani elektřina. Vodu jsme nosili z vedlejšího domu, kde byl na dvoře vodovodní kohout. Úkoly jsem psal ze začátku u lampy udělané z granátu, potom u petrolejové lampy. Asi po dvou, třech letech se i na našem dvoře objevil vodovodní kohout. Na vytápění bytu jsme používali dřevo a kamenné uhlí.

Rodinný život

Protože matka musela opět živit dva syny, trochu již odrostlé, rozhodla se, že se vdá. Vzala si muže, který měl o ni zájem již před tím, než si vzala otce. Byl to pracovitý člověk, ne moc vzdělaný, ale technicky vynalézavý. Měl ale obrovský nedostatek: byl pijan a hýřil. Když jsem byl doma a slyšel jsem z venku jeho kroky, celé tělo se mi

začalo třást rozčilením, protože jsem těžko snášel jeho chování. Choval se špatně jenom k matce, mne ani bratra se ani nedotkl. Matka ho mnohokrát vyháněla z domu, ale on se vracíval a s pláčem prosil za odpuštění, sliboval, že už nebude pít, ale...to peklo trvalo mnoho let. Tak – vesele a dobrodružně - mi utíkaly dětské roky...

Když jsem skončil sedmou třídu, získal jsem neúplné střední vzdělání – tak se to tenkrát jmenovalo. Bylo mi patnáct let. Bylo nutné získat nějaké zaměstnání. Nebyl jsem na pochybách jaké. Přál jsem si být námořníkem, abych se dostal do světa. Rozhodl jsem se jít do střední námořnické školy. Zkoušky byly z pěti předmětů: dvě z ruského jazyka (ústní a písemná), dvě z matematiky a jedna z ústavy. Z prvních čtyř zkoušek jsem dostal „pětky“. Přišel den poslední zkoušky. Přišel jsem do zkušební třídy, přistoupil ke stolu s otázkami, vzal jsem si jednu, přečetl si ji, položil jsem ji na stůl a...šel ke dveřím.

„Mladíku, vraťte se!“ křičel vedoucí zkušební komise. „Vaše známky jsou dobré, vezměte si jinou otázku.“

Vrátil jsem se, vzal jsem si jinou otázku, přečetl, a zcela tiše ji položil na stůl a odešel jsem. Již mě nezavolali. Proto jsem se nestal námořníkem, a celý svět jsem nepoznal...

Tu příčinu jistě uhodnete. Byla to ústní zkouška o ústavě, ale já jsem nikdy nevěděl, co mám říci...

Ale získat nějaké povolání bylo nezbytné. Moje matka si přála, abych šel do střední zdravotnické školy a stal se porodníkem. Ale mě to nezajímalo. Šel jsem do té školy a přihlásil jsem se u ředitele a řekl mu: „Nepřijímejte mě!“

„Mladíku, když nechcete, nikdo vás nenutí. Sbohem!“ a usmál se.

Matce jsem řekl, že mě nepřijali.

Matku jsem nepodvedl, vždyť mě nepřijali. Vlastně na mou žádost, ale...

Ale mít povolání bylo nezbytné. Pokračovat ve škole dál na všeobecné střední škole nešlo, protože matka neměla peníze na živobytí pro dva syny, i když studium bylo bezplatné. Ale ve speciálních školách, odborných, středních se platilo stipendium.

Mohl jsem dělat zkoušku jen z ústavy. Ta zkouška byla povinná v jakékoliv střední škole. Získal jsem potřebnou „trojku“ v oděské strojně-technické střední škole tzv. „technikum“.

V strojně-technické škole

Tenkrát bylo velmi rozšířené sportovní a umělecké vzdělávání (bezplatné!), takže jsem se začal zabývat sportovní gymnastikou. Ukázalo se, že mám talent na střelbu z malorážky. Na jaře a na podzim byly organizovány celoměstské soutěže v různých sportech mezi středními školami, instituty, továrnami a podniky. Gymnastická a střelecká družstva našeho technikumu pravidelně získávala první ceny a já jsem vždy byl členem těch družstev. Tyto zkušenosti mi byly v dalším životě velmi užitečné hlavně ve vážných situacích.

V naší studentské skupině bylo několik velmi dobrých atletů. Jednou přišel učitel do třídy a viděl...šestnáct vztyčených nohou. Dohodli jsme se, že hned po zazvonění se postavíme na ruce. Učitel nás všechny vyhodil z hodiny...

V mládí jsem hezky kreslil. Učivo jsem psal do tlustých sešitů. Aby se sešity brzy neopotřebovaly, pořídil jsem si na ně obaly. Do obalu jsem vystříhl okénko a nalepil nakreslený obrázek a celé to potáhl průhledným papírem. Na sešit „strojní součásti“ jsem nakreslil traktoristu vedle havarovaného traktoru. Váhavě držel v ruce defektní ozubené kolo, druhou rukou se škrábal na hlavě. Na jiném sešitě byl nakreslený opilec, sedící v kaluži a s vážnou tváří vykládal cosi praseti, které před ním stálo. Učitel tohoto předmětu byl známý opilec. Pochopil nárážku, vzal mi sešit a odnesl ho k řediteli. S kamarádem jsme mu pak sešit ukradli...

V technikumu nás „učili“ angličtinu. Pamatuji si jen dvě slova: *hammer* a *plate*. Dlouho jsem nesměl na hodiny angličtiny chodit, kvůli zanedbatelnému prohřešku. Učitelka mě vyhnala kvůli tomu, že jsem se sousedovi snažil gumou vymazat kaňku na tváři.

Po čtyřletém studiu (1950-1954) jsem obdržel diplom technika, mechanika, stavitele, technologa zvedacích a pozemních strojů. Je známo, že člověk se rodí s určitými schopnostmi, které se mohou rozvíjet díky nebo navzdory jeho životním podmínkám.

...Popsané poměry, životní podmínky, pokud nezformovaly, tedy alespoň silně ovlivnily moji povahu a názory v pozdějším životě a v esperantské činnosti zejména.

Mladý specialista

Batumi

Po skončení studia jsem se svým přítelem Gogi (Grigorij) byl přidělen na práci do Baku, hlavního města Ázerbájdžánu. Vlastně jsem nebyl přidělen, sám jsem si vybral, abych se zbavil opileckých skandálů doma. Gogi se rozhodl jít se mnou.

Jeli jsme přes Batumi, hlavní město Adžarie, autonomní republiky v Gruzii a strávili jsme několik dní u Gogiho babičky.

V dětství Gogi bydlel v Batumi u Černého moře a často lovil v blízkém potoku ryby a raky do ruky. Jednou mě zavedl k potoku a začal mě učit, že je nutno ponořit ruce do vody u břehu v místě, kdy jsou kořeny keřů a přesným způsobem rukama pohybovat. Když se ryba nahmatá, je nutno pomalu přiblížit ruce k její hlavě, vzít ji za skřele a ryba je vaše. Jestliže to uděláte rychle, ryba vám vyklouzne. Naše rybaření bylo vždy velmi úspěšné – chytali jsme i víc než dvacet různých ryb dost velkých a připevňovali jsme je na šňůru uvázanou k polenu. Té vychytávce se rusky říká *kukan*. Ale když jsme *kukan* s rybami špatně ve vodě připevnili, a byli jsme plně zaměstnáni chytáním, *kukan* s rybami vzal proud.

Nu, co? Gogi navrhl, abychom šli do hor a sbírali hlemýždí ulity. On to už kdysi dávno dělal. On vůbec rád všechno sbíral – papírové peníze a mince z různých zemí, pohlednice, odznaky, řády a medaile – dělá to dosud.

Počasí bylo výborné, dny byly slunné, teplé a příjemné. Toulali jsme se po horách, sbírali ulity a dávali je Gogimu do tlumoku. Unavení jsme se vraceli do kamarádova domu.

Jednou jsme šli po prašné cestě bez košil, protože bylo veliké horko. Těla jsme měli poškrábaná od trní. Šli jsme a zpívali nějakou ruskou lidovou písničku. Za našimi zády jsme uslyšeli zvuk motoru auta.

V autě sedělo několik důstojníků a vojáků. Když nás míjeli, dívali se na nás s podezřením, ale jeli dál.

Po nějaké chvíli jsme došli k pohraniční vojenské základně a ...zatkli nás. Ukázalo se, že jsme zašli za sovětsko-tureckou hranici. Rozdělili nás a začali nás vyslýchat: odkud jdeme, proč jsme u hranic, co jsme tady dělali atd. Říkali jsme pravdu. Rozbili nám všechny ulity a hledali něco tajného, něco špionážního, ale nic nenašli.

Musím říci, že jsme neměli sebou legitimaci – nepočítali jsme s takovým dobrodružstvím.

Pohraničníci nás vyšetřovali několik hodin. Nakonec nás posadili do otevřeného vojenského nákladáku mezi dva vojáky s automaty a odvezli nás do města. Viděli jsme, že jsme zašli opravdu daleko. Ujeli jsme nějakou vzdálenost a auto zastavilo, z předního sedadla vystoupil major, nařídil vojákům, aby nás pustili a řekl: „Tak orlíci, v osm hodin večer přijďte s legitimací na štáb na tuto adresu... A když nepřijdete, najdeme si vás.“

Přijít dříve bychom stejně nemohli, protože do našeho bydliště to bylo nejméně 10 kilometrů, které jsme museli ujít pěšky a ještě zpátky. V určenou hodinu, zcela vyčerpaní jsme se dostavili na uvedenou adresu s dokumenty a vše se vyřešilo – už jsme nebyli podezřelí ze špionáže...

Jiného dne mě vedl Gogi ke stejnému potoku chytat raky. Bylo to jednoduché. Strčil se prst do dna pod vodou, rak se klepetem zahryzl a byl náš. Hlupák.

Nemohu říci, že to bylo příjemné. Naše prsty potom byly černomodré a zkrvavené. Ale úlovek byl bohatý, zranění nebylo důležité. Raky jsme přinesli domů, uvařili a jedli – každý 104 raků.

Zpočátku byli raci chutní, potom míň a míň. Nakonec jsme byli raky přejedení – byli odporní. Později po mnoho let jsem se neodvážil je ani ochutnat. Nedávno mi nabídli vařené raky. Nechutnali mi.

Po několika dnech jsme odjeli do Baku.

Baku

Vyšli jsme z nádraží. Nevěděli jsme, kam máme jít. Šli jsme hledat nějaké informace. Náhle nás obklopilo několik mladíků. Dva-tři drželi v ruce stříkačky. Věděli jsme, že když oběť vzdoruje, oni stříknou kyselinu do očí. To se mi nelíbilo, několik kolemjdoucích se vytratilo a vzdorovat by byla hloupost. Skoro všechny peníze nám vzali, zůstalo jen pár drobných v tajné kapse, kterou nenašli.

Po tomto nepříjemném přijetí se nám podařilo najít podnik, který nám byl určen k práci. Ukázalo se, že nás již nečekali a naše místa byla již obsazená. Ubytovali nás v nějaké velmi vzdálené ubytovně a řekli nám, abychom přišli, až se pro nás najde práce.

Bylo dobře, že jsme již byli zvyklí hladovět a že od dětství jsem byl neuvěřitelně šetrný (té vlastnosti jsem se už dávno zbavil, bohužel). Peněz bylo málo, museli jsme se živit tak, že jsme si kupovali kilogram černého chleba na celý den (bylo to v roce 1954, období hladu již skončilo a chleba bylo možno volně nakupovat). Chleba jsme nakrájeli a po několika hodinách krajíčky jedli a zapíjeli pitnou vodou z fontánek, které tenkrát byly rozmístěny v mnoha městech. Uplynuly asi dva týdny. Nakonec nám nabídli práci, ale nikoliv v naší profesi – pomocní jeřábníci na lodi. Samozřejmě jsme souhlasili, protože jsme neměli žádné peníze. Na těch lodích jsme bydleli, jedli, pracovali a dostávali plat.

Měl jsem větší štěstí, než kamarád, měl jsem zajímavější práci, pracoval jsem jako skutečný jeřábník. Gogi jen natíral jeřáb na své lodi.

Naším úkolem bylo naložit jeřábem na loď různá zařízení pro naftové věže, dopravit je na „Naftové Kameny“ do oblasti kaspického moře, kde se čerpala ze země nafta a zde náklad nechat.

Moje práce byla docela složitá. Byli jsme nuceni pracovat ve vlnách do šesti stupňů, přesto, že podle předpisů se mělo pracovat jen ve vlnách nejvýše třístupňových. Bylo to nebezpečné pro vazače, protože ohromný, těžký hák se volně pohyboval v několikametrovém rozpětí. Kdyby hák někoho uhodil, ten člověk by určitě nezůstal mezi živými. Abych se vyhnul kyvadlovým pohybům háku, musel jsem prudce a zručně otočit jeřáb ve směru pohybu háku. Výsledkem takových pracovních podmínek bylo, že jsem jednou během své práce převrátil plošinu s koleji a s rourami pro naftu, jindy z háku do moře spadl 18ti tunový kolos.

Několikrát kvůli mé nepozornosti se hák zachytil na hlavu jeřábu a já jsem ho musel uvolnit. Udělat to bylo možné jen ručně. Jednou jsem šplhal k háku přes skelet naftové věže, kde byly navařené železné stupačky. Když jsem uvolnil hák, začal jsem sestupovat a vítr mi navál do obličeje vlasy, uklouzl jsem a spadl jsem. Protože jsem byl trénovaný atlet, instinktivně jsem roztáhl ruce a to mě zachránilo, protože jinak bych spadl asi z desetimetrové výšky do otevřeného nákladního prostoru, ve kterém stála naftová věž. Po tom pádu – místo abych hrdinně zhynul – jsem měl širokou ránu na boku.

Snad hloupá prozřetelnost mi zachránila život, abych ho mohl věnovat esperantu?

Jednou mě na lodi pověřili, abych udělal nástěnku, nevím, jak na to přišli, že umím kreslit.
Od té doby již více než půl století se zabývám redigováním.

V armádě

Protože jsme s Gogim pracovali v naftovém průmyslu, měli jsme tříroční odklad vojenské služby, která byla nevyhnutelná. Ale naše práce neodpovídala naší profesi, navrhl jsem Gogimu, abychom se do armády přihlásili. Proč bychom měli ztrácet tři roky? Proč sloužit v armádě o tři roky později?

Šli jsme se přihlásit na armádní komisariát. V té době byla vojenská služba u pozemních jednotek tříletá, u vzdušných čtyřletá a u vodní flotily pětiletá. I přes tu dlouhou dobu jsem si přál jít k námořnictvu, vždyť jsem již dříve snil o tom, že budu námořník. Byl jsem ale určen ke vzdušným silám. Gogi se dostal k říční flotile.
Museli jsme se rozdělit...

Po úvodním kurzu jsem byl určen ke službě v inženýrském (technickém) oboru leteckého vojenského pluku. Proč tam? Protože jsem měl střední technické vzdělání...

Nebudu vyprávět, jak jsem vojančil, nu, při propuštění jsem byl zapsán do plukovní čestné knihy, i přesto, že velitel mě mnohokrát vyhrožoval vězením, ale k tomu nikdy nedošlo. Vyhrožoval, protože jsem byl poněkud vzdorovitý, i když jsem u toho nikdy nezvyšoval hlas. Vždy jsem mluvil klidně, nikdy nenadával, nikdy neříkal nic urážlivého, ale můj klid nějak rozčiloval mé velitele až k běsnění. To se stávalo, jenom když mi chtěli poroučet. Nemám rád, když mi někdo poroučí. Ani já nerad jiným poroučím a celý život se vyhýbám vedoucím funkcím, ale ne vždy se mi to daří.

Štábní velitel mě nedal uvěznit, protože jsem byl pro pluk velmi užitečný a kromě svých povinností jsem vytvářel množství potřebných instrukcí pro obsluhu letadel (každý technický důstojník pluku měl fotokopie těchto instrukcí), cvičil jsem družstva ve sportovní gymnastice a ve střelbě.

V našich armádách se v zimě a v létě konaly sportovní závody. Protože jsem získával první místa v atletice a ve střelbě, byl jsem pověřen trénovat určená družstva. Tedy já, obyčejný voják, jsem cvičil ve střelbě a atletice důstojníky našeho pluku. A důstojníci se nestyděli,

že jim velel obyčejný voják. Moje sportovní zkušenosti, získané v technikumu, a také dobrá technika kreslení, byly v armádě velmi užitečné.

I zde mě pověřili přípravami nástěnek....

Sloužil jsem v armádě tři roky a deset dní. Potom jsem se vrátil domů, do Oděsy.

Topič

Doma jsem začal hledat práci. Zkusil jsem najít místo podle své profese - technický konstruktér. Navštívil jsem 14 podniků a továren, kde bych mohl být potřebný, ale nic jsem nenašel.

Náhodou jsem se dověděl, že se budou následující den konat zkoušky na vytápění parními kotli. Přihlásil jsem se a v noci jsem si přečetl patřičnou knihu a ráno jsem úspěšně složil zkoušky a byl jsem odeslán ke službě jako kotelník na ledoborec.

Možná, že se ptáte: je potřeba ledoborec v Černém moři?

Ano, odpovím vám!

Před padesáti lety zimy v Oděse byly často kruté. Sice méně než na Sibiři, přesto mráz dosahoval až k minus 36 stupňům a oděský záliv pokrývala vrstva ledu asi půl metru silná. Mnohokrát jsem šel po ledě v moři několik kilometrů od břehu. Na zajištění cesty pro lodi v zimě byly proto nutné ledoborce. V oděském přístavu byly dva: „Vladimír Lenin“ a „Toros“. Já jsem pracoval na tom druhém, menším.

Práce to byla pekelná. Ze začátku jsem byl určen jako pomocný topič. Mým úkolem bylo dopravovat kamenné uhlí ze sklepa dvěma topičům první třídy.

Po týdnu jsem byl povýšen na topiče první třídy.

Na lodi byly dvě kotelny, v každé dva kotle a každý kotel měl tři ohniště. Jeden kotel měl na starosti topič první třídy. Jeho úkolem bylo udržovat oheň ve všech ohništích, ale přitom v jednom bylo vždy nutné vyčistit ohniště od škváry bez uhašení ohně a udržovat tlak páry, aby loď neztrácela rychlost.

Škváry bylo hodně, uhlí nebylo kvalitní. Z jednoho ohniště jsem vybíral průměrně dvě tuny škváry, možná i víc. Horko sálalo a oblečení na mě hořelo. Muselo se nalévat hodně vody na tuny vytahané škváry a z ní se uvolňovala kvanta sírového plynu, že se skoro nedalo dýchat. Potom se ochlazená škvára musela vynést a naházet do moře. Tuhle práci jsme dělali ve třech čtyři hodiny, pak byl

osm hodin odpočinek a znovu do toho. Při práci jsme kvůli horku vypili celé vědro vody...

Na ledoborci jsem pracoval asi čtyři měsíce. Přišlo jaro. Loď bylo nutno opravit a topiči nebyli potřeba. Navrhli nám, abychom zastoupili za námořníky, kteří měli dovolenou.

Nechtělo se mi jít na jinou loď a tak jsem to odmítl. Poslali mě pracovat do lodních opraven. Tam jsem pracoval s kladkostrojem, byl jsem specialista na přemísťování materiálu ve složitých lodních podmínkách. Pracoval jsem tam 30 měsíců.

Prvním rokem jsem se tam setkal s esperantem...

Začátek

Miloval jsem knihy. V dubnu 1958 jsem na své pravidelné procházce knihkupectvími v Oděse uviděl v jedné prodejně pod sklem u pokladny šedivý papírek, na kterém bylo rukou napsáno oznámení o kurzu „nějakého mezinárodního jazyka“ v Domě vědy. Šel jsem tam a ptal se. Vysvětlili mi, kde a kdy mohu kurz navštívit.

Jindy v jednom knihkupectví jsem uviděl knihu, kterou bych si přál koupit. Stála tři ruble a šedesát kopejek. Peníze jsem neměl. Šel jsem do parku (jmenoval se Ševčenkův) a ...hledal peníze. Našel jsem třírublovou bankovku a na jiném místě ještě několik mincí. Stačilo to, abych si knihu mohl koupit.

Bohužel, podobné epizody v mém životě byly velmi, velmi řídké.

10. dubna 1958 bylo právě 14.výročí osvobození Oděsy od fašistické okupace. Vešel jsem do kurzu, kde sedělo asi dvacet lidí. Učitel se právě ptal popořadě přítomných – ale ne rusky – a lidé něco odpovídali. Přišel jsem také na řadu a dostal jsem otázku. Nic jsem nechápal, postavil jsem se, zrudl jak vařený rak a koktal rusky:

„Já...po prvně...prvně...“

Všichni se začali smát, styděl jsem se, zrudl ještě víc, ale od toho dne jsem již v Esperantii zůstal a zůstanu do posledních dnů svého života. Již uplynulo půl století ...

U učitele – Alexeje Iljiče Veršinina – jsem si koupil ruskojazyčnou brožuru od Andreeva: „*Mezinárodní pomocný jazyk esperanto*“, vydanou v roce 1957. Byla tam popsána gramatika a dva slovníčky – esperantsko-ruský a rusko-esperantský. V ruské části bylo 928 slov – to si dobře pamatuji. Tu část jsem si rozdělil po padesáti slovech,

večer jsem těch padesát slov opsal na papír a ráno, když jsem šel pěšky do práce asi 15 minut, jsem se ta slova naučil z paměti a za 19 dní jsem se tak naučil celý slovník. To bylo poprvé a naposledy v mém životě, kdy jsem se učil slovíčka.

Veršinin byl ve třicátých letech členem Ústředního výboru Sovětské esperantské unie (ÚV SEU). Obstarával pro nás také různé časopisy, hlavně velmi dobré byly „*Nuntempa Bulgario*“ a „*Nica literatura revuo*“. Četl jsem je od prvního do posledního písmene a ne všemu jsem rozuměl, protože naučená slova nestačila, musel jsem chápat obsah i bez znalostí některých slov a zvykl jsem si učit se bez používání slovníku.

Později jsem našel staré esperantské knihy v největší oděské veřejné knihovně „Gorkij“, opsal jsem starý předválečný slovník, protože nové slovníky nebyly, ale to už pro mne nebylo důležité – zvyk číst bez slovníku byl pohodlnější. Proto jsem opsaný slovník skoro nikdy nepoužíval.

Asi po dvou měsících jsem začal korespondenci se zahraničními esperantisty. Ta věc byla velmi zajímavá a brzy jsem měl třicet dopisovatelů ze 22 zemí. Stanovil jsem si pevná pravidla: odpovědět na každý došlý dopis do tří dnů.

Nikdy – již od prvního dopisu – jsem si nepsal text dopisu rusky na nečisto, abych ho pak překládal do esperanta, jako to dělá hodně začátečníků. Ale koncepty jsem dělal, protože ze začátku jsem psal dopisy do zvláštního sešitu, abych nezapomněl, co jsem komu napsal a potom jsem napsal dopis na čisto. Korespondence mi byla velmi užitečná. Od zahraničních přátel jsem dostával mnoho všelijakých otázek a musil jsem na ně odpovídat a takovým způsobem jsem velmi pokračoval ve vyjadřování svých myšlenek v esperantu.

Na podzim v roce 1958 nebo na jaře 1959 se do kurzu přihlásil Anatol Gončarov a Boris Judickij a vytvořili jsme přátelskou trojici. Přátelé za mnou často chodili domů, procházeli jsme se po městě a pořád jsme mluvili esperantem, vymýšleli jsme si slova, která jsme neznali a to nás hodně rozesmávalo. Opravdu vesele jsem se učil jazyk, ze kterého jsem měl užitek a zábavu.

Aleksej Iljič Veršinin

Náš klubový život byl velmi bohatý. Aleksej Iljič Veršinin byl výborný vedoucí kurzu a organizátor.

Esperanto se naučil v roce 1916, když mu bylo 9 let.

Po vojenské službě přišel do Moskvy, aby tam studoval v energetickém institutu a především vyhledal esperantisty. Přijal ho Ernest Drezen, předseda „*Ŝtatkomitato de Standardoj*“ a generální sekretář ÚV SEU. Ukázalo se, že se dobře ví o jeho činnosti na Dálném východě a proto ho koptovali do Ústředního výboru SEU. Stalo se to v roce 1934.

Ale pak přišly černé dny perzekuce. Všude byli hledáni špioni a bylo snadné „odhalovat“ řetězy komplotů. Byli zatýkáni a střílení nejvýznamnější esperantisté země, zavírány a zapečetěny byly prostory ÚV SEU v Moskvě v ulici Spiridonovka, byl zkonfiskován majetek a dokumenty.

Alexej Veršinín měl štěstí – v té době nebyl v Moskvě. A v té době, když člověk nebyl zatčen v okamžiku, kdy pro něho přišli, pak ho již nehledali a mohl potom léta žít a pracovat. Hlavní podmínka byla – nepřipomínat se...

Veršinín ani nevěděl, pro co konkrétně byli obviněni jeho spolupracovníci. To se dověděl až později. Poznal, jak byly vyráběny podobné „složky“, když ho v roce 1956 vyzvali, aby se v Oděse zúčastnil rehabilitace starých oděských esperantistů, zatčených a vězněných v letech 1937-1939.

Jen jeden příklad: V Oděse před válkou pracoval elektrikář Sutkovoj, který sestavil esperantsko-ruský slovník, který byl posouzen v Ženevě jako vzorový národní slovník. Byl vyslán signál: „Sutkovoj se naučil esperanto, aby se mohl stát špionem.“ To stačilo, aby jeho život byl nezákonně zničen. Byl poslán na 10 let do vězení.

Během celé Velké vlastenecké války (1941-1945) proti fašistické invazi od prvního okamžiku až do konce Alexej Veršinín bojoval u Černého moře, účastnil se obrany Sevastopolu, Kerče, Novorossijsku, osvobozování Oděsy, Konstance a Varny... Po válce se usadil v Oděse.

Od roku 1956 přispěl k obnovení esperantského hnutí v zemi. Alexej Veršinín, Nikolaj Blažkov, (který se vrátil zesovětských koncentračních táborů a později vytvořil 2 sochy Ludvíka Zamenhova) a další esperantisté zorganizovali v Domě vědy esperantskou sekci a založili několik kroužků, vyučovali mládež, obnovili korespondenci do celého světa.

Následující rok mě jmenoval Veršinín „vědeckým sekretářem“ esperantské sekce Domu vědy a tak jsem se vlastně stal jeho hlavním pomocníkem. On stále vedl nové skupiny začátečníků a já – „kurz esperantských učitelů“, nebo prostě pokračovací kurz.

Jak jsem již řekl, život v sekci byl čilý. Na schůzkách, kromě výuky jazyka, Veršinín vždy předčítal zajímavé části z dopisů svých početných zahraničních přátel, členové sekce vypracovávali články podle instrukcí (to sloužilo jako cvičení k mluvení o jakémkoliv tématu v esperantu). Schůzky probíhaly svižně a zajímavě, protože se skládaly z několika různých částí. Dosti často byly také organizovány zvláštní propagační večery pro neesperantisty i s koncerty v esperantu. Potom, když jsem již trvale žil v Moskvě, jsem téměř každý rok jezdil do Oděsy, kde byla moje matka a bratr a vždy jsem navštěvoval Veršinína, Nikolaje Blažkova a Sergeje Rublova (o něm promluvíím ještě později).

Jednou jsem přijel do Oděsy, chtěl navštívit Veršinína v jeho bytě, ale nenašel jsem ho, změnil adresu. Ve městském informačním centru jeho adresa ještě nebyla registrovaná.

Ale já jsem si velmi přál s ním setkat. Šel jsem bezcílně a přál si, abych se s ním setkal.

Potkal jsem ho! Velmi daleko od jeho staré i nové adresy...

Při těchto setkáních mi Veršinín mnoho vyprávěl. Říkal, že před válkou měl velký esperantský archív, který byl za války zničen. Měl dokonce několik původních korespondenčních lístků napsaných samotným Zamenhofem (určitě ne jemu samotnému). Jednou jsem ho žádal o dovolení nahrát jeho zajímavá vyprávění, ale on nesouhlasil, přesto, že to bylo už v osmdesátých letech.

Bohužel jsem si nikdy nepožíval zápisky z rozhovorů s nyní již historickými osobnostmi...

Veršinín mi vyprávěl o minulosti, při své práci při rehabilitacích oděských esperantistů, o svém vytrvalém snažení proti stranickým a městským, oděským autoritám, které požadovaly, aby přestal s vyučováním jazyka a vyhrožovaly odebráním stranické legitimace a vyhozením z komunistické strany.

Co to znamenalo, můžete pochopit z následujícího příkladu: Jeden můj přítel s vysokoškolským vzděláním v několika oborech (vysvětlil mi principy zalamování novinových stránek a několik let jsem tuto profesi vykonával) v sedmdesátých letech byl pro nějakou maličkost vyloučen ze strany a potom nikde nemohl nalézt práci, byl jako malomocný, nikde ho nechtěli přijmout ani jako prostého nádeníka. A on mi přesto radil, abych se do strany přihlásil. V době, kdy jsem byl provizorním redaktorem arabské varianty deníku „Moskevské noviny“, jsem docílil s obtížemi povolení, abych ho mohl využít čas od času jako externího novináře (byl arabista a právník – kromě ještě dalších profesí), přesto jeho hlavním příjmem bylo nelegální psaní doktorských prací pro Araby z různých zemí. Během několika let napsal sedm disertačních prací pro pět různých vědců a všechny byly úspěšně obhájeny...

Nikolaj Vasiljevič Blažkov (1898-19??)

Nikolaj Vasilevič Blažkov byl povoláním sochař. Mnoho let strávil v sovětských koncentracích stejně jako jeho manželka Lidia Lvovna Svetčenko, spisovatelka pro děti a také esperantistka.

V padesátých a šedesátých letech vyučoval studenty sochařství a esperanto v oděském Domě pionýrů.

Koncem padesátých let vytvořil Zamenhofovu bustu, která dosud stojí na dvoře jeho domu, kde Blažkov žil se svou ženou v suterénu. Před několika lety jsem viděl v televizi film o Oděse, kde byla vidět také busta. Komentátor řekl, že nyní již nikdo neví, kdy a proč se busta objevila na tom dvoře...

Ale já vím, že oděští esperantisté často vedou zahraniční esperantisty a esperantisty z jiných měst, aby se na bustu podívali.

Vyfotografoval jsem bustu, když ještě stála v ateliéru, kde Blažkov vyučoval děti. Bylo to v roce 1959 nebo 1960 před mým odjezdem z Oděsy do Moskvy. Blažkov mi řekl, že bustu vytvořil pro Světový kongres v Polsku, který se konal v roce 1959, ale nedostal povolení bustu předat.

Manželé Blažkov-Svetčenko bydleli velmi blízko mého bydliště a já je často navštěvoval. Nikdy mi nevyprávěli o svém životě v koncentracích. Zdálo se mi nezdvořilé zeptat se jich a oni se tohoto tématu nikdy nedotkli.

Nikolaj Blažkov také vytvořil nevelký Zamenhofův reliéf, který namnožil do sádry. Také mi jeden daroval, ale asi jsem ho někomu předal...

Myslím, že se hodí zveřejnit soukromý dopis, adresovaný mně, který objasňuje potíže oděských esperantistů s bustou, která stála na dvoře.

Oděsa 19.5.1986

Vážený Vladimíre Vladimiroviči,

chtěl bych vám podrobněji popsat okolnosti, které se týkají Zamenhofovy busty. Instaloval ji Nikolaj Vasiljevič Blažkov – autor díla – na kamenném podstavci staré studny z minulého století na dvoře v zahrádce domu v ulici Deribasovskaja č. 3, kde tehdy Blažkov bydlel. Vrchní část studny byla rozměrnější, než podstavec busty. Po několika letech prkna, na kterých busta stála, zpuchřela, zejména ze spodní strany a hrozilo, že by busta spadla do hluboké studny. Inženýr Osipov a já jsme se rozhodli tomu zabránit a začali jsme připravovat opravu podstavce.

Příprava trvala několik dní. Přinesly se kovové tyče a podpurná mříž z velké kovové postele. Osipov přinesl ocelový pás široký asi 10-12 cm a papírový pytel s cementem. Začali jsme přinášet pohozené cihly.

Přidal se také N. I. Sigal, který našel ve dvoře za divadlem v Čajkovského ulici stavební zbytky a množství cihel, které se tam povalovaly, a kde se zdálo, že tam bylo již skončeno s opravou. Odtud jsme začali nosit materiál v rancích na zádech. Část donesených cihel jsme rozbíjeli na kousky. Ve vedlejší dvoře domu č.5 jsme našli písek a po čtvrté, když jsme písek odnášeli, uslyšeli jsme z balkonu rozzlobený křik: „Kam ten písek nosíte? Ani se ho nedotýkejte!!“ A tak začala stavba základu. Pomocí prken jsme opatrně sesuli bustu na zem a uviděli jsme zpuchřelé dřevo, jen zázrakem busta nepropadla. Postel se ukázala velmi užitečná jako podepření mříže na studni.

Dál jsme vytvořili železobetonový základ, na kterém vyrostl podstavec z cihel. Za několik dní pak už stál Zamenhof na svém místě. Dopravili jsme ho tam opět po prknech s velikou námahou. Později jsme natřeli bustu bílou barvou a když barva uschla, sousedé, kteří znali Blažkovu rodinu, postavili na volná místa na studni vázy s květinami.

Klidně a skromně stojí Zamenhofova busta, jediná busta na Ukrajině vytvořená esperantistou Nikolajem Vasiljevičem Blažkovem.

Ilja Vagramov

V esperantském světě je busta známá. Přesto navrhuji, abyste si ještě přečetli o jiné soše vytvořené Nikolajem Blažkovem. Proto vám předkládám ještě jeho osobní dopis, který mi napsal:

22.5.1968

Milý Vladimíre Vladimiroviči!

Mám velkou radost, že se můj přítel Grigorij Ivanovič Zarubin (z města Jelec) seznámil s vámi. Byl prvním esperantistou, se kterým jsem se setkal ve svém životě. Bylo to v roce 1925. Od té doby si dopisujeme naším jazykem. Zajímá mě, zdali jste dostal mou recenzi o svastice od Svadosta a také jaký máte na ni názor. Lidie Lvovna říká, že proti ní nyní musíme bojovat. Plně s ní souhlasím.

Musím vám sdělit, že mě velmi zarmoutil fakt, že oděské úřady mi nedovolily poslat velkou bustu Zamenhofa, kterou jsem vytvořil pro město bulharské Varna, i přestože výkonný výbor ve Varně mi poslal oficiální dík za dar a pozval mě na kongres bulharských esperantistů v květnu do Varny na jejich náklady. Podobný dopis dostal také oděský výkonný výbor, a místo aby pomohl s odesláním busty, učinil všechno, aby odeslání busty znemožnil. Na příkaz výkonného výboru byla svolána zvláštní mimořádná umělecká rada čtyř sochařů, která neuznala moje dílo jako vhodné k odeslání. Nechtěli prostě, aby ze Sovětského svazu byl do Bulharska odeslán Zamenhof. Z výkonného výboru mi řekli: „Kdyby to byl Lenin, nebo Marx, ale Zamenhofa poslat nemůžeme.“

Přál jsem si poslat bustu do Litvy, do města Veseja kde Zamenhof žil se svou sestrou, a kde je také Zamenhofova ulice, ale odpověď mi žádná nepřišla. Když by Veseja dar odmítla, nebo neodpovídala, možná by bylo možné poslat bustu do Moskvy a umístit ji tam blízko staré budovy univerzity, kde Zamenhof studoval s Antonem Čechovem na medicínské fakultě. Busta je zhotovena z bílého betonu a pod širým nebem může stát i tisíc let. To mě napadlo, když jsem o tom četl ve východo-německé revui „Der Esperantist“ jako o hotovém faktu. Nevím, kdo se zabývá podobným lhaním.

Ta busta je částí sedícího Zamenhofa v projektu velkého monumentu, určeného pro Varšavu nebo Bialystok, nebo Moskvu – já sám ještě

nevím, kde nebo kdy to bude možné uskutečnit. Ale dokud žiji, budu pokračovat v práci na svém plánu. Následující generace sama vyřeší ten problém nejlíp. Když vy, v Moskvě, rozhodnete o věci pozitivně, mohu vám poslat pracovní náskres pro podstavec. Zatím jen posílám fotografii busty. Podobnou fotografii má také Konstantin Gusev, kterou mu předal Makovskij.

L.L. a já vás srdečně zdravíme

Váš přítel

N.Blažkov

Sergej Rublov (1901-1979)

Sergej Grigorjevič Rublov si také zaslouhuje zvláštní vyprávění.

Předložím vám to, co on sám napsal.

MATERIÁLY PRO ŽIVOTOPIS s. RUBLOVA

Narodil se v Oděse 14. ledna 1901. Povoláním inženýr-chemik (od r. 1924). V letech 1929-1941 a od 1945 až dosud pracoval v Oděse

v továrně na barvy a laky. V armádě sloužil v letech 1941-1945.

Dvacet čtyři let byl vedoucím Ústřední laboratoře, zabýval se mnoha výzkumnými pracemi; část jich publikoval ve formě článků a patentů, vcelku 20 vědecky-technických publikací. Za svou práci obdržel v roce 1964 titul „Zasloužilý vynálezce Ukrajinské sovětské socialistické republiky“.

Esperantistou se stal v roce 1919. V letech 1919-1929 byl jedním z vedoucích esperantského hnutí v Oděse. V letech 1925-1928 byl členem ústředního výboru SEU. Od roku 1929 členem Mezinárodního jazykového výboru (LK) a reprezentantem Sovětského svazu.

Hlavní esperantská díla :

1. Kvantitativní analýza esperantských kořenů (1926-1927), publikováno 1927.

2. Kvalitativní analýza esperantských kořenů

3. Učebnice „Esperanto-Rondeto“ v ruštině, ukrajinštině, bulharštině, němčině a francouzštině (1927-1936):

rusky: osm vydání 1. části (110 000), tři vydání 2.části. Schváleno

Státní vědeckou radou, doporučeno Jazykovým výborem SEU

ukrajinsky: (1931) doporučeno Lidově-vzdělávacím komisariátem Ukrajinské sovětské socialistické republiky

bulharsky: 1. část (1932), 2. část (1932)

německy: dvě vydání (1930-1931)

francouzsky: jedno vydání (1932)

Na základě „Esperanto-Rondeto“ bylo vydáno několik učebnic (dvě prostřednictvím SEU) a dvě metodické knihy, za pomoci „Esperanto-Rondeto“ od Engelharda (1929) a Pilippova (1935).

V letech 1924-27 vyšlo v různých časopisech 20 článků (o jazyku a vědecké bibliografii) atd.

V období 1922-1971 byly vydávány různé překlady – 3 knihy a 50 básní.

Knihy: 1. „Cesta k vědě budoucnosti“ (1920).

2. „Chemie vesmíru“ 1925 – obě knihy jsou od sovětského akademika A. Fersmana se zvláštním úvodem autora pro esperantská vydání.

3. Román „Rudá hvězda“ od A. Bogdanova (1929) - podíl na kolektivním překladu.

4. Verše se objevovaly v několika sbírkách „Plným hlasem“ od Majakovského (1930), „Vybrané verše“ od Jesenina (1965), „Lyrika“ od L. Ukrainky (1971) a dál v různých časopisech (od Krylova, Puškina, Lermontova, Jesenina, Edgara Poea, Balmonta, Majkova, Feta, Rilského), také úryvky z „Mrtvých duší“ od Gogola.

V rukopisech zůstaly:

1. Fonetický slovník esperanta (originální dílo podle nové abecedy).
2. Překlady básní z ruského jazyka, především z ruské klasické poezie (48 autorů, 579 překladů), z ukrajinštiny (5 autorů, 12 překladů), celkem 591 básní od 53 autorů.
3. Z tohoto množství bylo vydáno 50 překladů, 541 zůstalo v rukopise.

(...)

V nedokončených rukopisech zůstává:

1. Strukturovaný slovník esperanta (na základě kvalitativní analýzy esperantských kořenů).
2. Systematický slovník esperanta.

Překlady básní jsou stavěny na teorii znělé rytmičké struktury, která napomáhá k chápání a osvojení si specifických básnických forem.

S. Rublov

20.11.1971

Poznámka: *Sergej Rublov zemřel za osm let po uvedeném datu. Vykonal ještě mnoho práce, v knižní formě se objevily všechny přeložené Krylovovy bajky a několik jiných básní, všechna Puškinova díla, „Tři črty o esperantu“, přesto velká část děl zůstává v rukopisech.*

o – o – o

Dopis V. Samodajovi (kráceno)

8.5.1976

(...) *Mám radost, že jsem trochu užitečný pro naše esperantské přátele, že moje překlady se líbí a upevňují životaschopnost našeho jazyka. Ptáte se, co bych vybral pro „Paco“ (Mír) č.4. Po pravdě, nevěřím, **vůbec nevěřím**, že by vytiskli moje věci, nebo dokonce fotografii. Pro vedoucí, kteří budou rozhodovat, jsem **pouhý nikdo**... Nemá cenu ani přemýšlet o výběru veršů. Jen v případě, že by se stal **zázrak** (!) a oni ráčili dovolit něco k mému výročí – vyberte něco sám – asi z „Evžena Oněgina“, z „Měděného jezdce“, nebo z lyrických Puškinových básní, Lermontových básní a podobně (mám také hodně od Tjutčeva), nebo od Jesenina (kromě vydaných), Blocha, Někrasova a dalších. Možná by se mohly opět vytisknout mé dobré překlady z „Norda Prismo“, nebo „Heroldo“? Pokud ano, vybral bych vhodné. Ale **určitě je nutno** mi to oznámit, protože v některých básních chci udělat **opravy** a je potřeba vám je poslat...*

Fotografii z této doby nemám (jsem sešlý, ošklivý), tak alespoň posílám basreliéf - podává o mě tu nejlepší představu. K tomu mám ještě jednu prosbu: ta fotografie basreliéfu je pro mne jedinečná, prosím, ofotografujte ji a pošlete mi ji zpět (buď vy nebo jiný fotograf) v několika kusech.

(...) *Teď už nic nepřekládám. Ale hodně, opravdu hodně pracuji na výzkumu slovní zásoby. Mám veliký plán. Právě jsem skončil svou největší práci – „Strukturální slovník esperanta“ (esperanto-ruský), napsaný ručně ve čtyřech sešitech, tedy celkem 800 stran – psaných malými písmeny. Je tam kolem 1.500 slovních skupin. Každá skupina spojuje kořenová slova stejného původu. Celkem je to 6.000 kořenových slov. Jen 76 kořenů nemá příbuzná slova v ruštině (5.813 ostatních slov – je příbuzných spisovně ruštině). Kromě toho Strukturální slovník má ve třech sešitech 3 indexy slov – 2 indexy pro*

esperantská slova ve Slovníku a 1 index – pro zvláštní ruská slova, která se odrážejí ve Slovníku. Slovník by byl všeobecně velmi užitečný pro esperantisty, kteří studují ruštinu. Vlastně je to fantazie!

*Nejužitečnější bude Slovník pro esperantisty, kteří chtějí podrobněji znát náš jazyk a **původ našich slov** (ne odvozenin).*

Velmi lituji, že mám jen jeden čistopis (kromě hrubého konceptu).

Pošlu vám ho, nebo si ho vezmete, při vaší letošní návštěvě Oděsy.

(...) Dva esperantisté z Oděsy začali kopírovat Slovník pro rozmnožování na pauzírovací papír, ale už jsem je dva-tři týdny neviděl. Možná, že práci opustili.

Přijměte můj pozdrav

Váš S.Rublov

o – o – o

Z dopisu V.Samodajovi:

Oděsa – 20.6.1977

(...) Nyní končím dva výkladové slovníky: 1) Výkladový slovník blízkých tvarů pro studium poezie (obsahuje podobná slova, ale nejedná se o slovník pro rýmy; k tomu účelu jsem v roce 1973-74 napsal „Laŭsonan vortaron“.

2) Výkladový slovník nepřesných překladů (falsaj amikoj) – kde jsou příklady nepřesných překladů určitých slov.

Kromě toho jsem sesbíral materiál o „Raných letech oděských esperantistů“. Pracoval jsem z toho důvodu ve státním archívu v Oděse, v knihovnách, kde jsem studoval devadesátá léta minulého století. Tato práce je jakoby pokračováním „Tri skizoj“ a je v ní popsáno formování esperanta jako jazyka společenského a literárního. Oděští esperantisté k této práci velmi přispěli. Oděsa nebyla nejdůležitějším centrem, jak tvrdil Veršinín; ale může být dle ní charakterizováno celé hnutí v té době. Hnutí v Oděse bylo jakoby ukázka všeobecného hnutí. Prostudoval jsem životopisy dvaceti esperantistů. Zatím jsem sesbíral jen hrubý materiál (něco víc než 350 stran).

Mimo to, 29. června bude soudruhovi Veršinínovi 70 let. Pogratulujte mu!

(...) Kopii mého „Výkladového slovníku“ (800 stran+250 stránek indexu) jsem připravil a předal Kolkerovi. (...)

*Zatím vám přeji všechno dobré
váš přítel
S.Rublov*

o – o – o

Univerzita v Moskvě

V září 1960 jsem začal studovat v Moskevské státní univerzitě na fakultě tenkrát nazývané *Institut orientálních jazyků*, kde se vyučovalo celkem 30 neevropských jazyků. Zde jsem vystudoval nejen arabské jazyky, ale i kulturu, zeměpis, dějiny, ekonomiku a další obory týkající se arabských zemí. Skutečně jsem vystudoval ne jen všechno zmiňované o arabských zemích, ale také o jiných východních zemích. Ale o tom vám nebudu vyprávět, to se naší knihy netýká...

Kvalifikovaných arabistů není mnoho. Proto se mne ptali několikrát, proč jsem si vybral toto povolání.

Úplně náhodou. Stejnou náhodou jsem se stal esperantistou.

Neplánovaně, impulsivně.

Jako chlapec jsem bydlel v Oděse, v přímořském městě, kam přijíždí množství lodí z různých zemí, ze vzdálených a exotických zemí. Moře je nekonečné, z břehu se nepřehlédne. Ale co je tam za horizontem? Moji chlapeckou představivost lákaly tyto neznámé země, silná touha se ve mně usídlila, přání uvidět tu záhadu, která se skrývá daleko, předaleko.

Přál jsem si být námořníkem, uvidět celý svět. Později jsem se námořníkem stal, ale ne nadlouho. Tři měsíce před vojenskou službou – v Kaspickém moři a čtyři měsíce po vojně – Černém moři. Ale o tom jsem vám již vyprávěl...

Po krátkém námořnickém životě jsem pracoval v docích jako specialista na překládání nákladů. Často to bylo ve velmi těžkých podmínkách. Nemohu tvrdit, že se mi ta práce líbila, ale pracoval jsem a na změnu jsem nemyslel. I tuto práci jsem dělal náhodou, jako většinu věcí v mém životě.

Tedy ve dne jsem pracoval v závodě, večer se zabýval esperantem, angličtinou a italštinou amatérsky, lépe řečeno sám.

V létě v roce 1960 jsem měl měsíc dovolené a rozhodl jsem se jet se podívat do Moskvy, kde bydlel můj přítel z vojny.

Když jsem se procházel po ulicích Moskvy, uviděl jsem stánek s knihami. Knihy mně zajímaly vždycky. Přistoupil jsem ke stolu, díval se a uviděl jsem knížku o Moskevské státní univerzitě. Vzal jsem ji do ruky, zalistoval a našel tam informaci o zajímavém oboru – o Institutu orientálních jazyků, kde se vyučuje 30 východních jazyků. Velmi mě to zaujalo. A když jsem si přečetl, že studium umožňuje předpokládanou praxi v zemi vyučovaného jazyka, byl jsem lapen. Ukázalo se, že Institut se nalézá hned vedle. Vešel jsem a zeptal se. Řekli mi: napište si žádost o studium. Napsal jsem. Ale nevěděl jsem, který jazyk bych si měl vybrat. Zajímala mě Indie „země zázraků“. Zajímala mě Indonésie, protože právě běžel o ní krásný film. Zajímala mě arabština, protože to je jazyk „Tisíce a jedné noci“. Vybral jsem si Indii a odjel jsem domů do Oděsy, připravit se na zkoušky. Moje dovolená skončila a já jsem měl čas na učení jen po práci.

Za měsíc jsem přišel ke zkouškám a bylo mi řečeno, že jsem napsal žádost na obyčejný papír a je třeba ještě vyplnit blanket. Udělal jsem to, ale tentokrát jsem označil arabštinu, protože jsem slyšel, že je to nesnadná řeč.

Vlastě již tři roky před tím jsem si koupil rusko-arabský slovník, i když jsem nevěděl, že se kdy budu arabštinu učit, a že to bude moje povolání. Prostě jsem si ho tenkrát koupil...

Před zkouškami byl rozhovor u přijímací komise. Zeptali se mne:

„Vyprávějte, co víte o arabských zemích?“

Nic jsem nevěděl, myslil jsem si, že se arabsky mluví v jedné zemi, která se jmenuje Arábie. Řekl jsem: „Nevím nic, ale doufám, že se tady všechno naučím.“

Komise mi povolila zkoušky, nějak jsem prošel pěti zkouškami – a já, dvaceti pětiletý dělník – jsem se stal studentem na arabské fakultě Institutu orientálních jazyků Moskevské státní univerzity. Vlastně mi mohli určit jiný obor, protože osobní přání studentů mělo malý význam. „Shora“ byly instrukce k přípravě určitého počtu arabistů, japanistů a dalších „-istů“.

I jako student jsem docházel do *Moskevského mezinárodního E-klubu (MIEK)* na všechny schůze. Viděl jsem tam mnoho významných esperantistů - Bokarjova, Demidjuka, Šumilova, Rytjkova, Segejeva, Michajlova, Danovského, Armanda, Guseva, všechny vyjmenovat nelze. Klub pracoval výborně, večery byly zajímavé, sál byl vždy

zaplněný, často příchozí převyšovali stovku. Možná, že takový zájem a nadšení esperantistů v klubové práci, bylo výsledkem příliš dlouhé nemožnosti zabývat se esperantem v naší zemi, a právě tato léta byla první po obnovení esperantského hnutí.

Klub sídlil v *Lékařském domě* a klub vedl Dr. Eugen Salnikov.

Večerní programy byly různé, často přicházeli zahraniční esperantisté, konaly se neziskové loterie – prodávaly se, nebo i rozdávaly lístky a začala veselá hra. Jednou Prof. Bokarjov vyhrál rusko-esperantský slovník, jehož byl autorem a měl z toho velkou radost, protože slovník v té době se stal již vzácností. To se stalo po roce 1966. Slovník byl vydán v počtu 50 tisíc výtisků.

Vraťme se k mé vlastní činnosti

Brzy po začátku studia na univerzitě jsem zjistil, že už si nebudu moci psát se svými přáteli v zahraničí, protože mi chyběly peníze. Měl jsem jen stipendium – 28 rublů měsíčně. Postupně jsem přestával s korespondencí.

Nikdy jsem se neskrýval svým zájmem o esperanto a nikdy mi nebyly kladeny překážky. V druhém roce studia jsem zorganizoval v *Institutu východních jazyků* velkou výstavu své korespondence. Vylepil jsem na panel (asi 3x2 m) velikánskou mapu světa, označil města, ve kterých žili mí přátelé a vedl od nich barevná vlákna do Moskvy. Na mapu jsem také připevnil hezky oznamované zahraniční obálky a přeložené výňatky z dopisů do ruštiny a přidal jsem několik Zamenhofových citátů.

Zamenhofův výrok: *Vzájemná nevraživost mezi lidmi nikdy nepřestane, dokud si lidé nezvyknou stavět slovo „člověk“ výš, než „národ“ ... V každém člověku vidím jen člověka a každého člověka hodnotím jen podle jeho lidské hodnoty a činů.* Citát se nelíbil děkanovi Institutu. Vyjádřil se o něm jako o „kosmopolitním“ a poradil mi, abych ho odstranil. Slovu „kosmopolitní“ jsem nerozuměl, odstranil jsem ho a výstava tam zůstala. Bylo jasné, že kosmopolitismus je velice nežádoucí.

Výstava vzbudila zájem a rektor, který byl arabistou, mi dovolil, abych vedl kurs pro studenty a pedagogy. Skupina nebyla velká – možná 12-15 osob, ale učili se pilně.

Koncem prvního ročníku jsem se připravoval do role Šahrijara z pohádky „Tisíce a jedné noci“. Ve velkém výkladovém esperantském

slovníku (PIV) se jména hlavních představitelů píší „Šarijar a Šarazada“. Ale slovník napsali Francouzi, kteří vytrvale vynechávají hlásku „h“ ve slovech překládaných do esperanta tuto hlásku odstraňují. Ale v arabském originále jména s touto hláskou existují.

První kongres

V roce 1962 byla založena Rada pro mezinárodní vztahy sovětských esperantistů při SSOD – Svaz sovětských družebních organizací a kulturní svaz (tak! – jen jeden svaz!) pro styk se zahraničím. Já jsem o tom dost dlouho ani nevěděl.

Brzy přišel rok 1963. V tom roce se konal Světový kongres esperanta (UK) v Bulharsku.

Dokládá Nikolaj Aleksijev

„Vedení BEA bude organizovat v roce 1963 48. Světový kongres esperanta v Sofii. BEA mě pověřilo jako předsedu místní organizační komise (LKK) pro světový kongres.

Byl jsem informován, že sověští esperantisté mají potíže s účastí na Světovém kongresu v Sofii.

Ihned jsem navštívil sovětské velvyslanectví v Sofii a otevřeně řekl velvyslanci: „Mezinárodní kongres esperanta se bude konat i bez účasti sovětských esperantistů. Ale kvůli tomu utrpí prestiž Sovětského svazu v očích všech delegátů z Bulharska i ze zahraničí. Prostě není možný podobný postoj Moskvy ke Světovému kongresu, který se bude konat ve spřáteleném Bulharsku.

Velvyslanec mě chápal a telefonoval na příslušné státní orgány v Sovětském svazu. Za dva dny mě informoval prostřednictvím sekretariátu, že také sověští esperantisté se kongresu zúčastní.

Do čela sovětské delegace byl jmenován prof. Jevgjenij Bokarjov, velmi sympatický, kulturní a mírný člověk. Dalším byl velice milý esperantský básník Konstantin Gusev, dále Semjon Podkaminer, veterán z Leningradu a mladý Boris Kolker, a ještě inženýr Petro Poliščuk z Uzbekistánu a akademik Gurgen Sevak z Arménie a další. Gusev napsal speciální básničku o Sofii – kongresovém městě, kterou bylo možno zpívat na známou lidovou melodii.

Paralelně s 48. Světovým esperantským kongresem se také konala Třetí konference MEM (Světové mírové esperantské hnutí).“

Tak se stalo. Poprvé po čtvrtstoletí skupina sovětských esperantistů jela na Světový kongres, protože, jak víte, Esperantská unie v naší zemi byla zničena v letech 1937-38 a esperantské hnutí se začalo probouzet jen několik let před tímto kongresem, hlavně ve spojitosti s Celosvětovým festivalem mládeže a studentů v Moskvě 1957.

Ve skupině bylo asi 30 osob, mezi nimi mnoho veřejně známých. Kromě těch, které zmiňoval Nikolaj Aleksiev, byl také Armand, Šumilov, Teterin, N.Danovskij, N.Rytjkov a další. Ve skupině bylo také několik mladých a mezi nimi – já.

Účast sovětských občanů na kongresu velmi překvapila nesovětské esperantisty. Mnohokrát, během cesty v dopravních prostředcích, si lidé všimli našich kongresových označení a ptali se: „Ze které země jste?“

„Ze Sovětského svazu.“

„Opravdu? Copak v Sovětském svazu ještě existují esperantisté?!?“

O samotném kongresu vyprávět nebudu, protože o Světových kongresech se všechno ví, ale události mé vlastní cesty tam nebyly obyčejné.

Byla to moje první cesta do zahraničí, i když se v Sovětském svazu žertem říkalo, že Bulharsko není žádné zahraničí. Oficiálně cestu zařizoval SSOD. Já jsem musel zaplatit účastnický poplatek 90 rublů a přitom mé stipendium v té době bylo 35 rublů měsíčně. Pochopitelně takovou sumu jsem neměl. Získal jsem pomoc ze tří stran: 30 rublů mi dal rektor Institutu ze svého rektorského fondu, 30 rublů jsem dostal od odborů v Institutu a posledních 30 mi dala moje pozdější tchyně, přesto, že jsem tenkrát neměl vůbec v úmyslu se ženit.

Podivně na mne zapůsobila velmi rozdílná výslovnost esperantistů z různých zemí. Pamatuji si, že při programu *Libera tribuno* jsem slyšel mluvit význačnou osobu – Gastona Waringhiena, kterému jsem sotva rozuměl, protože před tím jsem slyšel jen ruskou výslovnost esperanta. Ale když jsem si po chvíli zvykl a začal mu rozumět, on uvolnil místo neméně význačné britské esperantistce, které jsem také zpočátku nerozuměl, a pak pokračoval Němec. Všichni tři byli již starší (v porovnání tenkrát se mnou, protože nyní já sám jsem ještě starší, než oni tenkrát) a jejich výslovnost byla velmi ovlivněná jejich národním jazykem. Ale brzy potom jsem se účastnil mládežnické

diskuse a zde všichni mladí mluvili skoro se stejnou výslovností a bylo téměř obtížné uhádnout, ze které země pochází.

Alžírsko

Po půl roce od kongresu jsem poprvé odjel na praxi jako tlumočnick arabštiny.

...Byl jsem první sovětský tlumočnick, kterého poslali do Alžíru. Nyní je země poarabštná, ale tenkrát – v roce 1964 – ti co mě tam poslali, nepředpokládali, že v arabské zemi Alžírsku se nemluví arabsky. Za 132leté nadvlády Francie alžírský národ zapomněl vlastní jazyk. 75 dní jsem byl téměř bez práce, a nechtěli mi ani platit mzdu, protože jsem nepracoval, ale nakonec mi zaplatili a poslali mě do Jemenské arabské republiky (Severního Jemenu), kde co se týká jazyka, bylo vše v pořádku...

Do Alžírsku jsem letěl z Moskvy s mezipřistáním v Paříži. V Paříži mě převezli na jiné letiště autobusem, takže jsem Paříž viděl jen oknem autobusu. Bylo časně ráno, město se teprve probouzelo, mnoho jsem toho neviděl.

Na dalším letišti jsem čekal, až ohlásí nástup do letadla, jako se to dělalo v Sovětském svazu. Čas ubíhal a plynul, už bylo potřebí, abych seděl v letadle, které už mělo odletět (snad beze mne?), ale očekávané oznámení jsem neslyšel. Uviděl jsem běžící lidi, kteří křičeli:

„Monsieur Samodaj!“

Přiznal jsem se, že Samodaj jsem já, ale jsem Vladimír, ne Monsieur. Oni nedbali na moje vysvětlování, ale hnali mě do letadla, strčili mě do zadku *Caravelly* a ta vzlétla.

Letadlo přistálo v Alžíru, když se již stmívalo. Byl únor, v tom měsíci se stmívá brzy.

Vyšel jsem z letadla, došel do místnosti pro cestující a hledal jsem někoho, kdo měl na mne čekat. Nikdo tam nebyl. Vzal jsem si taxík a požádal řidiče, aby mě zavezl na sovětskou ambasádu. V jaké řeči jsem si taxík objednal si nepamatuji, ale dovezl mě na místo. Službu mající úředník mě přijal a zaplatil řidiči, místní měnu jsem neměl. Po troše handrkování mi zařídil přespání.

Ráno úředník telefonoval na obchodní zastupitelství, které se mělo o mě postarat. Umístili mě do hotelu, zdá se mi, že se jmenoval *Regina*.

Nikdy v životě jsem tak komfortně nebydlel, ani jsem nevěděl, že něco takového existuje.

Po třech dnech, když jsme trochu slavili v obchodním centru, došel telegram o mém příchodu.

Několik dní jsem měl volno, protože se nevědělo, kde bych měl pracovat, a na co jsem tam dobrý se svou arabštinou. Potom mě poslali do města Tiaret, kde sovětští inženýři učili místní Araby pracovat se sovětskými traktory. Dobře, že jsem měl technické vzdělání a rozuměl jsem technickým věcem, ale neznal jsem názvy součástí, pro které místní obyvatelé používali francouzská slova. Tlumočil jsem pomocí místního traktoristy, který se naučil arabsky v Maroku. Ale takové dvojí překládání nebylo jednoduché. Po nějakém čase mě vrátili do Alžíru, hlavního města, kde jsem měl čekat na řešení mého dalšího pobytu.

Neměl jsem nic na práci. Na ambasádě mi nabídli práci, arabistu neměli. Odmítl jsem, nechtěl jsem tam pracovat.

Toulal jsem se po městě. Našel jsem knihkupectví. Objevil jsem francouzské knihy. Velké množství! Nakoupil jsem několik desítek pro moji manželku, která v té době studovala francouzštinu v Moskevském pedagogickém institutu cizích jazyků. Poslal jsem jí doporučeně 12 knih. Dostala je! Výborně!!

Do Obchodního centra jsem musel jezdit autobusem. Ve všech autobusech byly nalepeny arabské nápisy: „*Vino proklel Alláh a zakázal Prorok. Nikdo není mohamedánem, ani opravdovým občanem, když pije!*“

Dvakrát jsem zkusil se napít piva. V obou případech ode mne požadovali důkaz, že nejsem mohamedán.

Protože jsem se ptal arabsky...

Jednou, když jsem se procházel městem, narazil jsem na katedrálu „Notre Dame d’Afrique“. Chtěl jsem si ji prohlédnout, ale byla zavřená. Uviděl jsem jednoho muže a přistoupil jsem k němu. Ukázalo se, že je to pracovník ochrany katedrály – Ital. Mluvili jsme spolu italsko-esperantským mixem. On rozuměl mému esperantu a já rozuměl jeho italštině. Úplně normálně...

Alžírské poznámky

Alžír. Bílo-zelené rozlehlé město, šplhající se z mořského břehu na svahy, aby si vyhřívalo ranními slunečními paprsky své čistě umyté

tělo. Paprsky hladí sněhově bílé stěny mnohoposchod'ových elegantních domů; pod dotekem paprsků se otevírají nesčetné oči oken a dychtivě se obracejí ke slunci, jakoby se ptaly: „Co pěkného nám přináší nový den?“ Graciézní (ladné) palmy pohybují svými zelenými nečesanými hlavami a zdraví červánky; i drsné flegmatické desetimetrové kaktusy obživnou na moment a znovu se ponoří do svých hořko-sladkých vzpomínek.

Potom se prázdné ulice začnou plnit lidmi; muži – většinou pěkní s kulatými obličejí, černovlasí pořízci; ženy – zahalené bílými šátky a se stejně bílými rouškami přes obličej, většinou s vyšívanými okraji, a jen bůh může uhádnout, zda jsou hezké, nebo ne.

Na ulicích se objevují děti – opravdoví andělíčci a vzduchem je slyšet jejich zvonivé hlásky.

Proudy automobilů a autobusů pospíchají po ulici, zastavují a znovu se rozjíždějí.

Město se probudilo.

S městem se probouzím i já. Vycházím na ulici, jdu do parku, sedám si na lavičku pod starý rozložitý strom, užívám si čerstvý vzduch a pozoruji kolemjdoucí. Jsem cizincem v tomto městě, v této zemi, všechno přitahuje mou pozornost. Tu se setkávají dva starci, podávají si ruce a pak hned si pravou ruku pokládají na srdce. Výmluvné gesto! A přichází vysoký muž s bílými vousy v národním oděvu s turbanem na hlavě.

Po rukou se připlazil invalida – čistič bot. Vyndává kartáče, krémy a začíná oslovovat kolemjdoucí a několik jich přiláká. Zručně pohybuje kartáči a za moment se boty oslnivě lesknou.

Přichází dvě ženy v černých velkých šátcích. Nacházejí si místo a na trávník rozprostírají velikou příkrývku. Z tašek vyndávají různé rostliny, malé žluté kamínky, maličké flakónky, kořínky a pokládají to na deku. Jedna z nich má něco pod oblečením. Ukázalo se, že je to dítě.

Se zájmem pozoruji, co bude následovat. Zatím, co ženy ty věci připravují, přilákalo to několik mužů. Ženy skončily přípravu. Jedna z nich se posadila stranou s dítětem na zem; druhá vzala do ruky žlutý kamínek a odkryla si obličej – byla mladá a dost hezká s tetováním na čele a na bradě – a začala vyvolávat – ale jak! Silným hlasem začala vychvalovat výborné, nepřekonatelné kvality kamínku. Žlutý kamínek ochrání jeho majitele proti všem nemocem, proti úplně všem

neštěstím, proti utonutí, ohni, automobilové katastrofě, proti uřknutí, proti... A pokračovala zapáleně s pevným přesvědčením a jistotou. Hned se okolo ní seskupil zástup lidí a ti, kteří stáli vzadu, natahovali své krky a napínali uši, stáli na špičkách, aby lépe viděli a slyšeli. Lidi dobře ustrojení, i lidi v hadrech, mladí, i šediví, s otevřenými ústy zírali upřeně na ni a okouzleně poslouchali. A ona mluvila a mluvila s velikým zaujetím, prokládala řečnické otázky a opakovala se, zvyšovala hlas a zase ho snižovala – a někdo to už nevydržel. Z davu se prodrala k ženě ruka s mincí. Žena minci vzala a do ruky vložila kamínek. A hned se napřáhla desítkou rukou s mincemi: dejte také mně kouzelný talisman! Žena rychle sbírá peníze, rozdává kamínky a mluví, mluví bez přestání. Po chvíli je vidět, že se žena unavila. Vystřídala ji druhá žena – ta byla o poznání starší. I ona měla čelo a bradu tetovanou, a začala stejně plamenně a úspěšně udržovat pozornost zástupu. Prodávala a prodávala kamínky a mince jako potůček mizely u ní. Přicházeli noví a noví lidé, zástup jako by se nezmenšoval a zůstával stejně napjatý a pozorný. A znovu ženino místo vystřídala ta mladší žena, ale já už jsem neposlouchal... Uviděl jsem přicházet novou osobu s taškou. Ta osoba vůbec neměla v úmyslu poslouchat něco o kouzelném talismanu. V klidu si vybrala plácek dost široký. Z tašky vyndala ubohý malý kobereček a rozprostřela ho na zem. Byl to muž. Začal něco sypat na kobereček. Zuby! Děravé, plesnivé lidské zuby! Vedle zubů položil množství všelijakých věcí, zabalených do papíru. Zuby magicky přitahovaly pozornost kolemjdoucích. Obklopili muže a zastínili mi výhled. Přiblížil jsem se a díval se. Ten člověk vzal ten jeden předmět zabalený v papíře, rozbalil ho a ukázal se flakónek z nějakou žlutou tekutinou a začal mluvit. Říkal, že ta vodička zastaví bolest zubu, když se klůcek namočí do tekutiny a přiloží na zub. Mluvil a gestikuloval, třásl se rozčilením. Tvrdil, že tekutina zničí všechny bacily na zubech, když se budou potírat. Bacily?? Co to je? Nikdo to nechápal. Tím spíš je to nutné koupit! A lidé kupovali. Cena byla dost vysoká. Ale to není důležité. Vždyť to ničí bacily! K muži proudí těžké mince a on hbitě rozdává lahvičky. Vlastně i já jsem si začal přát získat ten zázrak, ale netroufl jsem si, já směšný Evropan, vmísit se mezi domorodce. Náhle se mezi posluchači objevil asi třináctiletý chlapec a ukazoval si na pusku: bolely ho zuby. Ten člověk si posadil chlapce vedle sebe.

Nakapal na klůček vodičku, položil ho chlapci na bolavý zub a zavřel mu ústa. Chlapec se mračil, ale byl zticha. Člověk nepřestal mluvit. Za několik minut vyndal klůček chlapcovi ústa a najednou se v jeho ruce objevily hrozná kleště – zubařské! Zručně je strčil chlapci do úst – čumilové téměř strkali nosy ke chlapcovým ústům – a já jsem viděl chlapcovy vykulené oči. Byly velikánské a tryskala z nich krutá bolest. Chlapec chtěl křičet, ale muž mu zakryl ústa rukou a silně mu tlačil palcem na tvář v místě, kde právě vyrval zub se třemi kořeny a křik uvázl chlapci v hrdle a z očí se mu tlačily veliké slzy. Přihlížející byli nadšení: chlapec necítil operaci! A hned desítka dalších lidí si žádala lahvičku proti bolestem zubů.

K muži se přiblížil pán v elegantním evropském obleku. Zubař rukou utřel prach na asfaltu a muže na něj posadil. Pak mu dal složený papírek a požádal ho, aby si ho položil na srdce. Muž to udělal a mírným pokorným pohledem se díval na zubaře. Jeden z kolemstojících pacienta vyzval, aby si papírek dal více k srdci. Pán poslechl a čekal, klidně s nadějí v pohledu. Zubař zopakoval výkon s klůčkem, vzal pak kleště stejnou rukou, kterou stíral prach a bryskně vytrhl zub. Pacient byl zticha. Silně cítil bolest, ale styděl se dát znát svou slabost po statečném chlapci.

A ostatní si znovu kupovali lahvičky...

Opustil jsem park a šel jsem dál. Brzy jsem došel na široké náměstí. Bylo tam mnoho lákadel. Stála tam ocelová klec s hustou mříží. Seděla v ní tlustá ženština spoře oblečená a hrála si s dvěma obrovskými hady, silnými jako paže statného muže. Tam zase byla tombola. Muž s hláskou troubou chválil vystavené zboží, několik jiných mužů rozprodávalo žluté, červené, modré a bílé lístky – každá barva bylo na určité zboží.

Hlavní pořadatel hlásil: „Pozor, pozor! je tažen los na krásný komplet jídelních talířů pro šest osob! Nerozbitelný! Věčný! Výborný pro rodinné hádky! Kupujte zelené losy! Zelené losy na talířový komplet! Zelené losy! Pozor, pozor! Talířový komplet, nerozbitelný ani o manželčinu hlavu, získalo číslo...“

Při těchto slovech důrazně zatočil třemi kruhy s čísly. Kruhy se za moment zastavily a ručičky na nich ukázaly výherní číslo. Šťastlivec, který bude moci s božím požehnáním hodit talíř na hlavu své manželky beze strachu, že se rozbije..., pospíchal domů, aby to zkontroloval. Závistivě na něj hleděla stovka držitelů zelených losů.

A tombola pokračovala.

Po několika dnech mi bylo oznámeno, že budu muset brzy odletět do Jemenu. V chvatu jsem poslal do Moskvy 56 francouzských knih, které jsem nakoupil v knihkupectví. Poslal jsem je normální poštou. Všechny knihy na poště ukradli.

Do Jemenu jsem vezl jen 7 knih – „Tři mušketýry“ od Alexandra Dumase se všemi pokračováními... 1964, 2010.

V Jemenu

Jemenská arabská republika je malá, chudá, ale velmi zajímavá země. Když tam přijedete, cítíte, jako byste přišli do země pohádek „Tisíce a jedné noci“. Ani projíždějící auta sem a tam, nenaruší takový pocit, protože vše ostatní zůstalo, jak se zdá, takové, jaké to bylo před staletími.

Opravdu, kdysi byla v zemi vysoká kultura, ale vyrabovalo a zničilo ji mnoho nájezdů loupeživých susedů. Tedy, před revolucí 1962, když byla založena Jemenská arabská republika, byla země mimořádně zaostalá kulturně i ekonomicky. Odborníci tvrdili, že kulturně-ekonomická úroveň nepřekročila úroveň 13.-14. století. Před revolucí zde neexistovala jediná továrna, jediný podnik, ani divadlo nebo kino. Hned po vítězství revoluce se vláda republiky zaměřila na zvyšování ekonomiky, techniky a kulturní úrovně v zemi. Pomocí ze zahraničí jsou v Jemenu stavěny továrny, školy, nemocnice, komunikace a velký důraz je kladen na zvýšení produkce v zemědělství.

...My, sovětští odborníci na zemědělství, nyní jedeme z hlavního města Sanaa do oblasti „Rada“ na výzvu obyvatelstva posoudit stav zemědělství v regionu a poskytnout rady k rozvoji místního zemědělského hospodaření.

V autě je nás šest: čtyři sověti – technický inženýr, hydrogeolog, agronom a já jako tlumočník, dva Jemenci – ministerský úředník pro zemědělství a řidič.

Cesta je dlouhá, únavná, ale velmi zajímavá. Projíždíme místem, kde v roce 1948 byl usmrcen jemenský král-imám. Vůz namáhavě stoupá příkrými svahy a naše srdce se zastavují napětím: kola auta se nacházejí na okraji několik set metrů hlubokých propastí. Před našima očima se skvějí na vrcholcích hor nedostupné venkovské paláce a tyto

několika poschod'ové domy, jakoby se vznášely nad bezednými propastmi. V dávných dobách každý malý národ se snažil stavět své hnízdo na nejvyšším vrcholu, aby se ochránil před nepřáteli. Vidíme pole na svazích hor: každé políčko má jen půl až jen několik metrů šířky a podpírá ho vysoká zeď z kamenů, aby ho chránila před dešti, které jsou v horách časté. Aby takové políčko vzniklo, vyžaduje to pravděpodobně práci několika generací. Přejíždíme moře prachu a po několika minutách jsou naše vlasy šedivé prachem a na kolenou nám leží dva centimetry prachu. Snažíme se mít zavřená ústa a šátkem ucpaný nos, ale pomáhá to jen málo.

Jsme unavení a hledáme nějaký stromeček, abychom si ve stínu odpočinuli, ale kilometr po kilometru jsou okolo nás jen holé černé hory ozářené sluncem

Konečně jsme našli osaměle stojící strom. S velikou radostí vyskakujeme z auta, jíme konzervované hovězí, pijeme zteplalou vodu, trochu odpočíváme a znovu se vydáváme na cestu.

Za několik hodin se dostáváme do regionu Rada a města stejného jména.

Nikdo nás tento den nečeká. Je už pozdní hodina, ale zpráva o příchodu sovětských odborníků se po městě rozšířila jako bleskem. Za několik minut se objevili představitelé města a regionu. Zavedli nás na radnici, která sloužila současně jako hotel a vězení.

Radnice byl veliký čtyřposchod'ový dům. V přízemí se nacházeli soukromí strážci představitelů. Také tam bylo vězení. Strážci byli oblečení jako všichni jemenští horalé: měli sukni, kabátec, byli opásáni širokým vyšívaným pásem, na kterém měli širokou zahnutou dýku – *džambiji* – a měšec na peníze, přes prsa měli pásy s náboji, v ruce nebo na rameni pušku. I přes zbraně jejich obličeje nevyzařovaly krutost, naopak, hned bylo možno vidět, že jsou to dobrosrdeční lidé a zbraně mají jen z národní tradice. Hlavu měl každý zavázanu po vzoru turbanu a většinou byli bosí.

Představitelé obývali dvě vyšší poschodí a horní patro bylo určeno pro hosty. Tam už bydleli tři egyptští učitelé. Dvě místnosti byly určeny pro nás. V místnostech nebyl žádný nábytek. Na podlaze byly koberce, rohože a protáhlé polštáře. Na rohožích se sedí a lidé se opírají o polštáře.

Náš průvodce z ministerstva něco řekl starostovi a ten nařídil jednomu ze svých strážců, aby pro nás opatřil čtyři postele. Řekli jsme mu, že

to není zapotřebí, že je nám jedno, na čem budeme spát, ale strážný již odešel

Posadili jsme se na koberce, zkřížili nohy po arabském způsobu a začali rozhovor. Po vzájemném podrobném seznámení s žádostí hostitelů jsme určili naše úkoly a postup práce. A po bohaté a chutné večeři jsme se uložili do připravených kovových postelí ke spaní. Následující den časně ráno jsme vyjeli, abychom se seznámili s krajem v doprovodu hlavního oblastního šejka (šejkové jsou náčelníci místních kmenů).

Území je rozloženo ve vysokém pohoří s mnoha údolími a údolíčky s roztroušenými vesničkami a městečky. Navštívili jsme vesnice a rozmlouvali jsme s venkovany a to nám pomohlo upřesnit plán naší práce v regionu. Hlavním problémem pro vesničany je nedostatek vody. Nacházejí se tam místa, ve kterých se brzy ráno vychází s oslem pro vodu a vrací se až večer následujícího dne.

Nacházíme se v údolí Abbas. Je velmi široké, ale je zde jen jedna studně, ze které ženy s námahou zvedají ovčí kůže s vodou na dlouhé šňůře. Jejich obličeje pokrývá nějaká zelená mast. Později jsme se dověděli, že v některých místech v Jemenu si ženy natírají obličej na ochranu proti slunci, které je při práci nemilosrdně pálí. Večer po umytí je obličej přirozeně bílý. Ale je to možné jen v místech, kde se přísně nedodržují islámské náboženské zákony, které nařizují ženám zakrývat si obličej před pohledy mužů.

Přišli jsme do jedné vesnice, kde nás venkované pozvali, abychom s nimi poobědvali. Zkusili jsme odmítnout, přáli jsme si pokračovat v cestě, abychom toho co nejvíc viděli, ale hospodáři byli ostře proti: „Jestli nezůstanete, urazíte naši pohostinnost! Zabijeme šejka!“

Nebyl to nějaký žert. Oni by opravdu šejka zabili. Ne proto, že by byli tak krvežízniví, ale jen proto, že takové jsou jejich tradiční zvyky – za urážku je nutno zabít...

Samozřejmě jsme zůstali. Hned zabili 2 ovce a začali připravovat hostinu. Příprava byla poněkud dlouhá a pro zkrácení chvíle začali domorodci střílet do kamenů. Příliš se jim to nedařilo. Nabídli účast také pro vedoucího naší výpravy. On odmítl a ukázal na mne: „Ať střílí on!“

S radostí jsem souhlasil, protože já jsem střílet uměl. Oni položili v určité vzdálenosti tři kamínky, zamířil jsem a vystřelil – třikrát plný zásah!

„Výborně! Bravo! Šampion!“ všichni začali tleskat. „Kde jste se naučil tak střílet?“

Odpověděl jsem nějaké moudro. Začali si mne vážit za střelbu a také, že mluvím arabsky.

Oběd byl výborný. Hosté i hostitelé byli spokojení. Část oběda jsem si nafilmoval...

Celý měsíc jsme v tom regionu pracovali a splnili jsme úkoly, které jsme si dali. Zamilovali jsme si obyvatele a když jsme se připravovali na odjezd, nechtěli se s námi rozloučit, a když jsme odjížděli, doprovázeli nás desítky kilometrů v autech, ze kterých na nás mávali.

Projel jsem polovinu té pohostinné země, navštívil jsem také přímořské údolí Tihama. Je široké 50-70 kilometrů a asi 250 kilometrů dlouhé. Je nejteplejším místem v Jemenu. I v zimě teplota neklesá pod 26 stupňů a v létě překračuje 50 stupňů. Vládne tam věčné léto.

Cestou jsme často zastavovali u studní, abychom měřili úroveň vody v nich. Když nás viděly mladé ženy, rozbíhaly se s křikem na všechny strany, pokud nebyli na blízku nějakí místní muži. Když muži byli přítomní, všechno probíhalo klidněji a rozhovor byl srdečně přátelský se smíchem na obou stranách.

Směřovali jsme k městu Hodejda.

Cesta byla příšerná. Po pravdě, ani tam žádná nebyla. Pohybovali jsme se rychlostí 15-20 km za hodinu, vlevo se tyčily hory, vpravo se rozprostíralo údolí. Často jsme v polopoušti potkávali gazely, ještěrky, varany, zajíce a něco, co bylo podobné pštrosu. Písek, prach, kameny, hory, všechno nás unavovalo. Jeli jsme dlouho a zdálo se nám, že poušť je bez konce.

Najednou se auto dostalo na nevysoký kopec a před našima překvapenýma očima se objevil pohádkově krásný obraz – zázračné tisícileté město. Ano, zdálo se to jako přízrak, protože vše bylo v písečné mlze a zdálo se, že se město vznáší ve vzduchu. Prastaré kamenné zdi ho obklopovaly, válečné věže se tyčily společně s minarety a krásnými domy v arabském stylu. Město se zdálo mrtvé, nebylo vidět ani živáčka.

Přiblížili jsme se. Za písečnou kupou se objevily dvě ženy na oslech. Ještě jedna žena šla pěšky s velkým nákladem na hlavě. Za ní běželo nahé dítě, padalo, vstávalo a zase běželo.

Projeli jsme podél města, jeho jméno je Zabid. Kdysi bylo hlavním městem starobylého Jemenu. Pohádkový pohled se brzy rozplynul. Přicházel večer. Smutné slunce váhavě pronikalo pískem. Setmělo se. S tmou vycházejí na dlouhou cestu pouští karavany velbloudů s náklady. Pyšně a smutně směřují jejich nohy mezi trsy suché trávy. Pozdě v noci přicházíme do Hodejdy a sotva si omyjeme svá zaprášená těla v Rudém moři, únavou upadáme do hlubokého spánku...

1964, 2010

Epizody

Do Jemenu jsem přišel z Alžírka s mezipřistáním v Libyi, dál s třídním čekáním na letadlo v Káhiře a s mezipřistáním v Etiopii s konečným přistáním ve městě Taizz. Město je druhé svým významem v severním Jemenu. Již si nepamatuji, jakým způsobem jsem se dostal do Sanaa. Když jsem se pak dostal ke své skupině zemědělských odborníků, se kterými jsem měl pracovat jako tlumočnick, ukázali mi obchody, kde si mohu nakoupit potraviny a další potřebné věci. Vešel jsem do obchodu, kde prodávali fotografické potřeby, které mě velice zajímaly, protože poprvé jsem viděl takový široký výběr. Vzal jsem do ruky japonskou kameru, obracel ji v ruce a položil ji potom na pult. Obchodník řekl: „Vezměte si ji.“

Odpověděl jsem s politováním: „Nemám peníze.“

„Nevadí. Vezměte si ji. Peníze přinesete později.“

To byl zázrak! Nikdy před tím jsem něco takového neslyšel!

Obchodník mě neznal, viděl mě poprvé v životě, ale řekl mi s důvěrou: „Vezměte ji!“

Vzal jsem si ji. Peníze jsem přinesl hned, jak jsem dostal zálohu.

Ukázalo se, že kamera stála polovinu mého měsíčního platu. Opravdu velmi málo!

Nafilmoval jsem mnoho zajímavých věcí a těch bylo v Jemenu bohatě, Jemen je velice zajímavá země. Kamera byla na 8milimetrový film, nyní se už takové nepoužívají, ale tenkrát v roce 1964 to bylo výborné!

Je třeba napsat o místní měně. Moji měsíční mzdu jsem dostával v rakouských stříbrných mincích, ražených v roce 1780 s portrétem Marie Terezie, celkem 280. Každá mince vážila 29 gramů, takže moje výplata vážila víc než...8 kilogramů. Kde se vzalo takové množství starých mincí pro platby všech obyvatel?

Ostatně, ministr zemědělství, se kterým jsem pracoval, dostával méně...

Všechny ostatní mince byly raženy v zemi z nějakých kovových slitin. Co bylo velmi nepohodlné – stříbrný reál se skládal ze 40 kiršů, takže 20 kiršů byla polovina reálu, ale já jsem byl zvyklý na setinnou soustavu. Proto se mi reály rozkutáličovaly příliš rychle...

Dva mladí jemenští úředníci, kteří studovali v Británii, mi vyprávěli, že revoluci v Jemenu v roce 1962 uskutečnili právě jejich kolegové. Když byl král-imám sesazen z trůnu, bylo nutno, aby někdo vedl zemi bez krále. Oni šli v noci za velitelem ozbrojené moci, Abdullem Sallalem, probudili ho a požadovali: „Staňte se prezidentem! Jestliže nebudete souhlasit, zabijeme vás!“

Podobná hrozba i její vyplnění byla v Jemenu zcela normální. Sallal souhlasil a stal se prvním prezidentem Jemenské arabské republiky, lépe řečeno Severního Jemenu. V té době také existoval Jižní Jemen, kde vládli Angličané. Později byli Angličané přinuceni k odchodu a Jižní Jemen se stal Lidově-demokratickou republikou Jemen (NDRJ).

Sedm knih Alexandra Dumase jsem si sem nevzal zbytečně. Měl jsem hodně času a začal jsem ty knihy číst. Neměl jsem francouzsko-ruský slovník, a tak jsem četl bez slovníku. Ze začátku jsem moc nerozuměl, ale poslední knihu jsem už četl normálně – 40 stránek za hodinu. Od té doby mohu číst francouzsky bez námahy, ale mluvit nemohu. Neučil jsem se mluvit...

Po devíti měsících v Jemenu přiletěla z Moskvy moje manželka s mezipřistáním v Káhiře. Na cestu dostala od organizace, která mě zaměstnávala, 10 amerických dolarů, protože v Káhiře se muselo čekat na další spoj 3 dny. Manželka musela letět s jedním odborníkem a kvitanci pro dvě osoby dali tomu muži. Když manželku kontrolovali

na sovětské celnici, vzali jí oněch 10 dolarů, protože sovětský občan nesměl mít nepotvrzené cizí valuty.

Dobře, že jí pomohli přežít tyto tři dny v Káhiře moji spolužáci z univerzity manželé Suchinovi, Valerij a Taťána, kteří v té době pracovali v Káhiře. Valerij se později stal velvyslancem v několika arabských zemích. V roce 1989 jsem pak tuto rodinu navštívil v Súdánu na ambasádě.

V naší arabistické skupině studovalo 7 mužů a 3 ženy. Tři ze skupiny se stali velvyslanci...

Když moje manželka dorazila do hlavního města Jemenu San'á, kde jsem bydlil, explodoval v našem blízkém sousedství každý večer nějaký dům, protože v noci si zde řešili svoje revoluční problémy. Manželka se velmi bála a prosila mě, abych ji držel na uších polštář. Za několik týdnů exploze ustaly...

Jednou jsem se zalíbil jednomu místnímu muži – Arabovi. Nabízel mi svou šestnáctiletou dceru za manželku. Žádal, abych mu za ni zaplatil tři reály. Tolik stála jedna ovce. Řekl jsem mu: „Já ale manželku mám!“

„To nevadí, ona bude druhá.“

„Já ale brzy odjedu a nebudu si ji moci vzít sebou do Ruska.“

„To nevadí. Necháte ji tady.“

Bylo těžké přesvědčit ho, že si nemohu jeho dceru koupit. Nakonec s tím přestal, ale urazil se.

Za svou měsíční mzdu bych si mohl koupit 93 manželek a ještě jeden reál by mi zbyl na stravu...

Jednou ke mně na návštěvu přišel nejvyšší šejk – šejk šejků. Řekl, že velí deseti tisícům vojáků. Vyprávěl, že již pohřbil 10 dětí a 9 manželek, které umřely na různé nemoci. Děti přestaly umírat, když jim opatřil sušené mléko.

Vyprávěl mnoho zajímavého o místním životě a nakonec řekl: „Na shledanou! Musím si pospíšet domů, žením syna.“

„Jak je starý?“

„Patnáct...“

Zde se všichni žení velmi záhy, protože život není příliš dlouhý. Starých lidí je málo. Zde mohou provdat osmiletou dívku a

vychovávat do doby, kdy bude moci rodit. Znal jsem rodinu, kde dvacetisedmiletá žena již byla babičkou a prababičce bylo 41 let...

Naše sovětská pětičlenná skupina bydlela ve dvou sousedních dvoupodlažních domech postavených z kamenů vytěžených v blízkých horách. Domy stály proti vysokému prezidentskému paláci. Mezi naším domem a palácem byl prostor, kde se často odehrávalo něco zajímavého. Blízko domu bylo také velké náměstí, kde se odehrávaly slavnostní manifestace a popravovali zločinci – buď zastřelením, nebo stětím. Nikdy jsem se tam nešel podívat.

Majitel jednoho blízkého krámu byl modrooký. Moje manželka mě prosila, abych se ho zeptal, proč má modré oči. Odpověděl mi, že pochází z jemenského kraje Biladur-Rus a to jméno znamená – zem Rusů, nebo Rusko. Tam prý žije mnoho modrookých lidí, jejichž předkové byli Rusové, zajatci z islámských válek před staletími...

Bylo by mnoho zajímavého na vyprávění o této zemi, ale já jsem mnoho už zapomněl, protože už uplynulo 45 let a já jsem si nikdy nevedl deník a žádné události jsem si nezaznamenal. Co v mé paměti zůstalo, to tam je. Ale nic z toho, co jsem vyprávěl, není vymyšlené, všechno je čistá pravda...

o – o – o

Založení SEJM

(Sovětské esperantské mládežnické hnutí)

Mikaelo Bronštejn mi řekl, že slyšel od různých osob několik verzí o založení SEJM.

Budu vám vyprávět to, co vím já a o čem svědčí několik dokumentů.

Svědectví Borise Kolkera:

Boris Kolker napsal ve své knize: „Vojaĝo en Esperanto-lando“ (Cesta po esperantské zemi): „*V ulici Mochovaja č.8, naproti Ruské státní knihovně je skromná kavárna. V ní koncem prosince 1965 mladí Vladimír Samodaj a Boris Kolker při kávě diskutovali o myšlence Anatola Gončarova a rozhodli o založení SEJM*“.

Vím, kde to místo je, ale na tu příhodu si nepamatuji.

Boris Kolker mi vysvětlil následující: „V srpnu 1965 jsem se přestěhoval z Kišiněva do Birsku, abych začal pracovat v tehdejší pedagogickém institutu. Na naší filologické fakultě se objevilo oznámení o prosincové lingvistické konferenci v Institutu cizích jazyků Maurice Toreze. Poslal jsem do Moskvy teze mé interlingvistické přednášky a můj institut mě vyslal na služební cestu do Moskvy. Předem jsem napsal dopis Bokarjovovi s žádostí, aby zorganizoval pro mne kandidátské zkoušky z aplikované lingvistiky. Bokarjov to slíbil a sám požádal, abych opakoval mou přednášku o strojovém překladu z ruštiny do esperanta (kterou jsem přednesl na 48. Světovém kongresu esperanta v Sofii) na schůzi interlingvistické sekce 16. 12. 1965. Schůze i přednáška se uskutečnily (tenkrát mi Starostin věnoval svůj článek o semitských jazycích a esperantu; a Svadost mi dal prospekt o své budoucí knize). Po schůzi jsme vyšli společně a vy jste navrhl jít do blízké pirožkové kavárny povečeřet. A právě tam jste začal mluvit o Anatolově dopise, týkající se mládežnické esperantské organizace, o které jsme mluvili, a podpořili ji.“

Svědectví Dmitrije Cibulovského:

„Samodaj připravil první (nultou) konferenci SEJM-aktivistů, na které bylo oznámeno založení SEJM...“

Ne, já jsem konferenci nepřipravil, neorganizoval. Poslal jsem jen do „Juna Esperantisto“ své návrhy: zaprvé – zorganizovat setkání aktivistů a zadruhé připravit první cestu sovětské mládežnické skupiny na Mezinárodní mládežnický kongres (IJK-22, 1966 v Maďarsku) pod vedením Efima Zajdmana. Mé návrhy byly přijaty a také realizovány. Kromě toho jsem publikoval v „JE“ svoje myšlenky o hlavních směrech činnosti budoucí organizace a navrhl jsem pojmenovat ji SEJM. A také tento návrh byl přijat.

Moje role v organizaci tohoto setkání spočívala jen ve vybírání přihlašovacího poplatku.

Další moje návrhy pro organizaci:

„Jak začít?“

Pro nedostatek času jsem nabídl čtenářům jen toto:

Navrhuji název SEJM – Sovětské esperantské mládežnické hnutí (Soveta Esperantista Junulara Movado), a získat oficiální povolení, bez kterého fungování není možné. Vedení by měla iniciovat skupina, která by mohla mít svůj výbor. Do vedení by měli vstoupit

reprezentanti TEJO a STELO a také nějaký člověk, který má organizační zkušenosti.

Cíle:

1. SEJM pomocí mezinárodního jazyka by měl:

- propagovat komunistické ideje v celosvětovém měřítku
- bojovat za mír a přátelství mezi národy
- v celosvětovém měřítku rozšiřovat informace o výdobytcích sovětského života, kultury a literatury

2) K tomuto cíli bude hnutí organizovat:

- širokou a stále se rozrůstající síť korespondence a výměny informací s TEJO, STELO a národními mládežnickými a studentskými esperantskými organizacemi;
- dodávat mezinárodním a národním esperantským časopisům a novinám informace a články o sovětských republikách, jejich úspěších, přírodních krásách, lidových zvycích atd;
- zveřejňovat ve výše zmiňovaných periodikách články věnované k výročním datům známých ruských a národních básníků, spisovatelů, malířů, skladatelů, vědců sovětských národů, doprovázené překladem jejich významných děl, článků...;
- založit organizovanou síť překládání nejznámějších sovětských spisovatelů, odměněných státními cenami, přeložit národní pohádky a písně sovětských národů a k tomu vyčlenit zvláštní stranu v orgánovém časopise;

Poznámka: Ať se mladí esperantisté nebojí překládat a tvořit, protože jen pílí přichází zkušenost a úspěchy.

- založit původní básnickou a prozaickou literaturu a organizovat soutěže pro určení nejlepšího originálního díla a díla přeloženého;
- získat pro esperanto spisovatele, intelektuály, herce, malíře, zpěváky, skladatele, režiséry, pedagogy, zaměstnance rozhlasu, televize a tisku;
- organizovat výstavy korespondence, esperantské literatury a dalších praktických hodnot, které nabízí esperanto, aby sovětská veřejnost se seznámila s esperantismem, jeho cíli a úspěchy.

Důležité: všechny články, navrhované pro zveřejnění v kterémkoliv zahraničním časopise, musí být schváleny místní skupinou. Pokud tato neexistuje, je správné poslat článek výboru akční skupiny.

Hlavní úkol sovětských esperantistů je dosáhnout na vedoucí roli v celosvětovém esperantském hnutí.

Pokud nepřesvědčíme o užitečnosti naší činnosti, nikdy nás oficiálně nepřijmou a vždy nás budou pokládat za bezvýznamné. Abychom zvítězili, musíme být organizovaní. Abychom mohli být organizovaní, musíme mít orgánový časopis. Aby mohl být vydávaný, je třeba, aby každý člen SEJM platil 50 kopějek akční skupině. Každý kroužek – skupina by dostávala jeden výtisk. Jednotliví členové (v místech, kde není skupina nebo kroužek) také. Kdo nezaplatí, nemůže být členem SEJM. Mějte na paměti, že jen boj za společný cíl nás může nejúčinněji vést.

Důležité je všemi silami podporovat vydávání revue „Por la paco“ (Za mír), kterou vydává SSOD v Moskvě. Nejúčinnější a praktické jsou články, překlady, výňatky z dopisů, žádosti od přátel ze zahraničí o zveřejnění písní, veršů v esperantu atd.

Samodaj V.

„Navrhuji, aby všichni vedoucí mládežnických skupin a nejaktivnější jednotlivci, kteří ať pojedou na kongres TEJO nebo ne, aby se jeden týden před odjezdem sešli na tábore u Moskvy na dva-tři dny, aby prodiskutovali a vypracovali stanovy SEJMu a určili konkrétní a splnitelný plán na jeden rok. V tomto plánu je třeba se zaměřit na práce, ze kterých vyplyne možnost po uplynutí roku se pokusit u oficiálních instancí získat postavení nyní vznikajícího SEJMu a požadovat oficiální místo ve výboru „Mládežnických organizací“ (KJO). Po vypracování stanov, a ročního plánu, by mohlo několik osob již před kongresem navštívit KJO a včas prohodit celou věc. Ale tato návštěva KJO musí být prodiskutována předem a musí být vybrány nejlepší návrhy a akce, které již byly uskutečněny, jsou uskutečňovány a budou uskutečněny. Musí být jasné, jaký užitek může poskytnout esperanto, pokud bude použito pro mír a přátelství. Je nutno vybrat takové návrhy a fakta, které nebude možno odmítnout...“

Již po kongresu by bylo možné se dotknout problémů o potřebě Sovětské mládežnické esperantské organizace..“

V.Samodaj.

Svědectví Anatola Gončarova:

„Možná zde odkryji pravdu o vzniku SEJMu, nebo správněji „o SEJM-fetiš“.

Podle M.Bronštejna byla zakladatelem SEJMu skupina mladých lidí. Tak to vůbec ne! Věřte, nevěřte, smějte se, nebo ne – způsobil to tehdejší předseda TEJO – Humphrey Tonkin. Zeptal se mne během Světového kongresu UEA v Haagu v roce 1964: „Proč vy, sovětští mladí lidé nemáte vlastní esperantskou organizaci?“ Trochu kostrbatě jsem začal vysvětlovat naše sovětské zvláštnosti a specifické podmínky atd. Ale Humphrey řekl americkým způsobem přímo přibližně toto: „Sjednoť všechny esperantské skupiny mladých a založte organizaci, která bude členem TEJO.“ A já bez rozmyslu souhlasil a slíbil.

Když jsem se vrátil domů, začal jsem přemýšlet. Z jedné strany založení organizace určitě zabránil úřady (strana, KGB), z druhé strany je nutno uskutečnit co jsem slíbil. Byla zde jen jediná myšlenka – založit organizaci, která by nevypadala jako organizace. Název? Nu, „Adresář mladých esperantských aktivistů“. První dopis s výzvou „jak nějak“ zorganizovat nápad, jsem rozeslal na 12 adres. Odpověď jsem dostal od devíti. Osm z nich nadšeně podpořilo návrh (B.Kolker, V.Bespalov, V.Samodaj...) a jeden skepticky konstatoval, že KGB všechno zadusí. Byl to E.Zajdman. Když jsem pak přidal další nadšence, vypracoval jsem „Adresář“ 17ti osob a rozeslal ho. To byl „praSEJM“.

Hned potom jsem začal na psacím stroji množit orgánový časopis „Juna Esperantisto“, který dostávali všichni členové „Adresáře“ a ti které jsme chtěli přizvat. Na stránkách jsem si začal vyměňovat zkušenosti v esperantské práci, zveřejňovat základní myšlenky atd. Po několika číslech jsem předal další vydávání Jauškinovi do Kazaně. Tímto způsobem začala pracovat naše organizace pod názvem „Adresář mladých esperantských aktivistů“. V roce 1966 došlo svolení od SSOD pro sovětskou delegaci k účasti na kongresu TEJO v Pecsí v Maďarsku. Členové delegace byli vybráni moskevskými aktivisty a byli to členové „Adresáře“... Využil jsem okamžik a tři dny před odjezdem na kongres jsem svolal první konferenci v lese u Moskvy. Konferenci zdárně a tajně organizoval Efim Zajdman, tím se k nám připojil. Po diskusích byl oficiálně zvolen vedoucí a návrh na změnu názvu „Adresář“ na název víc vypovídající. Z několika návrhů

byl vybrán název, který navrhl V.Samodaj: Sovětské esperantské mládežnické hnutí“ – SEJM. “

A.Gončarov

o – o – o

...Tábor se konal v příměstském lese několik dní před kongresem. Nepamatuji si to dobře (od té doby už uplynulo 40 let), ale zdá se mi, že se nás sešlo asi 16. Určitě se ho účastnili Anatol Gončarov, Boris Kolker, Efim Zajdman, Ivan Davidkin, Eugeno Perevertajlo, Mikaelo Ševčenko, Jauškin, Vladimír Samodaj, Poletaeva a několik dalších. Tábor také navštívil Eugeno Bokajrov, tehdejší předseda Výboru pro mezinárodní styky sovětských esperantistů a přednesl nám přednášku o lingvistice. Několik herců z univerzitního divadelního studia pro nás připravilo divadelní představení „Štěnice“ v esperantu.

Na táboře jsme prodiskutovali plán stanov SEJMu, který připravil Boris Kolker a přijali jsme ho, prohodili jsme hlavní směry naší práce a naše kroky k oficiálnímu ustanovení našeho hnutí.

Především jsme rozhodli:

- 1 – nerozšiřovat již naší členskou základnu, ale zvýšit naši esperantskou úroveň (podle mého návrhu);
- 2 – abychom byli úspěšní, měli jsme se stát členy Komunistické strany (toto rozhodnutí rychle splnil jen Gončarov);
- 3 – navštívit Ústřední výbor Komsomolu;
- 4 – napsat dopis pro úřad Komsomolu se zprávou o naší činnosti a navrhnout spolupráci.

Můj návrh na název SEJM (Sovětské esperantistické mládežnické hnutí) bylo silně ovlivněno mou účastí na schůzi MEM (Celosvětové mírové esperantské hnutí) v době Světového kongresu v Sofii v roce 1963. Na této schůzi se diskutovalo o problému názvů a členství.

Rozhodlo se tam, že slovo *hnutí* neznamená *organizaci*, že členové nemusí mít členskou legitimaci, protože v mnohých zemích mohou být členové pronásledováni od úřadů.

...Navštívili jsme Ústřední výbor Komsomolu. Byli jsme čtyři: Anatol Gončarov, Boris Kolker, Mikaelo Ševčenko a Vladimír Samodaj.

Zavedli nás k nějaké mladé instruktorce. Řekli jsme jí, že jsme mladí sovětské esperantisté, komsomolci a vlastenci, jedeme na mezinárodní

esperantistický mládežnický kongres a jsme připraveni uskutečnit užitečné kontakty pro ÚV Komsomolu utužením jejich vztahů s mládeží na mezinárodní úrovni a propagovat sovětskou mládež a naši zemi atd, atd... Vlastně si už úplně nevzpomínám, co jsme říkali, ale její reakci si pamatuji dobře, protože to bylo zásadní. Řekla: „Já chápu, že propaganda je věc dobrá a nutná, ale západní propaganda je silnější, raději to nedělejte.“

Ta žena byla prvním naším kontaktem s úřady. Nenašli jsme tam pochopení. Nejspíš jsme se chovali hloupě. Kromě toho podobní „instruktoři“ nemohli vůbec nic rozhodnout a ani by se to neodvážili udělat...

...Když jsme se vrátili z kongresu, vydali jsme se znovu ve stejném složení do úřadu Komsomolu. Po našem vyprávění o průběhu mládežnického kongresu se naše vztahy s úřadem poněkud zlepšily. Rozhodli jsme se napsat Ústřednímu výboru Komsomolu dopis. Tím úkolem jsem byl pověřen já. Když teď čtu Gončarovovy dopisy z té doby, vidím, že jsem se s psaním dost zpozdil. Ale je to pochopitelné: předně jsem horečně pracoval v Ústřední komsomolské škole jako tlumočnick pro Araby z různých zemí; a potom jsem musel napsat diplomovou práci, abych mohl zakončit studium na univerzitě; a také jsem hodně pracoval na překladech materiálů pro naše vydavatelství a dělal korekturu.

Dopis jsem napsal. Ten pak koloval mezi celým vedením SEJM k případným opravám, dodatkům, návrhům atd. Četli ho také esperantští veteráni – Semjon Podkaminer a David Armand. Po dokončení dopisu přátelé rozhodli, abych se nepodepsal, protože by mi to mohlo způsobit potíže při mých kontaktech s úřady.

Dopis na Ústřední výbor Komsomolu poslal Boris Kolker a dostal (!) odpověď, což již samo o sobě bylo zázrakem:

ÚV VLKSM, Moskva, Chmelnického 3/13

Nro 04/5096

17.června 1968

Ufa – 25,

PS 162, soudruhovi Kolkerovi B.G.

Vážený Borisi Grigorjeviči!

Dopis, podepsaný skupinou soudruhů, obsahuje vážné návrhy, které vyžadují fundamentální vyšetření.

Nyní ÚV VLKSM a KJO SSSR zkoumá komplex problémů spojených s hnutím mladých esperantistů.

Zástupce odboru propagandy a agitace

G.Gusev.

Zaradovali jsme se a rozhodli se korespondovat s Ústředním výborem Komsomolu. Tam pracoval můj přítel arabista, ale neesperantista – Tomas Grigorjev, který se vyjádřil, že je připraven nám pomoci. Začali jsme sbírat různé esperantské dokumenty ze zahraničí, překládali jsme je, aby je mohl použít ve svém úřadě, a tak nám mohl pomoci. Často jsme ho kontaktovali v trojici (Gončarov jen dopisy a občas i návštěvou, protože tehdy bydlel v sibiřském městě Barnaul), probírali jsme naše plány na získání oficializace našeho hnutí, ale situace nebyla vůbec příznivá...

...Jeden příklad:

V roce 1967 jsem byl vybrán do výboru STELO (Studentská celosvětová esperantská liga) v Polsku. Po návratu jsem se obrátil na předsedu Studentského sovětu – (celostátní organizace v návaznosti na KJO - Výbor mládežnických organizací).

Řekl jsem mu: „Jsem ten a ten, byl jsem zvolen do výboru Studentské celosvětové esperantské ligy a navrhuji spolupráci...“

On začal křičet: „Kdo vás pověřil, abyste byl zvolen? Vy nevíte, že jen Ústřední výbor strany může doporučit lidi do podobné funkce?!“

Pochopitelně, že jsem už nic neříkal, protože z jeho chování bylo absolutně jasné, že on se nejen neodvažuje spolupracovat, ale ani nemá odvahu věc předat svým nadřízeným, se strachem, že ho budou pokládat za blázna.

Podobné reakce vysokých funkcionářů byly obvyklou záležitostí...

...v roce 1968 v Sofii se konal Celosvětový festival mládeže a studentů.

KJO na návrh Tomase Grigorjeva, plánovalo poslat tam sovětskou pětičlennou skupinu esperantistů. Navrhl jsem čtyři lidi – mezi nimi Anatola Gončarova a Borise Kolkera a mne samotného. Začali jsme si připravovat dokumenty, ale nakonec z pěti schválili jen mne, protože

Ústřední (později Vysoká) komsomolská škola, kde jsem pracoval jako tlumočník, patřila Ústřednímu výboru Komsomolu, byl jsem tedy jakoby „jejich“ člověk.

Požadovali, abych organizátorům předložil zprávu, kterou bych pak měl přečíst na festivalu esperantského setkání. Vyhotovil jsem ji na pět stránek a před slovo „*esperanto*“ jsem záměrně přidával slovo „*jazyk*“. Odpovědná osoba mi po přečtení zprávu vrátila se slovy: „Vaše zpráva je nejlepší ze všech podaných. Nic jsme tam nezměnili, pouze slovo „*jazyk*“ jsme vyškrtli.“

„Ale proč jste to udělali?“

„Pochopte, esperanto není jazyk.“

„Ale co tedy je, když mou zprávu v něm budu číst? To ji budu hrát na kytaru?“

„Jistě, přečtete ji, ale přesto, esperanto není jazyk! A kromě toho, protože vy tam nemáte určenou práci, přetlumočíte ji do arabštiny.“

V sovětské výpravě, která se skládala z více než 800 delegátů, jsem byl jediný esperantista.

Nemohl jsem se zúčastnit všech esperantských programů. Ale v těch, kterých jsem se zúčastnil, jsem musel mluvit, protože v té době účast sovětského člověka v podobných případech byla hodně důležitá, tím víc v Bulharsku. A určitě jsem neměl čas na arabštinu. Ostatně se na to úplně zapomnělo a nikdo na mne netlačil.

Později jsem popsal vedoucím Komsomolu svůj názor na jejich chybné rozhodnutí a vyjádřil své návrhy, ale žádnou odpověď jsem nedostal. Brzy jsem pak odjel na dlouho do Sýrie.

Jednou před svým odjezdem do Sýrie přišel na nějakou oficiální akci v Ústřední komsomolské škole předseda KJO, Genadij Janaev. (Právě on se stal později viceprezidentem SSSR a předsedou Státního výboru pro mimořádné situace – GKČP, v případě pokusu o odstranění prezidenta SSSR Michaila Gorbačova). Po slavnosti při hostině jsem k němu přistoupil a řekl mu o problémech mladých esperantistů a o potřebě spolupráce. Dohodli jsme se o návštěvě u něho a on určil den a hodinu.

Když jsem přišel do jeho úřadu, nepřijal mě.

Divadelní dobrodružství

Nyní budu vyprávět o v podstatě jednoduché, ale neobyčejné historii z té doby (1966-67), která by se nepříhodila, kdyby původce byl věděl, že je věc prakticky nemožná a nechoval by se naivně a ignorantsky. Budu vypravovat o překladu divadelní hry „Štěnice“ do esperanta a jejího představení na mezinárodním fóru, kde ho předvedli herci neesperantisté z divadelního studia Moskevské státní univerzity.

Jak se to mohlo stát? Byla to pouhá souhra náhod podle známého principu: správný člověk ve správný čas na správném místě.

Na podzim v roce 1965 jsem byl studentem univerzity a náhodou jsem uviděl oznámení o přijímání nových herců do amatérského univerzitního divadelního studia a ze zvědavosti jsem se tam na proces přijímání šel podívat, jak to probíhá.

Ve velkém sále u zdi sedělo asi třicet mladých lidí a uprostřed byl stůl a tam seděli asi 2-3 režiséři. Ti navrhli každému adeptovi přednést nějakou báseň, vyprávět úryvek z prózy a hned učinili rozhodnutí, zda bude adept přijat, nebo ne.

Neměl jsem v úmyslu se nechat zkoušet a tak jsem si vůbec nevšiml, že na mne přišla řada. Navrhli mi, abych přednesl nějakou prózu, ale já jsem odmítl, řekl jsem, že si vůbec na nic nevzpomínám. Také deklamovat báseň jsem odmítl, nic jsem z paměti neuměl.

Pravděpodobně moje mnohohlavné odmítání bylo dostatečně výmluvné – byl jsem přijat, třebaže se mi to zdálo divné. A začal jsem tam docela rád docházet.

Abych ušetřil čas, nebudu vyprávět o vyučování, přestože bylo opravdu zajímavé a příjemné. Není to důležité. Hlavní je to, že studio, ve kterém byl jen jeden esperantista, pak předvedl zmiňované představení „Štěnici“ v esperantu a ne jen ve vlastní zemi, ale také na 22.Světovém mládežnickém kongresu v Maďarsku (1966) a ve čtyřech městech v Polsku (1967).

Přesto je třeba říci několik slov o složení tohoto studia. Byli to studenti aspirující na vědecký titul a učitelé z různých oborů na univerzitě, mezi nimi mnozí byli kandidáty (v zahraničí prý to je úroveň doktora) různých věd: fyziko-matematických, biologických atd. Někteří nebyli herecky nadaní (podle mého mínění), ale byli tam mezi nimi opravdu talentovaní herci, kteří měli zcela neherecká

povolání. Režiséři ale byli opravdoví profesionálové a ne poslední ve svém oboru.

Přibližně po měsíci mé účasti ve studiu, pravděpodobně v říjnu, když jsem se více méně adaptoval v kolektivu, jsem se náhodně zeptal ostatních: „Řekněte mi, proč se zabýváte divadlem?“

„Chceme přinášet divadelní kulturu pro široké masy, pochopitelně!“ odpověděli mi překvapeně.

„A přáli byste si přinášet naši kulturu mezinárodnímu publiku?“ zeptal jsem se provokativně.

„Ano, jistě, ale to není možné. Zajedno nás nikdo nepustí do zahraničí a za druhé, i kdybychom vyjeli, nikdo by rusky nerozuměl a cizí řeči neumíme.“

„Ale je možné hrát v mezinárodním jazyce, v esperantu, na nějakém mnohonárodnostním kongresu, kde bude každý rozumět.“

„Ne! Ne! To není možné! Učit se nějaký neužitečný jazyk, to je ztracený čas! To my nepotřebujeme!“ protestovali všichni.

„A kam by se mohlo jet?“ přece jen se jeden začal ostýchavě zajímat.

„V červenci příští rok se má konat mezinárodní kongres mladých esperantistů v Maďarsku.“

„V červenci? Za devět měsíců?“ někdo hned začal počítat (nu, vždyť tam byli také matematici).

„Děláš si blázně?“ podpořili ho všichni.

Tím to skončilo.

Když ne, tak ne. Nejsem člověk, který by někomu něco nutil a nemám rád, když bych měl naléhat na něco, co druzí nechtějí slyšet. Ale od té doby se studenti ke mně začali chovat s jakousi podezřelou nadějí.

Čas běžel. V divadelním studiu se pracovalo. Navštěvoval jsem studio a bavila mě tvořivá atmosféra. Čas od času se uskutečnilo představení a všechno probíhalo rutinně, ale zajímavě.

Znenadání přišla z Francie informace o tom, že v jednom francouzském městě se organizuje festival univerzitních amatérských divadel. Herci zneklidněli, všichni pocítili nadějičku jet do Francie a předvést tam jakékoliv představení.

Začaly se sondovat možnosti, ale...brzy se ukázalo, že se nikam nepojede, protože to byla jen nekonkrétní informace, ale kdyby studio dostalo pozvání, tak možná...

Co dělat? Naděje se rozplynula, jako obyčejně, ale nerozplynula se beze stopy, zůstala po ní hořká pachů rozčarování.

Studio začalo nacvičovat nové představení „Vlny gravitace“ od nějakého, u úřadů neoblíbeného, talentovaného dramatika. Vedoucí režisér byl tenkrát mladý a nadějný, nyní je již známý, je to Petr Fomenko, dá se říci Fam-enko (pozn. překl. – slovní hříčka: fama=známý, proslulý).

Rozhodl jsem se využít tu hořkou příchut' a ačkoliv jsem nic neřekl, napsal jsem dopis na organizační výbor Mezinárodního mládežnického kongresu (IJK-22) a sdělil, že existuje divadelní skupina, která je schopná předvést divadelní představení v esperantu a navrhl jsem poslat do studia pozvání na kongres.

Za nějakou dobu pozvání dorazilo. Opět se u herců objevila naděje: když se to nepodařilo do Francie, tak alespoň se podívat do Maďarska. Začalo se jednat a ... tentokrát bylo získáno povolení, protože se nejednalo o nějakou nepřátelskou kapitalistickou zemi, ale o socialistickou, bratrskou.

Ale co udělat s jazykem? Svolení přišlo v dubnu, do kongresu chyběly jen tři měsíce, ale esperanto neuměl nikdo, kromě jedné osoby.

Maličkost! Copak to vadí?

Ne! Absolutně ne! Herci se nadchli. Přednesl jsem několik lekcí, ukázalo se, že „čert je méně hrozný, než se maluje“. Začalo překládání divadelní hry, věc zahájila cestu k úspěchu.

Ale! Náhlé fiasko! V květnu byla hra „Vlny gravitace“, připravena v ruštině. V té době trvala nevyhnutelná tradice: před uvedením hry před publikem, musela být hra předvedena před speciální komisí (doslova cenzurou) z tak řečeného „Domu lidové tvořivosti“.

Komise se dostavila. Hra jí byla „přehrána“. A komise ji neschválila. Nevím proč, nejspíš se jí nelíbil autor a pro naděje našeho studia to byla těžká rána.

Co dělat? Organizátorům IJK byla nahlášena tato hra pro 15 herců.

Ale přislíbená hra nemohla být sehrána, protože ji komise neschválila.

Rychle svolaná schůze studia rozhodla: odjet již s dlouho nastudovanou a mnohokrát již hranou hrou v ruštině – „Štěnice“ podle textu nezpochybnitelného autora Vladimíra Majakovského. Ale ve hře hrál daleko vyšší počet herců. Padlo proto rozhodnutí: *Každý herec bude mít několik rolí, kromě hlavní postavy, která je stále na scéně.*

Dobře, že překlad nepřijaté hry není ještě dokončen. Tedy: Rychle přeložit „Štěnici“!

Text byl rozdělen mezi dvě osoby, z nichž jedna jsem byl já a druhá velmi známý esperantista mého věku, ale abych ho neurazil, nebudu ho jmenovat. Já jsem vůbec neměl čas a dokonce jsem ani překlad nezačal. Ten druhý začal, ale mně se jeho překlad vůbec nelíbil. Překlad jsem ukázal Konstantinu Gusevovi a postěžoval jsem si. Za několik dní mi Gusev předal svou verzi, aniž mi předem byl něco slíbil.

Byli jsme zachráněni! Překlad byl výborný. Ale čas neúprosně běžel. Zůstaly jen tři-čtyři týdny do odjezdu a herci ani ještě neslyšeli text v esperantu.

To nebylo tak důležité! Povolení k výjezdu jsme měli, dostavilo se nadšení, snaha a síla se text naučit. Že neumíme jazyk? To je zanedbatelné!

Přesto, že překlad byl brilantní, musel jsem upravit všechny esperantský text do obvyklého ruského rytmu a každému herci to zformovat do úst.

Za tři týdny se to všechno naučili z paměti. Oznámilo se, že divadelní kus se bude předvádět v esperantu. Přijeli esperantisté z různých sovětských měst a republik. Znovu se dostavila komise z Domu lidové tvořivosti (cenzura). Esperantské publikum nadšeně hru přijalo. I můj syn, který měl v té době necelý rok, spokojeně něco krákal v hledišti. Přijímací komise se neodvážila zamítnout hru – přesto, že byla v neznámé řeči, vždyť to byl Majakovský!

Vítězství! Zálžitost, která byla pokládána za nesplnitelnou za devět měsíců, se stihla za tři týdny! Zmiňuji zvládnutí textu v neznámém jazyce. Opravdu, esperanto takové bylo, není to národní jazyk, nebyl to ojedinělý případ, ale – více méně již proveditelný i jinde...

o – o – o

Maďarská esperantská mládež

Maďarská sekce TEJO

Nr. 268/1966/BV

Budapešť 27.5.1966

Moskva

*ul. Kalinina 14
Společenský svaz družeb
Oddělení kultury
(soudruh V.Samodaj)*

Milý příteli!

Trochu nepříjemně mě překvapilo, že členové skupiny se naučili esperanto teprve letos. Nechci ale dělat nepříjemnosti zrušením pozvání.

Mám jen k tobě žádost: abyste pečlivě odstranili z výslovnosti herců obvyklé „ruské chyby“ tj. změkčování souhlásek před patrovými vokály a nejasnou výslovnost nepřízvučných slabik. Chápej, že případný neúspěch by byl nepříjemný pro mne i tebe.

Jak jsem již psal v dopise č. 201/1966/BV ze dne 25. 4. 1966, členové divadelní skupiny budou muset zaplatit 350 forintů. To můžete udělat při příjezdu, pokud nemáte možnost poslat valuty bankou (podle mých informací mohou sovětští občané si vyměnit tuto sumu v maďarské bance).

Ve zvláštní zásilce posílám na stejnou adresu 50 přihlášek. A prosím, aby členové divadelní skupiny přihlášky vyplnili a obratem poslali na adresu HEJ (tedy ne na LKK- Místní kongresový výbor).

Další věc: musím ti sdělit, že herci budou hrát v dosti velkém přírodním divadle. Je nutno, aby si to režisér dobře prohlédl a stejně důležité jsou také kulisy. Budete je mít připravené? Myslím, že ne. V tom případě mi určitě dejte vědět, jaké kulisy nebo dekorace budete potřebovat.

Prosím o rychlou odpověď! (Masky si asi sami připravíte?)

Dál žádám informaci o hře:seznam rolí, počet herců atd. Vše potřebuji co nejdříve, abych mohl informovat esperantský tisk.

S přátelskými pozdravy

*Vilmos Benczik
sekretář.*

o – o – o

...Asi si dokážete představit, že ne vše šlo jako po másle. Nejdřív bylo velmi složité v té velice krátké době minimalizovat, nebo alespoň zmírnit měkkou ruskou výslovnost. Vznikaly velmi směšné situace,

které bylo nutno překonat, buď opakovaným nacvičováním, nebo jinou variantou překladu.

Pamatuji si, například jednu větu: „Sed kokaĵon manĝi sola estas pli ĝue.“ (Ale jíst kohouta nebo slepici sám, je větší požitek.) Moskvani vyslovují nepřívzvučné „o“ jako „a“. Výsledkem bylo „kakaĵo“ (hovínko).

Dovedete si představit, jak by asi přijalo mezinárodní publikum takovou větu? Abychom se tomu vyhnuli, změnili jsme slovo „kokaĵo“ na „kokidaĵo“ (kuře). I to bylo možno vyslovovat jako „kakidaĵo“. Naštěstí takové slovo neexistuje, takže by se nic nestalo. Podobná přeřeknutí byla dost častá, ale celkem jsme všechno překonali.

Dekorace jsme vezli sebou.

A přišel den odjezdu. Nastoupili jsme a vlak se dal do pohybu...

Jízda probíhala normálně. Zdá se mi, že jsme ve vlaku strávili tři dny – alespoň tak mi to zůstalo v paměti – a celou dobu jsme si opakovali jen slova, pro předvádění akce nebyl prostor, ale to herci měli zažité z řady ruských představení.

Byl rok 1966. Na mládežnický esperantský kongres – dvaadvacátý – poprvé v historii jeli sověti. Skupina se skládala ze třiceti lidí. Všichni jeli za své peníze, možná jen vedoucí skupiny měl zdarma cestu, ale to já nevím.

Vedením skupiny byl pověřen jeden z Leningrad'anů, který jediný byl kandidátem strany, ale jeho „vedení“ bylo zcela formální. Později se brzy vytratil z esperantských kruhů. Mezi členy skupiny byli opravdoví esperantisté, kteří dosud jsou v hnutí aktivní, ale byli tam i takoví, jako obvykle, náhodné osoby. Někteří, kteří tam byli s námi, se zúčastnili konference SEJM a byli zakladateli neoficiální mládežnické organizace...

Ale tohle nemělo žádný vztah k divadelnímu studiu, protože studenti, kteří jeli stejným vlakem, nepatřili k naší skupině a jeli na náklady univerzity, vlastně také já, jako člen divadelního studia.

Během cesty se přihodilo několik zajímavých epizod, vztahujících se k esperantu. Např. Anatol Gončarov, Michael Ševčenko a já jsme šli do vlakové restaurace na snídani a objednali si láhev jogurtu. Dali nám jogurt ne právě čerstvý, obvykle se na sovětské cestující moc nedbá. Rozhodli jsme se předstírat, že jsme zahraniční skupina

s tlumočníkem a požadovali jsme, aby byl zavolán ředitel. Michael, který se naučil esperanto jako samouk a měl zcela neruskou výslovnost, začal nespokojeně bručet v esperantu a Anatol jeho nespokojenost věrně překládal řediteli. Za krátkou chvíli nám třem přinesli úplně čerstvý jogurt a ředitel se pokorně omlouval. Michael ještě bez úsměvu vrčel, třebaže by se slušelo vyjádřit řediteli omluvu. Anatol a já jsme se sotva drželi, abychom nevyprskli smíchem. Cizinci možná nepochopí tu věc, ale jiným způsobem by to nebylo tenkrát možné, kdybychom nepředstírali, že jsme cizinci, získat čerstvé nebo nedostatkové zboží.

Konečně jsme dojeli a ponořili se do kongresové atmosféry. Událo se zde mnoho zajímavého a neobvyklého – hromadné akce, setkávání, noční schůze esperantistů ze socialistických zemí atd...

Také herci se pohybovali mezi účastníky kongresu a bylo vidět, že nejsou schopni esperantem mluvit. Vedení kongresu mi vyjádřilo nespokojenost, protože jsem to byl já, kdo tohle dobrodružství inicioval. Byly pochybnosti, že by představení mohlo dopadnout špatně, protože herci nezvládli jazyk. Snažil jsem se je přesvědčit, že všechno proběhne normálně. Však jsem věděl...

A přišel den pro představení – skoro na konci kongresu. Mělo se odehrát na scéně pod širým nebem. Večer, kdy už všechno bylo připraveno a diváci začali zaujímat místa v hledišti, přišel vichr. Povalil kulisy, pod kterými skončilo i několik herců. Všichni se smáli, nikdo nebyl zraněn. Po vichru přišel liják, který rozehnal téměř všechny diváky.

Silný vítr i liják přestal stejně rychle, jako přišel. Dali jsme do pořádku scénu. Vrátili se diváci, sice v menším počtu – a nový příval deště přinutil všechny k útěku. Počasí bylo naším zlomyslným nepřítelem. Rozhodlo se, že představení se bude konat následujícího večera. Smutní a zcela promoklí, až na kost, se herci vrátili na ubytovnu.

Následujícího večera kolidovalo divadelní představení s rozlučkovým plesem, při kterém měla být volba miss Esperanto. Většina dívek se připravovala na soutěž krásky kongresu a mládenci na ně čekali před okny, a proto se v hledišti divadla sešlo jen 250-300 diváků z tisícovky účastníků kongresu.

Herci, rozhořčení ze včerejšího nespravedlivého zásahu přírody, hráli své role s velkým nasazením a diváci odměňovali hru a ostrý obsah hry častými výbuchy smíchu a bouřlivě tleskali. Představení probíhalo téměř bez problému, pokud bych nezmínil jednu maličkost. Jedna mimická scéna měla být doprovázena hudbou z magnetofonu. Ale v něm se něco pokazilo a páska se nepohybovala. O jediné řešení se pokusil syn překladatele, Viktor Gusev, který nebyl na scéně a rukou pásku otáčel. Hudba trochu drhla, ale zněla a na scéně to prošlo. Diváci přijali hru výborně. A není se co divit, protože hra byla skvělá i přes pochopitelné pochybnosti organizátorů kongresu.

Výsledek: V příštím roce bylo studio se svou „Štěnicí“ pozváno na turné do čtyř polských měst. A turné bylo opravdu úspěšné. Účastnila se ho také jedna rodilá esperantistka – Taťana Preobraženskaja. O jejím dalším osudu ale nic nevím...

Polské oznámení o divadelním představení „Štěnice“, které se mělo konat ve Varšavě 30.dubna 1967:

**WYDZIAŁ KULTURY PREZYDIUM MIEJSKIEJ RADY
NARODOWEJ
GARNIZONOWY KLUB OFICIRSKI W TORUNIU**

zapraszaja

**NA SPEKTAKL „PLUSKWY“
WŁODZIMIERZA MAJAKOWSKIEGO**

w wykonaniu Teatru Studenckiego Uniwersytetu
im. Łomonosowa w Moskwie

który odbędzie się dnia 30. IV. 67 r. o godz. 20,15
w sali kina „Grunwald“

Zaproszenie służy jako karta wstępu dla jednej osoby

UMK 353 1000 L-14 745 24 4 67

Další, velmi dobrý ohlas měla účast na mládežnickém kongresu doma – přesvědčila různé instance na Moskevské státní univerzitě o užitečnosti esperanta a bylo dovoleno založit esperantskou skupinu. Byl jsem zvolen předsedou. Uspořádala se velká schůze v Kulturním domě univerzity pro veřejnost, propagační proslovy přednášeli význační sovětské esperantisté – Prof. Dr. Eugeno Bokarjov, předseda esperantské komise, místopředseda Prof. Dr. David Armand a Konstantin Gusev, význačný novinář, básník a překladatel. Velkou řeč přednesl také Aleksandr Charkovskij, který nyní bydlí v USA. Informační část pokračovala divadelní hrou „Štěnice“ v esperantu a rusky.

Po tomto večeru začaly na Univerzitě esperantské kurzy a do hnutí se vlily nové síly. Někteří z tehdejších nováčků pracují v Esperantii dosud a někteří dosáhli i nejvyšší postavení v esperantském hnutí v naší zemi.

STANOVY

organizace „Esperanto“

při Kulturním domě Moskevské státní univerzity

Organizace „Esperanto“ je založena na předpokladu, že mezinárodní jazyk esperanto v rukou sovětů je užitečnou propagací idejí marxismu-leninismu a prostředkem k poznávání života a výtvarnosti sovětského lidu a mírové politiky sovětského státu pro zahraniční mládež. Mezinárodní kontakty, které umožňuje jazyk esperanto, pomáhají také vychovávat mládež v duchu proletářského internacionalismu a slouží jako zdroj poznávání zahraniční vědy, ekonomiky a kultury.

Na základě těchto hlavních úkolů organizace „Esperanto“ při Kulturním domě Moskevské státní univerzity:

1. Reprezentuje Univerzitu v kontaktech s jinými zemskými a sovětskými esperantskými organizacemi a také v kontaktech s mládežnickými esperantskými organizacemi v jiných zemích (národními a mezinárodními);

2. přispívá k výuce a k praktickému používání jazyka esperanto organizováním jazykových kurzů a přednáškami o esperantu;
3. organizuje večery věnované výročí známých vědců a umělců, večery přátelství s určitými zeměmi s použitím materiálů v esperantu;
4. pomáhá zahraničním esperantistickým organizacím organizovat večery o Sovětském svazu zasláním vhodné literatury;
5. vyhotovuje nástěnky pro informaci studentům Univerzity a práci organizace;
6. pomáhá při vydávání sovětských publikací v esperantu výběrem materiálu a jeho překladem do esperanta;
7. vykonává práci pod vedením ředitelství a vedení Kulturního domu univerzity a komsomolského výboru Univerzity.

ORGANIZAČNÍ STRUKTURA

- Členem organizace se stane každý, který má základní znalosti jazyka esperanto, nebo se jazyk aktivně učí a kdo je připraven přispívat k plnění úkolů organizace, popsanych výše.
- Organizace volí vedení, které pracuje na základě hlavních úkolů organizace a reprezentuje organizaci v období mezi společnými schůzemi.

Ředitel Kulturního domu MSU

(N.S.Sudakov)

Předseda výboru KD MSU

(A.Tarasenko)

o – o – o

Pracoval jsem v organizaci jen krátce, protože jsem odjel na dlouhý čas do Sýrie. Když jsem se vrátil, zjistil jsem, že organizace již neexistuje. Studenti skončili studium a noví adepti se neobjevili. Také divadelní skupina zanikla. Do vedení Kulturního domu byl uveden nový ředitel. Tento „mudřec“ usoudil, že divadelní studio není potřebné a zlikvidoval ho. Na protest proti tomu deset divadelníků se stalo profesionálními herci a režiséry. S některými z nich jsem se později setkal.

Eugeno Radkevič, představitel hlavní role ve „Štěnici“ se habilitoval jako doktor matematicko-fyzikálních věd, a také ukončil režisérský obor v Divadelním institutu. Mimo svou vlastní profesi v různých divadlech dále vykonával režisérskou práci. Viděl jsem dvě jeho představení. Byla to profesionální práce!

Jiným talentovaným hercem byl Andreo Stepanov, který také získal doktorskou habilitaci na fyzicko-matematické fakultě. Výborně hrál na klavír, zpíval a maloval. Viděl jsem jeho čtyřdílný televizní seriálový film.

O dalších nic nevím, ale v esperantském hnutí z ostatních nikdo nezůstal. Esperanto byla pro ně jen epizoda, na kterou pravděpodobně už dávno zapomněli, od té doby už uplynulo více než čtyřicet let...

Hra „Štěnice“ byla krátkým dobrodružstvím, sice dost úspěšná, ale neměla zářivý konec.

Vlastně to všechno byla náhoda, zvláštní výbuch okamžitého nápadu a souhra šťastných, stále se měnících okolností.

Ale dokazuje to, že v těch časech i to bylo možné, i když esperanto v naší zemi nebylo vítané. Nezapomeňte, že to všechno, co vyprávím, se odehrávalo v letech 1966-67...

Je třeba říci, že divadelní studio na Moskevské státní univerzitě, které uskutečnilo hru v esperantu, bylo jmenováno laureátem Celomoskevského festivalu amatérského umění.

o – o – o

Jeden z moskevských aktivistů, Alexandr Charkovskij zveřejnil: (Už si nepamatuji, kde jsem získal tento materiál. Zachován zůstal autorův styl.)

„...Velmi mi pomáhá soubor v Kolomně, který vede E.Zajdman. Jejich písně sklízí vřelý potlesk posluchačů. Je čas uskutečnit „Štěnici“, dílo, které jsem připravil pro kongres TEJO...Podle mínění odborníků má vysokou úroveň. Soudruzi Bokajrov, Armand, Danovskij, Gusev ho hodnotí velmi vysoko pro výslovnost. Já jen poznamenávám, jak velkou radost pocítovali při hře naši veteráni, prof. Čachotin, B.Kart a Abamovič. Mnoho

diváků znalo „Štěnici“ v ruském originále. Téměř nikdo neodešel ze sálu.

Ale v srdci cítím, že náš večer nějak selhal: nepřesvědčivé řeči, drama v nesrozumitelném jazyku, má to vůbec cenu? Podaří se nám získat nové členy? Jak dlouho jsme čekali, než nám povolili založit klub na univerzitě...

Uplynul měsíc a 25. října jsme se blížili s tlukoucím srdcem do sálu, kde se měli sejít zájemci. Ano, čekali tam, bylo jich hodně. První lekce, příští čtvrtek druhá, studenti přibývali. Samodaj žádal Tanju Preobraženskou, aby už nevyvěšovala oznámení o našem kroužku. Uvědomili jsme si, že nemáme učitele. Na učitele jsme zůstali jen tři: Zlotniková, Samodaj a já. Ale osud vždy pomáhá připraveným. Náhodou se objevili dva lidé z univerzity: Saša Matulin a Knobikas a plynně mluvili naším jazykem. Tedy pět učitelů – to je šest kroužků, protože jeden kroužek herců už fungoval. V záloze zůstala Tanja, která se zabývala dalšími záležitostmi a Lusja Britkina, která právě skládala zkoušky z pedagogiky.

Dobře chápu, že kroužky ještě nejsou klub, musíme nejen vyučovat jazyk, ale také vysvětlovat myšlenku přátelství, které esperanto slouží.

Lekce byl jen začátek práce. Kroužky bude třeba sloučit do esperantského klubu. Naše „Asocio Esperanto de Moskva Universitato“ je již oficiálně ustanovená vedoucím univerzitních klubů (pochopitelně se souhlasem stranického výboru). Naše stanovy, velmi krátké, mají razítko.

Organizaci vede výbor, jeho předsedou je Samodaj. O politické a mezinárodní věci se stará docent a straník Valentin Skvorcov, sekretáři jsou T.Preobraženskaja, V.Zlotnikova S.Matulin, T.Bačin a já.

Jaký máme plán? Naše práce je v současnosti plodná, zábavná a veselá. Chceme se scházet dvakrát měsíčně ve studentské kavárně a zpívat, tancovat a diskutovat (a nejen o esperantských věcech). Budeme usilovat o uznání a potvrzení našeho hnutí. K tomu potřebujeme vaše rady. Čím může Moskevský univerzitní klub přispět?

O svátcích jsem navštívil Kyjev. Tam bylo navrženo, abychom vydali speciálně schválenou informaci, která by mohla pomoci

k založení jiných univerzitních esperantských klubů. Ještě nevím, jaké máme možnosti, ale kdo potřebuje takovou potvrzenou informaci?

Můžeme poslat „Štěnici“, aby propagovala esperanto. Na leden je to plánováno do Leningradu. Hra se představí v ruštině i v esperantu. Kdo si bude přát pozvat naše studio? Kdo zaplní sál? Esperantisté? Lidé z Barnaulu? Kdo ještě?

Zapálí naše jiskra, vznikne plamen? Oheň, u kterého se sejdou lidé bratrsky? Určitě, ale kdy? To záleží na nás, na naší víře a vytrvalosti.

Dnes jsem byl u Pavla Šumilova, komunisty od roku 1905, bývalého sekretáře SEU. Je mu víc než sedmdesát let a dnes se snaží o záchranu známé knihovny E.Drezena, Šumilov byl s ním zatčen. Vyhnanství ho nezlomilo, vytrvale pracuje na oživení SEU. Nedávno jsme naposledy vyprovodili Ninu Nikiforovou.

V nešťastném roce 1945 se scházeli samideanoj u ní doma. Věřila v budoucnost. Před svou smrtí pozvala několik zájemců domů, aby je učila esperanto, třebaže už neopouštěla lůžko.

A kdo si pamatuje na Saričeva? Jako trubadur chodil po Moskvě nějaký čas a propagoval esperanto. Zemřel opřený o esperantský psací stroj u práce. Odkázal nám svoji knihovnu.

Musíme být hluboce přesvědčení, že svět nemá jinou cestu, než zvolit náš jazyk jako druhý jazyk pro každého člověka.

Kdo ťuká?

„Kdo ťuká?“ – tak se jmenuje jedna z kapitol v knize Michaela Bronštejna „Legends of SEJM“, kterou již třikrát vydalo nakladatelství „Impeto“.

Dokládá Anatol Gončarov:

„... všichni v SEJM, kteří (podle mne) spolupracovali s KGB, posilovali tak SEJM, jakoby prosovětskou organizaci před úřady. Jak si vzpomínám na ty lidi, oni ve svých „zprávách“ pro KGB vyjadřovali jen pozitivní dojmy o určitých aktivistech SEJMu nebo o bývalých esperantských táborech. Mazali med.

Do mého klubu v Barnaulu nasadili dva informátory. A oba mi to tajně přiznali a stali se mými výbornými přáteli. Do poslední možné chvíle nesdělili KGB místo a čas následujícího SEJT.

A.Gončarov

Anatol Gončarov má sice pravdu, ale také ji nemá. Existují všude různí lidé. Někteří jsou upřímnými sověty a současně věrnými esperantisty a přáteli – ti neškodí ani sovětům, ani esperantu, ani přátelům. Ale někteří sověti a esperantisti, ale NEJSOU přátelé – ti donášejí. Někteří byli i třeba sovětskými fanatiky a esperantisty, ale čilými informátory, buď pro svůj špatný charakter, nebo ze strachu, ze závisti, nebo pro nepřátelský vztah k určitým osobám...

Budu teď vyprávět několik epizod z mého esperantského života a ne jen z esperantského.

Můj první kontakt s tajnou policií se uskutečnil v roce 1965. Jednou mě pozval odpovědný sekretář esperantské komise, Anatolij Makovskij, do své kanceláře v SSOD, kde současně pracovalo ještě několik osob. Jiní „spolupracovníci“ tam nebyli, ale na pohovce seděl nějaký muž, kterého jsem neznal. Makovskij mě s ním seznámil.

Ukázalo se, že je to agent.

Makovskij odešel a agent se začal vyptávat na Nikolaje Rytjkova, esperantistu, který uprchl v té době do Rakouska, zda jsem si povšimnul něčeho neobvyklého v jeho chování, zda agitoval, aby esperantisté ho následovali, anebo udělali něco, co je proti Sovětskému svazu.

Nikolaj Rytjkov (1913-1973) byl vynikající esperantista a výborný herec. Když přišel do klubu, vždy byl přivítán s velikým nadšením a potleskem. Často nám předvedl něco zajímavého, recitoval verše a bajky a dokonce nám dost často předváděl v esperantu velké části ze své nové role, kde byl nalíčen jako Lenin.

Osobně jsem se setkával s Rytjkovem málo, ani si nepamatuji na rozhovory s ním, ale dělal mi opravy mých překladů ukrajinských písní, které jsem začal překládat v roce 1963 a opravil můj překlad vyprávění Alexeje Tolstého „Ruská povaha“, který jsem překládal ještě v Oděse před rokem 1960.

Začátkem roku 1964 jsem nadlouho odejel do arabských zemí a vrátil jsem se uprostřed roku 1965, kdy Rytjkov už byl v Rakousku.

Odpověděl jsem tomu muži, že jsem si ničeho nevšiml a že na Rytjkovu zradu nevěřím, že si myslím, že dostal tajný úkol zůstat v zahraničí a fakt, že jeho dlouhý pobyt v gulagu je dobrou záminkou, aby mu v zahraničí uvěřili. A také jsem mu řekl, že před několika lety dostal ve svém divadle roli Lenina a nedůvěryhodný člověk by

takovou důležitou roli nemohl dostat a tím také ho v divadle pokládali za důvěryhodnou osobu.

Ten člověk mě klidně poslouchal, nijak se mne nesnažil přesvědčit o opaku a začal se vyptávat na další esperantisty, jestli jsem si povšimnul nějaké protisovětské činnosti, jakékoliv, u kohokoliv, zda mě někdo provokoval k takové činnosti ze zahraničních esperantistů. Na protest jsem energicky odpověděl, že esperantisté jsou lidé nejvlastenečtější v naší zemi a nikdy by neudělali něco podobného. Naopak, svou činností propagují náš podivuhodný sovětský život... Vůbec jsem to nehrál, byl jsem absolutně přesvědčený, že říkám pravdu. Kromě toho v mé naivní hlavě se neobjevila myšlenka, že by esperantisté mohli být špioni, donášet atd. Já sám jsem byl upřímný sovět a myslil jsem si, že i ostatní jsou takoví...

S tímto mužem jsem se setkal ještě jednou v hotelu v jeho speciálním pokoji. Potom se mne vyptával jiný člověk a pozval mě na schůzku u hlavního telegrafu. Když ke mně přistoupil, řekl mi vyčítavě: „Proč tady stojíte všem na očích? Mohou si vás všimnout!“

Odpověděl jsem: „Já ale nevím, proč se mám skrývat. Copak děláme něco nezákonného?“

Pamatuji si jen na tři setkání, ale zdá se mi, že byly asi čtyři – s těmi dvěma osobami. Oba se mnou mluvili úplně mile, jako normální lidé, bez jakéhokoliv nátlaku, bez vyhrůžek. Věřil jsem esperantistům a vůbec všem lidem všeobecně a nic zajímavého jsem těm lidem nemohl říci, jen jsem vykládal o esperantu, o jeho užitečnosti v mezinárodních kontaktech.

Pravděpodobně usoudili, že jsem příliš hloupý a potom během deseti let už mě nikdo nekontaktoval.

Anatolij Makovskij mi nikdy neprojevil nedůvěru. Nedůvěra ke mně v SSOD vznikla, až když Makovskij odjel do zahraničí, aby tam vedl sovětské kulturní středisko.

Jeho místo odpovědného sekretáře zastávaly provizorně různé osoby. Pravděpodobně se nemohla nalézt „vhodná“ osoba pro místo, kde bylo příliš mnoho práce a příliš mnoho nepříjemností. Nakonec místo obsadil Anatolij Vasilevič Berjoza.

V roce 1974 jsem se vrátil po dlouhé době z arabských zemí – z Iráku. V tom roce jsem si velmi přál jet na Světový kongres esperanta, ale přání bylo marné, bez naděje...

Včas jsem dal Anatoliji Berjozovi žádost a dokumenty na úřední přípravu, protože on odpovídal za ty věci. Ale když nastal čas, dověděl jsem se, že nikam nepojedu.

Po několika letech se mi přiznal, že protože jsem nebyl člen Komunistické strany, považoval mě za nevhodného jet na Světový kongres. Zcela ignoroval fakt, že jsem byl v té době místopředseda esperantské komise a tři dlouhá období jsem pracoval v zahraničí. Někteří „přátelé“ esperantisté mu stále podávali zprávy o mé činnosti. On sám mi řekl: „Nezapomeň, že já vím o každém slově, které řekneš na vašich táborech...“

V roce 1975 jsem ho žádal, aby mi dal 200 exemplářů nějaké nové brožury, kterou vydal SSOD a kterou jsem sám připravil. Řekl jsem mu, že je chci rozeslat svým zahraničním přátelům, ale odvezl jsem je na SEJT a rozdál esperantistům. Dát brožury esperantistům bez lsti nebylo možné, protože si to nepřáli vedoucí SSOD.

Když jsem se po táboře vrátil, vyčetl mi to.

Kdo „tůkal“?

o – o – o

Šéfredaktor sjednocené redakce „Moskevské noviny“ Jakov Lomko mi navrhl, abych vedl arabskou verzi novin – chtěl uvolnit současného vedoucího, který holdoval alkoholu, a já bych musel plnit jeho povinnosti a také svoje za jeden plat. Odmítl jsem, protože jsem nikdy nechtěl být nadřízeným, vést jiné lidi mě vůbec nezajímalo, ani nějaká kariéra. Ale krátce potom vedoucí arabské verze dostal infarkt a musel jsem ho několik měsíců zastupovat.

Kvůli čemu vám o tom vyprávím:

Když jsem se tedy náhodou stal vedoucím arabské verze, pozvala mě bezpečnostní služba. Mluvila se mnou milá osoba – muž – a ptala se mě na pracovníky v arabské redakci, na jejich povahu, zájmy, zdali jsem si všiml jejich chování atd. Je nutno říci, že z třiceti pracovníků více než polovina byli Arabové z různých arabských zemí, přesto v tomto směru bylo všechno v pořádku. Potom ten člověk přešel na esperantské záležitosti.

Mnohokrát jsem byl k němu předvoláván, dlouho mě přemlouval ke spolupráci, ale mně se to velmi nelíbilo, protože...vždyť si vzpomeňte, že jsem byl v „internátě“. Právě tady se ve mně zakořenil

odpor ke zradě. Tím spíš, nikdy jsem nehledal v lidech něco, co by stálo za donášení.

„Nahráváte mě na magnetofon?“ zeptal jsem se naivně,

„Určitě ne, hovoříme jen důvěrně...“

„Já nechci být „frapulo“, snažil jsem se protestovat.

„Ale nikdo tě nenutí, abys jím byl, jen když si všimneš něčeho podezřelého, zatelefonuj...“ odpověděl mi.

„Ale já nikdy lidi nešpehují. Nejsem toho schopen. A nemám rád, když někdo špehuje mne.“

„Uklidni se, my ti nenavrhujeme špehování, jen nás informuj, když uvidíš něco podezřelého. Je to potřebné pro bezpečnost státu, pro tvoji i moji bezpečnost. Nám pomáhají ministři, akademici, kosmonauti, když se stane něco takového...“

Tak jsem „donášel“. Vyprávěl jsem, že protistátní činnost je ta, kterou dělá SSOD, který trvale špehuje esperantisty, podezřívá je z nepravostí, myslí si o nich, že jsou protisovětské agenti a tím kompromitují náš stát, protože zahraniční esperantisté vidí další naše podivnosti v tomto směru.“

„Donesl jsem na nejnápadnějšího nepřítele esperantistů na soudruha Berjozu a ukázal jsem bezpečnostnímu pracovníku malou informaci v mezinárodním časopisu *Esperanto* o jeho účasti na Světovém kongresu v Řecku, kde bylo psáno o nedůvěře k esperantistům ze Sovětského svazu.

„My víme o této informaci,“ odpověděl. V tomto směru máš zcela pravdu: není potřeba náš stát kompromitovat.“

Zde je ta zmiňovaná informace:

Rusky nebo francouzsky

*Sovětský svaz letos poslal jen jednoho reprezentanta na kongres. Ale z jeho konverzace se dá usoudit, že někdo zaměnil jeho jízdenku za jízdenku jiného reprezentanta jiného mezinárodního kongresu, protože – když se nedomluvil rusky, zkusil to francouzsky (neuměl esperanto). *Esperanto*, 1976, září, č.849 (9), str. 156.*

Věděl jsem, že moje „donášení“ nikomu neuškodí, ale doufal jsem, že se alespoň vztahy k esperantistům upraví.

„Spřátelme se,“ navrhl mi jednou bezpečnostní pracovník.

„Přátelství si člověk musí zasloužit, ale ne o něho prosit,“ docela drze jsem mu odvětil.

On souhlasil, a už mi přátelství potom nenabízel.

Dá se pochybovat, že by bylo možno takovým způsobem mluvit s pracovníkem bezpečnosti. A přece to bylo možné. Vždycky jsem mluvil s různými vedoucími a podvedoucími poněkud zdvořile-provokativně, trochu v žertu, bez známky výsměchu. To pomáhá vytvořit dobré vztahy s vedoucími, pokud to jsou dobří lidé. Nedobrý člověk, kariérista, není schopen pochopit takový přístup, začíná se vyvyšovat, rozčilovat, vztekat... a ukazovat svou skutečnou tvář. ...Za nějaký čas se ta osoba na dlouho ztratila a mě začal zvat jiný člověk. Také on byl velice příjemný, nikdy na mne netlačil, nikdy nevyhrožoval. Asi chápali, že člověk spolupracující ze strachu není důvěryhodný, větší cenu má získat člověka, který bude spolupracovat uvědoměle. Bezpečáci viděli, že se jich nebojím a právě proto se velmi snažili mě získat...

Jednou, když jsem jel v trolejbusu, nastoupil tam ten druhý.

„Proč jste mě nepozdravil?“ urazil se.

„Myslel jsem si, že vás nikde nemám potkat.“

„Tady nikdo neví, kde pracuji...“

Po delším čase se objevil ten první, který mi nabídl přátelství.

„Skoro jsem zahynul, ale ty mě ani nepolituješ, ne pográtuluješ...“

Nic jsem mu na to neodpověděl, protože se neptal. Proč se ptát? Když člověk chce vyprávět, bude sám vyprávět. Já ale nemám rád naléhat na lidi svými otázkami...

...po půlročním marodění se v redakci objevil vedoucí arabského odboru, kterého jsem zastupoval. Hlavní redaktor ho propustil a znovu mi navrhl vedení odboru. Znovu jsem odmítl. A dobře jsem udělal. Našla se jiná osoba na toto místo a bezpečnostní pracovníci na mne zapomněli – tentokrát navždy. Nejspíš se pověsili na nový objekt. Zdalipak všechny vedoucí a vedoucí vedoucích prověřovali stejně? Přesto o žádném z těch čtyř bezpečnostních pracovníků, kteří mě kontaktovali v roce 1965 a 1975, nemohu říci něco špatného – všichni byli příjemní, milí – někteří víc, někteří méně, - ale tyto kontakty s nimi u mne nevyvolaly nadšení, protože bych musel mluvit o jiných lidech. Nicméně bezpečáci mě nikdy nepřinutili říci o lidech něco špatného.

o – o – o

Nesnášel jsem drby...

...v roce 1981, když jsem přišel do SSOD, setkal jsem se tam se svým spolužákem-arabistou, který zastával velmi důležité pracovní místo – byl instruktorem mezinárodního odboru Ústředního výboru Komunistické strany a kurátorem SSOD pro mezinárodní záležitosti. Řekl mi: „Tady na SSOD mají zato, že jsi první kandidát na nepřítele lidu. Nedávno utekl do zahraničí jeden esperantista a vedoucí SSOD věří, že ty můžeš být pod vlivem takových podobných...“ Neměl jsem důvod mu nevěřit, cítil jsem to již dlouho...

V roce 1983, když na nátlak esperantistů Berjoza opustil své místo, byla na jeho místo pověřena Lidia Eugenijevna Šanina. Brzy po jejím nástupu jsem se k ní přišel představit. Během pohovoru jsem pochopil, že je daleko víc nebezpečná pro esperanto, než Berjoza. Chovala se jako by byla hlavní osobou v Esperantii, prohlašovala, že POVEDE naše členy na jediné důstojné cestě atd. Rozhovory a její povznešenost byly dlouhé a odporné. Pochopil jsem, že s takovou osobou nebudu moci pracovat. Jsem velice nerad, když mě chce komandovat nekompetentní osoba. Ani kompetentní podle mne NESMÍ komandovat.

Hned po tomto setkání jsem šel k esperantistům do soukromí, kde jich na mě asi desítky čekala, a vyprávěl jim své dojmy. Pak se ukázalo, že asi tři z nich Šanině přerecitovali mou zprávu, tedy „donesli“. Při tom by bylo stačilo, aby to udělal jen jeden. Další chování ke mně a všemožné „bojování“ proti mně silami vedení SSOD bylo příliš květnaté a tak nebylo možné, aby se člověk spletl.

Dva z té trojice byli bezpochyby její velmi aktivní informátoři. Zkusili mě vystrnadit z místa místopředsedy.

Neustoupil jsem, protože hloupě-naivně jsem si myslel, že moje postavení je pro esperantské hnutí v naší zemi užitečné. Neustoupil ani předseda ASE, Magomet Isaev a další místopředsedové – Nikolaj Zubkov a Anatolij Makovskij, bylo to jasné, byl to záměr.

...Atmosféra v SSOD byla všeobecně nedobrá.

Například místopředsedkyně kulturního odboru, ke které jsme patřili, Galina Alexejeva Kolobová, obvykle podporovala moje nápady a návrhy, protože byla schopna chápat – a opravdu chápala – naše snahy.

Nepřátelé vypustli drb: „Je jasné, proč ho ona podporuje: určitě spolu něco mají...“

Ale nebyla to pravda. Lidé si často vymýšlejí nesmysly, uvěří tomu a rozšiřují to, jakoby to byla pravda.

o – o – o

...Nikdy jsem nezastíral, že jsem esperantista. Skoro nikdy mi to nevadilo, přesto se přihodily dvě věci.

V sedmdesátých letech jsem byl vyzván, abych začal pracovat jako tlumočnick – v arabštině – u metropolity Juvenalije, „ministra pro vnitřní záležitosti“ ruské ortodoxní církve.

V boha nevěřím, ale souhlasil jsem, slyšel jsem, že metropolita je moudrý člověk a pracovat s ním by bylo velmi zajímavé – možná i já sám bych se mohl stát moudřejší. I nabízené pracovní podmínky se mi zdály zajímavé – dvě-tři cesty do zahraničí měsíčně. A já přece od mládí snil procestovat celý svět!

Vyplnil jsem dotazník, jak bylo v té době obvyklé, označil jsem všechny jazyky, kterými mluvím, nebo alespoň čtu bez slovníku – bylo jich deset bez ruštiny. Také jsem zmínil esperanto.

Pozvání k práci bylo organizováno tzv. Státní komisí pro náboženství, podřízené Ústřednímu výboru Komunistické strany SSSR. Po nějakém čase jsem telefonoval, abych se dozvěděl, jak se věci mají.

Odpověděla mi ta samá osoba, která mě pro tu práci navrhla, a s kterou jsem pracoval ve Vyšší komsomolské škole, a která mě velmi dobře znala. Oznamila mi: „Nevezmeme vás. Neumíte ty jazyky...“ Nejspíš se jim nelíbilo esperanto. A určitě bylo nutné, abych byl členem Komunistické strany.

V roce 1981 jsem měl letět do Iráku pracovat na mezinárodních trzích – měl sem být hlavním tlumočnickem sovětské skupiny. Čas plynul, trhy začínaly, ale nepředvolávali mě k převzetí letenky a pasu. Nakonec mě zavolali na mezinárodní odbor Ústředního výboru Komunistické strany. Instruktor se začal zajímat o mou esperantskou činnost, proč se esperantem zabývám, zdali vím, že je to věc buržoazní, trockistická atd.

Vysvětlil jsem mu situaci, řekl jsem mu, že jsem místopředseda „Asocio de sovetiiaj esperantistoj“, která byla založena z rozhodnutí sekretariátu ÚV KSSS, a že by to měl vědět...

Moje vysvětlení ho uspokojilo a následující den jsem odletěl...s dvoutýdenním zpožděním. Poprvé bylo mé postavení v Esperantii užitečné.

Přibližně mezi lety 1986 a 1988 před znovuoobením SEU, když jsem byl opět ve vedení, ale nikoho nezastupoval, v arabském odboru „Moskevských novin“, zazvonil na mém stole telefon: „Jste Vladimír Vladimírovič Samodaj?“

„Ano, jsem.“

„Mluví s vámi instruktor ideologického odboru ÚV KSSS (následovalo jméno). Byl jsem informován, že jste publikoval v zahraničí protisovětskou báseň v esperantu. Kontrolovali jsme obsah. Buďte klidný – všechno je v pořádku...“

Taková informace na ideologický odbor o mém „hříchu“ mohla pocházet jen z SSOD. Některý esperantista „ťukal“ na SSOD a tam to poslali výš.

Brzy po tomto telefonátu se v Moskvě konala meziměstská – možná celosovětská – konference nevidomých esperantistů. Byl jsem vyzván, abych přednesl přednášku.

Při ní jsem vyprávěl také o tomto rozhovoru, ale neřekl jsem, že se jednalo o mou vlastní báseň, kterou jsem pak publiku přečetl.

„Myslíte si, že je obsah protisovětský?“ zeptal jsem se publika.

„A-no!“ ozvalo se několik hlasů.

Pravděpodobně za protisovětská slova byla pokládána slova, kterými začínala báseň: *Tutan vivon mi silentis kiel fiŝo muta...* (Celý život jsem mlčel jako ryba nemá...)

Kdo asi „ťukal“?

Otcové a synové

V knize „Legendoj de SEJM“ Mikael Bronŝtejn rozebírá tento citlivý problém.

Když jsme založili mládežnickou organizaci SEJM, nebylo mnoho starších esperantistů, kteří by schvalovali tuto „drzost“ mládeže.

Budu vám vyprávět jen jednu epizodu.

V roce 1967 se uskutečnil první společný mládežnický tábor – SEJM-9. Číslo 9 měl proto, že poprvé tábor v SSSR organizovali esperantisté ze tří baltských republik – Estonska, Lotyšska a Litvy – v roce 1959 a dostal název ĈET (Ĉebalta Esperanto-tendaro, později tyto tábory dostaly název BET – Balta Esperanto-tendaro). Od té doby se podobné tábory organizovaly každým rokem postupně v těchto třech republikách a dostávaly pořadová čísla. První mládežnický tábor byl také organizovaný v Litvě a jmenoval se „Sovetia Esperantista Junulara Tendaro (SEJT) a rozhodlo se neporušit tuto číselnou řadu. Současně, paralelně se konal i obvyklý společný tábor BET-9 pro starší i mládež.

Já jsem se organizování neúčastnil, podrobnosti neznám, ale slyšel jsem, že mezi oběma tábory byla dohoda vzájemné návštěvy. V tom směru se přihodila nějaká nepříjemná příhoda, ale já budu vyprávět jenom to, co jsem na vlastní oči viděl a na vlastní uši slyšel.

Zůstal jsem v mládežnickém táboře jen několik dní a musel jsem odletět dříve. Před odletem jsem se rozhodl navštívit společný tábor, který se konal v litevském hlavním městě Vilnius. Se mnou tam jel také Boris Kolker.

Kolker je na rozdíl ode mne člověk velmi komunikativní, zná nepřebernou řadu esperantistů po celém světě a navrhl mi navštívit jednoho význačného, ve světě známého, místního starého esperantistu. Zatelefonoval mu a on souhlasil, že nás přijme. Zatím co jsme jeli, on pozval jiného, také velmi dobře známého místního esperantistu (přesto, že tito dva pánové jsou již dávno mrtví, nebudu je jmenovat, protože naše konverzace pak byla – podle mého názoru – pro ně poněkud kompromitující, ale já nechci ty dobré lidi obviňovat za jejich nechápavost).

Ti dva pánové nás oba začali ostře kritizovat a naším jménem i všechnu sovětskou mládež (protože Kolker a já jsme byli mezi zakladateli a současně vedoucími SEJM) pro naši činnost způsobující schizma, pro rozbití jednoty celostátního hnutí, kvůli hříchům, které jsme ani neměli v úmyslu činit. Jestliže Kolker nebo já jsme chtěli vysvětlit naši činnost, oni se nás ani nesnažili vyslechnout, ale ošklivě se posmívali našim argumentům. Nakonec nás pozvali na večerní schůzi tábora starších, kde se mělo v tématu pokračovat. Souhlasili jsme.

Večer začal podivně hloupě.

Kolker a já jsme vyprávěli, jak a proč byl založen SEJM, jaké máme plány, co se nám již podařilo atd.

Po našem vyprávění se rozhořel plamenný útok proti nám, mladým. Vypadalo to, jako by nás vůbec neposlouchali. Mluvílo mnoho známých veteránů z různých měst naší země. Obviňovali nás z různých zločinů, jeden dokonce vykřikl: „Kde jste všichni byli, když my jsme bojovali proti fašistům?“

Po pravdě, když válka začala, bylo mi šest let a Kolkerovi nebyly ani dva roky. Kde jsme asi mohli být?

Žádný kontraargument nebyl vyslyšen. Prostě nás nechtěli poslouchat, ani pochopit...

...Po letech někteří ze starších, když viděli úspěchy činnosti mládeže, začínali nás chápat, někteří nás i podporovali. Mládežnické nestátní hnutí bylo úspěšné, výborně organizované, ale společným nebylo. Bylo mnoho starších lidí, hlavně na Baltu, kteří dělali mnoho užitečného, vydávali velmi dobré na tu dobu almanachy („Amikeco“, „Unuiĝo“), každoročně se konaly společné tábory ve třech pobaltských republikách (s výjimkou těch zakázaných), ale jinde nic. Ale mládežnické tábory – SEJT – se organizovaly po celém Sovětském svazu a byly tak populární, že bylo nutno rozdělit SEJT na dvě části – východní (OrSEJT) a západní (OkSEJT), protože bylo mnoho zájemců. Táborů se zúčastňovalo několik stovek lidí. V rámci táborů, nebo v návaznosti na ně před nimi, nebo po nich se konaly konference aktivistů s rozličnými programy...

...Existence SEJM během 14 let (1965-1979) v opravdu komplikovaných podmínkách se stala důležitým obdobím v našem esperantském životě. Velmi ovlivnila pozdější založení oficiální organizace po válce – „Asocio de esperantistoj“ (ASE – 1979-1989). Protože hnutí SEJM se volně vyvíjelo, nejvyšší politické špičky v zemi se rozhodly hnutí řídit, a proto bylo založeno ASE. Bohužel esperantisté v SEJM věřili, že ASE bude řešit všechny problémy a vlastně sami zlikvidovali svou úžasně samostatnou organizaci...

Esperantská komise: Vydavatelská práce

Esperantská komise pro mezinárodní vztahy sovětských esperantistů při Svazu organizací pro přátelství a kulturu se zahraničím (SSOD) byla založena v roce 1962 podle rozhodnutí Ústředního výboru KSSS, díky vytrvalé a dlouhé práci esperantských veteránů Eugena Bokarjova, Ivana Sergjejeva, Michaila Paščenka, Semjona Podkaminera, Davida Armanda a dalších, kteří přežili velké předválečné čistky.

Toto mi napsal známý sovětský esperantista Nikolaj Fadějevič Danovskij (1905-1988) 1. ledna 1986:

„...dobře si pamatuji, jak jsme s Bokarjovem přišli do SSOD s návrhem k zavedení esperanta mezi kontaktní kanály se zahraničím. Přijali nás nějací úředníci příslušného odboru, který nyní vede vám dobře známá soudružka Šanina, a obdrželi jsme kategorickou odpověď: „Vaše věc nemá žádnou perspektivu, je zcela neperspektivní.“. Rozloučili jsme se a odešli jsme. Ale uplynulo několik let a stejná politická klika pozvala Bokarjeva, Guseva a Armanda, aby založili komisi pro zahraniční kontakty sovětských esperantistů. Co v tom bylo? Nejpravděpodobněji přípravy na 48. Světový kongres (v 1963), protože v roce 1959 (kdy byl 44. Světový kongres ve Varšavě) o tom nebyla vůbec řeč a vládla naprostá beznaděj. Andrej Rajsckij, který přijel z Polska do Moskvy, aby naléhal na účast sovětů na kongresu odjel s naprosým debaklem...“

Esperantskou komisi vedl Dr. lingvistiky Jevgenij Aleksejevič Bokajrov. V roce 1965, když jsem se začal účastnit této práce, nebyl jsem ještě členem této komise. Místopředsedou byl David Lvovič Armand, Konstantin Michajlovič Gusev, Nikolaj Fadějevič Danovskij a Semjon Naumovič Podkaminer.

Já osobně neznám podrobnosti o těchto přípravných pracích a nemohl jsem se jich účastnit pro své mládí a nekompetentnost, ani o tom nechci vyprávět. Mohu jen nastítnit vydavatelskou práci komise, na které jsem se podílel zpočátku s pomocí Konstantinu Gusevovi v letech 1965-1968 a potom už samostatně v letech 1971-79.

Vcelku komise během let 1963-1979 vydala více než 50 různých brožur politických a literárních. Mezi nimi byly 4 čísla „Paco“ (Mír), 12 čísel „Por la Paco“ (Pro mír), mnoho tehdejších oficiálních politických dokumentů SSSR, děl tuzemských i zahraničních spisovatelů a básníků – Maxima Gorkého, Sergeje Jesenina, Michaela Šolochova, Janise Rajnise, Arkadije Gajdara, Federika Garcia Lorcy,

Lesji Ukrajinky, Vladimíra Majakovského, Michaela Lermontova a dalších.

Mnoho dokončených prací připravených pro vydání se „ztratilo“ díky Anatoliji Berjozovi, „odpovědnému“ sekretáři esperantské komise a pozdějšímu sekretáři „Asociace sovětských esperantistů“ – ASE.

Mnohokrát byla naše díla recenzována v esperantském tisku.

Vystříhoval jsem tyto recenze a překládal je do ruštiny, abych mohl ukázat našim patronům, že esperantisté ve světě vysoce hodnotí naši práci.

Jen jednou jsem našel odmítavý názor. Jeden Francouz prohlásil, že překlady Lermontových básní jsou podřadné a podle jeho názoru jsou neveršované překlady do francouzštiny lepší. Předpokládá, že jsou možné dvě varianty: - jestliže jsou správné esperantské veršované překlady, pak Lermontov je špatným básníkem a francouzští překladatelé vlastně zhodnocují jeho díla, - nebo, jestliže jsou správné francouzské překlady, pak jsou špatné esperantské překlady, které napsali špatní esperantští básníci.

Hlavní, obrovskou práci při vydávání literatury vykonal Konstantin Gusev, básník a překladatel, zkušený novinář, který pracoval v hlavním sovětském deníku „Pravda“. Vydavatelskou práci inicioval a vykonával v letech 1963-1970.

o – o – o

Když jsem se vrátil v roce 1970 po další práci v arabských zemích – tentokrát v Sýrii kde jsem strávil 18 měsíců – předseda Esperantské komise Eugen Bokarjov mi navrhl, abych vedl vydavatelství místo Konstantina Guseva, u kterého jsem pracoval jako jeho pomocník před svým odjezdem do Sýrie.

Jak mi později vyprávěli, Gusev při svém odchodu řekl o úřednících SSOD: „Nemohu už pracovat s těmi policajty.“

Měl naprostou pravdu...

Souhlasil jsem – vždyť ta práce byla pro mne velmi zajímavá.

Protože Gusev měl funkci také místopředsedy EK (esperantská komise), stal jsem se automaticky také místopředsedou této komise.

Volby na podobné funkce tehdy neexistovaly.

Bylo mi tenkrát 35 let a sám Bokarjov a ostatní místopředsedové – Armand, Podkaminer, Danovskij mě převyšovali věkem o 30 i víc let a všichni se ke mně chovali velmi přátelsky.

Nechci skrývat, že jsem byl vždy přílišným idealistou a pevně věřil, že naše sovětská zem je nejspravedlnější na světě a všechny nedostatky v našem životě závisí jen na jednotlivých lidech, ale ne na režimu.

Nyní, kdy jsem již prožil život, vím: ano, velice záleží na jednotlivých lidech, ale jednotlivý člověk nemá vždy možnost vzdorovat.

Také režim tvoří lidé a podporují ho, režim neexistuje sám o sobě.

O věci nediskutujeme, mám-li pravdu nebo ne. Když jsem si na počátku svého esperantského života dopisoval se zahraničními esperantisty a oni se mě ptali na můj každodenní život, zcela upřímně – NE za účelem nějaké propagandy – psal jsem o tom, co jsem věděl a cítil, protože jsem s podivením zjišťoval v jejich otázkách hlubokou neznalost a nepochopení naší životní existence.

Vydavatelskou práci jsem pokládal za pokračování mé korespondence, odpovídání na minulé otázky ze zahraničí.

S elánem jsem začal svou samostatnou vydavatelskou práci přípravou nových sešitů „Por paco“ (Pro mír) a literárních sešitů, které začal vydávat v roce 1963 Konstantin Gusev a já jsem mu pomáhal dělat tuto práci v letech 1965-1968 po mém návratu z Jemenu a před odjezdem do Sýrie.

Nyní Gusev pomáhal mně podle svých možností, byl již vážně nemocný...

Ze začátku šlo vše normálně. Sbíral jsem materiál ze sovětského tisku, snažil jsem se využívat nejzajímavější události z politického a společenského života a přidával také články, eseje, literární díla a poezii, aby sešity byly pestré a zajímavé pro čtenáře – podle mého osobního názoru. Rozdával jsem tyto materiály, původně napsané v ruštině dalším esperantistům k překladům, mnoho jsem jich přeložil sám, psal jsem na starém psacím stroji, vyhledával jsem obrázky k ilustracím, upravoval, nalepoval – dělal jsem práci stejně, jak to přede mnou dělal Gusev a předával jsem hotové sešity ke schválení Rafaelu Saakovi, vedoucímu kulturního odboru SSOD, pod kterého patřila naše EK. Ten zcela určitě esperanto neuměl.

Jednou z nesnadných stránek této práce byla povinnost předložit sešit ve dvou exemplářích s kompletním obsahem přeloženým do ruštiny pro schválení cenzurou pro úředníky, kteří pochopitelně esperantu nerozuměli. Pokud bylo něco napsáno v esperantském originále, bylo nutno to přeložit do ruštiny. Dále bylo nutno napsat: „*Esperantské texty plně souhlasí s texty ruskými*“ a podepsat vlastní odpovědnost. Zkontrolované texty vedoucí odboru sám předložil k cenzuře a tam úředník po kontrole sešit orazítkoval.

Bokarjov nikdy nekontroloval moji práci, jen přehlédl, aby věděl o čem se píše, přesto odpovídal za politický obsah našich vydávaných tiskovin.

Určitě jsem se nesnažil vybírat takové materiály, které by cenzura neschválila, protože jinak by nějaké vydávání v esperantu vůbec nebylo možné. Tyto sešity byly jedinou oficiální formou našeho esperantského tisku, ale bylo nutné dokázat úřadům, že esperanto potřebuje nejen pomatené esperantisty, ale že esperanto může být užitečné pro mezinárodní záležitosti, tedy pro zem samotnou, která vždy propagovala internacionalismus a mír, ale bez esperanta. Proto, po celou dobu mé vydavatelské činnosti nebyl žádný materiál odmítnut a vedoucí SSOD mi nic k mé práci nediktovali, jen občas navrhli něco přidat.

...Já opravdu jsem velice nerad, když mě někdo komanduje. Proto jsem byl iniciativní a teprve pak jsem informoval o výsledcích. Už dávno před tím jsem měl v hlavě zformovanou myšlenku: *Když se ti chce něco udělat – udělej to! Jestliže si přeješ, aby ti to zakázali – žádej povolení!*

Podle této myšlenky jsem se choval celý život ve všech sférách a téměř nikdy jsem kvůli tomu neměl nepříjemnosti, poněvadž – je to tak – výsledky obvykle uspokojovaly i eventuální nesouhlasné hlasy. Brožury byly tištěny velmi nekvalitně v „tiskárně“ SSOD v počtu 2000 kusů a rozesílány různým esperantským organizacím a jednotlivým esperantistům. Rozesílání zařizoval odpovědný sekretář EK.

Pochopitelně, že moje práce nebyla placená, naopak, když jsem potřeboval zkopírovat nějaký obrázek k ilustraci, objednal jsem to u fotografa v „Moscow News“ a zaplatil to z vlastní kapsy. Nezapomeňte, že tenkrát současné přístroje neexistovaly!

Je nutno zmínit, že v tom čase už několik let byl v postavení odpovědného redaktora pro EK Anatolij Ivanovič Makovskij, povoláním právník. Nebyl to pracovitý člověk a duší nebyl esperantista – to ani vůbec nebylo možné, protože opravdovému esperantistovi by nebylo vůbec možné svěřit místo úředníka SSOD, bezpečnostní orgány by to nedovolily. Přesto Makovskij obstojně ovládal jazyk a mnohokrát překládal politické texty do esperanta, dokonce ještě lépe než esperantisté. Zdálo se mi, že je čestný, proti esperantistům nevystupoval, jako to pak dělali jeho následovníci Anatolij Vasiljevič Berjoza a – ještě aktivněji Lidija Eugejevna Šanina. Makovskij alespoň chápal, jak je naše vydavatelství potřebné a čestně pomáhal, i když s valnou nechutí.

Moje osobní spolupráce s Makovským nebyla „plodná“, přesto tak nějak normální- vydávání fungovalo, ale ten čas nebyl dlouhý, protože asi po roce Makovskij odjel, aby vedl sovětské kulturní centrum v nějaké daleké východní zemi.

o – o – o

...Na jaře roku 1971 jsem začal pracovat v „Moskevských novinách“, v arabsko-jazykovém odboru. Byl jsem jmenován *kontrolním redaktorem*, kontroloval jsem arabské překlady, které dělali z ruštiny Arabové z různých zemí, kteří v redakci pracovali. Práce bylo hodně, ale vyskytly se i pauzy, když chyběly texty pro kontrolu. Pauzy jsem vyplňoval prací pro esperanto – dělal jsem to, o čem jsem právě vyprávěl. Přesto, že plat pro mou tříčlennou rodinu nebyl dostačující, koupil jsem si použitý psací stroj, abych na něm psal esperantské texty. Ten stroj mě stál skoro celý můj měsíční plat.

Ještě v roce 1970 mi Eugenij Bokarjov navrhl připravit sovětské číslo „Paco“ – orgánový časopis Světového esperantského hnutí za mír (MEM): „Když to uděláš, daruji ti PIV.

Udělal jsem to – ne sám, ale kompilační redaktorskou prací ano. Řada jiných esperantistů překládala do esperanta vybrané materiály a také navrhovali něco přidat. Číslo bylo vydáno typograficky v roce 1971 a bylo nejrozsáhlejší ze všech v historii „Paco“. Obsahovalo 68 stran (formátu A4) místo obvyklých 16 (východoněmecká čísla měla 40 stran) a zůstal ještě materiál pro následující číslo, které jsem již nepřipravoval, protože jsem znovu odjel, tentokrát do Iráku.

K tomuto vydání hodně přispěl po organizační stránce Eugenij Makovskij. Peníze poskytl SSOD ze sovětského mírového fondu. PIV jsem nedostal. Bokarjov mě mnohokrát zval k sobě domů, ale já jsem nikdy nenašel čas, bydlel jsem daleko od jeho bydliště. Pak jsem se náhle dověděl, že zemřel. Stalo se to v roce 1971...

Jen jednou jsem ho u něj doma navštívil, možná 2-3 měsíce před jeho smrtí. Daroval mi ruskou knihu – sbírku esejů řady autorů: „Na cestě k univerzálnímu jazyku“. Půjčil jsem mu svázanou sbírku revue „Norda Prismo“ (polární záře), už mi ji nemohl vrátit...

V „Paco“ vyšel tento nekrolog:

Eugenij Alexejevič Bokajrov

Sovětské esperantské hnutí utrpělo velkou ztrátu. Odešel náš vůdce, náš učitel, vždy připravený nám poradit – E.A.Bokarjov. Velký mnohostranný vědec, vzdělaný lingvista – byl nejpovolanějším teoretikem našeho hnutí. Opravdový internacionál, který nejen propagoval mezilidské bratrství, ale skutečně ho realizoval svými osobními a korespondenčními kontakty s vědci a bojovníky za mír v mnoha zemích.

V mládí se přihlásil do řad esperantistů. Ve 22 letech byl organizátorem prvních kroužků v Rostově, vedl kurzy, připravoval nástěnky. Byl delegátem II. a III. kongresu SEU v roce 1925 a 1926 a brzy potom byl zvolen do Ústředního výboru SEU. Prodělal nesnadné roky esperantského hnutí, ale jeho přesvědčení se nikdy nezlomilo. Během války vynikly jeho nejlepší kvality. Byl vlastenec a komunista. Přihlásil se jako dobrovolník do řad Sovětské armády, stál mezi obránci Leningradu v době blokády a v bitvě u „Krasnoje Selo“ byl raněn.

Po válce, když se znovu objevily možnosti pro esperantské hnutí, se vrátil ke své oblíbené práci. Již jako doktor filologie a profesor se podílel v roce 1957 na organizování esperantských setkání z různých zemí u příležitosti VI. mezinárodního festivalu mládeže v Moskvě.

V roce 1963 aktivně pracoval na založení Komise pro mezinárodní vztahy sovětských esperantistů při Unii organizací pro přátelství se zahraničím a stal se jejím předsedou. Je velmi dobře známo, jakou důležitou roli hrála tato Komise při obnovování mezinárodních kontaktů a znovuvydávání sovětského esperantského tisku. Za to vše má zásluhu E.A.Bokarjov.

Ve stejném roce se stala událost, která potvrzuje jeho vysokou mezinárodní autoritu význačného lingvisty. Byl zvolen členem Esperantské akademie. Byl v Akademii prvním sovětem. Později jeho zásluhou tam byli kooptováni S.V.Obručev, G.G.Sevak a Paul Ariste. V roce 1963 E.A.Bokarjov odjel na 48. světový kongres do Sofie jako vedoucí velké sovětské delegace. Jeho proslov při slavnostním zahájení byl nadšeně přijat většinou delegátů, protože symbolizoval návrat sovětských esperantistů do světové arény. V Sofii začala jeho aktivní práce pro MEM a navázal tam osobní kontakty s vedoucími tohoto hnutí. Od té doby, třebaže podporoval loajální vztahy s UEA, všechny svoje sympatie věnoval MEM.

E.A.Bokarjov vycestoval ještě třikrát do zahraničí na Světové kongresy: do Budapešti, Haagu a do Vídně. Vždy byl vedoucím delegace a vystupoval jejím jménem. Také se podílel při přednáškách na Letních univerzitách a zajímal se o práci v mnoha kongresových odborech.

V Moskvě vedl Komisi interlingvistiky na odboru jazyka a literatury při Vědecké akademii a bez přerušení byl jejím předsedou. Jeho osoba lákala mnoho autorů a také „partyzánů“ k různým jazykovým experimentům a on prováděl všestranné kritické analýzy jejich pokusů. Sám prostudoval mnoho zpráv o genezi, gramatice a literatuře esperanta.

E.A.Bokarjov se podílel na vydavatelských pracích Komise pro mezinárodní vztahy sovětských esperantistů. Jeho článkem o porušování lidských práv imperialisty u příležitosti „Roku lidských práv“ začíná první sovětské číslo časopisu „Paco“. Recenzoval učebnice a byl vysokým arbitrem mnoha esperantských děl.

Velkou práci vykonal při kompilaci a vydání slovníků. První moderní rusko-esperantský slovník se objevil v roce 1966. Bokarjov má zásluhu na hlavní části kompilace a konečné redakce. Druhou část – Esperantsko-ruskou – sestavil sám. Usilovně pracoval na něm během posledních čtyř let a současně plnil mnoho úkolů ve svém úřadu v Lingvistickém institutu – navzdory tomu, že mu již bylo 67 let a jeho zdraví nebylo dobré. Práci skoro dokončil a zemřel u psacího stolu v okamžiku, když diskutoval s redaktorem poslední slova ve slovníku.

E.A.Bokarjov vždy pomáhal mládeži, spisovatelům, učitelům, všem, kteří potřebovali jeho knihy, vědomosti, zkušenosti. Musíme napsat

všechny síly a pokračovat v jeho životním díle se srdcem klidným, ale vždy se stejnými principy, které byly charakteristické na jeho způsobu práce.

Komise pro mezinárodní vztahy sovětských esperantistů

o – o – o

Za Eugena Bokarjova nastoupil na místo předsedy EK habilitovaný Dr. filologických věd Magomet Izmajlovič Isaev, který pracoval také v Lingvistickém institutu jako Bokajrov.

S Isaevem jsem se seznámil několik let před tím, než se stal kandidátem filologických věd.

Nepamatuji si jak jsme se seznámili, pravděpodobně na nějaké schůzi kde jsme se sešli. Při rozhovoru na procházce jsem mu radil, aby se na nějaký čas stáhl z esperantské práce a věnoval se obhajobě doktorské práce a řekl jsem mu, že jeho doktorát bude ještě potřeba.

Ukázalo se, že jsem měl pravdu. Magomet Isaev byl oficiálním vedoucím sovětského esperantského hnutí během 18 let: předsedou komise v letech 1971-79 a předsedou ASE v letech 1979-89. A během těch 18 let jsem byl jeden z jeho místopředsedů.

Pracovat s Isaevem nebylo snadné. Byl upřímným esperantistou, ale nikdy se nezúčastňoval klubové činnosti a ne vždy chápal potřeby sovětských esperantistů. Ale ležela na něm všechna odpovědnost za esperantskou činnost, ačkoliv nevěděl co se děje v klubech a co dělají jednotliví esperantisté...

V roce 1972, tehdejší odpovědný sekretář EK, Anatolij Makovskij, který byl ve funkci 7 let, odjel na práci do zahraničí. Někjaký čas jeho místo nebylo obsazeno a pak ještě následovala krátká perioda, kdy se ve funkci vystříдалo několik osob, až nakonec byl jmenován Anatolij Berjoza.

Začala nová etapa v našem esperantském životě...

„Odpovědný“ sekretář

Berjoza byl otevřený nepřítel esperanta a esperantistů...

Od začátku své „práce“ ve své funkci, velmi důležité pro esperantské hnutí v naší zemi, začal velmi účinně brzdit naši činnost. Řekl mi mnohokrát, že naše brožury nikdo nepotřebuje a on je nechce rozesílat

zahraničním klubům. Sovětským esperantistům je také dával neochotně.

Jednou, když jsem k němu přišel, viděl jsem na jeho stole zprávu Magometa Isaeva o společné cestě na mezinárodní akci. Celá zpráva byla „upravena“ jeho rukou, názory a návrhy našeho předsedy byly upraveny v souladu s názory sekretariátu.

Řekl jsem to Isajevovi, ale on nereagoval. Snad mu to nevadilo?

Jednou jsem jel s Berjozou a řekl jsem mu: „Když nebudete souhlasit s mým článkem, napište a podepište svůj, ale nepřeji si, abyste upravoval můj...“

Nedávno, když jsem se probíral svými neuspořádanými papíry, našel jsem Berjozův zápis: „Na místo předsedy žádný doktor, ani akademik není vhodný. Chtěl jsem nalézt nějakého ministra, nebo alespoň kosmonauta, ale nepodařilo se...“

...Koncem sedmdesátých let, před založením ASE, se mi podařilo přesvědčit hlavního redaktora Spojené redakce „Moskevských noviny“ Jakova Lomka a místopředsedu SSOD Michaila Peslaka k vydání esperantského supplementu anglické verze tohoto deníku. Tisková kvalita byla lepší, ale pro mne bylo možné vydávat jen politické věci.

Celá věc se odvíjela následovně: Přišel jsem k Berjozovi s návrhem vydat supplement s konkrétním obsahem, který již vyšel v jiných jazycích, ve kterých vycházely „Moskevské noviny“ – v angličtině, francouzštině, španělštině a arabštině – (ruská verze tenkrát nebyla). Řekl mi, že to není potřebné. Telefonoval jsem Peslakovi, aniž bych si na Berjozu stěžoval, a navrhl mu to stejným způsobem.

Peslak řekl: „Co je potřeba pro to udělat?“

Já: „Je potřeba poslat hlavnímu redaktorovi objednávku, aby zaplatil práci.“

On: „Kolik to bude stát?“

Já: „Tolik a tolik.“

On: „Kdo to zařídí?“

Já: „Já.“

Výsledkem bylo, že Peslak dal Berjozovi úkol připravit objednávku a po podpisu ji poslat hlavnímu redaktorovi „Moscow News“. Rozeslal jsem texty k překladu, složil jsem stránky, čtyřikrát-pětkrát jsem přečetl prvotisky a opravoval chyby – a věc byla hotová. Dále

pracovali lidé, kteří neznali esperanto. Například v hlavním velmi důležitém proslovu soudruha Břežněva stálo: „*Kakaj Moskvanoj!*“ (místo: „*Karaj moskvanoj!*“).

Označil jsem chybu, ale tiskař ve stejném řádku udělal jinou chybu (sazba se dělala z liteřiny po řádcích). Opravil jsem chybu, ale tiskař zopakoval předchozí chybu: „*Kakaj moskvanoj!*“

Abych se vyhnul podobným chybám, musel jsem 4-5krát číst a opravovat. Po vydání jsem objevil jiné chyby, kterých jsem si před tím nevšiml. Čtenáři mi napsali: „Nemáte zkušené korektory!“

Korektoři kromě mne prostě neexistovali. Nemohl jsem texty předávat jiným lidem, protože jsem je dostával ve své pracovní době a vracel je do tiskárny, která byla vzdálená asi 200 metrů od redakce. Kdybych je posílal jiným esperantistům, vyžadovalo by to zdržení několika dnů, tak jsem všechno raději dělal sám.

Chudák Berjoza byl nucen dodat celé vydání z tiskárny na SSOD a rozesílat vše do světa. Berjoza se na mne zlobil, ale nemohl nic dělat, protože dostal rozkaz od svého nadřízeného. Pak jsem se obracel přímo na Peslaka bez toho, abych „soudruha“ Berjozu „varoval“.

Ta suplementa, jak jsem již řekl, jen opakovala již vydané texty v jiných jazycích, franštině, španělštině a arabštině. Nevymyslel jsem tam nic a všechno jsem udělal bez porady členy EK. Všechny texty byly politické s nejdůležitějšími současnými politickými materiály naší země.

Proč?

Zaprvé, nic jiného by nebylo povoleno vydat

Zadruhé, takovým způsobem je možno opakovaně dokázat, že esperanto může sloužit nejen nám – ošklivým esperantistům – ale je také užitečné pro stát, protože na stejné úrovni jakou požívají národní jazyky, sděluje o nejdůležitějších našich politických událostech.

Ted' však ani Rusové to nemohou chápat, protože politický život je ted' zcela jiný.

Ano, udělal jsem to bez nějakého rozkazu, jen z vlastní iniciativy a ne z podlézavosti, ale kvůli výše zmíněným cílům. Tenkrát mi žádný esperantista nevyčítal moji práci, ale mnozí mi pomáhali, ale dnes...

Především, první čas v poválečném Sovětském svazu byla taková práce esperantistů placená (překlad, rukopis, redakce, korekce atd). A já jsem z vlastní kapsy platil typografům, protože bez toho by je ta věc nezajímala a nic by z toho nebylo...

Vcelku bylo vydáno 11 sešitů (dvanáct čísel – jeden sešit byl dvojitý) s 32 stránkami formátu A4, to je přibližně 600 rukopisných stránek. Jeden z těch suplementů v množství 10.000 kusů, částečně věnovaných založení ASE, mi poskytl možnost informovat o této události celý esperantský svět.

Pak byly vydávány další, v lepší kvalitě, brožury s politickými materiály z APN, ale to jsem nedělal já, ale Dmitrij Perevalov, z předsednictví ASE, který částečně pracoval v APN a našel možnosti to zařídit.

Ale pole bylo již pro jeho práci zoráno pomocí suplementů...

Vznik ASE

Koncem sedmdesátých let se situace v esperantském hnutí v Sovětském svazu dostala do krize. Esperantisté a především SEJM se začali prudce rozvíjet zcela bez kontroly. Státní moc se tím znepokojila, ale již nemohla zopakovat zničení hnutí jako v letech 1937-1938. Nyní byly podmínky zcela jiné.

Esperantisté požadovali založení celostátní organizace, svobodu, časopisy, literaturu, pomoc od státních institucí, bezproblémové fungování místních klubů atd. EK (Esperantská komise), která existovala, měla příliš striktní omezení – byla vázána jen na mezinárodní akce, hlavně s esperantskými organizacemi v socialistických zemích, měla několik osob vytipovaných pro Světové kongresy, ale ne pro kongresy mládeže. SEJM byl podle státních kritérií nelegální, podezřelý. Bezpečnostní služby pozorně sledovaly činnost esperantistů a podávaly hlášení na Ústřední výbor Komunistické strany Sovětského svazu.

V těch dobách esperantisté aktivně „bombardovali“ státní instituce žádostmi a požadavky, organizovaně i jednotlivě, především Ústřední výbor strany, který v zemi o všem rozhodoval. Některé dopisy byly příliš naivní, nebo nazlobené, hloupé nebo fanatické. SEJM podnikal hromadnou korespondenci směrem na státní instance, vytyčoval ve svém nelegálním tisku hlavní problémy, které je třeba v dopisech zvlášť podtrnout.

Také EK připravila svoji žádost a předala ji na SSOD. Sepsal ji Magomet Isaev, Nikolaj Zubkov a Vladimír Samodaj. Fragmenty z tohoto dopisu - žádosti v „upravené“ formě díky vedení SSOD jsou patrné v následujícím rozhodnutí ÚV KSSS.

Zde je tento dopis:

„V posledních letech spojených se zlepšováním politického klimatu ve světě se rozšiřují dvoustranné i mnohostranné kontakty mezi různými zeměmi ve sféře politiky, obchodu, vědy, kultury, sportu, turizmu. Každým rokem vzrůstá počet mezinárodních kongresů, symposií a konferencí na různá témata. Ale velikou překážkou na cestě k seriózním pozitivním výsledkům těchto setkání je mnohojazyčnost, která brání jednotlivým stranám chápat jeden druhého a mít co největší užitek z toho, co je možno slyšet a také říci anebo důstojně odpovědět na jiné mínění.

Nejjednodušší způsob a také nejúčinnější řešení tohoto problému by mohlo být široké používání politicky neutrálního a nekomplikovaného, pomocného jazyka esperanto při mezinárodních kontaktech, které již dokázalo v průběhu devadesáti let své existence nevyčerpatelné možnosti, jak sloužit jako důstojný komunikační prostředek ve všech sférách lidského vědění, hlavně ve vědě a kultuře. Největší esperantská organizace na světě – Universala Esperanto-Asocio (UEA) – sjednocuje 55 národních organizací, 26 mezinárodních sekcí podle profesí (např.: lékaři, vědci, novináři, železničáři atd.). Esperanto je široce používáno v mírovém hnutí – Mondpaca Esperantista Movado (MEM) a je členem Celosvětové mírové rady. V esperantu pravidelně vysílá 14 rádiových stanic v různých zemích, je vydáváno více než 120 periodik, velký počet beletristické, politické a vědecké literatury. Jen v roce 1977 podle neúplných informací se ve světě uspořádá okolo 120 mezinárodních kongresů, konferencí, symposií, kurzů a táborů, ve kterých jediným dorozumívacím jazykem je esperanto.

V tomto dosti rozvinutém společenském hnutí mají jen velmi slabý hlas sovětští lidé. Příčinou je absence celosvětové esperantské organizace, absence koordinačního centra pro činnost sovětských esperantistů.

Komise pro mezinárodní vztahy esperantistů, založená v roce 1962 z iniciativy ÚV KSSS při Svazu sovětských družebních organizací a kulturními vztahy se zahraničím (SSOD), má nyní jen velmi limitované možnosti. Tato Komise (EK) během svých prvních deseti let vydala 39 politických a beletristických brožur v esperantu. Většina jich byla vytvořena na velmi primitivní typografické úrovni, ale jejich

obsah získal velmi pozitivní ohlas v zahraničí. Ale během posledních pěti let byla vydána jen tři díla, protože chybí technická základna. V Sovětském svazu funguje více než 300 klubů, kroužků a skupin, které používají esperanto v mezinárodních kontaktech, ale Komise při SSOD podle svého statutu nemůže převzít funkci koordinačního centra za tyto skupiny právě proto, že neexistuje celosovětská organizace a esperantisté nemají možnost důstojně reprezentovat zájmy našeho státu v rámci mezinárodních nestátních organizací. Je znát velký nedostatek sovětských publikací ve světovém fondu esperantské literatury. Možnosti esperanta jsou nevyužité ve sféře vědy, v první řadě v kybernetice.

Vzhledem k tomu, co bylo řečeno výše, domníváme se, že je nutné:

- Založit celosovětskou organizaci esperantistů pod přímým vedením mezinárodního odboru ÚV KSSS;
nebo obnovit Sovětskou esperantskou unii (SEU), založenou v roce 1927, jejíž statut nebyl dosud zrušen, nebo reorganizovat Komisi pro mezinárodní vztahy sovětských esperantistů při SSOD a přidat jí několik funkcí a určit Komisi úkoly k zajištění koordinace vzdělávací a výchovné práce v rámci SSSR.
- Organizovat pravidelné vydávání beletristické literatury v esperantu v nakladatelství „Progress“;
- periodické vydávání beletristicko-politického suplementa v esperantu v rámci „Sjednocené redakce novin“ při „Moskevských novinách“ v cizích jazycích;
- pravidelné rádiové vysílání v esperantu pro zahraničí.

3. Vytvořit několik funkčních míst pro odbor „Řešení problémů mezinárodního pomocného jazyka“, který byl založen při Institutu jazykových věd při Vědecké akademii SSSR dne 21. května 1974 z rozhodnutí Prezidia SA SSSR ze dne 18. října 1973 a určit počet míst v aspirantuře pro plnění vědeckých výzkumů.

o – o – o

Tento nezadržitelný tlak sovětských esperantistů nakonec přinutil nejvyšší řídicí orgán v zemi – ÚV KSSS – učinit kroky k řešení záležitosti a výsledkem byly „přísně tajné“ následující dokumenty:

Komunistická strana Sovětského svazu
Ústřední výbor

•
přísně tajné

Výtah ze zápisu č.98 strana 10c

Sekretariát ÚV

O uspořádání činnosti sovětských esperantistů

1. Souhlasit s návrhy předloženými odborem (příloženo).
2. Pověřit prezidium Svazu sovětských organizací pro přátelství a kulturní vztahy se zahraničními zeměmi, s Ústřední unií odborů a Ústředním výborem Celosovětské leninské komunistické unie mládeže (Komsomol) v tříměsíčním termínu vypracovat a v souladu uvedenými odbory ÚV KSSS schválit pravidla organizace sovětských esperantistů a řídit její založení. Návrhy vyžadující rozhodnutí vedoucích orgánů předložit ÚV KSSS.

Sekretariát ÚV

podpis

Komunistická strana Sovětského svazu

Ústřední výbor

přísně tajné

Výtah ze zápisu č.98 strana 10c

Sekretariát ÚV

O uspořádání činnosti sovětských esperantistů

Suplement

V souladu s komisí odborů ÚV KSSS a zainteresovanými složkami a instituty byl zjištěn stav esperantského hnutí v SSSR a v zahraničí.

V současné době fungují národní esperantské organizace v 80 zemích ve světě. Přesné informace o množství esperantistů neexistuje. Podle různých zdrojů je jejich počet 1 až 8 milionů osob.

Nejreprezentativnější organizace je Universala Esperanto-Asocio (UEA), mající poradní hlas při UNESCO. UEA sdružuje 38 národních organizací, řadu odborných organizací a také individuální členy. Na kongresech UEA se účastní průměrně 3-3,5 tisíc osob. Členy UEA jsou národní organizace Bulharska, Maďarska, Polska, Československa a Jugoslávie. V esperantu je vydáváno více než 100 novin a časopisů, ze kterých 10-12 vychází pravidelně a těší se širokého zájmu esperantistů. Je vydávána výchovná, beletristická, sociálně-politická a vědecko-technická literatura. Reprezentanti západních zemí a také v Číně se snaží využít možností esperantského hnutí pro svoje ideologické cíle.

V socialistických zemích jsou nejvýznamnější esperantské organizace v Bulharsku, ve Vietnamu, Maďarsku, Polsku, Jugoslávii a Československu. Mají volené orgány a fungují jako společenské instituce při odborových organizacích (Maďarsko), Národním výboru Vlastenecké fronty (Bulharsko), Kulturbund (DDR), při Mírovém výboru (Polsko). Esperantisté ze socialistických zemí přispívají do UEA svým progresivním směrem. Bylo založeno Mondpaca Esperantista Movado (MEM) a byla podepsána společná deklarace o spolupráci se Světovou mírovou radou v roce 1974.

V Sovětském svazu, podle neúplných informací, je přibližně 10 tisíc osob, zabývajících se esperantem, z nich asi 3 tisíce osob se učí esperanto ve více než 100 kroužcích, které jsou zřízeny při odborových klubech, kulturních domech, městských a okresních komsomolských výborech. Hlavní činností je výuka jazyka, čtení literatury, pořádání společenských večerů, korespondence se zahraničím atd. V poslední době začalo organizování každoročních setkávání esperantistů v letních táborech.

Za účelem uspořádání mezinárodních vztahů sovětských esperantistů, ve shodě s rozhodnutím ÚV KSSS v roce 1962 při SSOD byla založena komise, vykonávající pozitivní práci v tomto směru. Sovětští esperantisté se zúčastnili jako pozorovatelé kongresu UEA, aktivně se zúčastnili činnosti MEM. Byly podniknuty snahy rozšiřovat do zahraničí informace v esperantu o Sovětském svazu. Podle instrukcí ÚV KSSS bylo vydáno a rozesláno 13 čísel časopisu „Por la Paco“ (Za mír), ve kterých byla publikována řada nejdůležitějších dokumentů strany a vlády, materiály věnované 100letému výročí V. I. Lenina, padesátému výročí SSSR, mírovým programům, proslovům soudruha Brežněva a dalším. V esperantu bylo vydáno mnoho děl sovětských a ruských spisovatelů. Pro vydání je přeloženo a připraveno mnoho materiálů věnovaných 60. výročí Velké říjnové revoluce a k nové ústavě SSSR.

Přesto v činnosti sovětských esperantistů v této oblasti, ale také v jejich mezinárodních vztazích, jsou vážné nedostatky a negativní rysy.

Kroužky a kluby esperantistů působí roztroušeně, bez řádné kontroly a pomoci ze strany příslušných sovětských organizací a krajů, a v řadě případů – přes zákaz. Je zde naléhavý nedostatek učebních pomůcek a literatury v esperantu, jejíž vydávání je prakticky zakazováno.

Amatérská práce v letních táborech není prakticky kontrolovaná a zcela chybí politické vedení. Výsledkem je nebezpečí, že esperantské hnutí mohou zneužít podezřelé a nepřátelské živly.

Jsou doložena fakta, kdy byly skrytě prodávány učební pomůcky, knihy a brožury v esperantu, vydávané samostatně nebo získané ze zahraničí a také hromadně rozšiřována trockistická literatura. Na kongresech Universala Esperanto-Asocio se často účastní kromě oficiálních sovětských delegátů také náhodné osoby z řad sovětských esperantistů na osobní pozvání.

V návaznosti na toto je nutno zaměřit pozornost stranických, komsomolských a odborových organizací na účinnější kontrolu činnosti esperantistů a pomáhat jim. Při tom je nutné zintenzivnit pozornost ne na zvyšování počtu esperantistů, ale zvýšit úroveň politické práce s nimi.

Pro uspořádání činnosti esperantistů v zemi a zlepšení jejich práce ve sféře mezinárodních vztahů by bylo v souladu svolení k založení esperantské organizace v SSSR.

Pokud přihlédneme ke shrnutým zkušenostem v koordinaci mezinárodních vztahů sovětských esperantistů a existenci uvedené aktivity komise SSOD, bylo by v souladu založit zmiňovanou organizaci při Svazu sovětských organizací přátelství a kultury se zahraničními zeměmi.

Současně, na základě toho, že esperantské kroužky obvykle fungují v dělnických klubech, kulturních domech, v okresních a městských komsomolských výborech, bylo by užitečné zainteresovat vedení odborů a Ústřední výbor Komsomolu při zakládání organizace sovětských esperantistů.

Jako hlavní úkoly organizace sovětských esperantistů by bylo možno definovat:

- zavést kontrolu činnosti kroužků a dalších organizačních forem sovětských esperantistů za účelem zvýšit politickou úroveň jejich práce, vzdělávat sovětské esperantisty v duchu vlastenectví a internacionalismu, bezkompromisnímu vztahu k buržoazní ideologii;
- pomáhat žákům esperanta poskytnutím prostor, vydáváním učebních pomůcek a další literatury v esperantu a také pomáhat při organizování seminářů atd.
- využít esperantské hnutí k informačně-propagační práci v zahraničí vydáváním a rozšiřováním literatury o Sovětském svazu, o jeho

výdobytcích a o interní politice sovětského státu účastí na činnostech mezinárodních esperantských organizací a koordinovat tuto činnost s organizacemi bratrských socialistických zemí.

Praktickými problémy, které budou spojeny se založením esperantské organizace v SSSR by bylo pověřeno prezidium SSOD společně s Radou odborů a Komsomolem.

Mezinárodní odbor ÚV KSSS

Propagační oddělení ÚV KSSS

Vědecko-vzdělávací oddělení ÚV KSSS

22.3.1978

o – o - o

Vztah vedoucích instancí k esperantistům si můžete představit z formulací uvedeného dokumentu. Dokumenty obsahují část informací čerpaných z dopisů esperantistů, ale celá negativní část a obviňování z distribuce „trockistické“ literatury pochází z SSOD (dokonce poznávám Peslakův styl), od bezpečnostní služby a z ÚV KSSS samotného.

Po podpisu těchto dokumentů byla založena „Fonda Komisiono“ FK (komise pověřenců) k založení Organizace sovětských esperantistů (ASE). Přípravné práce, které vedl náměstek předsedy SSOD Michael Peslak, trvaly několik měsíců. Bylo oznámeno datum zakládající konference ASE – na prosinec 1978. Do Moskvy se dostavil, jako zpravodaj této historické události, redaktor „*Esperanto*“ Simo Milojevič. Přesto sovětské instituce považovaly přípravné práce za nedostatečné a konference se neuskutečnila. Ke skutečnému založení došlo 14.3.1979, kdy ASE byla založena podle první organizace, která byla v roce 1937 zničena.

Šťastní esperantisté nadšeně zrušili svou samostatně fungující organizaci SEJM v dobré víře, že vše bude v dobrém pořádku. Mnoho jich se i dostalo do vedoucích orgánů nově založené organizace. Několik pozitivních změn se skutečně stalo. Například informace o založení ASE byla rozeslána všem místním politickým, komsomolským a odborovým institucím a ty opravdu začaly určitým způsobem pomáhat místním klubům. Ale zůstávaly zde hlavní komplikace, ze kterých nejdůležitější byla skoro úplná nedůvěra k „příliš aktivním“ a ne zcela poslušným esperantistům ze strany

hlavního „patrona“ ASE – SSOD. Další dva „patroni“ – odbory a Komsomol – téměř ignorovaly své povinnosti.

ASE fungovala 10 let. V tom období se mnoho problémů nevyřešilo, mezi nimi přihlášení do UEA, vydávání orgánového časopisu, vydávání vzdělávací a beletristické literatury a mnoho dalších. Stále trvala instrukce vrchních instancí: nepublikovat cokoliv pozitivního o esperantu v sovětských novinách.

ASE „se hlásí“ do UEA

Stalo se to v roce 1984.

Věděli jsme, že UEA má zájem na našem členství, protože bez sovětské v té době velmi silné národní esperantské organizace – Světová esperantská organizace jako by nebyla úplně světová.

Aby byla tato věc definitivně vyřešena, přijel do Moskvy v dubnu, nebo snad v květnu 1984, tehdejší předseda UEA Gregore Maertens.

Esperantisté se s ním mnohokrát sešli, byla také zvláštní schůze prezidia ASE, kterou vedl místopředseda SSOD Michael Michailovič Peslak, pod kterého spadalo „vrchní“ vedení ASE.

Bylo pochopitelné, když Peslak esperanto neovládal, že mě požádali abych schůzi tlumočil. Současné překládání rusko-esperantské nebylo pro mne obvyklé, protože jsem vždy spíše bojoval s překladem rusko-arabským, ale věrně jsem překládal dialog mezi Peslakem a Maertensem.

Překlad toho dialogu mi byl odporný. Peslak zcela nezdvořile jednal s předsedou UEA, opakoval svoje nepříznivé mínění o esperantské myšlence a o „hnusných esperantistech“ všeobecně atd. Myslel jsem si, že by bylo o hodně vhodnější, kdyby předsedou UEA nebyl Maerstens, ale jeho předchůdce Tonkin, protože ten by dokázal důstojně a důrazně odpovédět na „výroky“ Peslakovy. Maertens byl člověk příliš jemný, aby dokázal Peslakovi odporovat.

Přesto ale dohoda o přihlášení ASE do UEA byla v zásadě vyřešena a následujícího dne Maertens opustil Moskvu s naší oficiální žádostí.

Večer před odletem Maertense uspořádal SSOD na oslavu velikou hostinu v restauraci a pozval vedoucí ASE a řadu dalších členů ASE. U stolu mezi mnou a Peslakem seděla jiná osoba. Peslak se zaklonil a za zády souseda mi řekl: „To jsem tvého hosta pěkně vymáchal v blátě!“

Zdvořile jsem mu řekl své mínění. On se urazil...

...Po této epizodě na jedné z blízkých schůzí jsme projednávali účast ASE na následujícím Světovém kongresu, který se měl konat v Kanadě a kde měla být projednána naše přihláška. Bylo rozhodnuto poslat dvoučlennou delegaci – předsedu ASE Isaeva a mne. Mezitím jsem služebně odletěl do Ufy, kde náhodou bydlel Boris Kolker...

...Po návratu jsem očekával, že mi SSOD pošle pozvání, abych si připravil cestovní dokumenty pro cestu na Světový kongres. Čas utíkal, ale pozvání nepřicházelo. Já sám, jak je mým zvykem, jsem se na nic neptal. Později se ukázalo, že se na kongres připravují jiní dva lidé – Povilas Jegorovas a Vitalij Verigin.

Jegorovas byl náš člověk, aktivista hnutí v SEJM, člen vedení ASE a pozdější předseda litevské esperantské organizace.

Ale Verigin byl zcela proti nám, přestože v té době byl již předsedou ASE jako reprezentant Komsomolu. Když se konaly doplňkové volby předsedy na uvolněné místo, žádali jsme, aby kandidoval Anatolij Gončarov, přestože byl velmi v SSOD neoblíbený. Síly jeho podporovatelů nestačily, byl tedy vybrán Verigin.

Verigin připravil dva dokumenty, které chtěl navrhnout k přijetí na Světovém kongresu a na mládežnickém kongresu. Ty dokumenty byly podle mého názoru přílišné, syrové a absolutně nevhodné pro esperantskou veřejnost, tím spíše na mezinárodním poli. Představit na kongresu podobné dokumenty by znamenalo kompromitovat navždy sovětské esperantisty.

Měl jsem kopie těch dvou papírů, ale – bohužel – později jsem je zničil. Bylo by velmi užitečné je zde prezentovat...

... Změny v připravované delegaci probíhaly následovně:

Brzy po Maertensově odletu s naší přihláškou do UEA se do rukou sekretářky SSOD a ASE Lidie Šaniny dostal čerstvý výtisk časopisu „Esperanto“. Ten zcela narušil věc naší přihlášky do UEA. Popravdě ne časopis, ale vztah členů SSOD k jeho obsahu. Objevil se tam článek – pozitivní recenze – člena výboru ASE, Borise Kolquera, na knihu „*Salato*“ od M.Savira, vydané v Izraeli. Hned po tomto článku se objevila recenze od Ulricha Linse na knihu „*7000 tagoj en Siberio*“

od Karla Štajnera, ve které autor vypráví o téměř dvacetiletém věznění v sovětských koncentracích.

To způsobilo pohromu. Šanina rozhodla – možná jí to bylo našeptáno – že jsem schválně letěl za Kolkerem, abych se s ním poradil o mé činnosti na kongresu. Jak mi později vyprávěli, po mém přiletu z Ufy, byli esperantisté zváni tajnými orgány a dotazováni: s kým se Samodaj setkal, co říkal... Toto podezření bylo dostatečné, aby byla má účast na kongresu zrušena. Nevím to jistě, ale pravděpodobně sám Isaev odmítl na kongres letět, aby se vyhnul nepříjemnostem.

...Byla svolána mimořádná schůze prezidia ASE za přítomnosti patrona ASE Rafaela Saakova, vedoucího kulturního odboru SSOD a Michaela Peslaka. Vedoucí rozhořčeně odsoudili Borise Kolkeru za jeho recenzi, Ulricha Linse za jeho antisovětismus a Sima Milojeviče, redaktora „*Esperanto*“ ze stejného důvodu.

Bylo rozhodnuto o zrušení naší žádosti přijetí do UEA a byl jsem pověřen napsat odmítavý dopis a „omluvně“ vysvětlit UEA její „netolerantní nepřátelský“ postoj k nám.

Napsal jsem dopis, ale jeho odporný obsah se mi nelíbil. Ukázal jsem dopis Peslakovi a řekl jsem mu svůj názor. Peslak dopis schválil, ale já jsem ho neodeslal. Vedení UEA nechápalo příčinu, proč přihláška nedorazila.

...Na jiné schůzi byly projednávány „dokumenty“, které Verigin měl v úmyslu prezentovat na Světovém kongresu esperantistů a na Světovém mládežnickém kongresu. Saakov souhlasně poznamenal: „Výborně zpracováno! Jen je nutno trochu upravit...“

Nemohl jsem dovolit, aby arogantní Veriginovy návrhy zazněly jménem sovětských esperantistů a také mým jménem, ale říci o opravdové příčině jsem nemohl, protože podle složení přítomných jsem viděl, že mě nepochopí a nepodpoří. Aby k tomu nedošlo, navrhl jsem – na protest proti postoji UEA – neúčastnit se kongresu. Můj návrh byl schválen.

Výsledkem bylo, že naše delegace se neúčastnila Světového kongresu následující tři roky.

...Brzy jsem byl opět předvolán k Peslakovi a uviděl jsem na stole dva seznamy: mých vlastních recenzí, publikovaných během let v „*Esperanto*“ a také Borise Kolkeru. Začaly rozhovory v ostrém stylu:

„Jakým právem publikujete vaše hloupé recenze bez mé kontroly? To je nepřátelské vůči naší zemi! Proč váš přítel Kolker se odvažuje chválit knihu, kterou vydali v Izraeli a dokonce vedle protisovětského hnusného článku!“

Je nutno poznamenat, že sověti neměli právo publikovat cokoli v zemi samotné, bez schválení cenzurou, tím spíš psát něco pro zahraniční noviny. A Izrael byl v té době pro Sovětský svaz nepřátelskou zemí, takže Kolker spáchal několik „zločinů“ současně. Během tohoto rozhovoru seděl tiše v rohu instruktor z mezinárodního odboru Ústředního výboru KSSS, který dohlížel „svrchu“ na esperantské záležitosti v SSOD.

Rozhovor vzbuzoval nauzeu. Snažil jsem se ospravedlnovat sebe i Kolkera, ale podle našich zákonů jsme oba byli v neprávě, takže diskuse nebyla možná z principu.

Můj hřích byl menší, než Kolkerův, protože moje poslední recenze se objevila v „*Esperanto*“ čtyři roky před touto „příjemnou“ konverzací. Přesto ale to nebylo marné. Šel jsem potom k Peslakovi prodiskutovat devět seriózních problémů našeho hnutí, mezi nimi také vydávání *E-revue*, naši nutnou účast na různých mezinárodních akcích a ve vedoucích orgánech esperantských organizací, vyžádaných příspěvcích do esperantských novin atd.

Proč jsem to osobně dělal já? Protože když se jednalo o podobnou iniciativu, předseda ASE Magomet Isaev mi řekl: „Ty jsi místopředseda, můžeš to udělat sám.“

Přesto ale byli ještě zde další tři místopředsedové, ale žádného jsem nedokázal přimět k činu:

Semjon Naumovič Podkaminer, který byl velmi starý, ale přesto byl zvolen čestným členem SEJM a mohl by mi dobře pomáhat, protože jsme si dobře rozuměli. Ale on bydlel v Leningradu a skoro nikdy nebyl zván na schůze prezidia a ani nebyl informován o tomto rozhodnutí. Na překážku spolupráce byla právě velká vzdálenost.

Nikolaj Borisovič Zubkov – dobrý a obětavý člověk – před tím, než se stal místopředsedou, se během 40 let neúčastnil podobných záležitostí, tedy se dostatečně neorientoval v našich potřebách.

Ostatně ve své desetileté činnosti v ASE vykonal obrovskou práci, když sestavil a redigoval, a napsal 73 čísel „*Informa bulteno*“.

Anatolij Ivanovič Makovskij bývalý odpovědný sekretář EK, vlastně ani nebyl esperantista...

...U Peslaka jsem nenašel pochopení. A to mi dalo odvahu žádat audienci u zmiňovaného instruktora ÚV KSSS. Předložil jsem mu oněch devět problémů, vyprávěl mu o rozhovoru s Peslakem a o jeho reakci a řekl, že tyto problémy dokazují, že sovětští esperantisté v porovnání s ostatními nemají žádná práva a to kompromituje naši zemi v očích celého esperantského světa. Ukázal jsem mu „omluvný dopis“, který jsem sepsal a vyjádřil své odmítavé stanovisko k tomu, co Peslak schválil. Instruktor se vším souhlasil a také se všemi předloženými problémy.

„Nechápu soudruha Peslaka,“ prohlásil instruktor a slíbil problémy řešit.

Jedno z řešení bylo následné povolení k publikování článků do „*Esperanto*“, po cenzuře. Další problémy nebyly řešeny, protože jsme požadovali, aby republiková organizace byla nezávislá...

...Skutečná přihláška do UEA se realizovala až za několik let. V roce 1989 začali sovětští esperantisté usilovat o odstranění pout SSOD, zlikvidovali na řádné konferenci „Asocio de sovetiaj esperantistoj“ (ASE) a obnovili „Sovetrepublikara Esperantista Unio“ (SEU), která byla zrušena v letech 1937-1938. Jedním z prvních kroků byla žádost o přijetí do UEA.

V roce 1990 jsem se zúčastnil schůzí výboru UEA na Kubě, jako oprávněný reprezentant SEU a A-člen výboru, ne již jako host - pozorovatel, jako to bylo v roce 1963, kdy sovětští esperantisté poprvé po roce 1937 navštívili Světový kongres.

Krátce po našem odchodu z SSOD jsem náhodou potkal Rafaela Saakova na ulici.

„Zbytečně jsi se tenkrát stavěl proti nám,“ vyčítal mi Saakov. „Vždyť jsme vám hodně pomáhali.“

„Ale chovali jste se k nám jako četníci,“ protestoval jsem

„Co chceš? V celé zemi to bylo takové,“ odpověděl mi zcela klidně Saakov.

Byla opravdu celá země taková?

Nemohu s tím souhlasit. Příliš mnoho rozličných lidí žilo v ní a někteří právě v Komunistické straně.

Na jedné straně byly velmi důvěryhodné osoby jako Veršinin, Bokarjov, Podkaminer, Gusev, Armand, Gončarov, Kolker a mnoho, mnoho jiných, ale na druhou stranu byli takoví jako Berjoza, Šanina, Saakov, Peslak a jejich „pomocníci“ z esperantského prostředí. Ale musím říci, že Peslak a Saakov, přes svůj negativní postoj k esperantu, byli pozitivnějšími lidmi, než Berjoza a Šanina. Podobný rozpor byl v naší zemi ve všech životních sférách...

„Moskevské noviny“

V březnu 1971 jsem začal pracovat v oddělení arabského jazyka ve Sjednocené redakci týdenních novin „Moskevské noviny“, které v té době vycházely ve čtyřech jazycích: angličtině, arabštině, španělštině a francouzštině. Zpočátku jsem zde pracoval na částečný úvazek, protože jsem byl na celý úvazek zaměstnán na Vysoké stranické škole ÚV KSSS jako tlumočník pro arabské studenty.

Jednou jsem byl poslán do Ázerbájdžánu - tehdejší středoasijské sovětské republiky - se skupinou studentů z Jemenské lidově-demokratické republiky. Skupina nebyla veliká, jen deset osob, ale dva z nich – pozdější straničtí funkcionáři – byli opilci. Seděli jsme v divadle v Baku, poslouchali operu a náhle jeden z těch opilců začal vyvádět. Jeho kolegové ho vyveklí na ulici. Za několik minut jsem i já vyšel ven, abych viděl, co dělají – byli to cizinci a neuměli naše jazyky, ani společný ruský jazyk pro Sovětský svaz, ani místní azerbájdžánštinu a já jsem byl jediný, kdo jim rozuměl. Uviděl jsem, jak jeho kolegové mu tlučou hlavou o strom. Začal jsem ho chránit a ostatní klidnit. Ten opilec se mi neočekávaně zakousl do paže. Dobře, že jsem měl košili s rukávy, protože se zakousl velmi silně. Dlouho jsem měl velkou modřinu. Později v Moskvě jsem byl požádán, abych pomohl tlumočit v nemocnici. Ukázalo se, že jsem měl pomoci tomu stejnému opilci, který se někde pohlavně nakazil. To byla pro mne poslední kapka. Opustil jsem práci ve Vysoké stranické škole a přešel jsem na celý úvazek do novin.

Moje práce obsahovala redakční kontrolu. Kontroloval jsem správnost překládaných textů, které byly dodávány do všech jazykových oddělení rusky a překládány do jednotlivých jazyků.. Překlady do arabštiny prováděli arabové z různých zemí a mohli v ruském textu něco nepochopit a my, sovětští arabisté jsme museli jejich případné chyby opravovat, uměli jsme sice dobře rusky, ale ne dostatečně

arabsky, abychom mohli samostatně překládat na literární úrovni. Ale před námi jazykově upravovali texty arabští stylisté. Tuto práci vykonávali speciálně pozvaní spisovatelé a básníci z arabských zemí. V té době jsem byl místopředsedou Komise pro mezinárodní vztahy sovětských esperantistů (EK) při SSOD a byl jsem odpovědný za vydávané texty, připravoval jsem náš nepravidelný časopis s pestrým obsahem: „Por la paco“ (Za mír), sovětská čísla „Paco“ (Mír) – orgánový časopis Světového mírového hnutí (MEM) a beletristické brožury. V kontrolně redakční práci byly často pauzy a každou tuto pauzu jsem využíval pro esperantskou práci – překládal jsem, redigoval překlady jiných, tiskl na stroji atd.

Musím čtenáře upozornit, že v té době v naší zemi byla velmi přísná cenzura, jednotliví lidé nesměli mít psací stroj, žádné texty se nesměly rozmnožovat, i navštívenky bylo nutno vyrábět pouze se zvláštním cenzurním povolením. Zmiňované texty jsem psal na redakčních strojích.

Už si nevzpomínám, kdy jsem navrhl hlavnímu redaktorovi „Moskevských novin“ Jakovu Lomkovi vydávat noviny také v esperantu, protože jsem si nepoznamenal datum svého hloupého návrhu. Lomko se rozhodl věc prodiskutovat na schůzi redakční rady a pozval mě, abych vysvětlil svůj návrh. Když můj návrh vyslechli, začali se mu posmívat. Ale hlavní redaktor, který se s esperantem seznámil před Druhou světovou válkou, pověřil specialisty, aby vypočítali náklady. Po nějakém čase mě zavolal a oznámil mi, že aby vydávání nebylo ztrátové, je třeba, aby bylo vydáváno 40.000 kusů, ale bylo jasné, že tolik abonentů nenajdeme.

Tak skončil můj první pokus vydávat „MN“ v esperantu.

Často jsem dostával dopisy a pohledy od mých milých přátel Anatola Gončarova a Borise Kolquera. S Gončarovem jsem se učil esperanto od roku 1958 v esperantské sekci Oděského domu vědců a s Kolkerem jsem se seznámil tam, když tam jednou přišel (asi v roce 1959), když bydlel tenkrát ve městě Tiraspol (Moldavie).

Jednou mi přišel pohled od Borise Kolquera z jeho nového bydliště v baškirském hlavním městě Ufa s informací, která později vyvolala aktivní a trvalý boj za esperantské vydávání v „Moskevských novinách“.

12.8.1973.

Kamaráde, ahoj!

Tady vidíš, že nejsem žádný žvanil. Tohle je úvodní článek k 15. lekci esperantského kurzu, který se teď tiskne v „Leninci“; tisk skončí uprostřed září, a bude se objevovat postupně v patnácti číslech během 5 týdnů. Úspěšní v kontrolním testu dostanou vysvědčení, ceny atd. Trochu typografického papíru se získalo zázrakem – takže na podzim se budeme snažit namnožit učebnice – 1000 brožur. Ale v novinách bude vycházet v počtu 130.000! /.../

S pozdravem

Boris

Byl jsem schopen číst ve všech čtyřech jazycích, ve kterých byly vydávány noviny, a často jsem si prohlížel nearabská vydání. Jednou jsem uviděl ve třech evropských verzích recenzi bývalého vietnamského velvyslance v Sovětském svazu, Nguyen Vanh Kinha, esperantisty, o esperantských lekcích Borise Kolquera, které vyšly v novinách „Leninec“ v Ufě. V MN byla recenze přetištěna v rubrice věnované pro zajímavé materiály z provinčních novin. Kolkerovi jsem poslal výstřižek v angličtině, franštině a španělštině a navrhl, aby zorganizoval korespondenci z různých zemí s různými návrhy. On to udělal a prosil mě, abych poslal několik výtisků novin s těmi texty. Zde je jedna z jeho reakcí.

Ahoj!

Posílám veliký dík za balík – předčilo to moje očekávání. Jsi vynalézavý – a našel jsi opravdu hodně starých novin!

Doufám, že redakce během 2-3 týdnů dostane nějaké ohlasy. Část jich bude v národních jazycích (ne v angličtině, francouzštině a španělštině), člověk může číst v angličtině, ale nemůže v ní psát!

Bud' tak hodný a sleduj vývoj pro eventuální využití. Kdybys napsal o ohlasech článku pro „Leninec“ – opět by to bylo dobré.

Náš redaktor je šťastný, díky esperantu jeho noviny vyletěly nahoru.

A když se stane zázrak, budeme moci publikovat esperantské lekce!

Skoro se tomu nedá věřit!

Bud' zdráv!

Tisknu ti ruku

Boriso

Do redakce přišly desítky dopisů. Mělo se za to, že dopisy přicházely organizovaně (řekli mi to přímo), protože předtím se nikdy neozvalo tolik ohlasů, ať to bylo cokoliv. Ale co dělat, ignorovat tolik dopisů nebylo možné. Všechny dopisy mi byly předány, jedinému esperantistovi ve Sjednocené redakci, abych je přeložil a připravil návrhy. Začal jsem pracovat...

*Hlavnímu redaktorovi novin
„Moskevské noviny“ v cizích jazycích
soudruhovi Lomkovi Ja.A.*

V čísle 29 v novinách „Moscow News“ a „Les Nouvelles de Moscou“ a také v čísle 30 „Novedades de Moscu“ z roku 1974 byla přetištěna z novin „Leninec“ ve městě Ufa recenze předsedy „Asocio de vjetnama-soveta amikeco“ (Svaz vietnamsko-sovětského přátelství), bývalého velvyslance Vietnamu v SSSR, soudruha Nguyena Vanh Kinha o lekcích esperanta, publikovaných v uvedených novinách. Přetištěná recenze způsobila velký příliv dopisů do redakcí „Moskevských novin“ jak od jednotlivých čtenářů, tak od organizací. Vcelku došlo 47 dopisů z 18 zemí (4 dopisy sovětských čtenářů, 23 z 8 socialistických zemí a 20 dopisů z 10 kapitalistických zemí). Ve všech dopisech je vyjádřen velký zájem o možnost využít esperanta v mezinárodních kontaktech, v upevňování míru a přátelství mezi národy, k výměně kulturních hodnot. Skoro ve všech dopisech čtenáři žádají zveřejňování recenzovaných lekcí esperanta. Další čtenáři si přejí vidět na stránkách našich novin více materiálu o konkrétním použití esperanta, o činnosti sovětských esperantistů, o problémech mezinárodního jazyka. Zahraniční esperantisté žádají publikování beletristických děl sovětských autorů, také politické a vědecké materiály, eseje o kultuře a sportu, protože články psané v esperantu by byly pro ně srozumitelnější. Na základě dopisů našich čtenářů, ale také na základě mnoha osobních kontaktů se zahraničními i sovětskými esperantisty navrhuji: - zveřejňovat v novinách ve všech čtyřech jazycích rozhovory s vedoucími Komise pro mezinárodní vztahy sovětských esperantistů při SSOD;

- zveřejnit několik esejů o konkrétní mezinárodní činnosti sovětských esperantistů;

- publikovat zmíněné jazykové lekce;

- založit v novinách v domácích i zahraničních variantách trvalou rubriku „Koutek esperantisty“, kde by se zveřejňovaly materiály v esperantu o mezinárodních vztazích sovětských esperantistů, dopisy sovětských i zahraničních čtenářů, překlady literárních děl, vědecké, politické a jiné materiály.

Aby se přilákali předplatitelé z řad zahraničních esperantistů, je třeba publikovat tuto rubriku v každém čísle bez výjimky;

- v roce 1975 vydat v esperantu speciální suplement na témata:

1. 30leté výročí Vítězství

2. 50leté jubileum SSOD;

3. Materiály ke 25. sjezdu KSSS;

4. Literární suplement, věnovaný k výročím sovětských spisovatelů, básníků a malířů;

5. Ruská frazeologie

S otiskováním „Koutku esperantisty“ není vhodné začít dříve, než 1. dubna 1975 po informační kampani pro zahraniční esperantisty o založení rubriky a informaci o možnostech předplatného.

Jsem připraven být odpovědný za informace pro zahraniční i sovětské esperantisty, výběr a přípravu materiálu pro publikování, včetně organizace překladů, stylistiky a redakční kontroly.

V. Samodaj, 10. 1. 1975.

Redakční kolegium „Moskevských novin“ prodiskutovalo návrh dne 15. 1. 1975 s rozhodnutím: Návrh je hodnotný, je třeba prošetřit technický aspekt. Dva týdny na splnění.

Ale čas plynul, dopisy dál přicházely, bylo nutno vedoucího upomenout, a proto jsem se musel částečně opakovat:

Hlavnímu redaktorovi

*„Moskevské noviny“ v cizích jazycích
soudruhovi Lomkovi Ja.A.*

V čísle 29 „Moskevských novostí“ a „Les Nouvelles de Moscou“ a také v č. 30 „Novedades de Moscu“ z roku 1974 byla přetištěna recenze z novin „Leninec“ ve městě Ufa od předsedy Svazu pro

vietnamsko-sovětské přátelství, bývalého velvyslance Vietnamu v SSSR, soudruha Nguyena Van Kinha o lekcích esperantského jazyka, vydaná v uvedených novinách. Přetištěná recenze způsobila velký příliv dopisů do redakce „Moskevské noviny“, jak od jednotlivých čtenářů tak od zahraničních esperantských organizací: Francouzské organizace železničářů, Italské železniční organizace, Ústředního dělnického esperantského kulturního svazu z NDR, Esperantské organizace z města Šumen (Bulharsko) a dalších. Vcelku jsme obdrželi 76 dopisů z 18 zemí (26 dopisů z 8 socialistických zemí, 24 z 10 kapitalistických zemí, 26 dopisů z 25 měst Sovětského svazu). Ve všech dopisech byl vyjádřen velký zájem o možnost použít esperanto pro mezinárodní kontakty v upevňování míru a přátelství mezi národy, výměně kulturních hodnot a získávání správných informací o životě v Sovětském svazu.

Skoro ve všech dopisech čtenáři žádají zveřejňování recenzovaných lekcí esperanta. Další čtenáři si přejí vidět na stránkách našich novin více materiálu o konkrétním použití esperanta, o činnosti sovětských esperantistů, o problémech mezinárodního jazyka. Zahraniční esperantisté žádají publikování beletristických děl sovětských autorů, také politické a vědecké materiály, eseje o kultuře a sportu, protože články psané v esperantu by byly pro ně srozumitelnější.

Mnozí čtenáři navrhnou vydávat v esperantu deník „Moskevské noviny“ anebo založit jiný pravidelný esperantský časopis a vyjadřují politování nad tím, že v Sovětském svazu není nic vydáváno v tomto jazyku, „velice populárním v zahraničí, hlavně v menších zemích, ve kterých tradičně dominantní jazyky světa nejsou příliš známy“.

Na základě dopisů našich čtenářů navrhuji:

- zveřejňovat v novinách rozhovory s vedoucími Komise pro mezinárodní vztahy sovětských esperantistů při SSOD;*
- publikovat článek o činnosti Světového esperantského hnutí;*
- zveřejnit několik esejů o konkrétní mezinárodní činnosti sovětských esperantistů;*
- publikovat zmíněný kurs esperanta (15-20lekci);*
- založit v novinách v domácích i zahraničních variantách trvalou rubriku „Koutek esperantisty“, kde by se zveřejňovaly materiály v esperantu o mezinárodních vztazích sovětských esperantistů, dopisy sovětských i zahraničních čtenářů, překlady literárních děl, vědecké, politické a jiné materiály.*

Místo „Koutku esperantisty“ by bylo možno vydávat jednou za 3 týdny speciální suplement v esperantu v rozsahu 4 stran (formátu A3) novin anebo jednou za 6 týdnů osmistránkový suplement s různým obsahem, hlavně na základě materiálů, publikovaných v ústředním tisku a v „Moskevských novinách“.

Celkový rozsah esperantských suplementů – 64 novinových stran ročně.

Pro uskutečnění zmíněného rozsahu prací je nutno mít následující zaměstnance:

- 1. Redaktor-sestavitel-stylista – 1 osoba*
- 2. Překladatelé-korektoři – 2 osoby*
- 3. Písařka – podle smlouvy.*

V případě pozitivního řešení mého návrhu je nutno organizovat informační kampaň pro zahraniční a sovětské esperantisty.

V. Samodaj

15. 3. 1976

Hlavnímu redaktorovi

*„Moskevské noviny“ v cizích jazycích
soudruhovi Lomkovi Ja.A.*

O rubrice „Koutek esperantisty“

Pro větší popularizaci deníku „Moskevské noviny“ je vhodné na základě mnohých dopisů čtenářů založit v evropských vydáních novou stálou rubriku „Koutek esperantisty“ v rozsahu 2 sloupců (3,5 strany). Nejvýhodnější umístění této rubriky by bylo na páté straně deníku, ve sloupcích 4-5.

V této rubrice by bylo vhodné publikovat krátký obsah hlavních témat čísla v rozsahu 2-2,5 stan, zbytek pak vyplnit informacemi o činnosti sovětských esperantistů, dopisy od čtenářů a literárními úryvky.

Nová rubrika by umožnila značné rozšíření počtu odběratelů v zemích jižní a východní Asie, ve všech socialistických zemích, v zemích západní Evropy, Skandinávii, Latinské Americe.

Zpočátku by bylo možno tisknout v národních jazycích úvodní článek na základě dopisů čtenářů, řadu úvodních článků o problémech interlingvistiky, teoretických a praktických problémech jazyka

esperanto, o mezinárodních esperantských organizacích, činnosti komise při SSOD pro mezinárodní vztahy se sovětskými esperantisty. Protože většina čtenářů žádala ve svých dopisech uveřejňování jazykových lekcí, které byly recenzovány předsedou Vietnamské organizace esperantských bojovníků za mír, soudruhem Nguyenem Vahn Kinhem, společně s označenými články, bylo by možno začít i s vydáváním těchto lekcí jako kurzu (vcelku 20 lekcí).

Po zveřejnění seriálu článků a úplného kurzu by bylo možno shrnout výsledky a rozhodnout otázku o užitečnosti, zda pokračovat.

Pokud bude rozhodnutí pozitivní, bylo by užitečné vydat v esperantu reklamní leták formátu 10x15 cm, který by se mohl použít při Světové konferenci esperantského mírového hnutí a Světového esperantského kongresu v červenci a srpnu a také při osobní korespondenci.

V.Samodaj

o – o – o

*Hlavnímu redaktorovi
novin „Moskevské novosti“ v cizích jazycích
soudruhovi Lomkovi Ja.A.*

K rubrice „Koutek esperantisty“

Rubriku „Koutek esperantisty“ v dvousloupcovém formátu na 5-sloupcové stránce je vhodné vytisknout (pro snadnost) na 4. stránku (1.a 2.sloupec), nebo na 5. stránku (4. a 5. sloupec) na všechny čísla pro zahraniční vydání.

Z pohledu celku (asi 3,5 strojově psaných stránek) je možné navrhnout následující obsah rubriky:

-krátký souhrn nejdůležitějšího materiálu jednotlivého čísla novin – 2-2,5 str.

-informace o činnosti sovětských esperantistů

- dopisy ze zahraničí

-kratší literární díla v esperantu.

Takový celek a témata nedovolují velikou různost a proto by bylo obtížné předpokládat, že zmíněná rubrika vzbudí dostatečný zájem u čtenářů esperantistů. K přilákání většího zájmu zahraničních čtenářů, je vhodné přidávat k trvalé rubrice speciální suplementy se sociálně-

politickým a literárním obsahem (smíšeným, nebo homogenním) v závislosti k hlavnímu materiálu. Vcelku 6 čísel ročně, po 16 stránkách formátu 21x30cm (poloviční formát „Moskevských novin“), nebo 8 stránek obvyklého formátu A3. V suplementech by bylo možno tisknout rozsáhlý a různorodý materiál, který by navíc k rubrice pravidelně vytvářel široký okruh čtenářů ve většině zemí, hlavně v jihovýchodní Asii, v socialistických zemích, Skandinávii a dalších zemích Evropy.

Pokud návrh na uveřejňování rubriky „Koutek esperantisty“ bude pozitivně přijat, bylo by nutno vydat leták ve formátu 10x15 cm (aby bylo možné ho vložit do obyčejné obálky) ještě před červencem, protože v první dekádě července se v Bulharsku uskuteční konference Mírového esperantského hnutí a koncem července v Řecku 61.

Světový esperantský kongres, kde by bylo možno tuto reklamu použít.

Přibližný obsah suplementu:

Stránky	Obsah
1-4	sociálně-politická témata
5-12	literární texty (próza, poezie, stránka pro děti);
13-16	Věda, kultura, sport, zprávy z esperantského hnutí, problémy interlingvistiky, teorie a praxe esperanta, recenze, dopisy čtenářů

Jako pilotní by mohl být „Koutek“ vydán (před začátkem července) v současně připravovaném čísle almanachu „Za mír“ nebo již hotový překlad novely „První učitel“ od Čingise Ajtmanova

V. Samodaj

o – o – o

Hlavnímu redaktorovi

*„Moskevských novostí“ odd. cizích jazyků
soudruhovi Lomkovi Ja.A.*

Nejvhodnější formou pro vydání materiálů v esperantu by mohla být následující pravidelnost a rozsah:

- 1. Trvalá rubrika „Koutek esperantisty“ v rozsahu jedné novinové stránky (5. strana) v periodě jedenkrát za 4 týdny (s přestávkou*

v srpnu) – vcelku 12 čísel ročně = 12 novinových stránek formátu A3.

Obsah:

Článek na aktuální téma v životě SSSR, esperantská kronika, nevelký literární útvar, dopisy čtenářů. Dále je možné předpokládat lekce ruštiny pro esperantisty.

1. Zvláštní suplement (Společensky-politický, literární a umělecký almanach) obsahující 8 stran obvyklého novinového formátu A3 (nebo 16 stránek formátu A4) – vcelku 4 čísla ročně = 32 novinových stránek.

Přibližná distribuce materiálů:

<i>Strana</i>	<i>Obsah</i>
1-2 (1-4)	společensko-politické materiály
3-5 (5-10)	beletristická próza
6 (11-12)	poezie
7 (13-14)	věda a kultura
8 (15-16)	teorie a praxe interlingvistiky, esperantská kronika, dopisy čtenářů

Jsou možné varianty v závislosti na hlavních společensko-politických materiálech.

1. Literární suplement v rozsahu 8 stran obvyklého novinového formátu A3 – vcelku 2 čísla ročně = 16 novinových stránek.

Rámcový svazek – 12 stran v novinách + 6 suplementů = 60 novinových stran. Nejdůležitější a rozsáhlé dokumenty o životě v SSSR by bylo možno publikovat mimo plán.

Pro uskutečnění zmiňovaného rozsahu práce je třeba získat trvalé spolupracovníky:

a. redaktora – kompilátora-stylistu – 1 osoba

b. překladatele a korektory – 2 osoby

c. redaktora pro kontrolu – 1 osoba (možno mimo rozpočet)

d. písárku – na smlouvu

Poznámka:

Začít je možno na zvláštních stránkách a paralelně řešit problém suplementu.

Vladimír Samodaj

o – o – o

Hlavní redaktor navrhl, abych vypracoval plán rozhodnutí pro redakční kolegium a vysvětlil, co v něm má být označeno, a povolil také, abych přidal své návrhy. Napsal jsem:

ROZHODNUTÍ REDAKČNÍHO KOLEGIA

z ... května 1976

o založení „Koutku esperantisty“

Po projednání otázky založení „Koutku esperantisty“, navrženého soudruhům Samodajem na základě dopisů mnoha zahraničních esperantských organizací a mnoha žádostí zahraničních a sovětských čtenářů, redakční kolegium rozhoduje:

- 1. Založit v novinách „Moscow News“, „Les Nouvelles de Moscou“ a „Novedades de Moscu“ trvalou rubriku „Koutek esperantisty“. Rubriku vydávat na 5. stránce zahraničních verzí ve 4. a 5. sloupci jedenkrát za dva týdny.*
- 2. V červnu a srpnu od čísla 23 (vydávaného 2. června) zveřejnit úvodní sérii článků v národních jazycích s reklamou (viz přiložený plánec)*
- 3. Od čísla 37 (vycházejícím 8. září) začít se zveřejňováním materiálů v „Koutku“ v esperantu s reklamou v národních jazycích (v tomto období začíná reklamní kampaň).*

Obsah rubriky: Hlavní článek podle materiálů centrálních novin (rozsah 1,5 – 2,25 strojových stránek), informace o činnosti sovětských esperantistů, dopisy čtenářů, trochu beletrie (1-1,5 strany). Celkový rozsah rubriky – 3,25 strojových stránek.

- 1. V návaznosti na početné žádosti zahraničních a sovětských esperantistů začít v čísle 1/1977 zveřejňováním lekcí esperanta (celkem 20) kromě obvyklých materiálů. K tomu účelu určit pro „Koutek“ provizorně 3 sloupce na 5. straně.*
- 2. Pověřit výběrem materiálu s. Samodaje*
- 3. Literárním zpracováním materiálů v ruštině pověřit....oddělení*

4. Finanční zabezpečení materiálů se bude čerpat z redakčního fondu podle stávajících tarifů. Odměna za překlad textů z ruštiny do esperanta (nebo z esperanta do ruštiny, podle potřeby) je rovna 70 rublům za jednu tištěnou stranu (40 tisíc znaků)

Odměna za překlady poezie se vyplácí podle tarifů pro evropské jazyky.

Stylistické práce překladů – 30 rublů za jednu tištěnou stranu.

Redakční kontrola – 20 rublů za jednu tištěnou stranu.

Korektura pětinasobná za jednu tištěnou stranu – 40 rublů (20x2).

Strojní kopie za tištěnou stranu -18 rublů.

Celkový rozsah rubriky ročně (bez učebních lekcí) – 4 tištěné strany.

1. Pověřit výrobou reklamního letáku ve formátu 10x15 cm nebo 15x20 cm (skládací) s objednacím kuponem do 15. 7. 1976 vydavatelské oddělení.
2. Pověřit soudruha Samodaje, aby použil všechny možnosti pro propagaci novin mezi esperantisty Sovětského svazu a v zahraničních esperantských periodikách

o – o – o

PLÁN

k vydání přípravných materiálů pro rubriku „Koutek esperantisty“

Číslo novin	Obsah článku
23 (2.6.1976)	- Úvodní článek – odpověď na dopisy čtenářů. Co je to esperanto. Reklama pro „Koutek“. (Autor: Samodaj).
25 (16.6.)	- Esperanto v Sovětském svazu. Komise pro mezinárodní vztahy sovětských esperantistů. (Autoři: M.Isaev, předseda komise; V.Samodaj, místopředseda).
27 (30.6.)	- Esperanto v Sovětském svazu. Problémová skupina projednávající problémy interlingvistiky při Institutu jazykovědy při Vědecké akademii SSSR. (Autor: M.Isaev, vedoucí problémové skupiny).
29	- Světová esperantská organizace (UEA).

(14.7.)	Cíle, úkoly, struktura. (Autor Dr. H.Tonkin, předseda UEA).
31 (28.7.)	- Světové mírové esperantské hnutí (MEM). Úkoly. (Autor: N. Alexejev, předseda MEM).
33 (11.8.)	- Světová konference MEM v Bulharsku. 39. kongres bulharské esperantské organizace. (V esperantu, autor: delegát kongresu).
35 (25.8.)	- 61. Světový kongres (UEA) v Řecku. (V esperantu, autor: delegát kongresu).
37 (8.9.)	- 17. Baltský tábor sovětských esperantistů.
39 (22.9)	- 18. Tábor mládeže sovětských esperantistů.
41 a další	- Články podle materiálů ústřední novinové služby, zprávy z esperantského hnutí atd.
1 / 1977 (29.12.1976)	1. lekce esperanta.

o – o – o

Jistěže ani N. Alexejev, ani H. Tonkin vůbec nic nevěděli o těchto plánech. Přesto jsem tenkrát nepochyboval, a nepochybuji ani dnes, že by souhlasili napsat pro nás zmiňovaná témata. Ta věc by byla určitě užitečná pro celosvětové esperantské hnutí.

Ta věc byla seriózně projednávána. Rubrika a suplement se měly tisknout v tiskárně „Izvěstij“, kde byly též tisknuty tři verze „Moskevských novin“ v evropských jazycích, i když tato tiskárna neměla typy esperantských písmen. Navrhl jsem tedy tiskárnu „Jiskry revoluce“, kde se před tím tiskla sovětská čísla „Mír“ (orgánový časopis MEM), ale technicky to nebylo schůdné, protože různé části cizojazyčných novin by se musely tisknout v různých tiskárnách. Hlavní redaktor se rozhodl objednat potřebné typy písmen pro „Izvěstije“ v jediné továrně v SSSR, která vyráběla písmena pro všechny jazyky. Dodávka trvala mnoho měsíců. Nakonec ale kovové matrice přišly. Ale pro příliš dlouhé čekání se plán zhatil. Z různých důvodů, na které si všechny už nepamatuji a o kterých nezůstaly žádné dokumenty, se rubrika „Koutek esperantisty“ vůbec neobjevila.

Skoro nikdo ze sovětských esperantistů se nedověděl o té námaze.
Komu to říkat, když není žádný výsledek, jen námaha?

o – o – o

Esperantské suplementy v „Moskevských novinách“

První suplement v esperantu v anglické verzi „Moskevských novin“ („Moscow News“) se objevil až v březnu 1978. Obsahoval zprávu Leonida Brežněva, tehdejšího generálního sekretáře Ústředního výboru KSSS: „O projektu ústavy (Základní zákon) Sovětského svazu a o výsledcích celonárodní diskuse“.

Aby se suplement mohl objevit, bylo nutno použít lest. Kdybych navrhl sám publikovat nějaký suplement, hlavní redaktor by na to nebral zřetel, protože jsem byl jen obyčejný kontrolní redaktor. Našel jsem následující řešení: suplement musí objednat SSOD, oficiální prestižní organizace a musí dát redakci záruku na platbu za celou práci. Bylo nutno navrhnout SSOD takové téma, které by nemohla odmítnout z politického hlediska. Zatelefonoval jsem Michailovu Peslakovi, jednomu z čtyř místopředsedů SSOD, který byl ostatně kurátorem EK (měl jsem jeho přímé telefonní číslo) a navrhl jsem mu výše jmenované téma. V cizích jazycích se objevil tento suplement o hodně dříve, hned po Brežněvově zprávě na schůzi Nejvyššího sovětu SSSR 4.10.1977. Téma bylo velmi důležité, Peslak návrh podpořil a zeptal se, co se proto musí udělat. Hlavní redaktor, když dostal objednávku, mě o ní informoval a ptal se, zdali bych mohl práci převzít. Souhlasil jsem, ale neřekl, že jsem objednávku vyprovokoval – bylo lepší, aby to nevěděl. Obrátil jsem se na spolehlivé esperantisty, kteří by mohli rychle a kvalitně pořídit překlad a požádal je o práci, kterou jsem rozdělil do několika dílů. Tenkrát skoro nikdo neměl psací stroj, takže všechny překlady byly napsané ručně. Převzal jsem je a na redakčním stroji je sám přepsal během přestávek ve své práci v arabském oddělení. Texty jsem předal do typografie k vysázení (lidem, kteří neuměli esperanto), četl jsem pak několikrát vysázené strany jako korektor. Nemohl jsem nikoho žádat o pomoc, protože by bylo potřeba moc času kontaktovat lidi, scházet se s nimi, čekat, znovu se sejít atd. ale já jsem byl vždy na místě – tiskárna byla přes náměstí od

redakce a mohl jsem kontrolovat text o přestávkách a mohl text posílat po částech. Sazbu jsem zalomil sám.

o – o – o

Za nějaký čas byl suplement vydán v 5.000 kusech – a rozletěl se do různých zemí světa. A esperantisté dostali odměnu za svou práci v souladu se státními tarify za evropské jazyky! Poprvé po čtyřicetileté perzekuci jim stát zaplatil a tím pochopil užitek esperanta. Popravdě, ne abstraktní stát, ale jeho funkcionáři v osobě Peslaka a vrchního kolegia SSOD.

To již bylo velké vítězství. Všechny předchozí vydání EK a také sovětská vydání „Paco“ byly esperantisty tvořeny dobrovolně a bezplatně...

Já sám jsem neměl nárok, jako zaměstnanec „Moskevských novin“, dostat plat za vícepráci a poprosil jsem esperantisty, aby mi dali část honoráře a z té sumy jsem zaplatil dělníkům v tiskárně, aby ty práce dělali, protože bez peněz je ta práce nezajímala, pro ně to byla neplacená další práce. Pro mne nebyly důležité peníze, ale výsledek.

Druhý suplement následoval až v červenci. Byla to Ústava SSSR, přijatá v té době.

Mohli jsme vydávat jen nejdůležitější společenské a politické dokumenty státu. Přesto čtvrtý suplement, který vyšel v dubnu 1979, byl napůl věnovaný založení „Asocio de Sovetiaj Esperantistoj“ (ASE) – 8 stran formátu A4 s fotografií na půl stránky ze zakládající konference ASE! Obsahoval všechny dokumenty ze zakládající konference a byl rozeslán esperantistům do celého světa a část předsedovy zprávy (Magomet Isaev) byla přetisknuta v „Esperanto“.

Poslední – dvojitý suplement v březnu 1983 – byl věnován šedesátému výročí SSSR. Vcelku během pěti let bylo vydáno 11 sešitů (12 čísel) suplementů v esperantu s celkovým množstvím 192 stránek ve formátu A4 vysázené drobným písmem, což je průměrně 600 strojově psaných stránek. 10 prvních suplementů bylo vloženo do anglické verze „Moskevských novin“ v počtu 5.000 kusů, poslední se objevil zvlášť v množství 10.000 kusů.

Pro esperantisty Sovětského svazu tyto suplementy hrály důležitou úlohu ze strany oficiálních instancí. Esperantisté mohli ukázat místním orgánům, které často brzdily práci v klubech, a dokazovat jim, že esperanto není marná věc a mohli i získávat ocenění nebo dokonce podporu...

Redakce a ASE dostávaly mnoho povzbudivých dopisů od sovětských i zahraničních esperantistů. Jako příklad zde uvádím jeden z nich:

*Jiří Kořínek
Fučíkova 69
400 01 Ústí na Labem
Československo
8.11.1980*

*ASE, 103009 Moskva
prospekt Kalinina, 14*

*Vážení esperantisté a soudruzi,
soudruh Kubulnieks z Lotyšské sovětské socialistické republiky mi poslal 18. číslo Moskevských novin s esperantským suplementem. Ačkoliv suplement obsahuje většinou články, které znám z našeho národního tisku nebo literatury, přečetl jsem ho až do poslední řádky a chci tímto způsobem poděkovat redakci M.N. a vašemu kolektivu, který připravil překlady. Překlad je velmi dobrý, moderní a perfektní. Tiskové chyby jsou velmi řídké, pochopitelné u typografů neesperantistů. Ve více stránkovém textu jsem našel jazykové chyby jen na třech místech...*

Vážení, opakují své díky za vaši hodnotnou práci a také velmi dobrou propagaci, kterou dělají suplementy.

Upřímně vás zdraví

Jiří Kořínek.

o – o – o

V roce 1983 nastoupil do Sjednocené redakce nový hlavní redaktor – Nikolaj Jefimov. Osoba, zodpovědná za vydávání a spojená s tiskárnami ho přesvědčila, že esperantské suplementy jsou ztrátové, protože platba za ně přichází na konto, ze kterého redakce

nemůže čerpat. Tak tedy 11. dvojitý sešit, který vyšel v březnu 1983, byl poslední.

Tenkrát už však věc nebyla aktuální, protože za nějaký čas různé důležité politické dokumenty začaly vycházet knižně, v lepším provedení v APN (Tisková agentura „Novosti“). Toto vydávání se podařilo organizovat předsedovi ASE, Dimitrijovi Perevalovi, odborníkovi na vietnamštinu, který pracoval v APN. Cestu k tomu vyšlapaly esperantské suplementy v „Moskevských novinách“. Sjednocená redakce „Moskevské noviny“ v té době byla již částí APN.

Esperanto-revue

Plánovaný „Koutek esperantisty“ se neuskutečnil – jak jsem již řekl – na příčiny si dnes již nepamatuji. Přesto koncem sedmdesátých let jsem učinil kroky k založení sovětské revue v esperantu. Jakov Lomko, hlavní redaktor Sjednocené redakce „Moskevské noviny“ v cizích jazycích, který byl odpovědný nejen za vydávání zmíněného časopisu ve čtyřech jazycích (angličtina, arabština, francouzština a španělština), ale také za revue „Kultura a život“ (orgánový časopis SSOD) a za „20.století a mír“ (orgánový časopis Sovětského mírového výboru) byl také ochoten přijmout k vydávání navrhovaný časopis v esperantu. Také již zmiňované revue byly vydávány v různých jazycích a právě proto byly spojeny se Sjednocenou redakcí, i když měly samostatný redakční tým. Během několika let jsem sám rozpočtově patřil do kolektivu „Kultura a život“ jako odpovědný sekretář, i když jsem trvale pracoval v arabské verzi „Moskevské noviny“ a ani jsem neznal nikoho z kolektivu této revue.

Myslel jsem si, že esperantská revue by měla být společensky-politická, literární a o esperantském hnutí, protože bez propagace státní a zahraniční politiky by nebylo možno ji vůbec založit a bez části o esperantském hnutí by nevzbudila žádný zájem o předplatné. Bylo nutno toto vše uvážit, podobně jako při „Koutku esperantisty“. Dokonce jsem navrhl titulní stránku.

Podle návrhu Jakova Lomka jsem udělal kalkulaci na různé náklady: 3, 5, 7 a 10 tisíc kusů. Všechny kalkulace jsem udělal podle platných státních tarifů na všechny práce a pracovní místa. Zde je ukázka těchto kalkulací:

**PŘEDBĚŽNÝ ROZPOČET
PRO REVUE V ESPERANTU**

Brožovaný sešit. Rozsah 4 tiskové listy, formát 60x90/8. Obálka v 6 barvách (4+2), text jednobarevný na křídovém papíře. Vychází jednou za dva měsíce, 6 čísel ročně.

Náklady: 7.000 ks. Cena 0-30 kopějek.

Příjmy v tisících rublů

7.000x6=42.000x0,30=12,6

Celkem příjmy -12,6

2. Vydání

• *Vydání nakladatele*

Autorské honoráře /600x6/=3,6

Typografická práce (za jedno číslo 1.042)=6,3

Cena papíru (2 tiskařské listy textu+10%=2,2x7 tun=14 tisíc=150 rublů+obálka 1/4+20%=0,5x7=3 tisíc=120 rublů.

Celkem: 270x6 čísel = 1.620 rublů

Celkem podle čísla 1 = 11,5

• *Redakční vydání*

Soupis mezd = 16,6

Mzdy pro externí pracovníky = 5,6

příplatky = 1,2

Celkem podle stavu 2 = 22,8

• *Všeobecná vydání = 1,0*

• *Distribuční vydání*

příkaz pro distribuci (26% nominálu) 3,3

Transport vydání (0,5% nominálu) 0,6

Celkem podle stavu 4=3,9

Celkové výdaje = 39,2

Příjmy = 12,6

Výsledek (ztráta) = 26,6

Rozpočet pro vydávání esperantské revue:

<i>Funkce</i>	<i>Prac.místo</i>	<i>Prům. mzda</i>	<i>Měsíční mzda</i>
<i>Hlavní redaktor</i>	<i>1</i>	<i>350</i>	<i>350</i>
<i>Odpovědný</i>	<i>1</i>	<i>270</i>	<i>270</i>

<i>sekretář</i>			
<i>Vrchní kontr. redaktor</i>	<i>1</i>	<i>225</i>	<i>225</i>
<i>Vrchní literární pracovník</i>	<i>1</i>	<i>175</i>	<i>175</i>
<i>Pomocný redaktor</i>	<i>1</i>	<i>120</i>	<i>120</i>
<i>Vrchní korektor</i>	<i>1</i>	<i>130</i>	<i>130</i>
<i>Písařka</i>	<i>1</i>	<i>115</i>	<i>115</i>
	<i>7 osob</i>	<i>1385x12=16620 rublů ročně</i>	

KALKULACE EXTERNÍCH MEZD

1. *Mzda za překlady: 70 rublů pro jeden autorský list x 4 listy=280 rublů x 6 čísel=1680 rublů.*
2. *Účetnictví a registrace: 80 rublů x 12 měsíců = 960 rublů*
3. *Mzda ilustrátorovi 80 rublů x 6 čísel = 480 rublů*
4. *Technickému redaktorovi: 70 rublů x 6 čísel = 420 rublů*
5. *Platba za vydávání revue: 65 rub. x 6 čísel = 390 rublů*
6. *Úklid prostor: 30 rublů x 12 měsíců 360 rublů*
7. *Roznáška, kurýrní služba atd. 30 rublů x 12 měsíců = 360 rublů*
8. *Nakládání a vykládání papíru a hotových sešitů: 30 rublů x 12 měsíců = 360 rublů*

Celkem za rok 5.010

Stylistika: 120 x 6 = 720

Celkem 5.730

Vypočítaná ztráta byla veliká. Hlavní redaktor mě žádal o novou redukovanou kalkulaci. Znovu jsem počítal, snížil počet pracovníků, spojil jsem různé funkce, ztráta se zmenšila. Jakov Lomko již souhlasil s kalkulací a byl jsem pozván ke státní komisi kvůli vydávání – vlastně k nejvyššímu cenzurnímu orgánu. Také zde se prováděla kalkulace, dokonce bylo povoleno – mimo státní normy – trochu zvednout prodejní cenu revue.

Prohlásil jsem, že k práci jsou nutné dvě určité osoby: Anatolij Gončarov a Boris Kolker, jako nejkompetentnější osoby. Gončarov

v té době bydlel ve městě Barnaul (na Sibiři) a Kolker v Ufě (v Baškirsku). Bylo tedy nutno je ubytovat nějakým způsobem v Moskvě a to nebyla jednoduchá záležitost, protože byl přísný limit pro přesídlování lidí do Moskvy z jiných měst. Lomko slíbil pomoc. Dopisy Anatola Gončarova napsané v tomto smyslu jsem nenašel, zdá se, že jsme to dohodli jen ústně. Zde je několik ohlasů od Borise Kolкера:

9.10.1978.

(...) Protože jsi se před mým odjezdem zajímal jaké možnosti bych mohl mít v Moskvě, tak (zdá se, že budeš brzy jednat s činiteli) opakuji podle pořadí co bych rád:

- *dostat byt alespoň s jednou místností (hm! víc asi nepůjde)*
- *dostat povolení k pobytu pro 3 osoby (nebo alespoň pro dvě) a možnost hned (nebo co nejdříve) vstoupit do družstva,*
- *získat právo k výměně mého bytu zde za moskevský s možností zaregistrovat 3 (nebo alespoň 2) osoby. (...)*

5.2.1979.

...Dobře, že se věci s revue řeší. Neztratil jsi ještě naději umístit nás v Moskvě, mě i Anatola?

7.5.1979.

Přijmi moji velikou gratulaci za suplement. Jeho důležitost je obtížné vysoce nepochválit. Byl rozeslán po zemi i do zahraničí? Je důležité, aby se žádný exemplář neztratil. (...)

Už jsi pro mne připravil místo v redakci? Ty věci v ASE mě znovu viklají přestěhovat se do Moskvy. Co je nového s revue a ve vydavatelství? (...)

Via B.

31.5.1979.

S díky vracím materiály – jsou obsahově opravdu bohaté. Kromě toho posílám anketu, možná se někdy bude hodit. Pokud se nepodaří (nebo prostě nebude vůle) umístit mě do bytu v Moskvě, jsou možné varianty:

- *získat právo zaregistrovat se na žádost o byt s možností se (rychle) přihlásit do družstva*
- *získat právo na zaregistrování na žádost o byt*
- *v krajním případě poslat dopis na Mossověts podpisem Kruglové se zmíenkou, že mám zaručenou práci a žádá se svolení k výměně bytu (pro 2 osoby). Popravdě, najít výměnu je opravdu nesnadné. (...)*

17.12.1979.

Nevím, jak to jde nyní s revue. Možná, že po tvých posledních slovech to nabralo na rychlosti .

Vzpomínám si na Saakovova slova, že v případě potřeby mě sami požádají pracovat v redakci. Tedy možná existuje schůdnější způsob, jak bych se mohl dostat do Moskvy: dostat byt nebo vstoupit do bytového družstva. S obavami myslím na výměnu bytu (prý je to prakticky nemožné). Ale já věřím na zázraky a vím, že se zázraky konají, když se tomu pomůže. Zkus, Vlád'o, pro mne usmlouvat podle možností příznivé podmínky, abych mohl do Moskvy (toho člověka potřebujeme). A když se to nepovede, zbývá zkusit ještě poslední možnost: dostat svolení k výměně bytů. (...)

o – o – o

Po nějakém čase jsem se dověděl, že SSOD připravuje k přijetí k vedení revue, na jejíž vznik jsem se tolik snažil několik let, jako redaktora neesperantistu jménem Lordkipanidze. Mně nemohli věřit: zaprvé – nebyl jsem členem komunistické strany; zadruhé – měl jsem příliš samostatné názory; zatřetí – byl jsem aktivní esperantista. Když by mi navrhli pracovat v E-revue, kde by byl vedoucím člověk zcela neznalý našich věcí, nepochybně bych nesouhlasil...

Antisionismus

Když jsem pracoval v „Moskevských novinách“, jednou mě zavolal na chodbu náměstek hlavního redaktora Jevgenij Lanfang, na kterého rozčileně křičel nějaký muž. Slyšel jsem, jak muž křičí: „Než vydáte takové hlouposti, měli byste se poradit u specialistů!“

Jasně bylo následující: začátkem roku 1978 v „Moskevských novinách“ se objevil článek o moskevském esperantském aktivistovi, odborném vietnamistovi, Dmitriji Perevalovi. V článku se psalo o tom, že vietnamští esperantisté používají esperanto v boji za mír, vydávají v tomto jazyku časopis a knihy o americké agresí ve své zemi.

Ten křičící muž byl arabista Valerij Jemeljanov, plamenný kontrasionista a proto i protiesperantista. Náměstek odešel a ten člověk začal křičet na mne: „Kdyby Ústřední výbor věděl, čím se zabýváte, postavili by vás okamžitě ke zdi!“

To znamená, že by nás hned zastřelili...

Mnoho „zajímavého“ mi povídal o sionistech, židech a jejich adeptech esperantistech. Nemohu jít tady do podrobností, uplynulo již třicet let, ale zůstalo to ve mně navěky. Za nějaký čas mi věnoval knihu „Десионизация“ (odstranění sionismu). Vnitřní titulní stránku odstranil, abych nevěděl, kde knihu vytiskli. Kniha se skládala ze= vlepených, zmenšených a rozmnožených strojově psaných stránek s vlepenými články a schémata z různých novin – celkem 134 stran. Dlouho jsem váhal, zda-li mám do své knihy vložit fragment z „Antisionismu“, protože mě příliš silně rozčiloval. Nakonec jsem se rozhodl část vložit, protože je to část naší esperantské historie. Takový názor proti esperantu a esperantistům v návaznosti na sionismus v naší zemi existoval a vážně bránil vývoji esperantského hnutí. Znal jsem několik takových osob a několik jejich kolegů, kteří silně dusili naši činnost, protože měli styky s nejvyššími instancemi a přesvědčovali je o protistátní činnosti esperantistů. Zde je to, co Valerij Jemeljanov napsal ve své knize. Prosím laskavého čtenáře, aby byl tolerantní, fragment je poněkud dlouhý.

„Jiný příklad nepostrěhnutelného vlivu zednářství je členství v mezinárodní esperantské společnosti, zcela legálně se zakořeňující v našem socialistickém státě. A s touto společností jako s jednou s mnoha líhni zednářství je třeba zabývat se obzvláště. V čísle 3 „Moskevských novin“, „Novedades de Moscu“ a „Amba Mosku“ z roku 1978, vydávaných v angličtině, španělštině a arabštině v polovině 14. strany se objevil článek nějakého Perevalova. Již název článku je arogantní a nevědecký: „Jazyk esperanto ve službách uvolnění“.

Zdá se, že kterýkoliv vzdělaný člověk ví, že jazyk, stejně jako každý jiný produkt, slouží těm, kteří s ním disponují. Jazyk tedy může sloužit pro cokoliv. Při rozhovoru s vedením Sjednocené redakce dne 26. ledna 1978 jeden soudruh z vedení redakce, sám jeden z vedoucích sovětských esperantistů mi vysvětlil, že pravděpodobně nebyl dost jasně formulován titul, protože se jedná ne o esperanto jako jazyk, ale o esperantské hnutí. Toto hnutí má svoji velmi pevně formovanou ideologii. To je třeba chápat. Tedy, první otázka, která se nabízí: Co je takové hnutí a jaká je jeho ideologie?

Z toho přirozeně vyplývá další otázka: Kdo a jak všechno zorganizoval?

D.Perevalov odpovídá: „Heslem esperantského hnutí je humanismus, mír a přátelství mezi národy, právě pro takové cíle bylo esperanto vytvořeno.“

*V arabské variantě novin jsou cíle hnutí vloženy v rámec reklamního charakteru a v textu se praví: „Myšlenky humanismu, míru a přátelství mezi národy jsou soustředěny pod **zelenou pěticípu hvězdou** – symbolem esperantského hnutí – lidí různých národů a přesvědčení. Navíc je jazyk esperanto snadno naučitelný, podle přesných gramatických pravidel bez výjimek a obsahuje bohatou slovní zásobu. Výuka esperanta vyžaduje méně času, než studium jakéhokoliv jiného jazyka“.*

V anglické a španělské variantě novin tato pochybná reklama není. Ve francouzské variantě novin tento článek publikován vůbec nebyl. Shrneme-li autorovu odpověď na první otázku, je možno konstatovat, že jazyk jako takový hraje v esperantském hnutí podružnou roli ve vztahu k politickým úkolům hnutí, které popravdě vypadají na povrchu jako přitažlivá pestrá ozdoba. O skutečném obsahu toho, co se skrývá pod touto ozdobou, budeme mluvit později.

Přesto je důležité poznamenat, že v SSSR existuje dosti široce rozšířená síť určité mezinárodní organizace s určitými politickými cíli, ačkoliv z vnějšku vypadá přitažlivá, má své centrum v zahraničí a jejich vedoucí v žádném případě nepodporují naši ideologii.

A konečně, kdo je původcem tohoto široce rozvětveného mezinárodního podniku?

D.Perevalov odpovídá: „Autor esperanta je polský humanista Ludvík Zamenhof.“

A neomezuje se jen na toto, mluví o Bulharské esperantské organizaci (jedná se o bratrskou socialistickou zemi, kde nehrozí nebezpečí) a píše: „Letos Bulharská esperantská organizace vyhlásila literární soutěž ke třem důležitým výročím: 90. jubileum esperanta, 60. výročí esperantské organizace a 60. výročí Velké říjnové revoluce.“

Takovým způsobem byly do jedné řady seřazené události nesrovnatelné svou důležitostí. A to pak má být politika!

Ostatně, taková metoda a právě s referencí bulharského periodického tisku není vůbec nová! 18. listopadu 1977 na 4. stránce časopisu „За рубежом“ (V zahraničí) se objevila nechvalně známá „Magen-

Dovid“ od akademika Sacharova s odkazem na přetištění z bulharského „Otěčestven front“ (Vlastenecká fronta). Na obrázku je židovská šesticípá hvězda obklopující zeměkouli (zeměkoule vypadá jako atomové jádro). Elektronky – hlavní znaky jsou vyobrazeny jako tradiční zbraně: letadlo, tank, válečná loď. Smysl nadpisu: „Uvolnit okovy mírové energie planety!“ – jsou krajně provokační: zkuste odstranit naše sionistické elektrony a zeměkoule zahyne! Závěr: Přejete-li si mír, ó Světe! – žijte v sionistické síti a mlčte! Provokace se opírá o citaci z projevu L.I.Brežněva v návaznosti na 60leté výročí Října. Tečky kolem obrázku nabádají k vystřížení a uchování. Zdůrazňuje to: vězte, kdo my jsme! Když to zničíte, sami explodujete! V projevu při slavnostním zasedání v Kremlu L.I.Brežněv zdůraznil, že nejdůležitějším a nejnáléhavějším úkolem je nyní zastavení horečného světového zbrojení. Uvolnění umožňuje vybrat si cestu míru. Nevyužít tuto možnost, byl by zločin. Stejně se chová D.Perevalov: esperantisté v SSSR zveřejnili v projevu L. I. Brežněva z 25. Kongresu Komunistické strany mnoho materiálu o Vietnamu a ... (jaká troufalost!) oni prý přispěli k vítězství vietnamského lidu! To znamená: nedotýkejte se esperantského hnutí! Tím spíš, že v Domě přátelství v Moskvě existuje sekce sovětských esperantistů, kteří jsou členy mezinárodní organizace těch „humanistů“. Samotný fakt, že v naší zemi a dalších socialistických zemích existuje esperantská síť, je možno vysvětlit naší gojovskou, nulovou, vzdělávací statistikou, což se týká sionismu a zednářství, o kterých podrobně pojednává moje publikace: „Kdo stojí za Jimmy Carterem a tak řečenými eurokomunisty“ z 10. ledna 1977.

U kolébky myšlenky celosvětového primitivního jazyka pro goje stáli následovníci farizejských židovských sekt, hlavně chasidé, kteří uvnitř judaismu hrají přibližně stejnou roli jako jezuité uvnitř katolicismu. Chasidové a jejich duchovní vůdcové – saducejové – jsou adepty nejtvrďšího protilidového judaistického rasismu. Jako nejaktivnější talmudisté chasidové obzvláště pozorně sledují myšlenky „košer a nekošer“ (čisté a nečisté pro židy). Nekošer je všechno, co není hebrejské, tzn. gojovské a v první řadě gojové sami. Co se týče gojů, skutečně věřící judaista a tím spíše chasid musí používat rafinovaný arzenál prostředků a metod, aby dokázal gojům, že oni nejsou nic víc, než dvounohá zvířata bez minulosti a bez kořenů. Maskování chasidů berou na sebe úkol „kulturtregera“ (kolonisté V.S.) ve vztahu

ke gojům, podobně jako maskovaní jezuité plní funkci duchovní inkvizice: vykastrovávají historii gojských národů, falšují jejich myšlenkové a kulturní výdobytky, snaží se je kosmopolitizovat a odstraňovat jejich nejlepší národní tradice. Dávnou velkou touhou chasidů je zničit gojům jejich hlavní duchovní dědictví – národní jazyky a nahradit je tím společným primitivním jazykem, jazykem dvounohých zvířat, ve kterém – podle židovských dogmat – se musí gojové celého světa transformovat po uskutečnění proroctví ze Starého zákona o celosvětovém království Judey. Stojí za povšimnutí, že právě chasidé, kteří rozšiřují kosmopolitismus mezi všemi goji, víc než nikdo jiný z judaistů se starají, aby se uchovaly všechny židovské tradice a mravy a obzvláště starohebrejský jazyk – „ivrit“.

Plán židovských kulturtregerů je jednoduchý – pro goje bude „ivrit“ nepřekonatelnou bariérou, za kterou „bohem vyvolení“ si mohou v klidu vylévat svou zvířecí nenávisť ke gojům: „Ať nejlepší z gojů zemřou!“ jak požaduje Talmud. Ale pro „božské vyvolence“ samotné bude potřeba jen minimální čas, aby se naučili společný, gojský mezinárodní primitivní jazyk. Kromě toho již dříve, než získají světovládu, tento primitivní jazyk mohou použít jako mezinárodní jazyk zednáři, kteří jsou, jak je známo, pátým sloupem judaismu, z kterého se zrodil sionismus. Zednáři jsou „Quislingové“ (nejčastěji neuvědoměle) uvnitř gojských národů. Zednáři jsou slepým nástrojem celosvětového rabínství, a slouží jim především pro židovskou kariéru. Na povrchu se zednářství halí do humanismu. „Humanista“ v jejich tajném žargonu znamená „zednář“. Vždyť ne marně se hlavní orgánový časopis největšího zednářského evropského řádu, vydávaný měsíčně v Paříži se jmenuje „Humanismus“ a provokačně na titulní straně nese červenou pěticípou hvězdu, kružidlo a úhelník. Jak je známo, zelená barva je fotonegativ červené barvy – jako její protiklad. Hlavní metodou činnosti zednářství je dosažení cíle **mírovými prostředky** a postupnými kroky. Konečný cíl – postavení celosvětového chrámu Šalamouna, t.zn. vláda Sionu nad celým světem. A proto zednářská mírovost není naším mírem.

V západních částech bývalého ruského impéria leží hlavní sídlo chasidů. Právě tam ve městě Bialystok, v rodině chasidského aktivisty Marka Fabianoviče Zamenhova, známého ve společnosti jako učitele jazyků, se v roce 1859 narodil syn Lazar, známý později pod pseudonymem „Doktor Esperanto“ nebo – Ludvík Zamenhof. Podle

„Hebrejské encyklopedie“, vydané začátkem 20. století v ruštině (svazek 7, str. 665) jeho dědeček Fabian byl vlastně pionýrem vzdělanosti a kultury bialystockých židů (přirozeně, na základě krvelačného Talmudu).

Myšlenka potřeby mezinárodního jazyka se objevila u Lazara Zamenhova pod vlivem těchto podmínek, ve kterých žili židé v Bialystoku, kde obyvatelstvo mluvilo čtyřmi různými jazyky a kde proto docházelo trvale k nedorozuměním.

Proto od začátku měl Zamenhofův humanismus striktně nacionalistický charakter. V roce 1887 vydal Zamenhof brožuru v ruštině pod pseudonymem „Doktor Esperanto“ o novém mezinárodním jazyce, jehož gramatika se skládá jen ze 16 pravidel a dá se naučit za půl hodiny. Ze Zamenhofovy iniciativy se ve Varšavě hned po aktivizaci sionistické činnosti byl založen první sionistický kroužek „Obdivovatelé Sionu“ (Chavavej Cion), který se již po Zamenhofově smrti zformoval v rámci mezinárodního sionismu do fašistické sionistické strany Cherut. Jejím symbolem je, jak ji označují Palestínci – sionistická svastika – svícen se sedmi svíčkami ozdobený prvním písmenem hebrejské abecedy alof. Cherut založil nechvalně známé oddíly sionistických teroristů, jako je „Irgun cvaj leume“ a „Štern“. Jeden ze zakládajících vedoucích byl a zůstává Menachem Begin – také bývalý Polák. Takovým způsobem Zamenhofova „semena humanismu“ poskytla jedovaté žně. Podle doktríny z Talmudu o „košer a nekošer“ vytvořil Zamenhof dvě ideologické platformy pro košer následovníky – hilelismus (podle jména jednoho ze dvou vládců „nasi“ – patriarchů Izraele z času krále Heroda – Hilela la Bahala, který podle legendy dal Herodovi radu s rozkazem na vyvraždění nevinátek při vyhledávání právě narozeného Ježíše Krista.

Nikdo jiný, než Rabbi Hilel vysvětlil pravý význam starohebrejského jazyka „ivrit“, který neužívá krátké samohlásky v písmu následujícími slovy: „Vy si myslíte, že naše hebrejské knihy jsou napsány jen z nějakého rozmaru jen souhláskami? Každý si musí sám najít v písmu utajené samohlásky, které otevřou jen jemu samotnému pochopitelný smysl, protože jinak živé slovo by se stalo dogmatem.“ (G.Mejrink, „Golem“, Pg., 1922, str. 116-117). Některé obzvláště tajné knihy judaismu mají až sedm klíčů na čtení a kromě toho je zde postup podle osy vzestupné zlaté pyramidy, takže je stejná kniha čtena různě na každé úrovni nového zasvěcení. Je úplně přirozené, že humanismus

není uchováám v sedmi klíčích-šifrách, a právě proto je Hilel respektován jako veliký farizejský učitel a reprezentován pro důvěřivé esperantisty jako velký humanista. Jeho životní myšlenka je: „Jestliže já ne pro mne, kdo tedy pro mne?“ V rámci hilelismu byla založena zvláštní extrémní chasidská sekta, jejíž jezuitské výchovné metody byly založeny na základě rozvětvené sionistické organizace jako „Hilel Foundation of B'NAI-B'RITH“, která má své pobočky skoro ve všech zemích světa a na povrchu se halí do pestrého, falešného humanismu. Pro nekošer (tj. gojské) následovníky esperanta vydal Lazar Zamenhof v roce 1906 traktát o **homaranismu** (stejně zní latinské slovo „homo“). Tato konstrukce – méně ostrá a tím více ozdobená ideologie v porovnání s hilelismem představuje mezinárodní jazyk esperanto jako nástroj pro „bratrské spojení národů“ tzn. propaguje čisté zednářské povrchní „hodnoty“ a je těsně spojená s buržoazním pacifismem a „božské hledání ve sjednocení lidstva“.

Za tím účelem Lazar Zamenhof sám přeložil do esperanta skoro celý Starý zákon, a nezapomněl dodat také pro své „košer“ následovníky učebnici esperanta v ivrit a tím dal do rukou budoucích hospodářů dorozumivací nástroj pro komunikaci s jejich dvounohými zvířaty – goji.

V rámci jezuitské vědy v postupném uplatňování záměrů Ludvíka Zamenhova v prvním období je navrhnout skromně, aby esperanto bylo chápáno jako **pomocný** mezinárodní jazyk, jako by bylo vyloučeno rušení existence národních jazyků. Ale to je lež pro širokou veřejnost. Pravda pro úzký okruh ale je: postupem rozšiřování esperanta se budou poesperanšťovat také všechny národní jazyky jak významově tak gramaticky. D. Perevalov se již nezmiňuje o pomocné roli esperanta.

Tedy, jak předpověděl velký „humanista“ – sionista, láká důvěřivé goje do pastí. Zednářské lóže všemi prostředky doporučovaly výuku esperanta svým členům. Stačí si připomenout, že skoro všichni vedoucí předrevolučního pokrokového bloku použili tento jazyk a politické lži Lazara Zamenhova. Použili to i vedoucí bloku Trockij/Zinovjev. Mnoho z nich, když pak byli rehabilitováni v momentu 6. Mezinárodního festivalu mládeže a studentstva v Moskvě 1957, využili nulovou vzdělanostní úroveň gojů a oživilo esperantskou činnost, která jak ukázala předchozí zednářská zkušenost, je výborným zastřešením při rozšiřování zednářských idejí

*zcela legálním způsobem v kroužcích jakoby jazykových. Přesto, jak jsme viděli z uvedeného článku, esperantské hnutí je především politické a v naší zemi funguje jakoby pro nás, ale v západních zemích často dává příležitost jednat proti nám. Hloupí gójové na obou stranách barikády, oslepení „géniem jednoduchosti“ 16ti gramatických pravidel jazyka se topí jako v bahně lepkavého bláta homanarismu – je to líheň zednářských lóží. Po zkušebním období (aniž by to bylo podezřelé) v rámci esperantského politického hnutí, jsou nejschopnější přímo doporučováni pro členství v lóžích. Ale zednářské lóže, jak je známo, mají pouze vchod. **Vyjít z nich živ, se nepředpokládá.***

Nejvíce negativní roli v esperantizaci socialistických zemí hrálo rozhodnutí zednářské většiny v UNESCO, spojené s oslavou 100letého výročí narození Lazara Zamenhofa v roce 1959. Vnitřní emigranti pomocí důvěřivých gójů využili tohoto data, aby legalizovali esperantismus jako politické hnutí uvnitř našich zemí. A to v čase, kdy jedna z hlavních ulic Tel-Avivu nese Zamenhofovo jméno a další vedlejší řada ulic nese jména nejšílenějších sionistů.

Pro árijce nesmyslná esperantizace stále více proniká do různých sfér našeho života, v první řadě do kultury, a přetváří ji ve velké šíři na judaistickou mezinárodnost. Ale již v roce 1909 v revue „Vesy“ (Váhy) v článku s titulkem „Schválená kultura“ píše Andreo Belyj: „Je to divné a člověk aby to říkal se strachem, ale je to nutné říci. Jsou to cizí lidé: obvykle nespojení s národem, ve kterém žijí; jejich počet stále roste a jejich kulturní aktivity také rostou; pro vůdčí osobnosti národní kultury se stávají cizími; určitě nechápou hloubku národního ducha v jeho zvukovém, barevném a slovním výrazu. A čisté proudy našeho mateřského jazyka znečišťují blátem bezduchého esperanta mezinárodními slovíčky a co víc: proti všemu původnímu, co se odehrává mimo proud esperanta, neuvědoměle (často i uvědoměle) vyhlašují bojkot...“

Schválená judaistická „kultura“ našich dnů jako nikdy dříve se stává novou neviditelnou líhň pro zednářství lidí příznivé pro Sion.

Nevím, jestli hodně našich význačných lidí četlo tento výklad, ale stejně jak jsem se zmínil, V. Jemeljanov nebyl jediný v případě podobné argumentace proti esperantu a proti esperantskému hnutí. Takoví lidé měli určitý vliv ve státních a kontrolních orgánech v letech 1950-1980 a to způsobilo citelné zbrzdění naší činnosti, ale – naštěstí – ne tak hrozné a katastrofální jako v třicátých letech, kdy mnoho esperantistů bylo zatýkáno, zabíjeno, nebo posíláno do gulagů na skoro dvě desetiletí. O tom si můžete přečíst v knize Ulricha Linse „La danĝera lingvo“ (Nebezpečný jazyk)

Pravděpodobně v roce 1979 v Iráku ve dvou číslech hlavních státních novin se objevil velký protiesperantský článek, kde je spojováno esperanto se sionismem. Článek zabíral jeden a půl stránky formátu A2 (přibližně 45x60cm). Arabové pracující v „Moskevských novinách“, mi článek předali. Začáteční část jsem přečetl a o omylech a překrucování jsem nic nepoznamenal, ale v druhé části jsem označil – pokud si pamatuji – 22 lží.

Renato Corsetti mě tenkrát požádal o recenzi, ale já jsem to nemohl udělat, protože článek si ode mně půjčil V. Jemeljanov a řekl mi, že článek byl napsán podle jeho podkladů. Předtím často docházel do arabské redakce, ale hned se pak ztratil na několik let a já jsem tedy od něj ten materiál nedostal.

Určitě Jemeljanův názor i jeho dalších kolegů nebyl jedinou brzdou naší činnosti, ale během mnoha desetiletí nám vážně bránil v naší práci.

Irák (epizody)

Poprvé jsem se dostal do Iráku asi v roce 1972.

Doprovázel jsem generálního sekretáře sovětských stavebních odborů, který se jmenoval Ivan, příjmení jsem už zapomněl. Úředníci místních odborů nás přijali velmi dobře a vozili nás po celé zemi.

Naše čtveřice – Ivan, místní odborář, já a řidič – jsme vyjeli autem z Bagdádu na jih, do známého města Basra, odkud podnikal všechny své dobrodružné cesty námořník Sindibád.

Ivan, na neštěstí pro mne, si myslel, že není zdvořilé mlčet a mluvil a mluvil po celou cestu dlouhou 700 kilometrů. Když Ivan nebo jeho kolega řekl jedno slovo, já jsem musel říci dvě, ale oni používali několik tisíc slov, takže já, nešťastník, jsem musel všechno dvakrát.

Prohovořili jsme všechna možná témata – odborná, počasí, ženy, a došli jsme k anekdotám. Pro mne to bylo úplné martyrium. Každý ví, že ve vtipu je právě konečná pointa to směšné. Překládat z ruštiny do arabštiny nebylo pro mne problematičké, ale opačně! Byl jsem v Iráku poprvé, místní dialekt jsem nikdy neslyšel a koncům arabských vtipů jsem nerozuměl. Arab se chechtal nepředstavitelně, záchvatovitě.

Kdyby dveře auta nebyly zavřené, jistě by vypadl.

Jak se zachovat? Vymýšlel jsem konec, Ivan se chechtal, ale já ne – právě jsem to vymyslel... Proč bych se smál?

Potom se mě Arab zeptal: proč se Ivan jeho vtipům smál, ale já ne.

Odpověděl jsem mu, že ty anekdoty znám už dlouho...

V roce 1973-74 jsem pracoval se skupinou sovětských specialistů na ekonomických plánech Iráku. Irácká vláda se obrátila na vládu Sovětského svazu s žádostí o pomoc při vypracování dvacetiletého plánu ekonomického vývoje do roku 1995. Bylo rozhodnuto poslat do Iráku na osm měsíců skupinu 18ti specialistů z různých ekonomických oborů a pět překladatelů- tlumočnicků. Čtyři byli anglisté, jen já jsem byl arabista.

Pracovali jsme na iráckém ministerstvu plánování. Jednou se dostavil na kontrolu naší práce Saddam Husajn, pozdější dlouhodobý prezident Iráku. V té době byl jen viceprezidentem.

Do velké haly svolali celou naši sovětskou skupinu a všechny irácké specialisty, kteří s námi pracovali. Podél zdí celé této velké haly zaujali místa jeho gardisté. Husajn se posadil u velkého stolu v nedbalé pozici a oslovil našeho vedoucího skupiny: „Vyprávějte jaké problémy máte při vaší práci.“ Přeložil jsem vedoucímu jeho slova. Ten se postavil a začal vykládat. Jeden z ministerských úředníků ho vzal za ruku a postavil tohoto 65letého muže před nedbale sedícího 36letého Husajna.

Ta scéna se mi zdála odporná. Předpokládal jsem, že bude tlumočit někdo z arabských úředníků, který ovládá ruštinu, ale nikdo se neodvažoval. Tedy já, jako oficiální tlumočnick skupiny jsem se postavil a začal mluvit. Také mne vzali za ruku a postavili vedle vedoucího skupiny. Já jsem člověk prostý, bývalý dělník, dal jsem si levou ruku do kapsy a pravou rukou jsem doprovázel překlad (do té doby jsem si vůbec neuvědomoval, že při tlumočení gestikuluji).

Saddam nějakou chvíli to toleroval, a pak náhle se mě zeptal: „Proč máte ruku v kapse?“

„Je to důležité?“ zeptal jsem se.

„U nás není zvykem stát takovým způsobem před důležitými osobami.“ prohlásil odměřeně ten mladý muž, neuctivě sedící – pololežící před člověkem o třicet let starším.

„Promiňte“, řekl jsem s úsměškem a položil jsem si ruku na břicho a pokračoval v tlumočení.

„Co řekl?“ nervózně se mě zeptal vedoucí skupiny.

„To patřilo jen mně osobně,“ uklidnil jsem ho.

Ve všech zemích žijí různí lidé. Po této události někteří iráčtí úředníci, když mě potkali na chodbě ministerstva, se mne s úsměvem ptali: „Je to důležité?“

Jiní mě zase zlostně obviňovali, říkali, že jsem neměl právo se tak chovat před vysokým představitelem státu. Já jsem na ně nedbal. Ale účastníci, kteří byli v hale, vyprávěli, že když jsem vyndal ruku z kapsy, osobní stráž Saddama se viditelně hned ulevilo.

Mysleli si, že mám v úmyslu Saddama zabít...

Rok 1981, podzim. Znovu jsem v Iráku, hlavním tlumočnickem v sovětském pavilonu na bagdádkém mezinárodním veletrhu. Mezi Irákem a Íránem je válka. Před výjezdem sovětského občana do zahraničí bylo potřeba tří potvrzení od úřadů nebo pracoviště – od strany, Komsomolu a od odborů. O osobě se jednalo a rozhodovalo, zda vydat doporučující potvrzení nebo ne. Následovně byla věc projednávána na okresním výboru Komunistické strany. Obvykle kromě několika stranických funkcionářů se těchto jednání zúčastňovali někteří staří komunisté – a pro ně to byla veliká čest. Byl jsem tedy předvolán na okresní výbor strany. Položili mi několik otázek, některé byly skutečně zbytečné. Jeden z komunistických veteránů se mě zeptal: „Víte, že je tam válka?“

„Ano“, odpověděl jsem.

„Schovejte se tam!“ radil mi jeden veterán...

Kvůli válce přímé letecké spojení mezi Sovětským svazem a Irákem neexistovalo. Letěli jsme přes Damašek, hlavní město Sýrie a odtud autem jsme se dostali do Ammánu, hlavního města Jordánska a z Jordánska jsme jeli až do Bagdádu, hlavního města Iráku mikrobusem 1.100 kilometrů kamenitou pouští.

Když jsme se dostali do Bagdádu, uviděl jsem jak se nad městem vznáší několik desítek červených balónů proti leteckým útokům. Jednou večer jsem vyšel z našeho pavilonu a uviděl na černém nebi stuhu světel od automatických protileteckých děl. Co to asi je? Ukázalo se, že Iráčané takovým způsobem projevují radost nad zavražděním egyptského prezidenta Anvara Sadata.

Komunistická strana a já

Nyní je to móda: za všechny hříchy obviňovat komunisty.

V mládí jsem si myslel, že v komunistické straně jsou jen nejlepší lidé ze společnosti a nesnažil jsem se hlásit do strany, pokládal jsem se za člověka nevhodného takové pocty.

Když jsem končil vojenskou službu, řekl mi jeden důstojník: „Přihlas se do strany, hlupáku. Rudá knížka ti vždycky zajistí chleba.“

Vůbec jsem tomu nerozuměl a ta slova se mi zdála divná.

Můj jediný vojenský kamarád se před demobilizací do strany přihlásil. Já jako jeřábík jsem na to vůbec nepomyslel. Můj mistr z naší party, výborný člověk, byl straník.

Na univerzitě můj jediný kamarád, dobrý chlap, byl členem komunistické strany.

Moji velmi dobří známí esperantisté, ze starší generace – Alexej Veršinín, Konstantin Gusev, Semjon Podkaminer, Bulhar Nikola Alexiev, Němec Rudi Graetz – velmi dobří lidé – byli komunisty. Pracoval jsem na různých místech a znal jsem mnoho komunistů. Skoro všichni si zasluhovali důvěru.

V roce 1975, když jsem pracoval v redakci „Moskevských novin“, nejvyšší redaktor, Jakov Lomko, mi navrhl vedení arabské sekce a slíbil mi: „Přijmeme tě do strany...“

Nechtěl jsem být vedoucím odboru a tak návrh vyšel do ztracena.

Nikdy mě kariéra nelákala, chtěl jsem být volný pro esperanto.

Po několika letech již jiný nejvyšší redaktor, Nikolaj Jefimov, mi navrhl to samé. Znovu jsem odmítl. Arabskou sekci vedl nepříjemný člověk, člen komunistické strany, Uzbek, Adil Kurbanov. „Adil“ znamená v arabštině „spravedlivý“. Tento „Spravedlivý“ byl velice nespravedlivý...

Byl jsem zástupcem hlavního redaktora arabské sekce. Pracovat s Kurbanovem byl hnus. Začal jsem si hledat jinou práci a obrátil jsem

se na 22 podniků, kde by byl zapotřebí arabista. První otázka, kterou jsem všude slyšel, byla: „Jste členem strany?“

„Ne.“

„Nepotřebujeme vás...“

Jen jednou se mne zeptali: „Kde jste byl před měsícem?“

Práci jsem nenašel. Pomyslel jsem si: proč mám ustupovat před různými hnusáky jenom proto, že to jsou straníci? Šel jsem za Jefimovem a řekl mu: „Navrhl jste mi vstup do strany. Jsem připraven.“

„Dobře,“ odpověděl Jefimov, „je však třeba trochu počkat.“

Tenkrát naše redakce patřila k tiskové agentuře „Novosti“. Jefimov byl členem agenturního stranického výboru. Zařadil mne mezi kandidáty. Moje řada přišla na pořad až za tři roky. Tenkrát dávali přednost k přijetí do strany dělníkům a rolníkům, protože intelektuálů se hlásilo nejvíc. Když jsem byl kandidátem jeden rok, v arabské sekci pracoval Boris Pavlovskij, straník, druhý náměstek hlavního redaktora. Chtěl se dostat na mé místo prvního náměstka. Když se projednávalo na stranické schůzi mé přijetí do strany za účasti asi 70 lidí, Pavlovskij řekl: „Samodaj není vhodný k přijetí do strany, protože kromě svého hloupého esperanta nic neumí.“

Ve výsledku ale těch 70 lidí hlasovalo pro mne. Pavlovskij byl jediným oponentem.

Takže na jaře 1983 na konci mého 48letého života jsem se stal straníkem.

Nyní jsem mohl konečně hledat práci, abych mohl odejít od toho Adila „Spravedlivého“.

Našel jsem si dobrou práci, ale ztratil jsem 20% mé měsíční mzdy. Stal jsem se vrchním redaktorem v Redakci literatury Asie, Afriky a Latinské Ameriky. Mým úkolem bylo vydávat překlady beletristických děl z arabštiny, angličtiny, francouzštiny, španělštiny a turečtiny. Pracovní režim jsem měl výborný: musel jsem navštěvovat redakci jednou za týden.

Jednou za mnou přišel odborný vedoucí politické literatury a zeptal se:

„Vy jste pracoval s Borisem Pavlovským, co mi můžete o něm říci?“

Vyprávěl jsem. Řekl jsem: „On se vám sám ukáže jaký je charakter.“

„My ho nemůžeme nepřijmout. Tlačí na nás...“

Za nějaký čas ten vedoucí mě zase navštívil na mém pracovišti a řekl:

„Měl jste pravdu. Už se vyklubal...“

Stalo se následující: do redakce „Moskevských novin“ přišel nový vrchní redaktor – Jegor Jakovlev a propustil Kurbanova i Pavlovského. Dověděl se o mé existenci a pozval mě. Navrhl mi vést arabskou sekci. Velmi jsem si to nepřál, protože vést lidi bylo pro mne vždy nepříjemné. Neuměl jsem poroučet, natož komandovat. Uměl jsem jen prosit. Přesto ale jsem tentokrát přijal ten návrh, protože bylo nutno nakrmit děti a na tom místě se zvýšil můj plat z 252 rublů na 430. Nechal jsem se koupit, ale žádal jsem Jegora Jakovleva o dva měsíce strpení, abych mohl dokončit rozdělanou práci na knize. Pavlovskij se dověděl o mé budoucí práci. Zastavil mě na ulici a požadoval: „Vezmi mě do redakce!“
„Celý kolektiv redakce je proti tobě!“
„Kašlu na kolektiv!“
Nevzal jsem ho...

Také takoví „komunisté“ byli. Bylo jich méně v porovnání s většinou dobrých lidí, ale oni se vždy drali na vedoucí postavení a k moci. A právě tito lidé zruinovali naši zemi...

Znovuobnovení SEU

(Sovetrespublikara Esperantista Unio-Sovětský esperantský svaz)
V roce 1989 se sovětští esperantisté vzbouřili proti tlaku SSOD a obnovili organizaci zlikvidovanou v letech 1937-38 - (SEU)
„Sovetrespublikara Esperantista Unio“. Bylo to možné, protože začala tzv. „perestrojka“ – státní přestavba.
Zde je zpráva o znovuoobnovení SEU od esperantisty, veterána, místopředsedy ASE:

Nikolaj Zubkov
čestný kulturní pracovník Sovětského svazu.

ZNOVUOBNOVENÍ

Více než 200 delegátů a několik desítek hostů z celé země se sešlo při zahájení 3. Celosovětské konference „Asocio de Sovetiaj Esperantistoj (ASE) 23. ledna v Domě kultury a věd v Moskvě, aby prodiskutovali současnou situaci, která se vytvořila v ASE a rozhodli o budoucnosti organizace. Projev předsedy ASE, doktora filologie

Magometa Isaeva ne náhodou nebyl zprávou, ale úvahou na téma: „Esperantské hnutí v období rekonstrukce“ a čtyři další řečníci představili různé varianty organizační rekonstrukce práce ASE, a zvláště objasnili problém vztahu ústředí-pobočky (7 poboček ASE a dvě stovky esperantských klubů).

Skoro dva dny trvaly napjaté diskuse: řečníci se střídali na tribuně, desítky otázek a replik směřovaly ze sálu, dvakrát se hlasovalo pro prodloužení diskuse, než většina dospěla ke konečnému rozhodnutí. Zde je ale třeba poněkud odbočit a osvětlit historii esperantského hnutí v naší zemi.

Jak je známo, jazyk vznikl v Rusku. V ruštině v roce 1887 vyšla první učebnice, v Rusku (v Moskvě, v Petrohradě, v Saratově) vznikly první kluby. První esperantský adresář (1889) obsahoval 1.000 adres, ve kterých bylo 800 ruských. Ale potom, když v roce 1895 v revue „Esperantisto“ byl publikován dopis Lva Nikolajeviče Tolstého (ostatně on četl v esperantu) „O mysli a víře“, carská cenzura zakázala dovoz revue a deset let nebylo dovoleno vydávat publikace v esperantu. Až revoluce v roce 1905 odstranila zákaz, ale ještě začátkem roku 1917 vláda v Petrohradě opět časopis zakázala. Dvakrát, v roce 1910 a 1913 se konaly celoruské kongresy, ale založit celoruskou organizaci se nepodařilo. Válka pak přerušila nejen mezinárodní vztahy, ale také návaznost v zemi samotné.

V říjnu 1917 vypukla mezinárodní revoluce za uchopení vlády sovětskou mocí od Petrohradu do Tomsku, zuřila občanská válka, které se aktivně podílely nejen národy bývalého ruského impéria, ale také stovky a tisíce zahraničních dělníků, vojenských zajatců, obyvatelé z území okupovanými německou armádou – Maďaři, Chorvati, Číňané, Češi, Rakušané a Bulhaři, Lotyšci a Estonci. S díky jsou vzpomínány jména Josifa Broze Tita, Jaroslava Haška, Oleko Dundiče, Ženj Fušenj, Bela Kuna, Lu Czežuna, Ferenc Munnicha a mnoha, mnoha jiných internacionalů.

Byly zformovány mezinárodní roty, prapory, pluky, brigády. Jistě, společným jazykem byla ruština. Přesto... mezinárodní myšlenka esperanta právě v těch bouřlivých letech získala nový vývoj a v mnoha válečných oddílech Rudé armády, zejména kde byli internacionálové, se spolu s ruskými vojáky a komunardy učili mezinárodní jazyk – esperanto. A v roce 1921 se objevila organizace, která se brzy stala „Sovetrespublikara Esperantista Unio“ (SEU).

Během několika let se SEU stala jednou z největších esperantských organizací ve světě – v roce 1927 měla asi 16.000 členů. Vydávala revui „Sur posteno (Na pozici)“, která byla populární mezi esperantisty v mnoha zemích a také odbornější publikaci „Internacia lingvo (Mezinárodní jazyk)“; do desítek zemí byla rozesílána hojně vydávaná literatura – od programů Kominterny až po veršovaný Puškinův román „Evžen Oněgin“; byla připravována k vydání 16tidílná sbírka Leninova díla. Na „štáb“ SEU – do velké místnosti ve společném bytě v ulici Spiridonovka (nyní ulice Lva Tolstého) – nepřetržitě přicházely dopisy – ohlasy na naše vydání. Fungoval korespondenční kurz.

Ale již uprostřed třicátých let se situace změnila. V létě v roce 1933 hitlerovská vláda „zreorganizovala“ organizaci německých esperantistů – a přerušila spojení s nejsilnější světovou organizací. Zhoršilo se také spojení s dalšími zahraničními zeměmi. Nicméně v roce 1934 bylo v SEU ještě okolo 9.000 členů.

Začaly nepokoje ve Španělsku. Mezi internacionály – dobrovolníky, bojujícími proti frankistům, bylo mnoho esperantistů. V té době jsem byl studentem a pamatuji si na děkovné dopisy, které přicházely do SEU od antifašistů a přeložené z esperanta se objevovaly v novinách Moskevské státní univerzity.

Koncem roku 1937 se rozšířily zvěsti o zatčení našich aktivních členů a vedoucích SEU...Jednoho únorového dne roku 1938 jsem přišel, tak jak jsem byl zvyklý jako mnoho moskevských esperantistů, na „vedení“ ve Spiridonovce a velmi jsem se podivil, když jsem na dveřích viděl viset veliký zámek. Zabušil jsem na vedlejší dveře a zeptal se ženy, která vyšla: „Proč je na dveřích zámek? Dnes je úřední den.“ Žena řekla: „Oni byli včera zatčeni...“

Tak byla násilím zastavena činnost SEU. Nedávno jsem se dověděl na vojenské prokuratuře Sovětského svazu, že soudní vyšetřovatelé NKVD obvinili vedení SEU z organizování „trockisticko-esperantsko-špionážního centra“. Přirozeně že takové centrum nikdy neexistovalo. Když se v létě 1940 k Sovětskému svazu přidaly tři pobaltské republiky, stejná organizace tam zastavila esperantskou činnost a vedoucí a aktivní členové podlehli perzekucí. I oni byli obviněni ze špionáže.

Rok 1957. V Moskvě se konal Celosvětový festival mládeže a studentů. Mezi zahraničními hosty byli esperantisté a přáli si setkat se

se sovětskými kolegy. Organizátoři festivalu se snažili setkání zorganizovat. Hledali, našli, ale ne všichni byli mladí...

Začala obnova hnutí. Ale popravdě se obnova SEU nepodařila – nejaktivnějším nadšencům – veteránům byla již vštípena myšlenka „hlavního ideologa linie“: „Učte se rusky!“ Přesto ale kroužky a kluby začaly fungovat, zorganizovaly se tábory pro 200-300 osob. Od roku 1963 sovětské esperantisty se za pomoci SSOD začali zúčastňovat světových esperantských kongresů a v roce 1966 skupina mladých aktivistů založila, jak by se nyní řeklo, neformální organizaci: Sovětské esperantské mládežnické hnutí (SEJM). Brzy se toto hnutí stalo dosti početné, vydávalo „na koleně“ periodický tisk, ale...nebylo oficiálně uznané.

V březnu 1979, 41 let po zrušení SEU, bylo založeno ASE. Člen výboru ASE, místopředseda mezinárodního odboru celostátního centra odborů Georgij Kanajev správně upozornil při svém projevu při této lednové konferenci, že sice myšlenka na založení ASE byla dobrá, ale že založení bylo poplatné metodám období určeným administrativně; to znamená, že zakladatelé byli závislí na velkých organizacích, finančně rozhodujících (odbory, SSOD, Ústřední výbor Komsomolu), ale jejich úkoly nebyly určeny; stejně nebyly určeny formy ASE a perspektivy jejího další vývoje.

Brzy se ukázalo, že z těchto tří zakladatelů, z kterých bylo vytvořeno ASE, pouze SSOD plnil svůj úkol - uskutečňovat mezinárodní styky, kterých bylo vykonáno během posledních deseti let hodně, ačkoliv by jich mohlo být více. Vnitřní esperantská práce v Sovětském svazu (vzdělávací metodika, kultura atd.) byla zcela mimo kompetenci SSOD a nesouvisela s jeho strukturou. Právní samostatnost, deklarovaná ve stanovách ASE, zůstala jen na papíře. Dva další zakladatelé vůbec nechápali, co by měli dělat a pokud některé místní odbory a komsomolské výbory účinně pomáhaly klubům a pobočkám ASE, jejich nadřazené orgány limitovaly svou činnost na rozesílání oběžníků, na které samy hned zapomínaly...

Postupně vznikalo množství klubů (více než 200), byly založeny regionální svazy (na Uralu, na Sibíři), ale mnoho problémů nebylo řešeno a opakovaně byly měněny termíny konferencí právě v době, kdy v celé zemi významně rostla společenská aktivita občanů. V létě minulého roku během mnoha esperantských setkání se projevila přirozená nespokojenost esperantistů se situací a dozrálo rozhodnutí

obnovit SEU. Proto v posledním čtvrtletí esperantisté v Litvě, Lotyšsku a Estonsku svolali mimořádnou konferenci svých ASE-poboček, obnovili svoje organizace, které byly zrušeny v roce 1940 a odešli z poboček ASE. Letošní konference se zúčastnili z Pobaltí jen členové výboru ASE.

Při konferenci (která se ostatně konala s dvouletým zpožděním!) bylo předloženo několik variant budoucí organizační struktury – od návrhu nic neměnit až po nápad na založení jakési konfederace. Reprezentant Litvy, člen výboru ASE Povila Jegorovas navrhl, aby při vytváření nového výboru by neměli být kandidáti vybíráni při konferenci, ale například by je měli vybrat za Litvu sami Litevci a doporučit je pro celosovětské vedení; on a jeho estonský kolega mluvil o samostatném, mimomoskevském přihlášení nových republikových organizací k esperantským mezinárodním organizacím. Na protest proti němu vedoucí esperantistů z Rostova na Donu, člen výboru ASE, Alexandr Melnikov, zdůraznil, že nejdůležitější je lokální činnost a ta by se neměla nijak omezovat, ale reprezentovat Sovětský svaz v mezinárodních organizacích a na setkáních by mohla jen celosovětská organizace.

Konečně druhý pracovní den diskuse skončily. Začalo hlasování. Většinou hlasů bylo přijato rozhodnutí: obnovit SEU na základě ASE – jako celosovětskou, samostatnou, společenskou organizaci, a prohlásit 3. Konferenci ASE za 8. kongres SEU po započítání předchozích.

Takže obnovená SEU je považovaná za pokračovatelku předválečné Unie, a od organizace, která na začátku tohoto roku měla (podle nepřesných čísel) okolo 6.000 členů (včetně asi 1.400 členů v Pobaltí). Její hlavní úkoly jsou stejné, ale struktura se liší. Stanovy SEU silně zastaraly. Proto kongres přijal provizorní stanovy. Bylo zvoleno vedení SEU – předseda, místopředsedové, vedoucí komisí podle oborů prací.

*Z esperantského pilotního čísla „Moskevských novin“
Esperantský suplement, str. 1-2
Moskva, duben 1989*

Vedoucí orgán SEU
Předseda: Vladimír Samodaj

Místopředsedové: Viktor Arolovič

Anatolij Gončarov

Anatolij Kazakov

Boris Kolker

Sergej Kuzněcov

Alexandr Melnikov

o – o – o

USNESENÍ

- **Celosovětské konference organizace sovětských esperantistů (ASE) –**

1. Kongres Esperantské unie Sovětského svazu (SEU)

Moskva, 23-25. ledna 1989

1. Zhodnocení práce vedení ASE v období 1982-1989 uznat jako neuspokojivé.
2. Obnovit činnost Celosovětské esperantské unie (SEU).
3. Deklarovat 3.konferenci ASE jako 8.kongres SEU (zahrnout dvě uskutečněné konference ASE).
4. Přijmout prozatímní stanovы SEU.
5. Zachovat republikové a regionální struktury ASE v rámci SEU.
6. Obrátit se na prezidium Nejvyššího sovětu Sovětského svazu a Radu ministrů Sovětského svazu s žádostí o obnovení registrace SEU.
7. Informovat hromadné sdělovací prostředky o Kongresu a jeho rozhodnutích.
8. Pokračovat ve spolupráci se Svazem sovětských organizací pro přátelství se zahraničím (SSOD), Celosovětskou ústřední radou odborů a Ústředním výborem Komsomolu.
9. Zvolit prezidium, výbor a revizní komisi SEU.
10. Pověřit prezidium a výbor:
  - a) učinit nutné opravy v provizorních stanovách SEU;
  - b) vyřešit problémy spojené s obnovením registrace SEU;
  - c) vypracovat pracovní program SEU na nejbližší roky;
  - d) vyřešit problém založení Celosovětského fondu k rozvoji esperanta;
  - e) vyřešit problém vydávání orgánového tisku SEU;

f) obrátit se jménem Kongresu SEU na Vědeckou akademii Sovětského svazu, Státní výbor Sov.svazu pro národní vzdělávání, Státní komisi Sov. svazu pro televizní vysílání a rádio, Státní komisi Sov. svazu pro nakladatelství s návrhy na spolupráci v dotyčných směrech činnosti.

11. Delegovat předsedu SEU, soudruha Samodaje V.V. k reprezentaci SEU na zakládající konferenci Celosovětské organizace „Memorialo“ ;

12. Zvolit Ernesta Karloviče Drezena a Jevgenije Alexejeviče Bokareva čestnými předsedy SEU (en memoriam);

13. Zvolit Michaela Fedoroviče Paščenka a Alexeje Iljiče Veršina čestnými členy SEU.

o – o – o

Po obnovení SEU nejdůležitějšími úkoly bylo zaregistrovat obnovenou organizaci a rychle zajistit vydávání pravidelného bulletinu, aby esperantisté byli informováni, a aby SEU mohla fungovat.

Všechny instance se více méně doopravdy chovají jen k organizacím, které jsou registrované, mají právní postavení, a především razítko, bankovní konto a další formální věci. Hned jsem objednal na oddělení „Moskevských novinek“ zásobu kancelářského papíru s hlavičkou organizace, s telefonním číslem (mým pracovním) a adresou (na mém pracovišti, protože jinou adresu jsme neměli).

Hlavičkový papír vypadal poněkud oficiálně, přesto že jsem dosud neměl pečeť, ani razítko. S tímto papírem jsem se obrátil na různé instance, kde by se měly vyřešit zmiňované problémy. O tom se píše v mých zprávách, zveřejněných v našem „Infombulteno de SEU“.

Orejme a rozsévejme!

Milí přátelé!

Tímto číslem SEU začíná vydávání našeho vlastního informačního magazínu, osvobozeného od přísného byrokratického diktátu.

Doufáme, že bude nezávislým při výměně informací, myšlenek, názorů, pochval i kritik, ale především musí být věrný jedinému

zákonu – být objektivní a pozitivní, přátelsky spolupracovat pro společný cíl: aplikaci esperanta, aby ve všech odvětvích společenského života pomáhalo celosvětovému porozumění, míru a pokroku. Také v něm nesmí být místo pro urážky, hádky a pomluvy ani proti oponentům, kteří – bohužel – se ne vždy chovají slušně. Budme čestní alespoň sami k sobě.

Od obnovení SEU uplynuly již tři čtvrtiny roku. Co bylo vykonáno pozitivního v této době?

Za prvé, představenstvo pracovalo neustále, i když ne každý týden v plném počtu, o čemž byli esperantisté informováni, i když nepravidelně, oběžníkem „Představenstvo SEU informuje“.

Za druhé, během letošního dubna se představenstvo v plném počtu zúčastnilo Konzultace vedoucích esperantských svazů ze socialistických zemí, ačkoliv se nám to funkcionáři SSOD snažili znemožnit. Výsledkem je, že kolegové ze socialistických zemí se seznámili s naší situací a mohou s námi spolupracovat. V tom nebude SEU bránit nikomu.

Za třetí, uprostřed května se uskutečnila schůze vedení SEU, kde byly projednány naše naléhavé problémy. Tato schůze sice nebyla usnášeníschopná, tedy nemohla přijmout rozhodnutí, ale přesto přinesla užitek. Další schůze bude na podzim.

Za čtvrté, koncem května byl založen tzv. Celostátní svaz esperantských klubů při Celosovětském vědecko-metodickém centru (VNMC), což je vlastně splnění jednoho z doporučených cílů našeho obnoveného kongresu.

Za páté, v červnu SEU za vlastní peníze (po pravdě řečeno – na dluh) vydal pilotní číslo „Moskevských novin“ v esperantu. Výsledek je zatím zkoumám, nicméně už nyní mnozí ruští a zahraniční čtenáři vyjádřili přání si ho předplatit. Bude-li se objevovat pravidelně – to záleží na odezvě čtenářů, ale pro orientaci je nutno říci, že cena jednoho výtisku zatím nemůže být nižší než 80-100 kopějek kvůli velkým typografickým, poštovním, vydavatelským a reklamním nákladům. Je hledána cesta ke snížení ceny. Jednou z možností je neustálé zveřejňování reklam.

Z došlých ohlasů je jasné, že zahraniční esperantisté se o vydávání zajímají více než naši občané.

Za šesté, v srpnu, během prvního pokongresového zasedání výboru UEA byla naše organizace SEU jednomyslně přijata za

kolektivního člena UEA. Kdyby se to letos nepodařilo, pravděpodobně by naše cesta do UEA byla dále znemožňována našimi oponenty.

Společně se SEU byly do UEA přijaty svazy Litevský a Lotyšský. Gratulujeme!

Za sedmé, v srpnu se SEU stala kolektivním členem národního svazu „Hnutí za masovou tvorbu“, který spojuje mnohé kolektivy a mnoho známých osobností naší země z různých odvětví tvorby.

Toto členství nám dává široké možnosti spolupráce s neesperantským prostředím. Nejsme tedy pouhou sektou. Vedení tohoto svazu je připraveno používat esperanto pro své mezinárodní kontakty.

Za osmé, pokračuje výzkumná práce za účelem vydávání beletrie v esperantu podle našich vlastních objednávek. Dosavadní jednání jsou velmi slibná.

Toto jsou jen hlavní momenty naší činnosti, která obsahuje ve své aktivitě i jiná pozitiva.

Nicméně, je vše pozitivní v našem nynějším postavení?

Naše hnutí nyní není jednotné, třepí se na velkou množinu různých seskupení.

Jak se k tomu máme stavět?

Zdá se, že v situaci, která vznikla v naší zemi, když se všechny společenské vrstvy bouřlivě rozvíjely, když všichni začali doufat v osvobození od byrokratických pout a v nezávislé jednání, se to nemohlo stát. Tento efekt bezpochyby rozdělil naše síly, národní hnutí se stalo méně schopné čelit jednotlivým strategickým ofenzívám, ale na druhé straně republikové svazy a další formace, které mají právní subjektivitu, mohou místně takticky manévrovat pro úspěch naší věci. Neškodí nezávislost jednotlivých osob a skupin, případně normální konkurence mezi nimi, ale škodí nesváry a existence jedněch na náklady druhých. Tedy naší úlohou je usilovat o sjednocení těchto proudů do jediné mohutné síly, bez nátlaku, bez podrobování si druhých, a koordinovat činnost místních skupin pro společné cíle, pro společný prospěch. A toto se může uskutečnit, jestliže si budeme vyměňovat informace o naší práci. Jestliže i naši oponenti budou pracovat k prospěchu esperanta, bude to pro nás dobré.

Naše informování nyní pokulhává – je to nejdůležitější část naší práce. Pokud by se nám podařilo od začátku koordinovat tuto službu, mnohé z uplynulé periody mohlo být plodnější. Na tomto poli potřebujeme – informační – analytický - diskusní – teoretický měsíčník a rychle rozmnožovatelný informační list – oběžník. To se nyní snažíme zařídit. Ale, bohužel, mnoho klubů se neozývá. Cožpak tyto kluby přestaly existovat?

Není vyřešen velice důležitý problém – právní stav SEU, a to brání započít mnohé iniciativy požadující formální atributy – pečeť, razítko a další náležitosti. Přímá žádost na Nejvyšší sovět a Radu ministrů SSSR byla bez odezvy. Následovaly letní prázdniny, nyní jsou hledány další cesty pro získání oficiality.

Důležitým sjednocujícím atributem jsou členské legitimace a pedagogická osvědčení pro učitele. Uskutečnit by to šlo snadno, ale my jsme (zcela zbytečně) otáleli se splněním tohoto snadného úkolu.

Jsou zde i jiné nedostatky a zádrhele v naší činnosti, ale nesmí se zapomínat, že naše organizace teprve teď vznikla, začali jsme všechno dělat od nuly, bez pomoci oficiálních instancí, a proto je třeba trochu tolerance a trpělivosti, je nutno chápat, že není možné po tak dlouhé době stagnace vykonat vše při prvním kroku. Mnoho esperantistů si myslí, že jsme udělali chybu, když jsme obnovili SEU, tím že jsme zrušili jednu organizaci, jsme vlastně nic neudělali. Dokažme vytrvalou prací, že SEU je životaschopná. Nezoufejme nad neúspěchy, protože neúspěch ještě neznamená porážku.

Jen pozitivní, nepřekotná, cílevědomá práce nám pomůže dojít cíle. Orejme naše zelené pole, rozsévejme semena. Čas sklizně přijde až později. Ale přijde, určitě, nemůže nepřijít.

Říjen 1989

V. Samodaj

„Informbulteno“ SEU Číslo 1 (74), 1990

Současná etapa

Tyto řádky píše koncem června 1990 a jsou určeny pro třetí číslo našeho „Informa bulteno“, třebaže dosud nebyla vydána ani dvě předchozí čísla. Proč zmiňuji čas? Protože až budete číst toto, něco může být již jinak, něco už nebude platit, stejně jako už neplatí můj

úvodník, který jsem napsal v říjnu minulého roku pro první číslo, které víc jak půlrok již leží v tiskárně. Buď proto, že nejsme schopní, nebo pro fatální chybu lidí, kteří slíbili že za dva týdny vytisknou náš první bulletin, a podvedli nás. Nejprve ztratili texty a pak je opět našli atd. Druhé číslo je vysázeno jinde, ale sazeči zapomněli na háčky; kromě toho je vážné nedorozumění ohledně ceny nákladu – problém, který by asi bylo vhodné řešit pomocí jiného vydavatelství. Tato věc je nyní projednávána, aby bulletin nebyl příliš drahý pro čtenáře.

Dosud není vyřešeno zaregistrování, protože státní instance odmítly zaregistrovat naši organizaci jako celo-sovětskou (jak je o tom rozhodnuto ve stanovách), ale doufáme, že získáme oficialitu před koncem roku, před naším následujícím – mimořádným – kongresem. Dovoluji si tvrdit, že před 18 měsíci, během 8. Kongresu SEU nadšené emoce většiny (jistě pochopitelných) – obnovit SEU bez právní subjektivity – zvítězily nad střízlivými návrhy jednotlivců: založit právní organizaci při Metodickém centru. Tím jsme získali organizaci šedesáti klubů s početnými členy, ale právně bezzubou SEU a plnoprávný beztvary – TUEK. Vinu nemá za to SSOD, ani úřady, ale jen my sami, protože jsme nesprávně zhodnotili vývoj zákonů v naší zemi. Bez právní subjektivity nemá SEU oficiální právo zabývat se finanční činností, protože podniky požadují platby pouze přes bankovní konto, které nemáme, i přestože nějaké peníze na rozjetí organizace máme.

Nedoporučuji, aby byla SEU zrušena. Na našem kongresu jsme ji obnovili z vůle delegátů z klubů, musí tedy existovat. Je jen nutné učinit ji schopnou pracovat pro dobro esperantistů – jednotlivých i v kolektivech. SEU musí zajistit platební služby, protože zdarma – bez peněz služby nemohou existovat.

Během minulého období se výbor mnohokrát sešel, velmi mnohokrát, ale bohužel, ne zcela v plném počtu. Hlavně se scházela trojice: Arolovič, Gončarov, Samodaj - takže schůze byly jen diskusní, bez možností rozhodovat. Chyběl důležitý detail: zápisy (kvůli tomu bylo silně kritizováno ASE) a protože zápisy chyběly, nebyli včas informováni nepřítomní členové výboru, kteří dostávali „SEU-Prezidio informas“ (Výbor SEU informuje) současně s jinými esperantisty. Chybělo kontinuální řízení výborové práce, a za to nesu osobní vinu.

V prosinci (1989) schůze výboru SEU rozhodla svolat kongres koncem roku 1990, tedy méně než dva roky po ustavujícím kongresu. Proč tato mimořádnost?

Především pro fakt, že kluby a ostatní sovětští esperantisté nevidí, ani necítí žádnou činnost výboru a vedení SEU a jsou právem nespokojení, vyjadřují názor o nutnosti zvolit nové vedoucí orgány, rozhodné a činné. Během mimořádné schůze padly i návrhy zorganizovat kongres neprodleně, již na jaře, přesto by ale takový spěch mohl způsobit stejná nepromyšlená rozhodnutí, jaká byla při obnovení SEU. Kongres byl určen na konec roku, aby bylo možno si vyměnit názory v „Informa bulteno“ o organizačních formách esperantského hnutí v naší zemi, o osudu SEU, o kandidátech na vedení hnutí, o finanční politice, o vztazích mezi různými nebo nespolupracujícími esperantskými jednotami v naší zemi.

Rozpad hnutí v současné situaci by byl jen přirozený. Mnozí pochopili hned, že obnovená SEU nezíská hned organizační a finanční sílu a zaměřili se na činnost na místní úrovni, tím spíš, že se proto nabízely reálné možnosti. Oni nehodlali předat své finanční prostředky – jak říkali – na „živení vlastní byrokracie“. Jistě, každý jednotlivec nebo skupina má práva přihlásit se, nebo nepřihlásit se do SEU, ale nedostatek financí na plat alespoň jednoho odpovědného úředníka velice znemožňuje naši práci. Skutečně existují personální potřeby, skupinové a společné, ale ne všichni to chtějí chápat.

Velká část klubů od začátku věřila, v nutnost solidarity ve velké organizaci, platila určitý příspěvek, ale to, že výbor nedokázal rychle vyřešit nejnaléhavější úkoly: vydávat „Informilo“, oficiálně ustavit SEU, zaregistrovat svoje individuální členy a kolektivy, distribuovat dokumenty, připravit osvědčení pro esperantské učitele atd. takže část esperantistů nezaplatila pak již příspěvky na druhý rok. Pospíšili si odmítnout podporu pro SEU, přesto taková deziluze je pochopitelná. Je nutno přiznat, že poslední konference-kongres nebyla dobře připravená. Za takových podmínek to ani nebylo možné. Naším úkolem je nyní neopakovat stejné chyby, zahájit okamžitě diskusi našich problémů, vytýčit cíle. Možná by si někdo přál vést SEU, ten ať připraví seriózní program a zveřejní ho v „Informa bulteno“ k společné diskusi, uvážení a připomínkám. Současný výbor SEU se snaží o pravidelnost bulletinu, třebaže ten nebude ve vynikající

kvalitě, bude jen strojově psaný, xeroxovaný. Je důležité, aby diskusní tribuna začala neprodleně pracovat!

V. Samodaj
„Informbulteno SEU“, číslo 3 (76), 1990.

o – o – o

V prosinci 1990 se uskutečnil kongres SEU. Kategoricky jsem odmítl kandidovat na předsednické místo. Příčiny mého odmítnutí nebyly pochopeny. Boris Tokarev (Bonifatij Tornado) se mě zeptal, zdali mě státní orgány nějak ovlivňovaly.

Ne, Nikdo na mne netlačil. Nikdo mi nevyhrožoval. Ta léta byla v mém životě nejnáročnější. Žil jsem ve stresu, pracoval jsem příliš (byl jsem šéfredaktorem arabské verze „Moskevských novin“, předsedou SEU, a redaktorem „Cerbe kaj Kore“ (Mozkem a srdcem) – (orgánový časopis „Moskevského literárního esperantského klubu“) a byl jsem v neudržitelné rodinné situaci (koncem roku se mi podařilo se rozvést), můj syn se dal na drogy (po pěti letech zemřel ve svých třiceti letech) a pro souběh těchto nepříjemných podmínek jsem byl v příšerném duševním stavu. Po dlouhý čas jsem i **snil** o smrti. Ale věděl jsem, že nemám na to právo, protože kdybych se zabil, zradil bych tím své dvě děti, zradil bych sovětské esperantisty, kteří mi svěřili předsednictví obnovené celo-sovětské SEU.

Dva, tři lidé věděli o mých osobních problémech, ale nikdo vlastně o mém skutečném stavu nevěděl. Skrýval jsem to před všemi...

Na prvním kongresu po znovuoobnovení SEU (v prosinci 1990) byl zvolen předsedou Viktor Arolovič, bývalý místopředseda a bývalý předseda SEJM.

Potom jsem se již nikdy nezúčastňoval organizační práce v esperantském hnutí...

Zkušební číslo „Moskevských novin“ v esperantu

Jegor Vladimirovič Jakovlev, který získal funkci šéfredaktora Spojené redakce „Moskevských novin“ propustil všechny nadbytečné lidi a pozval mnoho avantgardních novinářů z celé země. Brzy se noviny staly velmi populární. Náklad byl limitován rozhodnutím vlády, lépe řečeno Ústředním výborem KSSS na 50 tisíc kusů. Předplatné ruské verze nebylo možné, protože ÚV to nedovolil. Proto lidé stáli

v dlouhých frontách několik hodin před kiosky, aby nezmeškali prodej.

Když Jegor Jakovlev začal svou práci v MN, byly noviny vydávány v pěti jazycích: rusky, anglicky, francouzsky, španělsky a arabsky. Po nějakém čase byly zřízeny pobočky v zahraničí v maďarštině, řečtině, němčině a italštině.

Protože jsem byl šéfredaktorem arabské verze, začal jsem se znovu snažit o vydávání v esperantu.

Byl jsem v té době předsedou SEU a člen redakční rady MN, bylo mi dovoleno vydat zkušební číslo v esperantu.

Vybral jsem nejzajímavější texty z již vydaných čísel a požádal jsem několik moskevských esperantistů, aby texty přeložili. Překlady jsem zredigoval a zalomil. Na čtenáře jsem se obrátil s následující výzvou na první straně:

Vážení čtenáři,

ve svých rukou držíte zkušební číslo „Moskevských novin“

v esperantu, noviny jsou velmi populární v Sovětském svazu i mimo jeho hranice. O tom dokládá fakt, že „Moskevské noviny“ jsou vydávány v devíti jazycích: v Moskvě, v Aténách, Budapešti, Kolíně, Londýně, Milánu... Zdali bude esperanto desátým jazykem, záleží na vás a... také na nás. Pokud budete mít dostatečný zájem o zkušební číslo, a sdělíte to bez odkladu redakci, a vyjádříte upřímný názor zda budete ochotni objednat předplatné a budete mít zájem číst. Na nás záleží, zda jsme vybrali vhodné texty, přeložili a jazykově upravili materiály pro toto číslo, a zda-li jsme dokázali dostatečně doplnit hlavní téma lehčími články (ačkoliv těch není příliš).

Jistě jste si všimli, že převážná část materiálů je kritická – obsahuje kritiku našeho života, aby ho ozdravila, aby se našly vhodné prostředky, které by nám pomohly odstranit naše sociální choroby, které se bohužel nashromáždily, protože jsme příliš dlouho radostně vyzpěvovali, jakoby všechno bylo v úplném pořádku.

Toto zkušební číslo se mohlo objevit díky devadesáti dopisům (z 18 zemí), ve kterých se doporučovalo, aby „MN“ vycházely i v esperantu, ale takové množství zájemců nemůže stačit pro pravidelné vydávání.

Úkol zkušebního čísla je zjistit zájem a na jeho základě potom rozhodnout – zdali vyjdou pouze jedny „MN“ v esperantu, nebo budou následovat další a další i pravidelná čísla.

První číslo je vytvořeno plně z materiálů „MN“, kromě 8 vnitřních stránek, týkajících se esperantského hnutí a literárních suplementů. Jsme si vědomi nedostatků – způsobil je chvat a výjimečnost vydání, proto je neposuzujte příliš přísně.

Pravidelné vydání v esperantu a jeho častost a cena bude záviset na vašich ohlasech.

Očekáváme je.

Za vydání připravených materiálů byly ode mne požadovány peníze, oficiální žádost s pečeti a označení bankovního konta.

Naštěstí v té době Moskvu navštívil místopředseda SEU, Alexandr Melnikov. Měl pečeť svého klubu i konto v bance. Napsal potřebnou žádost a potvrdil ji. Objednávka byla přijata a tak se mi podařilo vydat zkušební číslo.

Překladaelé a písarčky dostali za svou práci mzdu. Ale bylo nutno zaplatit tiskárně – víc než 3 tisíce rublů. Žádal jsem od všech, kteří se účastnili práce na tomto čísle, aby vrátili svůj honorář. Všichni ho vrátili:

Anatolij Gončarov – 40 rublů

Irina Gončarová – 100 rublů

Nikolao Gudskov – 45 rublů

Ludmila Novikova – 90 rublů

Michail Povorin 40 rublů

Viktoro Orolovič – 100 rublů

Nikolao Zubkov – 60 rublů

Celkem - 475 rublů

Prodávali jsme po 50 kopejkách za kus. Z Japonska jsme dostali 180 dolarů a to stačilo na zaplacení vydání a na přihlášku do UEA.

Redakce obdržela víc než 1000 doporučujících dopisů a pohledů. To vytvořilo základ pro další činnost. Jegor Jakovlev mi řekl: „Nebudu usilovat o vydávání v esperantu, ale pokud by se mě zeptali v Ústředním výboru, budu souhlasit.“

Napsal jsem dopisy na politické a ideologické instance Ústředního výboru. Odtud telefonovali Jakovlevovi. Ten si mě zavolal a řekl:

„Zbytečně jste tam psal. My dva jsme mohli věc sami vyřídit.“

Odmítl vydávání a prohlásil, že na to není přidělen papír.

Napsal jsem mu dopis:

*Hlavnímu redaktorovi
„Moskevských novostí“
soudruhovi Jakovlevovi Je.V.*

*Vážený Jegore Vladimiroviči,
protože naprosto nemohu souhlasit s Vaším rozhodnutím nevydávat
měsíčně almanach v MN v esperantu, žádám o projednání
v redakčním kolegiu.*

*Formálně jste odmítl žádost ideologickému odboru Ústředního výboru
a tím jste zklamal naději mnoha tisíců potenciálních čtenářů MN
v desítkách zemí, mít noviny, které by měly dobrý základ stát se
nejlepšími mezi početnými tisky v esperantu.*

*V tomto případě se vůbec nejedná o papír, jeho spotřeba by byla
mizivá – méně než jedna tuna pro jedno číslo, a tento papír může
Esperantská unie zakoupit u soukromých prodejců.*

*Dopisy, které podporují vydávání, stále přicházejí do redakce a jejich
počet se již přiblížil jednomu tisíci. V Japonsku již učinili objednávku
předplatného a poslali peníze.*

*Bude velmi politováníhodné, jestliže Váš názor zůstane nezměněn. Na
základě došlých dopisů a Vašeho odmítnutí bude Esperantská unie
nucena obrátit se na Státní vydavatelskou komisi s návrhem na
samostatné vydávání – almanachu sovětských novin, ale přesto by
bylo o mnoho lepší, kdyby almanach byl vydáván v našich novinách.*

S upřímnou úctou

*V. Samodaj
19.4.1990.*

Chápu, že redakční kolegium by nevyřešilo problém, protože
Jakovlevovo slovo bylo rozhodující. Kromě toho vzrůstající
merkantilismus v zemi již sílil. Bylo rozhodnuto zlikvidovat všechna
cizojazyčná vydání MN a nejdříve byla zrušena arabská verze, potom
španělská, francouzská a další...

V letech 1990-1997 jsem zalomil 50 čísel literárního pracovního bulletinu „Cerbe kaj Kore“ pro Moskevský literární klub s celkovým počtem stran 1.000.

Od roku 1995 na návrh Genadije Šila, rektora Evropské právně-vědní univerzity spravedlnosti sestavuji a rediguji dvouměsíčník o 48 stranách (s čtyřstránkovou barevnou obálkou) „Scieno kaj Kulturo (Věda a kultura)“. Již bylo vydáno 88 čísel, celkem více než 4.500 stran...

KURACADO

Kuracado, to není japonské slovo, přesto je zde nějaká podobnost. Tato forma léčení, o které budu vypravovat, je velmi zajímavá metoda léčení lidí bez léků a pomůcek...

Zdá se mi, že to bylo v roce 1995, kdy jsem uviděl v nějakém reklamním časopise informaci o předváděné lekci nějakého mistra filipínských operací. Ze zvědavosti jsem tam šel, již dříve jsem o těch zázračných operacích něco četl.

Přišel jsem tam, poslouchal a pozoroval. Lektor – říkejme mu „doktor B“ – demonstroval operaci očí, po které operovaní začali o mnoho lépe vidět (podle jejich tvrzení), operoval – bez nástrojů - jednu ženu s opuchlinou, ukazoval a vyprávěl ještě další věci.

Velký sál byl plný, zájem byl kolosální. Také na mne to udělalo dojem. Nakonec vyhlásili, že kdo si přeje naučit se těmito metodám, může se přihlásit do speciálního kurzu.

Už jsem vám řekl, že jsem zvědavý člověk. Zapsal jsem se.

Výuka se nekonala často, jen několik dní v měsíci. V každé sérii lekcí „doktor B“ vyučoval 5-6 metod léčení. Ne samoléčení, ale uzdravování jiných lidí. Velice zajímavé metody! Velmi jednoduché, účinné. Po vysvětlení každé léčebné metody jsme měli možnost vyzkoušet si metody mezi sebou. Všechny otázky nám byly zodpovězeny jasně a s humorem. Nebyl zde žádný nátlak ani sebechvála, jak se často stává při výuce.

Pro mne tyto lekce byly velmi zajímavé. Zdá se mi, že za celý můj život jsem neslyšel a nezakusil něco zajímavějšího a každou další sérii lekcí jsem očekával s velkým napětím.

V jedné z prvních lekcí nám doktor B. dal téma – „bezkontaktní masáž na odstranění bolesti“. Přišel okamžik ke vzájemné zkoušce.

Žákyně sedící blízko mne se nabídla vyzkoušet tuto metodu na mně a já jsem souhlasil.

Seděl jsem se zavřenýma očima, jak bylo nutné a nic jsem necítil. Pak jsem přišel na řadu já. Ona seděla a já jsem pohyboval rukama nad její hlavou, aniž bych se jí dotkl a nic jsem nechápal. Brzo mě věc omrzela a přestal jsem rukama pohybovat. Doktor B. přistoupil a zeptal se: „Proč jste přestal pracovat? Je to potřeba dělat alespoň 15 minut.“

Pokračoval jsem. Po „masáži“ mi moje „pacientka“ řekla: „Hlava mě přestala bolet, ale břicho mě bolí dál.“

Zdalo se mi to divné. Nic jsem necítil, nic jsem nevěděl, ale hlava ji přestala bolet. Proč? Opravdu jsem „pracoval“ jen nad její hlavou, jejím břichem jsem se nezabýval. Co se stalo?

Jindy nám doktor B. vysvětloval metodiku léčení našich vnitřních orgánů. Nejdříve bylo nutno představit si všechny vnitřní části těla od mozku a pokud bychom viděli nějaké nedokonalosti, měli jsme je myslí odstranit. Ale nejprve se podle jeho příkazu musely zvednout naše ramena – čím výše, tím lépe. Ale – pochopte – nesměli jsme ramena zvednout pomocí svých svalů, ale ramena se měla zvednout sama. Moje ramena se ani nezachvěla, natož aby se zvedla. Nedokázal jsem si představit žádný svůj vnitřní orgán, ale jiní lidé – jak tvrdili – viděli svoje orgány dokonce v barvě, někteří jen černobíle. A léčili se...

Nelíbily se mi moje (ne)reakce. Když jsem přišel domů, lehl jsem si na lůžko, zavřel oči a začal...přikazovat svým ramenům, aby se zvedala. Ramena nic. Vydržel jsem a po přibližně asi po čtvrt hodině „přesvědčování“ se mi ramena zvedla.

Od té doby stačí, když si pomyslím: „ramena se mi zvedají“, ony se hned skutečně zvednou. Opakuji: bez použití svalů je zvedám jen pomocí mysli a ona poslouchají. Stejně poslouchají jiné části těla – nohy, břicho atd.

Jak jsem pokračoval v ovládání těla, myslí jsem si poručil: „Páteř se uzdravuje, každý obratel zaujímá své přirozené místo, všechny bloky se vyrovnávají...“

Moje tělo se začalo kroutit, samo! Já jsem to ale přesto v jakýkoliv okamžik mohl zastavit.

Jednou jsem se rozhodl zkusit stoupat vzhůru. Tenkrát jsem vážil okolo 100 kg. Za několik minut moje těžké tělo se vzneslo nad postel,

ale ne zcela, zůstalo na třech bodech na posteli – na dvou kotnících a šíji. Ale přesto!

Nyní, když se mi objeví někde v těle bolest, lehnu si, a léčím se pomocí své mysli. Metoda funguje vždy, pokud se mi podaří dobře zkoncentrovat. Tímto způsobem se mi podařilo vyléčit chronický vřed na čele, odstranit starý zubní kořen a ještě mnoho jiného...Kdybych věděl o takových možnostech v mládí, když jsem byl vytrvalý v učení, mohl bych v tomto směru mnoho dosáhnout. Bohužel nyní již ne vždy se dokážu silně koncentrovat. Vlastně se už tou věcí vůbec nezabývám.

Před několika lety jsem potkal na ulici souseda s holí. Jedna paže mu visela bezmocně a jednu nohou namáhavě táhl za sebou, skoro byla bezvládná. Nedlouho před tím jsem vyslechl lekci o léčení kloubů. Nabídl jsem mu pomoc. On souhlasil. Ze začátku jsem nevěděl, že jeho problémy jsou způsobeny mozkovou mrtvicí.

Posadil jsem ho na taburet, vyzval ho, aby zavřel oči a uvolnil se. Potom jsem se koncentroval a aniž bych se ho dotýkal, směřoval jsem nad něj rádiové vlny z mých rukou. Po dvou – třech minutách se jeho celé tělo začalo kroutit, bezvládná noha udělala velký oblouk a bila do podlahy, paralyzované rameno se zvedlo k hlavě, div že na mne nespádl.

Nečekal jsem takovou reakci, nevěděl jsem, že moje ruce mohou mít takový účinek.

Ten člověk po první seanci pocítil, že v jeho nehybných kloubech se objevily známky života a bolesti.

Zeptal jsem se: „Možná asi přestaneme?“

„Ne! Cítím život v paži a v noze. Za tři roky všem doktorům a profesorům se nepodařilo vrátit život do mých končetin. Pokračujme!“ Pokračovali jsme. Aby na mne nespádl a mohl se zády opřít, posadil jsem ho na židli. Jeho tělo se zkřivilo tak, že téměř padal napravo i nalevo.

Abych se vyhnul jeho pádu, posadil jsem ho pak do křesla. Jeho tělo se znovu zkroutilo a jeho paralyzovaná noha se zvedla nad zem. Jeho klouby se stávaly víc a víc pohyblivé, dokázal dokonce držet v nemocné ruce čajovou konvici...

Jeho léčbu jsem nedokončil. Kvůli jeho protivné manželce jsem ho přestal navštěvovat. Ale pro mne tato zkušenost byla velmi užitečná.

Potom jsem ještě léčil mnoho desítek mužů a žen, osvobodil je od mnoha různých nemocí a nepříjemných pocitů v hlavě, v zubech, žaludku, v zádech, ledvinách, uších a jiných částech těla. Jen jednou se mi nepodařilo zbavit bolesti člověka, protože bylo nutno rychle opustit místnost.

Po osmi sériích kurzu jsem dostal diplom léčitele. Potom jsem se ještě učil 16x a během učení a praktikování jsem viděl a zakusil mnoho nepředstavitelných věcí.

Věřím na tyto formy léčení, protože jsem VIDĚL výsledky. Bez toho bych tomu určitě nevěřil...

Doktor B. mnohokrát organizoval studijní cesty do různých asijských zemí. Já jsem bohužel nikdy neměl peníze, abych mohl také jet.

Protože jsem zvědavý na lidské schopnosti, zkoušel jsem také jiná cvičení – chůzi na střepech z lahví, na žhavém dřevěném uhlí, spouštění ostrého nože na holé břicho. Vždy bez zranění. Všechno je možné. Zkusil jsem to, ale neprovozují to.

Studoval jsem také dianetiku. Nelíbila se mi však její atmosféra – zombická. Nechal jsem toho, nemám rád, když se říká: „Jenom tak a ne jinak!“

Opakuji: nemám rád, když se mi poroučí...

Suplement

KUBA

věnováno letošnímu Světovému kongresu UEA na Kubě

Bez spánku (prozezie)

Noc.

Ležím na lůžku ve svém pokoji v Playa Girón na Kubě a nemohu usnout.

Asi mě příliš rozrušilo slunce – víc než celou hodinu jsem byl ráno na slunci, když jsem se procházel po ulicích. Neviděl jsem nic zajímavého, jen korálové kameny, ale večer...

Ale o tom budu vyprávět jindy.

Ležím na lůžku. Spánek nepřichází. Ležím na zádech, na břiše, obracím se ze strany na stranu – spánek nepřichází.

Co takhle rozsvítit? Trochu psát? Chybí mi ale nápad o čem psát...
Někdo přešel podél okna, baví se tam. Na stolku vedle lůžka se sem a tam otáčí ventilátor, napravo - nalevo, napravo – nalevo. Je horko.
Spánek nepřichází...

Mám zkusit popsat toto mé rozpoložení? Ale téma pro psaní to není.
Anebo možná by se to hodilo pro cvičení psát o ničem? Vlastně bylo by třeba psát o dvou kongresech, ale chybí chuť a chybí dojmy. Tak co se dá napsat bez chuti, bez dojmů?

Mohl bych zkusit básnit? Ale o čem? Znovu o těch omšelych rýmech – „koro-ploro-doloro“ (srdce-pláč-bolest) nebo „amo-flamo-dramo“ (láska-plamen-drama)? Ostatně ani jiná slova nejsem schopen najít...

Ho, kiel doloras la koro... (Och jak srdce bolí...)

Ne, to se nehodí – někdo by si mohl představit fyzickou chorobu...

Ho, kiel animo doloras... (Ach, jak bolí duše...)

Vlastně je třeba napsat „la animo“, ale to nezní dost dobře, nejde to do rytmu.

Ho, kiel animo doloras! (Ach, jak duše bolí!)

Ho, kiel doloras animo! (Ach jak bolí duše!)

Ale já jsem přísahal, že už nebudu hřešit psáním veršů! Spánek nepřichází. Vědomí je otupělé. Ach, teď jsem zívnu!.. sakra! – dopsala mi propiska! Kde mám další? Aha, tady je...tak jsem zívnu, ale zdánlivě to nebylo opravdové zívnutí. Podvod...

Spánek nepřichází. Co kdybych počítal do tisíce? Musím se vyspat! Zítří, - ne! již dnes odjedeme z Playa Girón, je nutno být odpočinitý. Tím spíš, že ráno budou zkoušky ze španělštiny. Zkoušky nebo kontrolní rozhovor? No, to není důležité...

Ho, kiel animo doloras!

Ho, kiel doloras animo!

...doloras...ploras...animo – timo – krimo – limo – rimo...

(...bolí...pláče...duše-strach-zločin-hranice-rým...)

Ho, kiel animo doloras!

Ho, kiel doloras animo!

Ĝi veas, kaj ĝemas, kaj ploras (naříká a sténá a pláče)

Sen ĉeso, sen halto, sen limo. (bez přestání, bez ustání, bez konce)

Ho, kiel animo doloras!

Tak pořád to samé, pořád jen nářek. Spánek nepřichází. Chybí myšlenky vhodné na papír. Pomalounku se vleče čas. Do rána zbývá ještě několik hodin. Že bych se šel vykoupat do nočního moře? Ale

venku je moc tma a nemám chuť klopýtat ve tmě. Dobrý důvod nikam nejit...Ale nebylo by možné spojit rýmy? Třeba takhle:

Ho, kiel animo doloras! Ho, kiel doloras animo!
Sen ĉeso, sen halto, sen limo
Ĝi veas, kaj ĝemas, kaj ploras. (naříká, sténá, pláče)
Ho, kiel animo doloras!

Ano, tak je to lepší. Poslední řádek zdůrazňuje, podtrhuje předchozí. Znovu někdo přechází pod oknem. Zvuky kroků – klak!klak!klak!

Ne povas koro fidela (věrné srdce nemůže)
Elporti la trompon-perfidon, (vydržet zradu)
Ho, kia turmento kruela! (taková krutá muka!)
Ja tian suferon senbridan... (takové utrpení nezadržitelné...)

Ne, „*perfidon-senbridan*“ není vhodné, obviní mě z fušérství.

Ne povas la koro fidela
Elporti la trompon perfidan.
Toleri turmenton senbridan
Ne povas la koro fidela.
Ho, kia sufero kruela! ... (takové kruté utrpení)

Také tohle není vhodné, poslední rým nějak volně visí.

Ho, kia sufero kruela!
Ne povas la koro fidela
Elporti la trompon perfidan.
Toleri turmenton senbridan
Ne povas la koro fidela.

Stejně špatně, tím spíš, že se obrátilo pořadí rýmů. Ale v hlavě nemám lepší variantu. A ani spánek nepřichází.

Něco bych snědl, ale musím počkat do rána...

Ne trompu amikoj! Ne trompu! ... (Nepodvádějte přátelé!
Nepodvádějte)

Ĝiskore, ĝisoste, ĝismorte (Ze srdce, až do kosti, do smrti)
La amon kaj fidon ne rompu! (Lásku a důvěru nezrad'te!)
La trompo ja vundas plej forte – (Zrada bolí nejvíce-)

Ne trompu, amikoj! Ne trompu...

Místo spánku zrodily mi v hlavě veršované věty s banálními nápady – s vyčítavým napomínáním. To nejsou verše, ale divný produkt bezesné horečky...

Přesto se podívejme na celek.

Ho, kiel animo doloras!

*Ho, kiel doloras animo!
Sen ĉeso, sen halto, sen limo
Ĝi veas, kaj ĝemas, kaj ploras.
Ho, kiel animo doloras!*

*Ho, kia sufero kruela!
Ne povas la koro fidela
Elporti la trompon perfidan
Toleri turmenton senbridan
Ne povas la koro fidela.*

*Ne trompu, amikoj. Ne trompu!
La trompo ja vundas plej forte.
Ĝis kore, ĝis oste, ĝismorte
La amon kaj fidon ne rompu!
Ne trompu, amikoj! Ne trompu...*

Tak vidíte – slíbil jsem vám neveršovat, ale porušil jsem vlastní slib.
Přesto nemám za to vinu, způsobila to nespavost.
Ventilátor se otáčí, horký vzduch na mne proudí, ale nerozhání dusno.
Vedro!
Zhasl jsem světlo, začal počítat:
jeden...dva...tři...dvacet...dvěstě...čtyřista...
Přijde spánek?
...sedmset...devětset...

/ Kuba, Playa Girón, 27.07.90.
ve 3 ráno./

Krabi

Člověk vždycky musí nosit s sebou fotoaparát, zejména v místech, které nezná, nebo jsou nějak exotická.
Dnes vám chci vyprávět o krabech.
Asi byste řekli, co může být na nich zajímavého, jsou zanedbatelní.
Ale nespěchejte s úsudkem, že takové téma je okrajové.
...Dnes večer před večeří jsem se šel projít na mořský břeh. Nezajímá vás, na který břeh jsem šel? Ne? To je jedno. Stejně byste neuhodli, řeknu hned – bylo to u Karibského moře, na známé Playa Girón. A to místo – mezi tím se krab šplhá na mou nohu v místnosti, kde sedím –

tak to místo je proslavené nejen pro známé události tohoto století na Kubě, ale také proto, že zde vládl hrozný pirát v sedmnáctém století Jilber Girón – promiňte, vidím tady běhat dva kraby po podlaze... Tak tedy o těch krabech.

Všichni vědí, že taková zvířata existují. Jejich nezpochybnitelný rys je schopnost pohybovat se jen do strany vlevo nebo vpravo, protože dopředu, nebo dozadu prostě nemohou. Přiznejme si, že pro vás taková chůze není obvyklá, ani pohodlná. Ale krab se pohybuje jen tak – jen do strany. Ale právě proto nespěchejte kraby označovat za pravičáky nebo levičáky, protože jejich pohyb nemá žádný vztah k politice. Tak ho vybavila příroda – vždy jen do strany.

Ne každý toto zvíře viděl, ale ono je úplně obyčejné. Mořské zvíře z rodu raků, ale opravdový rak se pohybuje jen ve směru svého ocasu, je to pro něj lepší. Ne pro tebe, příteli, ani to nezkoušej, tím spíš, že jak předpokládám, nemáš ocas.

Tam, kde jsem kdysi bydlel – u Černého moře - je krabů hodně.

V poválečných dobách, když bylo ještě málo jídla, my – v dětském věku – jsme často chodili na mořský břeh, chytali jsme kraby za hřbet, abychom se vyhnuli jejich klepetům, vařili jsme je v mořské vodě v plechovce, kterou jsme tam někde našli a doslova žrali chutné masíčko. Ti krabi nebyli moc velcí a jejich maso bylo úplně libové – horší než mají obyčejní říční raci, ale my jsme měli radost alespoň z takové pochoutky.

Zase jsem se odchýlil od tématu...

Tedy jsem šel na břeh Karibského moře. (Nezapomněli jste, že už byl večer?) Břeh ohraničuje něco podobného plůtku vysokého asi 80 cm. Snažil jsem se ho přelézat, protože jsem si netroufal ho přeskočit kvůli těsným kalhotám – nechtěl jsem, aby mi praskly. Na straně u moře jsem viděl záplavu krabů. Měli podle mne, Černomořce, nezvyklou barvu – krásné červené skvrny na hřbetě. Nebyli velcí – tak aby se člověk najedl, bylo by potřeba jich sníst dvě-tři stovky, ale bylo jich opravdu hodně.

Zalitoval jsem, že jsem si nevzal fotoaparát, stálo by to za snímek. Na jedné fotce by jich bylo deset, možná i víc.

Smutný, že nemám ten foťák, jsem zamířil k lesíku. Nebyl to les ve významu toho slova, byly to stromy, tedy les. Jak jsem se blížil, uslyšel jsem ze všech stran silný šustot. Co to bylo? Krabi! Zase krabi.

Stovky krabů utíkaly ode mne na všechny strany a vydávali šustivé zvuky na spadáném listí.

Promiňte, napsal jsem stovky krabů, Ne! Byli jich tisíce, poplašeně se rozebíhali a schovávali se v blízkých písečných prohlubních – do svých domečků. Určitě každý krab se schoval do svého vlastního důlku, protože cizího by tam vlastník nestrpěl.

Přesto tohle všechno bylo zanedbatelné. Kvůli tomu jsem to nepsal. Opravdová příčina byla, že jsem uviděl kraba prchajícího ode mne, který se dostal do choulostivé situace. Když jsem se přiblížil, nepodařilo se mu prchnout přes velký kámen a jeho záda se dostala do prohlubně kamene a každý jeho krok jak doprava, tak doleva se mu nedařil a on byl přímo proti mně – ohromného příšerného zvířete. Krab stál proti mně na zadních nožičkách a zvedal proti mně svá klepeta, zoufale připravená chránit svůj život, připravený zahynout, ale alespoň zranit svého ohromného nepřítele. Hleděl na mne v bojové póze, sledoval každý můj pohyb a čekal rozhodující zápas. Velice jsem zalitoval, že nemám sebou fotoaparát. V jeho zoufalém postoji byla taková krása, takové rozhodnutí pro smrtelný boj, touha zachovat si život!

Byl by to krásný obrázek.

Abych zvíře dlouho netrápil, odešel jsem. Tisíce dalších krabů při útěku šustily na listí a všiml jsem si, že jeden krab se schoval do důlku pod listím a vytrčil klepeta. Odhrnul jsem listí a uviděl další zajímavou scénu: větší krab jedním klepetem objímal menšího kraba a druhé výhruzně zvedal proti mně, aby bránil toho slabšího.

Zvedl jsem větévku a jemně jsem se dotkl zvednutého klepeta.

Nereagoval. Oba krabi na mne zírali, oba stáli v bojovém postavení připravení bojovat. Záda menšího kraba na prsou většího, poněvadž – stejně jako u lidí – jejich záda nejsou chráněná a tři jejich zbraně byly na mne namířeny.

Znovu jsem zalitoval, že nemám fotoaparát. Jaká krásná by to byla fotografie!

Vrátil jsem se do chaty, byl jsem nadšen hrdinnými kraby. Večer zhoustl, váhal jsem se vrátit, protože se setmělo, nebylo dost světla na fotografování, přesto jsem se ke krabům vrátil. Už jistě se nebudou opakovat ty příhody, ale možná se mi podaří vyfotografovat něco zajímavého. Pokud se mi nepodaří poškodit film po cestě, nebo při vyvolávání.

Musím pořád sebou nosit fotoaparát, zejména v neznámých a exotických místech...

A ti dva krabi se teď procházejí u mne po podlaze...

Zvířátka, nebojte se mne. Copak nevidíte, že jsem váš přítel?

(Kuba, Playa Girón, 26.7.1990)

**OFICIÁLNÍ ZPRÁVA O MÉ OSOBNÍ ÚČASTI
na 46. Mezinárodním mládežnickém kongresu v Playa Girón,
na Kubě**

22. – 28.července 1990

Palmoj sur sabla strando Palmy na písčiné pláži
Kaj koraloj en la mar´ - a koráli v moři
Estas ja por mia lando pro moji zemi to je
Vere ekzotika rar´. opravdu exotické.

Mi neniam en la vivo Nikdy jsem v životě
Fartis tiel kiel nun se neměl jako teď
Ĉu ĝi estas efektivo? je to tak opravdu?
Ĉu ne trompas min fortun´? nešálí mě štěstěna?

En duĉambra kabaneto v chatě o dvou místnostech
Ĉe oceana bord´ na břehu oceánu
Loĝas en komfort-kompleto bydlím v plném pohodlí
Mi senzorge, kvazaŭ lord´. bezstarostně jako lord.

Post la dorm´ en frumateno po spánku, časně ráno
Naĝas mi en mara blu´ plavu v mořské modři
Poste manĝas ĝis la sveno - potom jím až do omdlení
Ko to po kaj tiel plu... a tak dále a tak dál...

Kaj tagmanĝoj! Manĝvesperoj! A obědy! Večery s jídlem!
Jen bundo kaj plezur: Taková hojnost a radost:
Manga suk´, bierriveroj mangová šťáva, řeky piva
Sen kalkulo, sen mezur´. bez počítání, bez měření.

Ananaso kun banano Ananas s banánem
Kaj rostaĵ el krokodil´ a řízek z krokodýla

Ran-femuroj (sen ĉampano !?) žabí stehýnka (bez šampaňského!?)
Sub kantista bela tril´. za krásných trylků zpěváka.

Manĝu ĝis la sata pleno Jez do úplné sytosti
Kaj revenu post digest´ a vrať se po vytrávení
Sen honteto kaj sinĝeno - bez studu a uzardění
Estu manĝo vera fest´! ať je jídlo opravdový svátek!

Poste – tempo de ripozo Potom čas na odpočinek
Kun muziko kaj drinkad´, při hudbě a popíjení,
En neglekte ĝua pozo v nedbalé poloze
Saĝparol´ kun kamarad´. v moudrém rozhovoru s přítelem.

Estas ĝi ne songĝ-inkubo, Není to snový přelud
Sed la ver´ sincera, ĉar ale pravda upřímná, protože
Plensemajnon mi en Kubo celý týden jsem na Kubě
Vivis kiel vera car´! žil jako skutečný car!

Volas jenon mi emfazi: Následující chci zdůraznit:
Por la bono de l´homar´ pro dobro lidstva
Devas la kongres´ okazi měl by se kongres konat
En Giron – en ĉiu jar! v Gironu – každý rok!

Zprávu podal
Vladimír Samodaj,
předseda SEU
1990, v letadle Havana – Moskva

Dobrodružství na Středním Východě

Damašek

V dubnu 2009 jsem podnikl dobrodružnou turistickou návštěvu v Sýrii a Jordánsku.

Ptáte se, proč jsem tam jel? Jestli chcete, budu vyprávět.

Když jsem pracoval v arabských zemích, viděl jsem tam mnoho památek z dávných civilizací. A právě přání vidět nové a znovu vidět

již viděné zázraky historie bylo příčinou mé nedávné cesty do Sýrie a Jordánska.

V sedmdesátých letech můj přítel Jurij Petrovskij, který pracoval v Jordánsku a přátelil se s tehdejším králem Husejnem, mi vyprávěl o Petře, starobylém městě vytesaném ve skalách. Velmi jsem si přál Petru vidět, ale v té době bylo mé přání nesplnitelné. Nyní jsem ho mohl uskutečnit...

V Moskvě „pomocí“ zprostředkovatelů jsem dohodl se syrskou firmou „Al Fadžr“ („Červánky“) kontrakt, ve kterém byly vyznačeny všechny body mé budoucí cesty a hotely, kde budu bydlet. Zaplatil jsem mnoho peněz, vlastně všechno co jsem měl.

Let do Damašku, hlavního města Sýrie, proběhl normálně. Také přistání.

Podle dohody jsem měl být očekáván člověkem s tabulkou „Mr. Samoday“. Nikdo na mne nečekal. Několikrát jsem obešel halu, ale tabulka s mým jménem nikde.

Venku jsem uviděl budku s nápisem „TAXI“. Zeptal jsem se a zaplatil 1.500 syrských lir (přibližně 30 dolarů). Vzdálenost z letiště do Damašku – 28 km. Vyzvali mě nastoupit. Za volantem byl mladý řidič. Samir. Oslovil jsem ho. Byl překvapen. Jen velmi zřídka Evropané mluví arabsky. Otázky, odpovědi...

Vyprávěl jsem mu, že mě měli očekávat a odvézt do hotelu, protože jsem to již zaplatil v Moskvě. Zeptal se mě: „Kolik mi dáte, když se mi podaří vám vrátit peníze?“

„500.“

„Dejte mi kvitanci!“

On pak běžel na nějakou dopravní službu a za několik minut se vrátil v ruce měl 1.500 lir. Dal jsem mu 500. On byl velmi spokojen. Já také...

S jistou námahou řidič našel můj hotel. Tato námaha svědčí o „prestiži“ toho hotelu. Pro mne ale podmínky v hotelu byly normální...

Po celou dobu mé cesty jsem neviděl žádného zaměstnance z firmy „Al Fadžr“ a celá domluva byla vždy jen s řidiči, kteří patřili k dopravní službě, ale ne k té turistické, se kterou jsem měl kontrakt.

Telefonovali mi jen večer a ptali se: „Kdy potřebujete auto?“

Každé ráno pak v dohodnutém čase mě vyhledal řidič, připravený odvézt mě na další místo.

První na programu byla prohlídka Damašku a jeho nejvíce navštěvovaných pamětihodností. Ale Damašek nebyl mým hlavním cílem, který jsem chtěl navštívit.

V Moskvě jsem zaplatil návštěvy do muzeí a dalších míst a v Damašku mě měla doprovázet osoba se všemi potřebnými vstupenkami. Takovou osobu mi nezajistili. Ptali se mě telefonem, ve kterém jazyce bych chtěl slyšet průvodcovské vysvětlivky. Souhlasil jsem s arabštinou, ruštinou, angličtinou a francouzštinou. Potom mi ale sdělili, že průvodce nenašli. Požádal jsem řidiče, příjemného arabského mladíka, aby mě doprovázel. Kupoval jsem vstupenky pro sebe i pro něho. Dohodnuté podmínky nebyly opět splněny!

Damašek, kde jsem pracoval před 40 lety po dobu 18 měsíců, jsem nepoznal.

Damašek! Pokud by se mělo věřit informacím z různých stran, je to nejstarobylější město ze všech měst. Datum jeho založení se ztrácí v tisíciletích před novou epochou lidstva. Středověký historik Ibn Asakir (12.stol.) tvrdil, že první zeď postavená po potopě světa je v Damašku a vypočítal založení města na 4. tisíciletí před Kristem. Existují také domněnky, že město bylo založeno dokonce dříve a jeho zakladateli byli...Adam a Eva.

První historické zmínky o městě byly nalezeny v 5. století před Kristem, když byl Damašek ovládán egyptskými faraóny. Potom byl částí Asýrie, novo-babylonské říše, Persie a impéria Alexandra Makedonského.

V roce 85 před K. Damašek dobyli Nabatejci, v roce 64 před K. římský vojevůdce Gnaeo Pompeius ho připojil k teritoriu Římského impéria. V roce 395 po K. se město stalo částí Byzantské říše.

Od roku 661-762 byl Damašek hlavním městem arabského kalifátu, který zaujímal území od Indie až k Pyrenejím. V roce 1154 ho obsadila armáda arabského vojevůdce Saladina.

V roce 1300 Damašek vyrabovali Mongolové. V roce 1400 ho zcela zničil Tamerlán. Pak ho dobyli Turci a Damašek se stal provinčním centrem Osmanské říše.

Mezi lety 1920-1943 byl Damašek administrativním centrem Sýrie pod mandátem Francie. V roce 1943 se Damašek stal hlavním městem samostatné Sýrie.

Důsledkem všech těch událostí zůstaly v Damašku četné stopy z těch dob a Damašek je město, které si zaslouží navštívit a poznat všechny jeho historické památky.

Já jsem navštívil Národní muzeum, které vystavuje mnoho zajímavých exponátů z minulých časů, Omejidovu mešitu, největší zastřešený bazar na Středním východě a horu Kasjun, kde se rozprostírá velká část čtyřmilionového města.

V muzeích se obvykle nedovoluje fotografovat. Jeden z muzejních pracovníků mě odvedl do druhého poschodí, které bylo zavřené, a dovolil mi udělat několik fotografií. Řekl mi: „Udělejte to rychle, aby to neviděl vedoucí.“

Udělal jsem několik snímků.

„A teď mi dejte peníze, protože jsem vám to dovolil.“ vyžádal si.

Dal jsem mu 200 lir. Byl spokojen...

Omejidova mešita je impozantní stavba. Hlavní chrámová prostora je ohromná, kolosální. Pobývají tam lidé, odpočívají, baví se, jedí. Všude je čisto, svaté místo se nesmí znečistit. Každý se musí před vstupem zout. V mešitě se nachází sarkofág s hlavou Jana Křtitele.

Večer, před západem slunce mě vezl řidič na horu Kasjun, odkud je vidět panoráma večerního Damašku. Chodí tam mnoho lidí, je tam překrásná příroda, tančí se tam, zpívá, připravuje se večere, nebo se prostě jen povídá s pohledem na starobylé město.

Jeskyně na hoře Kasjun je známá tím, že právě v ní zabil Kain svého bratra Abela a je tam také Ábelův hrob.

Sednaja a Maalula

Když jsem se vrátil do hotelu, pocítil jsem škroukání v žaludku, od snídaně jsem neměl nic v ústech.

Ukázalo se, že v hotelu se podává jen snídaně, ale večer se hostům nic nedává. Opět jsem byl podveden turistickou agenturou v Moskvě, přesto že jsem zaplatil za ranní a večerní stravu.

Vyšel jsem z hotelu, abych našel nějakou jídelnu, ale nic jsem nenašel. Hotel s prestižním názvem „Evropa“ byl ve čtvrti utopené ve slepých uličkách bez jakýkoliv míst, kde by se dalo najíst, nebo kde by byly krámky s potravinami.

Vrátil jsem se do hotelu, snědl jsem nějaké pečivo z ledničky, vypil z ní vše co teklo a před spaním jsem zapnul televizor.

Programy byly v různých jazycích: arabštině, turečtině, perštině, několik jich bylo v italštině, dokonce jeden program v ruštině. S chutí jsem poslouchal reklamní program o kobercích v italštině, protože v Moskvě programy v italštině neexistují. Přečetl jsem v italštině mnoho knih, ale skoro nikdy jsem neslyšel mluvit italsky. V televizi byl také rozhovor v arabštině o Ježíši a Velikonocích, lidé telefonovali moderátorovi a ptali se na náboženské obřady, ale...nepřeji si urážet věřící, ale ty otázky a odpovědi se mi zdály...promiňte mi – nevěřícímu – mé mínění...

Pozdě večer, okolo půlnoci mi telefonovali a ptali se, na kolik hodin potřebuji automobil k mé návštěvě Sednaja a Maalula. Řekl jsem: „Na devátou...“

Ráno jsem se najedl a připravený na cestu jsem čekal ve svém pokoji. Přibližně čtvrt hodinu před devátou mi telefonovali z recepcce: „Řidič vás očekává.“

Vyšel jsem do vestibulu a seznámil s řidičem Rijádem.

Cestou mi vyprávěl, že je vedoucí garáží a že si přál svézt Rusa, protože před mnoha lety byl na dovolené u Černého moře, navštívil také Moskvu, která se mu moc líbila. Ve svých 46 letech má devět dětí. Jeho otec měl jen jeho, takže on jich má tolik, aby to vyrovnal... Jeli jsme 140kilometrovou rychlostí, on pospával nad volantem. Když jsem to zpozoroval, musel jsem stále na něj mluvit, aby neusnul.

Jeho úkolem bylo ukázat mi známá místa Sednaja a Maalula.

Vesnice Sednaja 30 km severně od Damašku je přilepená na vrcholu hory vysoké 1.450 m nad mořem mezi vinnými keři a olivovými sady. V období Římské říše se vesnice jmenovala Danabo. První její jméno se překládá z aramejštiny jako: „Naše paní“, což vlastně znamená „Božská matka“. Dá se porovnat s Notre Dame v Paříži, Notre Dame d' Afrique...

Sednaja je klášter Matky boží a je největší v Sýrii. Ke klášteru vede mramorové schodiště, na kterém se v roce 1985 objevil duhový obraz Matky boží.

Podle legendy z roku 547 byzantský císař Justinian potkal gazelu. Chystal se ji zastřelit šípem, ale gazela se přeměnila ve světelný sloup a bylo slyšet slova: „Nezabiješ mne, ale vystavíš zde kostel a klášter.“ Justinian musel splnit tento podivuhodný rozkaz. První abatyší klášteru se stala Justinianova sestra. Na její prosbu jeden z poutníků přinesl z Jeruzaléma zázračný obraz Matky boží s dítětem. Později se

ukázalo, že obraz nakreslil sám evangelista Lukáš. Nyní je tato relikvie uchovávána ve stříbrné schránce.

Obraz jsem neviděl. V nevelké místnosti, ve které hořelo jen několik svící, bylo mnoho lidí lačných Matku boží vidět, nesnažil jsem se o to...

Vesnice Maalula, 56 km severně od Damašku je ve výšce 1.650 m v průsmyku, který přerušuje malebný řetěz pohoří Kalamuno. Místní obyvatelé ještě dosud mluví aramejsky, tak jako – podle tvrzení – také mluvil Ježíš Kristus.

V horách je mnoho krypt a jeskyní, ve kterých žili poustevníci. Bydlela tam také svatá Tekla.

Jak vypráví legenda, narodila se na břehu Středoziemního moře ve městě Ikonie (nyní Konya v Turecku) v rodině římského místodržícího. Uslyšela kázání apoštola Pavla, vyhnaného z Antiochie, který hledal azyl u křesťanských souvěrců a rozhodla se věnovat svůj život službě křesťanství. Její pohanští rodiče ji nedokázali odvrátit od jejího rozhodnutí. Otec rozkázal hodit ji lvům, spálit v ohni, ale ona vždy zázrakem unikla smrti. Opustila nepřátelský domov a putovala po světě a kázala křesťanskou doktrínu. Jednou ji v horách opustily síly. Legenda vypráví, že sám bůh rozvalil hory a ukázal Tekle úzký průchod, kterým prošla do vesnice Maalula (aramejsky – průchod). Svatá dívka se usídlila v malé jeskyni, kde prožila mnoho roků, křtila a uzdravovala lidi, kteří k ní přicházeli pro vodu z blízkého pramene.

Vedle jeskyně byl zbudován klášter svaté Tekly.

Po prohlídce toho místa mi můj řidič dal láhev vína, které vyrábí v klášteře jeptišky a odvezl mě do hotelu a cestou mobilem se spojil s několika řidiči a hledal někoho, kdo by mě chtěl odvézt do Jordánska. Nakonec jednoho našel a po krátkém odpočinku jsem pokračoval s jiným řidičem v jiném autě do hlavního města Jordánska – Ammánu.

Amman, Petra

Vyjeli jsme. Cesta byla monotonní, v poušti. Skalnaté, liduprázdné prostory kolem dokola – v různých barvách - šedé, žluté, červené, bílé, černé...

Přijeli jsme k syrsko-jordánské hranici. Trochu problémů – a jeli jsme dál. Všechno bylo v pořádku.

V dálce se objevilo velké horské město. Rychle jsme se přibližovali. Řidič řídil auto zatáčkami stále výš a výše. Náhle zasténal: „Ztratil jsem cestu, nejedeme tam!“ A začal se vyptávat lidí při cestě. Někteří nevěděli, někteří ukazovali. On znova naříká a zahne doleva. Říkám mu: „Hele, to je náš hotel!“

Vešli jsme do hotelu se španělským nápisem: „Toledo“. Nebyl tam, kde ho řidič hledal. Ukázalo se, že jsme přišli do sedmého poschodí, ale to bylo také přízemí, jen několik desítek metrů výš než dolní přízemí a právě zde byla recepce. Místo mezi poschodími spojovala skála, protože vlastně celé město je na skalách a v mnoha úrovních... Ubytoval jsem se. Místnost byla velmi dobrá. A v hotelu se podávala také večeře a tak jsem nemusel shánět jídlo. Byl jsem spokojen. Pozdě večer mi telefonovali a ptali se, v kolik hodin má být přistaveno auto. Znovu jsem odpověděl: „Na devátou...“

Ráno mě informovali: „Čeká vás řidič...“

Přišel jsem k recepčnímu. Ukázal mi mého nového řidiče, vypadal jako bandita. Seznámili jsme se. Také se jmenoval Samir.

Ukázalo se, že mluví rusky, protože sedm let studoval v Kyjevě, v hlavím městě Ukrajiny. V řeči dělal mnoho chyb, přestože pobýval sedm let v „ruském“ prostředí, ale mohl vyjádřit všechno. Upřímně jsem mu řekl, že vypadá jako bandita. Ne protestoval, dokonce se mu to zalíbilo. Tak jsem ho nadále nazýval „mým banditou“.

Vyjeli jsme k Petře. Cestou jsme navštívili Madabu, které říkají „město mozaiky“, horu Nebo, kde byl pohřben Mojžíš, minuli jsme Mrtvé moře, viděli jsme místo, kde byl pokřtěn Ježíš Kristus...

Biblická Madaba je dnes nevelké město asi 30 km jižně od Ammánu. Stojí zde již 3.500 let. Často se o něm mluví jako o „městě mozaiky“. Během staletí městečko mnohokrát dobyli noví a noví dobyvatelé, pobořili ho, ale ono se vždy vzpamatovalo. Obyvatelé Madaby jsou většinou křesťané a město je známé především svými kostely s mozaikami. Kostel svatého Jiří se pyšní mozaikovou mapou Palestiny – dosud nejstarobylejší z dosud známých (6.století). Skládá se ze 2 milionů kamínek.

Podle archeologických nálezů z 1. století našeho letopočtu je doloženo, že v době Ježíše Krista a Jana Křtitele byla tato místa obydlená. Uchovala se budova z 3. století s mozaikovou podlahou. Je

pokládána za kostel prvních křesťanů – za nejstarší zvláště postavený křesťanský chrám.

Petra + Petra

Můj řidič mě vezl po asfaltové cestě pouští, která byla téměř bez provozu. Vlevo byly vidět hory. Náhle řekl: „Ukážu vám místo, které nikdo nezná. Chcete?“

Samozřejmě jsem si to přál.

„Přejedeme přes tyhle hory.“

„Vede tam cesta?“

„Ano, vede.“

Řidič obrátil auto doprava, do pouště. Dost dlouho cesta vedla „necestou“. Asi po dvaceti kilometrech byla cesta lepší, hladká, asfaltová a v zatáčkách se vlnila do hor, úplně divokých, liduprázdných. Posléze se začaly objevovat skupiny stromů. Divil jsem se, odkud stromy čerpají vodu v takových pouštních podmínkách. Občas vedla cesta opravdu krásným krajem. Řidič řekl, že mi chce ukázat málo známou „Malou Petru“.

Konečně jsme dojeli na slíbené místo. Samir postavil auto vedle žluté vysoké skály a dál jsme šli pěšky. Za skálou se objevila široká písečná prostora pokrytá koberci – aby návštěvníci nemusili jít po písku. Vešli jsme malým průchodem mezi skalami a uviděl jsem: na obou stranách velice zajímavé jeskyně v různých výškách se schodišti a sloupy.

Místo je krásně v noci osvětlené, bohužel jsem to neviděl, dověděl jsem se to až potom na internetu. Samir mě podvedl, bylo tam mnoho lidí, přesto se mi tam líbilo...

Po návštěvě Malé Petry jsme pokračovali na Petru.

Nakonec jsme dorazili k cíli – do hotelu v městečku Vadi Musa. Tam jsem se ubytoval a řidič mi nabídl, že přijde již v sedm ráno, kdy ještě není tak horko a nebude tam tolik turistů. Souhlasil jsem.

Vyšel jsem z hotelu, abych se trochu seznámil s městečkem. Uviděl jsem velmi pitoreskního mladíka s vodní dýmku a požádal ho, zda si ho mohu vyfotografovat. Souhlasil a ptal se, ze které země přicházím.

„Z Ruska,“ řekl jsem.

„Posaďte se, pohostím vás čajem,“ navrhl mi.

„Děkuji,“ řekl jsem, „chtěl bych se projít, ale brzy se vrátím...“

Šel jsem dál. Uviděl jsem zajímavý štít kavárny. Stál tam mladý muž. Zeptal se mne, z které jsem země.

„Z Ruska.“

„Chtěl byste ochutnat naše pivo?“ zeptal se.

„Děkuji, rád.“

Dal mi plechovku místního piva, bylo chutné, přestože v islámských zemích se nesmí pivo vařit.

Pozval mě: „Máme slavnost, pojd'te, zvu vás.“

„Děkuji, promiňte, čekají mě v hotelu...“

Odešel jsem. Mladík s nargilé seděl na svém místě. Objednal mi čaj, silný, výborný. Pil jsem. Mluvili jsme. Říkal, že kouří vodní dýmku ráno a večer po půlhodině. Nabídl mi ji. Poděkoval jsem, řekl jsem, že nekouřím a šel jsem do hotelu, ráno jsem měl jet do Petry...

Jak jsem už napsal, Samir mně navrhnul sejít se už v sedm ráno. Nasnídal jsem se a vyšel z hotelu. Samir mě již očekával. Cesta nebyla dlouhá. Prošli jsme kontrolní branou. Samir mi koupil vstupenku a navrhl, abych se vrátil v 11 hodin, protože potom už bude všude hodně lidí a přílišné horko. Šel jsem dál sám.

Za branou bylo mnoho Arabů s krásně osedlanými koňmi, velbloudy a osly. Očekávali turisty. Já, neznalý věci, jsem šel pěšky. Po dlouhé chůzi jsem vešel do malebného průchodu mezi skalami. Délka průchodu je prý 900 metrů a výška skal přesahuje 90 metrů.

Šel jsem a šel, a čekal, kdy skončí ta úzká křivolaká ulička až se objeví konec a růžový sloup. Došel jsem k východu a uviděl zázrak – stěnu monumentálního paláce vytesanou ve skále s řadou sloupů. Ale dá se to nazvat palác, nebo stavba? Není to postavené, je to vytesané do kamenné hory. Je to zázrak, protože to vytesali před tisíci lety. Jakými nástroji v těch dávných časech vytesali tak dokonalé sloupy? Opravdu – zázrak!

Petra je starobylé město, jedna z nejzajímavějších památek v Jordánsku. Postavili ho Nabatejové, vojáci a dělníci z jihu Jordánska před více než dvěma tisíci lety. Zvláštností města je to, že je v horách, které v závislosti na času získávají různou barvu – růžovou, červenou, purpurovou, oranžovou...

Petra leží v průsmyku Vadi Musa a její jméno pochází od pramene vody. Legenda vypráví, že tady pil vodu Mojžíš a jeho poutníci.

Město je v nadmořské výšce 900 m a 660 m nad místním terénem. Je nepředstavitelné, jakým způsobem se uchovala pro současníky. Její historie je úžasná, a úžasný je mýtus s ní spojený. Toto jordánské

město bylo vybráno mezi zázraky světa v roce 2007 a stalo se celosvětovým dědictvím UNESCO.

Po přenocování jsme se vrátili do Damašku a odtud jsme pokračovali na jiné podivuhodné místo – starobylé město Palmyra v syrské poušti.

<p><i>Printempo venis. Jam la sepdekkvina.</i></p> <p><i>La vivo daŭras. Ĝia tago fina Pli proksimiĝas. Tamen tiu tago ne estos katastrofa plago, Ĉar estas ĝi natura fenomeno, Naskiĝo, vivo ,morto – estas ĉeno De ĝeneralaj leĝoj de l'ekzisto, Do malnecesa estas plora tristo Pro ĝia veno, ĉar jam vivas nova Generacio – juna, saĝa, pova Plenumi tion, kion ni ne faris, Ne povis, aŭ banale fortojn ŝparis. Deziras mi, ke la genepoj junaj Ekzistu en kondiĉoj oportunaj. Feliĉu, pacu, en la rond'amika Atingu ĉion kun sukces' efika. Kaj mi plu vivu – ĝis la tago fina.</i></p> <p><i>Printempo venis. Nur la sepdekkvina.</i></p>	<p><i>Přišlo jaro. Už sedmdesáté páté. Život pokračuje. Jeho poslední den se přibližuje. Ale tento den nebude pro mne katastrofou, protože se jedná o přírodní jev, narození, život, smrt – to je řetěz všeobecných zákonů existence. Není nutno být smutný až to přijde, protože již žije nová generace mladá, moudrá, mocná a udělá to, co jsme nestihli, nemohli jsme či jen síly šetřili. Přeji si, aby mladí žili v dobrých podmínkách, šťastní, uprostřed přátel. Ať dosáhnou úspěchu! A já ať žiji až do posledního dne.</i></p> <p><i>Přišlo jaro. Teprve mé sedmdesáté páté.</i></p>
--	---

18.4.2010.

Z obalu knihy

...život esperanta v Sovětském svazu a jeho zázračný rozkvět je těsně svázán s Vladimírem Samodajem.

I já, který dobře zná všechny události, jsem četl knihu s napětím a zájmem, zejména stať o tajných dokumentech ze státního archivu.

Velká část autorova života se vztahuje k jeho profesi arabisty. Velmi zajímavé jsou v knize jeho osobní dojmy, které se vztahují k arabským zemím, kde pracoval a cestoval.

Při příležitosti výročí 75 let přeji čestnému členu Světové esperantské organizace Vladimíru Samodajovi dobré zdraví, energii a jeho knize mnoho čtenářů.

Boris Kolker

ZKRATKY

AdE – Esperantská akademie – Akademio de Esperanto (San Marino)

APN – Tisková agentura Novosti

ASE – Svaz sovětských esperantistů - Asocio de Sovetaj

Esperantistoj

BEA – Bulharský esperantský svaz

BET – Baltské esperantské tábory - Baltaj Esperantaj Tendaroj

ĈET – Pobaltský esperantský tábor Ĉebalta Esperanto-Tendaro

EK – komise pro esperanto při SSOD

FK – pověřená komise (výbor) – fonda komisio

IJK – Mezinárodní mládežnický kongres – Internacia Junulara

Kongreso

KJO – Mládežnické organizace – též Komsomol

LKK – místní kongresový výbor – Loka Kongresa Komitato

MEM – Světové esperantské mírové hnutí – Mondpaca Esperanto-
movado
MIEK – Moskevský mezinárodní esperantský klub – Moskva
internacia esperanta klubo
MN – Moskevské noviny – deník
SEJM – Sovětské esperantské mládežnické hnutí – Soveta Esperanta
Junulara Movado
SEJT – Sovětský esperantský mládežnický tábor
SEU – Sovětská esperantská unie – Soveta Esperanto-Unio
SSOD – Svaz sovětských družebních organizací se zahraničím
STELO – Studentský celosvětový esperantský svaz – Studenta
Tutmonda Esperanto-Ligo
ÚV KSSS – Ústřední výbor Komunistické strany Sovětského svazu